

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1950

ANDRA KAMMAREN

Nr 14

22—26 april

Debatter m. m.

Sid.

Tisdagen den 25 april.

Svar på fråga av herr Nihlfors ang. åtgärder till förhindrande av att matematikproven i studentskrivningarna bli av sådan svårighetsgrad, att kuggningsprocenten blir onormalt hög	8
Svar på interpellation av herr förste vice talmannen Skoglund ang. genomförande av 1947 års principbeslut rörande ålderdomshemvårdens framtida ordnande	10
Interpellationer av:	
Herr Norup ang. anställningsförhållandena för befattningshavare med agronomexamen	24
Herr Östlund ang. de renskötande samernas beskattning	25
Herr Christenson i Malmö ang. krigsmaterielverkets upphandling av kontorsmöbler	26

Onsdagen den 26 april fm.

Svar på interpellationer av:

Herr Svensson i Ljungskile ang. de traktatmässiga grunderna för Hollands och eventuellt andra nationers rätt att konkurrera om den interna svenska fraktfarten, m. m.	28
Herr Johansson i Torp ang. revision av gällande bestämmelser om statens låneverksamhet för den mindre skeppsfarten, m. m.	39
Upphävande av förordningen om pappersskatt	43
Kompetensbestämmelser för dem, som innehava enskilda vårdhem för sinnessjuka	62
Motioner ang. statens övertagande av ansvaret för hälso- och sjukvården i vissa städer, köpingar och municipalsamhällen	66
Motioner om befrielse för ägare av allmänna samlingslokaler från skyldigheten att erlägga fastighetsskatt m. m.	68

	Sid.
Motioner om skärpning av straffbestämmelserna för olovlig jakt . .	69
Motion om utredning och förslag ang. rätt för förtroendemän i en kommun att med kommunen träffa avtal om leveranser etc. . .	72
Återförande av sjuksköterskeutbildade gifta kvinnor m. fl. till aktivt sjukvårdsarbete	73
Motion om förbättrad löneställning åt innehavare av vissa arvodes-tjänster vid försvarsväsendet	91
Europarådet	94
Motioner om befrielse för B. Bergqvist och T. Bergqvist från viss betalningsskyldighet till kronan	94
Motioner angående beskattningen av omyndiga hemmavarande barns förmögenhet	96
Motioner om rätt att vid taxering åtnjuta avdrag för skogsvårds-avgift	99
Interpellationer av:	
Herr Kyling ang. extra ordinarie och vikarierande folkhögskollära-res semesterrätt	103
Herr Staxäng ang. förbud mot utförsel av skattefria tobaksvaror	104
Herr Dahlgren ang. skyldighet för förare av motorfordon att ställa sitt fordon till förfogande för vissa sjuktransporter, m. m. . . .	104
Herr Dickson ang. ändring av nuvarande praxis i fråga om över-låtelse i vissa fall av med statsmedel teriärbelånade flerfamiljshus	105

Onsdagen den 26 april em.

Sveriges anslutning till Internationella valutafonden och Inter-nationella återuppbyggnadsbanken m. m.	107
Fortsatt giltighet av prisregleringslagen	109
Motion om ändring av gällande expropriationslagstiftning i syfte att bättre tillgodose landsbygdsbefolkningens intressen.	139
Motion om beredande av möjligheter till utbetalning av expro-priationsersättning i form av periodvis återkommande utbetal-ningar	141
Interpellation av herr Fagerholm ang. tillämpningen i vissa fall av byggnadsregleringslagen	145

Samtliga avgjorda ärenden.**Onsdagen den 26 april fm.**

<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 41, ang. upphävande av förordningen om pappersskatt.....	43
<i>Andra kammarens allmänna beredningsutskotts</i> utlåtande nr 23, ang. kompetensbestämmelser för innehav av enskilda vårdhem för sinnessjuka	62
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 68, ang. statsverkets övertagande av staden Noras förpliktelser emot borgmästaren E. Å. Edvardsson	65
— nr 69, ang. anslag till dövhets bekämpande.....	65
— nr 70, ang. sjukhusvård för invånarna på Gotland i Stockholm	65
— nr 71, ang. statens övertagande av ansvaret för hälso- och sjukvården i vissa samhällen	66
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 72, ang. anslag till inventering av typskogar	67
— memorial nr 73, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut om anslag till hemvärnet.....	67
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 34, ang. bemyndiganden för Kungl. Maj:t att besluta om vissa postavgifter	67
— nr 35, ang. fastighetsskattens avskaffande	67
— nr 36, ang. befrielse från fastighetsskatt m. m. för allmänna samlingslokaler	68
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 17, ang. skärpta straff för olovlig jakt	69
— nr 18, ang. lag om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket.....	72
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 27, ang. fortsatt giltighet av utlänningslagen	72
— nr 28, ang. ändring av lagen om avgifter till välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn	72
<i>Andra kammarens allmänna beredningsutskotts</i> utlåtande nr 26, ang. rätt för förtroendemän i en kommun att med denna träffa avtal om leveranser etc.	72
— nr 27, ang. skydd åt beteckningen sjukgymnast	73
— nr 28, ang. återförande av sjuksköterskeutbildade gifta kvinnor m. fl. till aktivt sjukvårdsarbete	73
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 12, ang. effektivare sekretesskydd beträffande enskilda personers förmögenhetsbelopp	91
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 74, ang. fortsatt disposition av vissa äldre anslag	91
— nr 75, ang. rätt till rekreationsresor mot nedsatt avgift för viss militär personal i övre Norrland.....	91
— nr 76, ang. förbättrad löneställning åt innehavare av vissa arvodestjänster i försvarsväsendet	91
— nr 77, ang. utgifter å tilläggsstat II (utrikesdepartementet) ..	94
— nr 78, ang. stat för försvarets fastighetsfond	94
— nr 79, ang. kostnader för statens gruvegendom	94
— nr 80, ang. befrielse för B. Bergqvist och T. Bergqvist från viss betalningsskyldighet till kronan	94

	Sid.
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 37, ang. beskattningen av omyndiga hemmavarande barns förmögenhet	96
— nr 38, ang. viss ändring av 38 § förordningen om arvsskatt och gåvoskatt	99
— nr 39, ang. frivillig redovisning av inkomst av jordbruksfastighet enligt bokföringsmässiga grunder.....	99
— nr 40, ang. rätt att vid taxering åtnjuta avdrag för skogs-vårdsavgift	99

Onsdagen den 26 april em.

<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 8, ang. Sveriges anslutning till Internationella valutafonden och Internationella uppbyggnadsbanken m. m.	107
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 19, ang. straff för fartygsbefälhavare som visat oförstånd eller varit försumlig i tjänsten ..	109
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 29, ang. behörighet att utöva läkarkonsten	109
— nr 30, ang. fortsatt giltighet av prisregleringslagen.....	109
— nr 31, ang. ändrad lydelse av lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar	139
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 10, om ändring av gällande expropriationslagstiftning i syfte att bättre tillgodose landsbygdsbefolkningens intressen.....	139
— nr 11, ang. periodisk expropriationsersättning	141
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 9, ang. ändring i förordningen med vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och grädde m. m.....	145
— nr 10, ang. anslag till bevakningsfartyg för sillfisket vid Island	145
— nr 11, ang. försäljning av allmänna arvsfonden tillfallna fastighetsandelar	145
— nr 12, ang. lån till Sveriges utsädesförening.....	145
— nr 13, ang. bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.	145
— nr 14, ang. anslag till byggnadsarbeten under jordbruksdepartementet	145

Lördagen den 22 april.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 15 och den 18 innevarande april.

§ 2.

Föredrogs Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande skrivelse nr 149, angående val av ombud jämte suppleanter i Europarådets rådgivande församling.

Skrivelsen lades till handlingarna; och beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att å dag, som framtiden komma att bestämmas, utse ledamöter och suppleanter i Europarådets rådgivande församling.

§ 3.

Föredrogos var efter annan och hänvisades till bevillningsutskottet följande på bordet liggande motioner, nämligen:

nr 565 av herr *Ohlsson* i Kastlösa *m. fl.*;

nr 566 av herr *Hedlund* i Rådom *m. fl.*; och

nr 567 av herr *Kärrlander m. fl.*

§ 4.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 123, till Konungen i anledning av väckta motioner om undanröjande av vissa tekniska hinder för utövande av rösträtt vid allmänna val.

Vidare anmälades och godkändes statsutskottets skrivelser till Konungen, nämligen

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1950/51 under sjätte huvudtiteln, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verk-

samhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1950/51 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1950/51 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1950/51 under försvarets fonder *m. m.*;

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av ett äldre reservationsanslag;

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från betalningsskyldighet till kronan;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av viss tidigare tyskägd gruvegendom *m. m.*;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1950/51 under statens allmänna fastighetsfond och fonden för statens aktier, i vad avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 110, i anledning av väckt motion om åtgärder för effektivisering av kustbevakningen;

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående företagsräkning;

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts

framställning om anslag för budgetåret 1950/51 till kostnader för Sveriges medlemskap i internationella handelsorganisationen (ITO);

nr 113, i anledning av väckta motioner om anslag för budgetåret 1950/51 till vissa arbeten på det till Karlskrona örlogsstation hörande fritidslägrat vid Skönstavik;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) m. m., såvitt propositionen avser anslagsfrågor;

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från ersättningsskyldighet i visst fall m. m.;

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag å sjätte huvudtiteln m. m.;

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående livränta till Ebba Linnéa Emmertz m. fl.; och

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till Johannes Karlsson m. fl. i anledning av yrkessjukdom eller olycksfall i arbete.

Slutligen anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 124, till Konungen i anledning av väckta motioner angående översyn av gällande lagar om aktiebolag och om försäkringsrörelse.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

§ 6.

Anmäldes, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats följande motioner, nämligen:

nr 568, av herr *Henriksson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 196, angående lönegradsplacering av viss eldar-, reparatörs- och maskinistpersonal, m. m.;

nr 569, av herrar *Jansson* i Kalix och *Staxäng*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 237, angående komplet-

tering av riksstatsförslaget för budgetåret 1950/51, m. m.; samt

nr 570, av herr *Kollberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 239, med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa, m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner om effektivare sekretesskydd beträffande enskilda personers förmögenhetsbe-
lopp;

statsutskottets utlåtanden:

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag;

nr 75, i anledning av väckta motioner angående rätt till rekreationsresor mot nedsatt avgift för viss militär personal i övre Norrland;

nr 76, i anledning av väckt motion om förbättrad löneställning åt innehavare av vissa arvodestjänster vid försvarsväsendet;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50 under utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1950/51 m. m.;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till vissa kostnader för statens gruvegendom; och

nr 80, i anledning av väckta motioner om befrielse för B. Bergqvist och T. Bergqvist från viss betalningsskyldighet till kronan;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 37, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av omyn-
diga hemmavarande barns förmögen-
het;

nr 38, i anledning av väckta motio-

ner angående viss ändring av 38 § förordningen om arvsskatt och gåvoskatt;

nr 39, i anledning av väckta motioner om meddelande av övergångsbestämmelser för frivillig övergång till redovisning av inkomst av jordbruksfastighet efter bokföringsmässiga grunder;

nr 40, i anledning av väckta motioner om rätt att vid taxering åtnjuta avdrag för skogsvårdsavgift; och

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 11 juni 1948 (nr 283) om pappersskatt, jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till Internationella valutafonden och Internationella återuppbyggnadsbanken m. m.;

första lagutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckt motion angående straff för fartygsbefälhavare, som visat oförstånd eller varit försumlig i tjänsten;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av väckt motion angående behörighet att utöva läkarkonsten;

nr 30, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303), dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 31, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar, dels ock i ämnet väckta motioner;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckt motion om ändring av gällande expropriationslagstiftning i syfte att bättre tillgodose landsbygdsbefolkningens intressen; och

nr 11, i anledning av väckt motion om beredande av möjlighet till utbetalning av expropriationsersättning i form av periodvis återkommande utbetalningar;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 9, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 21 juli 1937 (nr 737) med vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och grädde m. m.;

nr 10, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till bevakningsfartyg för sillfisket vid Island;

nr 11, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastighetsandelar;

nr 12, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till Sveriges utsädesförening;

nr 13, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.; och

nr 14, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa byggnadsarbeten inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde; samt

andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtanden:

nr 24, över motion om åtgärder för en tillfredsställande rekrytering av befattningshavare i övre Norrland;

nr 29, över motion angående förenkling och effektivisering av statsförvaltningens arbete;

nr 30, över motion om viss omläggning av det offentliga utredningsväsendet;

nr 31, över motion angående förbättrad ungdomsvård;

nr 32, över motion om utredning av frågor i samband med den statliga självriskén vid skador såväl direkt som å tredje man;

nr 33, över motion om åtgärder i syfte att nedbringa rökskadorna från industrier m. m.;

nr 34, över motion om viss utredning rörande skyddsåtgärder mot koloxidförgiftning, m. m.;

nr 35, över motion om successivt av-

Svar på fråga angående åtgärder till förhindrande av att matematikproven i student-skrivningarna bli av sådan svårighetsgrad, att kuggningsprocenten blir onormalt hög.

vecklande av den statliga priskontrollen;

nr 36, över väckta motioner dels om utredning rörande storleken och verkningarna av det inkomstbortfall, som genom upphörande av sociala förmåner och ökade skatter inträder vid inkomsthöjning i olika intervaller dels ock om utredning rörande de socialpolitiska förmånernas inverkan på en-

skilda inkomsttagares ekonomi i olika inkomstgrupper m. m.; och

nr 37, över motion angående ändring av giltighetstiden för tur- och returbiljetter å privatägda busslinjer.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 2.05 em.

In fidem

Gunnar Brith.

Tisdagen den 25 april.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 19
innevarande april.

§ 2.

Svar på fråga angående åtgärder till
förhindrande av att matematikproven i
studentskrivningarna bli av sådan svår-
ighetsgrad, att kuggningsprocenten blir
onormalt hög.

Herr talmannen lämnade på begäran
ordet till

Chefen för ecklesiastikdepartementet,
herr statsrådet WEIJNE, som yttrade:
Herr talman! Ledamoten av andra kam-
maren herr Nihlfors har frågat mig, om
jag är i tillfälle att lämna besked, huru-
vida åtgärder planeras i syfte att för
framtiden förhindra, att matematikpro-
ven i studentskrivningarna bli av så-
dan svårighetsgrad, att kuggningspro-
centen blir onormalt hög.

När jag svarar härpå, utgår jag ifrån,
att herr Nihlfors endast syftar på stu-
dentskrivningarna i allmän-matematik
på realgymnasiet, vilka ju fått en sär-
skild aktualitet i år. Regeringen har

som bekant, på ansökning av målsmän-
nens riksförbund, medgivit, att vårens
studentskrivningar i detta ämne få be-
dömas efter en mildare norm än den
som föreskrives i läroverksstadgan.
Herr Nihlfors undrar nu, om några mot-
svarande åtgärder planeras för framtiden.
Härpå kan jag svara med en hän-
visning till att skolöverstyrelsen i sitt
utlåtande över nyssnämnda ansökning
förklarat, att provet på förhand be-
dömdes som icke svårt av de fackmän,
som varit verksamma vid dess utarbe-
tande. Man torde därför få betrakta vad
som skett närmast som ett missöde.
Över huvud taget synes det knappast
vara möjligt att i förväg absolut säkert
bedöma svårighetsgraden av ett utarbe-
tat prov. Jag utgår ifrån att vad som
inträffat kommer att mana överstyrel-
sen till ännu större försiktighet vid ut-
arbetande av matematikproven för
framtiden. Några ytterligare åtgärder
från Kungl. Maj:ts sida torde icke vara
erforderliga.

Jag vill också i detta sammanhang
erinra om de i årets skolproposition
framlagda planerna på att inrätta en
tredje, allmän gymnasielinje. Denna

Svar på fråga angående åtgärder till förhindrande av att matematikproven i student-skrivningarna bli av sådan svårighetsgrad, att kuggningsprocenten blir onormalt hög.

torde komma att visa sig mycket lämplig för de lärjungar, som under nuvarande förhållanden välja reallinjen utan att egentligen passa för den. Det torde till stor del vara cleverer av den typen, för vilka den nuvarande allmänna matematikkursen på realgymnasiet utgör en stötesten. Efter en sådan gymnasieform skulle det nog visa sig, att kuggningsprocenten ginge ned även om kunskapsfordringarna i matematik hållas uppe på nuvarande nivå.

Härmed anser jag mig ha besvarat herr Nihlfors' fråga.

Härefter anförde:

Herr NIHLFORS: Herr talman! Jag får tacka herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för det snabba svaret på min fråga, som inlämnades i kammarens kansli förra tisdagen. Den under senare år spårade tendensen att låta avsevärd tid förflyta, innan svar ges på en enkel fråga, kanske man kan hoppas nu har brutits.

Herr statsrådet sade i sitt svar, att provet i allmän-matematik på realgymnasiet »på förhand bedömdes som icke svårt av de fackmän, som varit verksamma vid dess utarbetande». Vidare ansåg herr statsrådet att vad som skett närmast finge betraktas som ett missöde.

Det skulle alltså ha varit ett missöde, att i genomsnitt omkring 30 procent av dessa prov ursprungligen underkändes och att vid vissa skolor kuggningsprocenten steg till 50 procent, innan regeringen välvilligt ingrep genom att besluta, att proven skulle godkännas även om endast två uppgifter blivit nöjaktigt behandlade. Enligt min och mångas uppfattning kan det dåliga resultatet icke så mycket bero på ett missöde från abiturienternas sida som på ett beklagligt missöde på annat håll. Det är därför tillfredsställande, att herr statsrådet i sitt svar säger sig utgå från att

skolöverstyrelsen iakttar ännu större försiktighet vid utarbetandet av matematikproven för framtiden.

Det var just detta jag hoppades få ett uttalande om, när jag ställde min fråga. Däremot tänkte jag mig inte, att proven skulle bedömas mildare än vad gällande stadga föreskriver i fråga om antalet rätta tal för att få provet godkänt. Snarare måste det bli så, att proven avpassas efter den kunskapsnivå, som man kan räkna med att eleverna skola uppnå, då det bl. a. enligt uppgift saknas en hel del kompetenta matematiklärare. Vidare bör man väl taga hänsyn till att matematikundervisningen i realskolan minskat i omfattning sedan 1930-talet.

Av herr statsrådets svar framgick att flera fackmän varit verksamma vid provens utarbetande. Uttryckssättet kan man nog missförstå. Såvitt jag vet är det endast en ämbetsman inom skolöverstyrelsen som ensam beslutar dessa prov, sedan förslag inkommit från olika fackmän. Det ligger nära till hands att antaga, att den som beslutar liksom hans förslagsställare alltför mycket ser bort från det faktum, att gymnasiet inte längre är en förskola till högre akademisk utbildning och ej vill acceptera den förändring i kunskapsnivån som ägt rum. Om förändringen i kunskapsnivån är beklaglig eller ej skall jag icke uttala mig om.

Inte heller herr statsrådet synes vara beredd att acceptera de rådande förhållandena. I sitt svar erinrade han om den kommande gymnasiereformen och hoppades att den allmänna linjen skall bli lämpligare för de elever, som nu nödgas välja reallinjen utan att egentligen vara lagda för den matematikkurs, som de nu tvingas söka tillgoda göra sig. Statsrådet Weijne slutade med det uttalandet att kuggningsprocenten nog skulle komma att gå ned i det nya gymnasiet, även om fordringarna i ma-

Svar på interpellation angående genomförande av 1947 års principbeslut rörande ålderdomshemsvårdens framtida ordnande.

tematik skulle hållas uppe på nuvarande nivå.

Det är möjligt att den kommande reformen kommer att rätta till missförhållanden, men inte kan man väl vänta ända till dess genomförande och blunda för verkligheten nu? Varken elever eller deras anförvanter och väl ej heller lärarna kunna lastas för den nuvarande situationen, och ingen vill väl påstå, att den allmänna begåvningen har sjunkit jämfört med tidigare.

Jag tror att en förbättring skulle kunna ernås — i avvaktan på gymnasireformen — om man ändrade på sättet för matematikprovens fastställande. Inom vederbörande lärarförening lär ha dryftats den utvägen, att en särskild kommitté skulle få utforma dessa provuppgifter. Erfarna lärare, som ha intim kännedom om elevmaterialet och som därför borde kunna realistiskt bedöma vad som rimligen kan fordras av nutida abiturienter, kunde som ledamöter i en dylik kommitté vara till stor nytta.

Om man av herr statsrådets uttalande, att det inträffade kommer att mana skolöverstyrelsen till större försiktighet, kunde göra den konklusionen, att man till nästa år ändrar sättet för provens utformning i den riktning som här antytts, skulle säkerligen många föräldrar och elever bli någorlunda tillfredsställda och framför allt lugnade. Jag är övertygad om att herr statsrådet på sin gamla arbetsplats kan öva sådant inflytande — utan att detta skulle kunna kallas ministerstyre — att Kungl. Maj:t i fortsättningen slipper ingripa i själva grunderna för betygssättningen på sätt som i år har skett.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **WEIJNE**: Herr talman! Jag blev uppenbarligen missförstådd av herr Nihlfors, när jag använde uttrycket missöde. Med missöde menade jag helt enkelt att skolöverstyrelsen råkat

ut för ett missöde. Jag tror att om man skall kunna göra några prov och med säkerhet bedöma, hur de komma att verka bland eleverna, skulle man egentligen behöva prova proven — om jag får använda det uttrycket — bland ett litet men representativt elevmaterial. Det kan man inte göra med studentproven och följaktligen löper man där alltid en viss risk, att resultatet blir sämre eller bättre än vad man beräknat.

Jag kanske bör understryka att ett prov inte bör vara för lätt heller utan vara av lagom svårighetsgrad, och om man ser på proven i andra ämnen, finner man nog att procenten underkända växlat rätt starkt från ett år till ett annat.

Den ärade interpellanten talade om icke kompetenta matematiklärare. Det är möjligt att något sådant har inverkat, men å andra sidan finner man, att även vid läroverk i storstäder, som ha lätt att få lärare, kuggningsprocenten varit hög. Över huvud taget växlar det härvidlag mellan olika läroverk på ett sätt, som gör det ganska svårt att se anledningen.

Slutligen yttrade den ärade interpellanten, att man icke fick blunda för verkligheten i avvaktan på den gymnasireform som nu planeras. Jag tycker att jag genom mitt ingripande tillräckligt har visat, att jag icke har velat blunda för verkligheten utan i stället ingrep, när så ansågs vara av behovet påkallat.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Svar på interpellation angående genomförande av 1947 års principbeslut rörande ålderdomshemsvårdens framtida ordnande.

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet **ANDERSSON**, som yttrade: Herr talman! Med andra kamma-

Svar på interpellation angående genomförande av 1947 års principbeslut rörande ålderdomshemsvårdens framtida ordnande.

rens tillstånd har ledamoten herr Skoglund i Doverstorp till statsrådet och chefen för socialdepartementet riktat följande fråga: Är statsrådet villig upplysa kammaren om vidtagna åtgärder och föreliggande planer för genomförandet av 1947 års principbeslut rörande ålderdomshemsvårdens framtida ordnande?

Då statsrådet och chefen för socialdepartementet på grund av sjukdom är förhindrad närvara, får jag i hans ställe lämna följande svar.

Rörande frågan om statsbidrag till anordnande av ålderdomshem anförde departementschefen i 1947 års proposition angående grunder för ålderdomshemsvårdens ordnande och utbyggnad bl. a., att slutförandet av den då pågående översynen av grunderna och villkoren för statens bidrag till hälso- och sjukvården borde avvaktas. Det väsentliga ansågs vara att kommunerna erhöllo kännedom om att statsbidrag kunde påräknas ävensom de huvudsakliga villkoren härför. I enlighet med vad socialvårdskommittén föreslagit förordades, att statsbidrag skulle kunna utgå till nybyggnad eller om- eller tillbyggnad av ålderdomshem. Statsbidrag borde utgå till byggnadsföretag, som påbörjats efter den 1 juli 1946.

Riksdagen, som godkände de framlagda förslagen, uttalade, som interpellanten även framhåller, önskvärdheten av att grunderna för statens bidrag fixerades snarast möjligt. Den förut omnämnda översynen av grunderna och villkoren för statens bidrag till hälso- och sjukvården har sedermera slutförts. De framlagda förslagen beröra dock ej frågan om bidrag till ålderdomshem.

Emellertid ansågs socialvårdskommitténs förslag till statsbidragsgrunder icke utan vidare kunna läggas till grund för en proposition, varför särskilda sakkunniga tillkallades den 28 april 1949 för ytterligare utredning av statsbidragsfrågan. De sakkunniga ha även

i uppdrag att undersöka behovet av en samordning beträffande statsbidragen till ålderdomshem och till pensionärshem och, om så befinnes påkallat, framlägga förslag även rörande ändrade regler för statsbidrag till pensionärshem.

I samband med utredningen prövas även huruvida allmänna föreskrifter utöver dem, som angivits i propositionen, böra meddelas rörande ålderdomshemens standard; detta närmast med hänsyn till att de förslag rörande utformningen av bl. a. ålderdomshem, vartill hänvisades i propositionen, sedermera avgivits av 1945 års vårdhemssakkunniga.

Den 4 mars 1949 uppdrog Kungl. Maj:t åt socialstyrelsen att utreda den i propositionen berörda frågan om särskilda ålderdomshem för dövstumma och andra lytesbelastade åldringar. De förenämnda sakkunniga skola även i samråd med socialstyrelsen utreda om och efter vilka grunder statsbidrag till sådana hem skall utgå.

De sakkunniga ha bedrivit sitt arbete i sådan takt, att förslag skulle kunna framläggas för innevarande års riksdag. Efter samråd med statsrådet och chefen för socialdepartementet ha emellertid de sakkunniga ansett sig böra avvakta ortsavdragskommitténs betänkande rörande ortsavdragen vid den kommunala beskattningen. Sedan nämnda kommitté numera avlämnat sitt betänkande komma de sakkunniga att under vårens lopp slutföra sitt uppdrag. Efter sedvanlig remissbehandling kommer förslaget att upptagas till prövning.

Emellertid bör den omständigheten, att beslut ännu ej fattats om statsbidragsgrunderna, knappast verka återhållande på kommunernas byggnadsplaner. Det väsentliga torde nämligen vara att kommunerna ha kännedom om att statsbidrag kan påräknas och de huvudsakliga villkoren härför. Varje kommun, som har möjlighet att lösa sin ål-

Svar på interpellation angående genomförande av 1947 års principbeslut rörande ålderdomshemsvårdens framtida ordnande.

derdomshembyggnadsfråga, kan göra detta utan att därför komma i sämre läge än om kommunen avvaktat fastställande av bidragsgrunderna.

Den 24 oktober 1947 uppdrog Kungl. Maj:t åt socialstyrelsen att föranställa om den i propositionen berörda arkitektpristävlan. Denna avslutades i november 1949. Sedan de prisbelönade förslagen undergått vissa överarbetningar, kunna numera de kommuner, som planera för sin åldringsvård, rekvirera kopior av förslagen från socialstyrelsen.

Beträffande den i propositionen berörda frågan om förbättrad utbildning av föreståndarinnor på ålderdomshem må nämnas, att Kungl. Maj:t i juni 1947 uppdrog åt socialstyrelsen att verkställa utredning av spörsmålet om rekrytering och utbildning av personal vid ålderdomshem och därmed sammanhängande frågor. Enligt vad jag underhand erfarit, kommer utredningen att framläggas inom kort. I avvaktan på utbildningsfrågans definitiva lösning har statsunderstödda utbildningskurser och kompletteringskurser för föreståndarinnor anordnats av socialvårdsförbundet.

Med hänsyn till storleksordningen av den utbyggnad av vissa sjukvårdsgrenar m. m., som måste föregå ålderdomshemsreformen, uttalade departementschefen, att den av socialvårdskommittén beräknade tiden, fem år, för reformens genomförande syntes vara alltför knapp tilltagen. Den senare utvecklingen har tillfullo bestyrkt riktigheten härav. Klientelblandningen är, som interpellanten framhåller, ett av de svåraste hindren för genomförandet av ålderdomshemsreformen. Interpellanten har även understrukt vikten av att huvudmannaskapet för bl. a. sinnessjukvården, sinnesslövarden, kronikervården och vården av allmänt genstörtiga och störande element får en tillfredsställande lösning. För innevarande års riksdag har framlagts förslag rörande

modernisering och utbyggnad av de statliga sinnessjukhusen. I samband härmed har föreslagits, att huvudmannaskapet för vården av de lättskötta sinnessjuka skall kvarbli hos landstingen och städerna utom landsting. Det finns, sedan denna fråga fått sin lösning, anledning att räkna med att ålderdomshemmen inom en icke alltför avlägsen framtid skola kunna befrias från de sinnessjuka.

Socialvårdskommittén har föreslagit, att landstingen och städerna utanför landsting skulle åläggas legalt huvudmannaskap i fråga om vården av kroniskt sjuka och att Kungl. Maj:t skulle fastställa planer för utbyggnaden av vårdformen inom de olika landstingsområdena. I propositionen angående ålderdomshemsvårdens ordnande tillstyrkte departementschefen detta förslag men uttalade, att förslag till härav påkallade lagstiftningsåtgärder torde böra anstå till en kommande riksdag. I statsutskottets utlåtande i anledning av en motion vid 1949 års riksdag angående huvudmannaskapet för vårdhem för kroniskt sjuka uttalades emellertid, att utskottet hyser den övertygelsen att landstingen redan nu ägna stor uppmärksamhet åt möjligheterna till en förbättring på hithörande område, varför knappast något vore att vinna genom ett lagligt åläggande att anordna vårdhem. Statsutskottets utlåtande godkändes av riksdagen.

Beträffande sinnesslövarden föreligger numera förslag från 1946 års sinnesslövarsutredning till såväl lösning av frågan rörande huvudmannaskapet för sinnesslövarden som till sådan utbyggnad att ålderdomshemmen skola kunna befrias från alla sinnesslöa.

I samband med frågan om klientelblandningen på ålderdomshemmen behandlades i propositionen även frågan om vårdmöjligheter för sådana personer, som icke äro i egentlig mening sjuka, men som på grund av sitt störande

**Svar på interpellation angående genomförande av 1947 års principbeslut rörande
ålderdomshemsvårdens framtida ordnande.**

uppträdande icke böra eller kunna vårdas på ålderdomshem. Sedan socialstyrelsen numera slutfört den undersökning av klientelet på arbetshemmen, som nämndes i propositionen, torde förslag om vården av detta klientel vara att vänta från socialvårdskommittén.

1947 års principbeslut har varit av stor betydelse genom att riktlinjer för ålderdomshemsreformen uppdragits. Med ledning av detta beslut har ett stort antal kommuner vidtagit åtgärder för ordnandet av sin åldringsvård.

Byggnadsregleringen har emellertid i hög grad begränsat kommunernas möjligheter att realisera sina byggnadsplaner. Sedan den 1 juli 1949 inräknas emellertid ålderdomshemsbyggen inom bostadsbyggnadskvoten. Kommun som förfogar över egen bostadsbyggnadskvot kan sålunda av denna kvot utbyta ett erforderligt antal lägenheter mot ett ålderdomshemsbygge. Varje lägenhet motsvaras därvid av tre platser på ålderdomshemmet. Kommun, som icke tilldelats särskild bostadsbyggnadskvot, får hos vederbörande länsarbetsnämnd ansöka om erforderlig tilldelning av länets bostadskvot för ålderdomshemsbygget. Denna decentralisering av avgörandet om kvottilldelning har otvivelaktigt verkat stimulerande på kommunernas ålderdomshemsbyggande. Sedan den 1 juli 1946 ha sålunda 24 ålderdomshemsbyggnader med sammanlagt 840 platser påbörjats och färdigställt, medan fastställda planer föreligger för ytterligare 25 byggnader med 1 305 platser. För socialstyrelsen kända aktuella byggnadsfrågor föreligger dessutom i 180 kommuner. Vid bedömandet av verksamheten på detta område torde man även böra beakta, att under åren 1939—1950 statsbidrag beviljats för 18 264 pensionärlägenheter för omkring 30 000 pensionärer.

Ålderdomshemsreformen innebar, att man radikalt bröt den gamla fattigvårdstraditionen och att den ersattes

av en ny syn på denna del av samhällets åldringsvård. Icke blott ett betydande antal ålderdomshem måste ny- eller ombyggas, utan även en rad andra vårdformer måste byggas ut. Denna reform kan icke föreskrivas bli genomförd inom någon bestämd tidsfrist, utan detta måste ske steg för steg, allteftersom våra resurser medgiva. Jag delar emellertid helt interpellantens mening om angelägenheten av att denna reform genomföres i snabbast möjliga takt.

Härefter anförde:

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND**: Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min interpellation. Jag tror dock att jag är mest uppriktig och sanningsenlig om jag säger, att jag finner det i flera hänseenden vagt utformat. Det förefaller snarast som om socialdepartementet — jag kan ju begränsa mig till detta område — här närmast nöjer sig med att länsa undan för en växande opinion och endast vidtar de åtgärder som det, jag höll på att säga, blir tvingat till men ingalunda självt tar ledningen.

När 1946 års socialvårdskommitté framlade förslag till förbättrad socialvård, mottogs det med mycket stort intresse i hela landet och inom alla kretsar. 1947 framlade socialministern för riksdagen ett på denna utredning grundat förslag, som jag emellertid vågar påstå var starkt uttunnat. Detta förslag var närmast avsett att utgöra underlag för ett principbeslut, som riksdagen också enhälligt fattade.

Riksdagen underströk, när den godtog Kungl. Maj:ts proposition, att en utveckling efter propositionens linjer på alla sätt borde påskyndas. Jag förmodar att det var socialministerns åberopande i propositionen av så många utredningar som möjligt, vilka han önskade invänta, som föranledde riks-

Svar på interpellation angående genomförande av 1947 års principbeslut rörande ålderdomshemsvårdens framtida ordnande.

dagen att så pass kraftigt understryka, att den ansåg att förslaget borde omsättas i verkligheten så skyndsamt som möjligt. Det har visat sig att detta uttalande hade fog för sig. Vid början av årets riksdag var det alltså lika oklart på detta område, och det är detta som föranlett min interpellation.

Att det inte är väl beställt när det gäller vården av våra åldringar och våra sinnessjuka, sinnesslöa och liknande grupper behöver jag inte alltför mycket utveckla. Det känna de flesta till, och jag är övertygad om att andra kammarens ledamöter i alla händelser ha mycket väl reda på detta. Alltjämt vårdas ett stort antal sinnessjuka eller sinnesslöa och i övrigt störande element på våra ålderdomshem och göra dessa till långt ifrån trivsamma uppehållsorter för normala åldringar. Jag har ifrån håll, som jag betraktar som tillförlitligt, hört sägas att det ännu finns ålderdomshem, som förvara sinnessjuka inlåsta i cellliknande anordningar. Ansvariga myndigheter — till vilka jag givetvis först och främst räknar socialstyrelsen — ha ingalunda underlåtit att göra Kungl. Maj:t underkunnig om de förhållanden som råda, utan ha på alla sätt, såvitt jag kunnat förstå, sökt rikta uppmärksamheten på att här måste en förbättring åstadkommas.

Vad vårdplatser för de kroniskt sjuka beträffar, så råder det en betydande brist inom så gott som alla län. Detta medför, att ett mycket stort antal sjuka personer måste vårdas på ålderdomshemmen. Jag kunde ge statistik och många siffror, men, som jag sade nyss, jag tror knappast det behövs. Jag skall bara be att få citera några rader av vad en stor dagstidning skrev för bara kort tid sedan. Rubriken lydde: »Sjuttio procent sjuka gamla utan vård i landet». Rubriken får väl tidningen själv stå för, men det kommer bestämdare uttalanden i artikeln. Där upplystes ex-

empelvis att på Falu nya ålderdomshem, där det bor 69 gamla, äro 43 sängliggande sjuka och att i Gävleborgs län 32 procent av de gamla på kommunala ålderdomshemmet äro kroniskt sjuka. Därtill kan läggas, att landstinget inte äger någon plats för deras vård.

Jag skall inte fortsätta med att skildra de mörka sidorna på socialvårdens område. Man bör i sanningens namn erkänna, att där såväl på många andra områden finnas både ljusa och mörka sidor, men dess värre äro än så länge de mörka allt för många.

Vad jag vill komma fram till är, att jag litar mera till landstingen och kommunerna än till staten, om de här av mig anförda, mindre tillfredsställande tillstånden skola kunna rättas till och misshälligheterna redas upp inom måttlig tid. Men för att landsting och kommuner skola kunna arbeta målmedvetet måste de veta, var de ha statsmakterna. Sedan min interpellation väcktes har Kungl. Maj:t lagt fram en proposition beträffande sinnessjukvården. Jag måste säga att det är i hög grad tillfredsställande att så skett, churu det varit bättre, att den kommit långt tidigare. Däri blir nu huvudmannaskapet verkligen klarlagt. Enbart detta gör det ju så väsentligt mycket lättare för landstingens ledning att avge förslag, hur de ämna ordna det inom respektive områden.

I fråga om sinnesslövården omförmälar statsrådet, att 1946 års socialvårdsutredning framlagt ett förslag. Jag hoppas att herr statsrådet tillåter att jag frågar: Ämnar regeringen föra det förslaget vidare inom rimlig tid? På den punkten har statsrådet varit ganska förbehållsam. I fråga om de s. k. störande elementen, som inte kunna betraktas som vare sig sinnessjuka eller sinnesslöa, föreslog socialvårdskommittén beträffande vårdformen för dessa att staten skulle vara huvudman. Stats-

**Svar på interpellation angående genomförande av 1947 års principbeslut rörande
ålderdomshemsvårdens framtida ordnande.**

rådet nämner härvidlag försiktigtvis endast, att förslag torde vara att vänta från socialvårdskommittén. Vad detta innebär vågar jag inte på rak arm yttra mig om.

När det gäller de kroniskt sjuka är det säkerligen av värde att det blir tydligt fastslaget, vem som är ansvarig för den gruppen. I principbeslutet 1947 uttalas, att det borde vara landstingen, och dessa ha också i de flesta fall i stor utsträckning åtagit sig den uppgiften. Men det vore som sagt värdefullt och skulle ge en helt annan stadga åt detta arbete, om det också vore klart fastställt att landstingen äro ansvariga.

Jag har hört en uppgift — jag vet inte hur pass vederhäftig den är, det känner statsrådet bättre än jag — att socialdepartementet är i färd med att utarbeta en proposition beträffande kronikervården och att den rent av skulle vara färdig, men att Kungl. Maj:t helt enkelt har låtit den ligga och alltså inte fört den vidare. Jag hoppas i så fall att vad som föranlett att den fått ligga på detta sätt inte skulle vara, att Kungl. Maj:t anser att behovet härvidlag inte är trängande.

I 1947 års principbeslut fastslogs, att kommunerna skulle erhålla statsbidrag till byggande av ålderdomshem, men beträffande grunderna för bidragens utgående blev ingenting bestämt. Det sades endast att de kommuner, som verkställt om- eller nybyggnad, skulle kunna räkna med att senare komma i åtnjutande av statsbidrag. Såvitt jag fattade herr statsrådet, betraktade statsrådet det icke såsom varande av särskild betydelse, att kommunerna kände till hur stort statsbidraget var eller icke gjorde det — de skulle i alla händelser ordna den frågan. Jag skulle vilja säga, att dess bättre är intresset ute hos kommunerna många gånger så stort, att statsbidragets omfattning inte blir det enda avgörande. Men i många fall försvårar dock den oklarhet som

råder planläggandet och beräkningarna av vad olika byggnader skola användas till. Det vore av mycket stort värde om Kungl. Maj:t kunde klara upp denna sak, så att man skulle kunna arbeta på ett säkrare sätt och samtidigt gripa sig an det hela med litet större friskhet.

Det är ju en kommitté som utreder frågan om statsbidragsgrunderna och socialministern kanske kan hänvisa till att utredning pågår i saken såväl som i fråga om allting annat. Den tillkom visserligen så sent som i början av 1949 och är således knappast mer än årsgammal, men hade det varit så alldeles otänkbart att den kunnat vara färdig med ett förslag till denna riksdag? Som jag uppfattat saken, lär kommittén få tryckningstillstånd så fort årets riksdag kommer dithän, att man kan skönja dess åtskiljande.

Det finns — det behöver jag inte underrätta statsrådet Andersson om, men jag vill i alla fall understryka det — ute i kommunerna och ute i länen ett icke så litet antal byggnader, som med måttliga omändringar skulle kunna användas för vård av lindrigt sinnessjuka, i vissa fall också för vård av kroniskt sjuka, samt till andra liknande ändamål, bland annat för att lösa det nämnda problemet om hur man skall ta hand om de störande grupperna. Man vet f. n. inte riktigt hur man skall ordna det med dessa hus. Det kan till exempel vara ett rätt bra ålderdomshem, som med fördel skulle kunna ändras om för något av de ändamål jag nyss berört, men kommunen är inte riktigt på det klara med vad den har att räkna med, då den planerar en ombyggnad. Den känner sig osäker, landstinget likaså. Landstinget vill kanske inte åtaga sig utvidgade uppgifter, förrän huvudmannaskapet fastslagits. Det är just detta som varit ett av huvudmotiven till den interpellation jag här framställt. Jag hade hoppats att genom det svar, som socialministern skulle av-

Svar på interpellation angående genomförande av 1947 års principbeslut rörande ålderdomshemsvårdens framtida ordnande.

ge, kommunalmännen skulle få en god ledning och att även landstingens ansvariga förvaltningsutskott och chefstjänstemän skulle kunna dra nytta av vad socialdepartementet svarade. Tyvärr måste jag säga, att jag inte tror att så blivit fallet.

Statsrådet Andersson slutade interpellationssvaret med att tala om, vad den nya reformen betytt. Ålderdomshemsreformen, säger statsrådet, innebär att man radikalt bröt den gamla fattigvårdstraditionen och att den ersattes av en ny syn på denna del av samhällets åldringsvård. Ja, det vågar jag försäkra att det var i alla händelser en enhällig socialvårdskommittés uppfattning, att reformen skulle innebära någonting sådant. Dess värre få vi nog säga, att den ännu inte förts ut i livet på ett sådant sätt, att den medfört alla dessa goda verkningar.

Statsrådet gjorde avslutningsvis också några vänliga, sympatiska och till intet förpliktande uttalanden om angelägenheten av reformens genomförande i snabbast möjliga takt. Jag tackar och instämmer men tillägger, att det måste till en tydlig handlingslinje, om vi här skola nå resultat.

Herr STÅHL: Herr talman! Jag skulle kunna i allt väsentligt instämma med den föregående ärade talaren, men eftersom jag haft anledning att i mitt hemlän syssla med de här frågorna och sett, hur ytterst allvarliga de äro, har jag inte kunnat underlåta att över detta interpellationssvar, som jag i likhet med interpellanten ställt stora förhoppningar på, uttrycka min besvikelse.

Den relativt hoppfulla ton, som såvitt jag kunnat uppfatta det, anslås i interpellationssvaret, stämmer tyvärr mycket dåligt överens med den mörka verkligheten ute i landet. Det är ju nämligen så, herr talman, att våra ålderdomshem, som skulle vara hem för

friska åldrande människor, nu till övervägande delen äro sinnessjukhus och kroppssjukhus. Herr förste vice talmanen nämnde några siffror ifrån Falun, och jag skulle kunna komplettera med ett exempel från en med Falun ungefär jämnstor stad, där alla platser på ålderdomshemmet för närvarande upptagas av kroniskt sjuka, sinnessjuka eller sinnesslöa. Jag kan inte finna annat än att byggandet av ålderdomshem icke hållit den takt, som man hoppades på när 1947 års lag genomfördes, och jag tror man kan konstatera, att en av huvudorsakerna därtill är de bristfälliga besked som lämnats efter lagens genomförande, speciellt beträffande vad interpellanten här påtalade, nämligen statsbidraget. Jag kanske kan få nämna en alldeles färsk siffra ifrån mitt eget hemlän beträffande klientelblandningen. Den lämnades vid söndagens socialvårdskonferens i Värmlands län och ådagalade, att vid de 72 ålderdomshem, som finnas i Värmland, äro 40 procent av de intagna i behov av annan vård. Bland detta klientel finnas omkring 120 sinnesslöa.

Nu är det faktiskt så, att när man kommer ut och ser på ålderdomshemmen, te sig förhållandena ofantligt mycket värre än vad de göra så här rent siffermässigt. Den bistra vardagligheten medför ju synnerligen stora påfrestningar såväl på umgänget på ålderdomshemmen mellan de gamla av olika slag, vilka vistas där, som på personalen. Det värsta är kanske blandningen av kroppssjuka och psykiskt sjuka. Jag har några siffror, herr talman, som enligt vad jag tror inte anförts rörande det totala behovet av vårdplatser. Man räknar med att för vården av kroniskt sjuka behövas omkring 7 000 nya platser i landstingsområdena och dessutom minst 1 000 platser i städerna utanför landsting. För vård av lättskötta sinnessjuka krävas 2 300 nya vårdplatser, och för vård av tungskötta äldre sin-

**Svar på interpellation angående genomförande av 1947 års principbeslut rörande
ålderdomshemsvårdens framtida ordnande.**

nessjuka beräknar man behovet till omkring 2 000 platser. Detta visar vilken börda som nu ligger på ålderdomshemmen. Det illustrerar faktiskt hur det är.

Jag skulle vilja säga, herr talman — och härvidlag instämmer jag med interpellanten — att jag icke tror det går att åstadkomma någon verklig effektivitet i den här delen av socialvården förrän det blir klarlagt, att det är landstingen som måste ta hand om de kroniskt sjuka. Ju mer tiden lider och ju fler gamla vi få, desto mer tyngande och allvarligt blir detta spörsmål. Jag är själv landstingsman och vet, vilka bördor som åvila landstingen. Men det kan inte hjälpas — människorna måste gå före arbetsfördelningsfrågorna, och i det här fallet är det enligt min uppfattning nödvändigt, att landstingen klart få sig denna uppgift tilldelad.

Jag skulle vilja fråga om herr statsrådet är i tillfälle tala om, vad det kan bero på att den proposition rörande huvudmannaskapet för kronikervården, som var bebådad i propositionsförteckningen till årets riksdag, inte framlagts. Jag måste uttala mitt allra livligaste beklagande över att detta inte skett, då jag som sagt är övertygad om att det inte går att få någon fart på utbyggnaden av ålderdomshemmen förrän den här frågan blivit klarlagd.

Beträffande sättet att ta hand om de sjuka skall jag gärna erkänna, herr talman, att jag inte längre vågar hoppas att det, som man tidigare trott, skall vara möjligt att bygga nya och fina anstalter vare sig åt kronikerna eller åt de sinnesslöa. Jag tror att man får slå in på andra vägar. Vi ha ett lysande föredöme här i landet när det gäller ombyggnad av äldre hus till hem för sådana sjuka, nämligen Norrbottens län. Om jag är riktigt underrättad, har man där på några få år lyckats bygga ut mellan 700 och 800 platser just genom att ta i anspråk äldre byggnader, som av landstinget inretts till provi-

soriska hem. Detta har dessutom medfört den stora fördelen, att kostnaderna blivit ofantligt mycket mindre än om **allt** skulle ha nybyggts, och jag vågar säga, att om man på fackmannahåll utdömer de provisoriska hemmen, bör man resa upp och se, hur patienterna ha det i de sjukhem jag nyss berört. Jag har själv i Kopparbergs köping i Örebro län sett ett provisoriskt kronikerhem. Jag är den förste att erkänna, att det är enkelt och anspråkslöst på många sätt. Men om man jämför den vård och den trevnad, som de gamla patienterna ändå ha på ett sådant enkelt hem, med vad de få utstå, när de ligga borta i sina stugor i skogarna utan att kunna få ens nödtorftig hjälp, måste man säga, att dessa enkla och anspråkslösa inrättningar äro rena paradiset för de gamla och sjuka.

Jag vill passa på att lägga de många riksdagsmän, som äro landstingsmän, på hjärtat att intressera sig för vad som skett i Norrbotten under de sista åren. Titta på detta och undersök, om det ej är ett föredöme, som vi litet var ute i länen skulle söka att efterfölja!

Herr talman! När man resonerar om dessa saker möter man alltid den invändningen: Vad lönar det sig att inrätta nya anstalter och nya hem, när det i alla fall icke finns personal? Vi stå, icke minst i det län jag representerar, i en mycket allvarlig situation. Vi få slå igen den ena sjukvårdsavdelningen efter den andra därför att vi icke ha personal. Men ute på ålderdomshemmen ha vi personal, egendomligt nog. Jag vill, särskilt till herr statsrådet som talesman för regeringen, ställa frågan: Hur länge kunna vi räkna med att få behålla personalen på ålderdomshemmen, så som det nu ser ut? Den som kommer dit på ett flyktigt besök blir slagen av de fruktansvärda bördor, som i många fall åvila personalen på ålderdomshemmen. Jag tror för min del, att det skulle vara lättare att

Svar på interpellation angående genomförande av 1947 års principbeslut rörande ålderdomshemsvårdens framtida ordnande.

komma till rätta även med personalsvårigheterna, om vi kunde få till stånd de anstalter, som behövas för att ålderdomshemmen skola kunna göra skäl för sitt namn, d. v. s. verkligen bli ålderdomshem, hem för åldringar. De anstalter som här behövas äro hem för de sjuka, framför allt för kronikerna och de sinnesslöa. Innan den sidan av problemet är löst tror jag icke att vi mer än på papperet kunna komma till rätta med den stora frågan om vården av våra gamla.

Herr statsrådet ANDERSSON: Herr talman! Den skildring som här lämnats av bristen på platser vid våra sjukhus och förhållandena vid ålderdomshemmen ger ju i stort sett en riktig bild av verkligheten. Det har ingen förnekat. I interpellationssvaret bortförklaras heller icke tillståndet. Men man får icke glömma, att detta ju icke är någon situation som vi helt plötsligt kommit i. Vi ha befunnit oss i samma situation i många år. Vi ha här gamla försummelser, framför allt när det gäller ålderdomshemmen, försummelser som äro mycket svåra att gottgöra. Om man ser på de befintliga ålderdomshemmen i landet är en mycket stor del av dem — över hälften — gamla ålderdomshem, som ha varit i bruk under många år. Enligt en uppgift, som jag fått från socialstyrelsen, ha av samtliga år 1940 befintliga byggnader — ungefär 1 400 — 267 tagits i bruk före 1901, 223 under åren 1901—1910, 249 under åren 1911—1920, 368 under åren 1921—1930 samt något över 300 under åren 1931—1940. Socialstyrelsen uppgiver, att icke mindre än 739 av våra ålderdomshem tagits i bruk under den praktiska tillämpningen av 1871 års fattigvårdsförordning.

Den svårighet att uppföra ålderdomshem, som kommunerna ha haft under de senaste åren, har ändå icke före-

legat i all tid. En bit in på 1940-talet stod det, som alla veta, fullständigt fritt för kommunerna att bygga ålderdomshem. Det var först 1943 och 1944 eller senare som byggnadsregleringen försvårade för kommunerna att uppföra ålderdomshem. Nu ha vi åter fått en ordning, som ser ut att vara tillfredsställande, och byggnadsverksamheten kommer, såsom angivits i svaret, också i gång undan för undan.

Med andra ord, den anhopning av svårigheter, som vi nu få känna på, är naturligtvis i första hand beroende på försummelser i det förflutna, när man icke tog lika allvarligt på dessa problem som man gör nu.

Den fråga som herr Skoglund sköt i förgrunden var statsbidragsfrågan. Riksdagen har beslutat, att statsbidrag för uppförande av ålderdomshem skulle utgå från den 1 juli 1946. Grunderna för dessa statsbidrag ha ännu icke blivit underställda riksdagen. I interpellationssvaret har jag förklarat anledningen till detta. Den aktuella anledningen till att förslaget icke, såsom varit tänkt, kom fram till detta års riksdag var ju, att de sakkunniga, som överväga ett förslag, konstruerat så, att man skall taga hänsyn till respektive kommuns skatteunderlag, ville avvakta det förslag till höjda ortsavdrag som har framlagts. De mena, att man icke kan överblicka alla konsekvenserna i fråga om grunderna för statsbidrag till ålderdomshem, förrän man har fått detta förslag klart. Som herr Skoglund upplyste är kommittén därefter färdig, och vi få alltså från kommitténs sida emotse det förslag, som är nödvändigt för att kunna bedöma hur dessa statsbidrag skola utformas. Jag tror icke att man kan skylla det förhållandet, att det ej planeras och bygges tillräckligt med ålderdomshem, på att statsbidragsfrågan icke är löst. Önskvärt vore självfallet, att denna fråga hade blivit löst på ett tidigare stadium. Men, såsom på-

Svar på interpellation angående genomförande av 1947 års principbeslut rörande ålderdomshemsvårdens framtida ordnande.

pekats i interpellationssvaret, är det starka skäl som tvingat till detta dröjsmål. Jag tror alltså icke att man kan skylla på statsbidragsfrågan. Kommunerna känna till att statsbidrag skall utgå och äro också beredda att bygga. Socialstyrelsen, som här har den största erfarenheten, har sagt att den icke anser att detta förhållande haft något avgörande inflytande på själva problemställningen. Vi räkna alltså med att så fort förslaget kommer kunna skicka det på remiss för att sedan kunna taga ställning till det.

Jag vill något beröra övriga frågor som ställts här, bland annat om kronikervården. Herr Ståhl frågade, varför icke proposition avlämnats vid årets riksdag beträffande frågan om huvudmannaskapet för vårdhem för kroniskt sjuka. Jag har i interpellationssvaret hänvisat till det beslut som fattades av 1949 års riksdag, där man efter ett uttalande av statsutskottet, som riksdagen godkände, faktiskt var överens om att det knappast vore något att vinna på att i lag fastställa landstingens huvudmannaskap, eftersom landstingen redan nu ägna så stor uppmärksamhet åt förbättringar på hithörande område. Det är alltså detta riksdagens uttalande som gjort att propositionen icke framlagts utan frågan blivit uppskjuten.

Frågan i vilken takt våra sjukhus, sinnessjukhus, arbetshem och ålderdomshem kunna utbyggas är ju en fråga om vad våra resurser tillåta. Vi ha efter kriget haft en mycket omfattande investeringsverksamhet, som varje år med cirka 30 procent överstiger den investeringsverksamhet vi hade före kriget. Under de första efterkrigsåren har alldeles speciell uppmärksamhet måst ägnas åt utbyggnaden av industrien, av våra kraftverk och av våra hamnar. En större andel än tidigare av investeringsverksamheten har alltså kommit på denna sektor inom folkhus-

hållet. Det medges, att sjukhusbyggnader, skolhusbyggnader och andra offentliga byggnader ha fått vänta under denna tid. Men vi äro redan i år framme vid en tidpunkt, då vi kunna utöka investeringsverksamheten för de offentliga byggnaderna. Våra investeringsplaner innebära ju en i förhållande till fjolåret betydande ökning. Vi föreställa oss, att den fortskridande ekonomiska förbättringen skall göra det möjligt att i en snabbare takt än under de senaste åren föra fram dessa byggnadsplaner till en lösning. Det är ju allmänt kända förhållanden som ha föranlett, att vi på detta sätt under några år ha släpat efter. Det finnes väl ändå ingen anledning att vara pessimistisk. Den ekonomiska förbättringen framskrider, och det skall bli möjligt att avdela en större del av våra ekonomiska resurser till att skapa bättre förhållanden för åldringarna och även bättre förhållanden inom hälso- och sjukvården.

Herr förste vice talmannen SKOGLUND (kort genmäle): Herr talman! Statsrådet nämnde om att det var tidigare försummelser, kanske rätt långt tillbaka, som föranlett svårigheterna nu. Jag tror icke att vi skola söka avlasta dagens ansvar med att tala om det som ligger längre tillbaka i tiden. Såvitt jag förstår stå vi nu inför vad jag skulle vilja kalla ett fullständigt omändrat vårdbehov. Genom förbättrade folkpensioner, genom förbättrat inkomstläge för stora grupper, genom byggandet av pensionärsbostäder och allt detta kunna människorna i större utsträckning än tidigare klara sig i sina egna bostäder och behöva ej för sin försörjning söka sig till ålderdomshem. Den grupp människor det nu gäller att skaffa vård kommer dit antingen för att de äro sjuka eller på annat sätt oförmögna att klara sig eller för att de

Svar på interpellation angående genomförande av 1947 års principbeslut rörande ålderdomshemsvårdens framtida ordnande.

på grund av ålderdom icke längre kunna vårda sig själva. Det är alltså fråga om ett helt annat slags vård än vi tänkte oss tidigare. Det är för detta vi måste inrätta oss, och då måste vi bygga helt andra vårdanstalter, skaffa lämplig personal och helt enkelt lyfta upp dessa olika vårdplatser och hela omvårdnaden om dessa människor på sådant sätt, att det står i bättre samklang med den levnadsstandard människorna nu ha.

Herr STÅHL (kort genmäle): Herr talman! Jag skall be att få replikera statsrådet Andersson bara på den punkt som gäller den uteblivna propositionen om huvudmannaskapet för kronikervården. Statsrådet säger, att uteblivandet beror på statsutskottets uttalande vid fjolårets riksdag. Hur hänger det ihop, herr statsråd? När vi i år i januari gingo in på andra kammarens kansli, läste vi i förteckningen, att inrikesministern planerade att komma med en proposition om kronikervården. Sedan dess ha vi förgäves väntat på denna proposition. Anledningen till att den uteblivit måste alltså ligga i en händelse, som timat icke i april i fjol, då statsutskottet skrev sitt utlåtande, utan mellan januari och april i år. Jag frågar fortfarande statsrådet: Vilken är anledningen till att en så allvarlig åtgärd vidtagits som att man avfört frågan om huvudmannaskapet för kronikervården? Ty detta är en verkligt allvarlig åtgärd av regeringen.

Herr statsrådet ANDERSSON: Herr talman! Den förklaring som jag fått är, att 1949 års riksdag uttalat, att det ej finnes något aktuellt behov av en sådan lagstiftning. Varför frågan upptagits på propositionsförteckningen, kan jag icke giva svaret på; det får inrikesministern göra.

Vad sedan beträffar det som anfördes av herr Skoglund, så är jag naturligt-

vis helt enig med honom om att vi på detta område, liksom på många andra, ha en situation, där bristen icke är en brist i gammal vanlig bemärkelse utan en brist som sammanhänger med ökade anspråk, vilka uppstått i samband med höjd levnadsstandard, t. ex. genom folkpensionernas förbättring och de till det bättre förändrade levnadsförhållandena. De ökade anspråk, som i samband med detta stiga fram, ha ju under de senaste åren blivit oss nästan övermäktiga. Det kommer att taga sin tid att tillgodose alla dem, som nu efterfråga platser på sjukhusen och äro i behov av vård på olika sätt. Det kommer att taga ganska många år, såsom vi också antytt, att kunna tillfredsställa dessa önskemål.

Att koppla bort det förflutna är väl ändå omöjligt, eftersom en förutseende utbyggnad särskilt av ålderdomshemmen ute i kommunerna under 1920- och 1930-talen skulle ha medfört att vi nu hade befunnit oss i en bättre situation.

Det är ju ändå icke så, att alla ålderdomshem plötsligt just i dag börjat ramla ihop och blivit för tränga. De ha varit det tidigare också. Det är bara det förhållandet, som herr Skoglund alldeles riktigt erinrade om, att vi ha under de senaste åren fått andra anspråk på sådana ting, därför att den allmänna höjningen av levnadsstandarden efter kriget gjort detta naturligt. Att svårigheterna springa fram ur ett sådant förhållande är också allmänt känt. Den enda möjligheten att rätta till detta är, såsom jag förut antytt, att låta det ske i takt med de förbättrade produktionsresultaten. Det är väl ändå på det sättet, att de ansträngningar, som från samhällets och enskildas sida nedlagts under de sista åren för att förbättra underlaget för vår produktion, til syvende og sidst bli avgörande också för lösningen av dessa aktuella sociala problem.

Svar på interpellation angående genomförande av 1947 års principbeslut rörande ålderdomshemsvårdens framtida ordnande.

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND** (kort genmäle): Statsrådet angav som skäl för att propositionen om kronikervården icke framlagts, att han fått den uppgiften, att det skulle vara statsutskottets uttalande förra året som föranlett att propositionen ej framlagts. Den har dock färdigställts under, om jag förstått rätt, den nu gångna vintern, men har icke förts fram till riksdagen. Låt mig bara säga, att jag tror att statsrådet »fått» alldeles fel uppfattning sig medskickad och att skälet är någonting helt annat.

Herr **HAGÅRD**: Herr talman! Jag måste erkänna, att även jag blev mycket beklämd inför det perspektiv statsrådet Andersson rullade upp för oss i denna fråga. Jag begriper emellertid mycket väl, att vi inte kunna för närvarande bygga ålderdomshem i någon större utsträckning; därtill är vårt ekonomiska läge alltför besvärligt.

Jag vill emellertid fråga, om det ändå inte finns någon möjlighet att göra något på detta område utan att därför behöva ta till alltför stora mått och steg. Statsrådet talade om att det härvidlag var fråga om gamla försummelser, som utgöra en tung belastning. Enligt mitt förmenande är det emellertid ganska färskas försummelser, som här ligga oss i fatet. Jag vill bara erinra om vår häpnad när den undersökning, som gjordes 1938 angående det klientel, som då fanns på våra ålderdomshem, blotade de svagheter, som då rådde. Det var första gången man gjorde ett försök att i siffror få fram de verkliga förhållandena. Man hade efter den betan kunnat förvänta ett kraftigt ingripande i syfte att så att säga evakuera ålderdomshemmen och göra dem mera trivsamma. Men ingenting skedde under hela 1940-talet. Klienteletets sammansättning torde sålunda fortfarande vara i stort sett oförändrad, och knappast på

någon punkt torde det ha blivit någon förbättring.

Statsrådet talade något om, att man kan anföra förmildrande omständigheter i detta sammanhang. Ja, det är riktigt att man t. ex. i viss mån sökt lösa bostadsfrågan för folkpensionärerna, men märk väl, att det är en lösning som gäller de friska åldringarna men inte de andra, dem som behöva vårdas på anstalt. I övrigt skall jag inte gå in på frågan om pensionärshemmen, men jag vill säga, att jag förstår de kommunalmän, som gång på gång fråga: Varför få vi statsbidrag och ett ganska hyggligt sådant för att bygga pensionärshem, men icke ett öre av statsmedel till att förbättra ett ålderdomshem? Detta motsatsförhållande hade jag tillfälle att påtala i samband med en interpellation i fjol och skall därför nu inte närmare gå in på den saken.

Såsom statsrådet framhöll har det inträtt en förändring i våra ålderdomshems karaktär genom det beslut som fattades 1947, fastän det kanske inte genomförts så, att det blivit tydligt och klart att det är fråga om en fristående anstalt, som närmast är att betrakta som ett inackorderingshem för våra åldringar. I fråga om evakueringsmöjligheterna kan det inte tagas några större krafttag, men något måste absolut kunna göras. Att vi emellertid inte kunna bli kvitt de sinnessjuka, kan jag ju förstå med hänsyn till det läge, vari sinnessjukhusbyggnadsfrågan för närvarande befinner sig, men det finns dock härvidlag andra möjligheter, framför allt ha vi då att tillgå en rad anstalter på socialvårdens område; jag tänker närmast på arbetshemmen, som i viss utsträckning stå till vårt förfogande. Där tycker jag, att man skulle kunna våga sig på att göra något. Herr Skoglund och jag hade i fjol en liten motion, i vilken vi drogo upp denna fråga och ville ha fram försök i syfte att evakuera åtminstone en viss del av

**Svar på interpellation angående genomförande av 1947 års principbeslut rörande
ålderdomshemsvårdens framtida ordnande.**

klientelet på våra ålderdomshem. Motionen avvisades emellertid under hänvisning till att frågan om arbetshemmen ännu inte var fullt utredd, varför man måste ställa sig avvaktande.

Det finns emellertid, herr talman, i detta avseende även andra möjligheter att peka på. I den proposition, som framlades 1947, återgavs några tankar, som socialvårdskommittén kastat fram i detta sammanhang. Sålunda nämndes exempelvis, att en evakuering skulle man kunna tänka sig omedelbart av den kategori, som består av sådana personer, som äro arbetsföra i viss utsträckning men som i regel inte äro försörjningsdugliga, och personer, som äro om icke sinnesslöa så dock intellektuellt sett icke fullgoda. Det var enligt undersökningen 1938 fråga om ett antal av mellan 2 000 och 2 500 personer, som man enligt socialvårdskommittén skulle kunna bygga särskilda försörjningshem åt för att på så sätt befria ålderdomshemmen från detta klientel. Sedan dess har frågan om arbetshemmen blivit slutgiltigt utredd genom socialstyrelsen, och den utredningen ger vid handen, att man i försiktig takt kan från ålderdomshemmen ta bort de svårhanterliga och störande elementen till för dem särskilt lämpade vårdhem. Man kan låta arbetshemmen vara kvar i oförändrat skick för försumliga familjeförsörjare och med samma princip för intagningen som hittills.

I det betänkande statsrådet refererade framkastades tanken på hur huvudmannafrågan skulle kunna ordnas och att för varje landstingsområde skulle finnas ett par mindre försörjningshem, som landstinget självt skulle sköta om. Sedermera har emellertid även den tanken framkastats att staten skulle handha dessa hem.

Jag menar sålunda, herr talman, att även om man inte nu kan ta några större krafttag, så får man försöka lösa problemet med de små medel man har

och använda de anstalter, som stå till förfogande. Detta åtminstone kan göras i nuet, och sedan får man försöka att så småningom bygga upp det hela. Jag är dessutom angelägen framhålla, att man i de nya storkommunerna på vissa håll är ivrig att ta itu med frågan hur man i framtiden skall planera sin ålderdomshemsfråga. På den punkten tarvas det verkligen en planering, och den bör göras i god tid. Arbetet kan läggas i olika händer, och möjligen skulle man härvidlag kunna tänka sig en förstärkning i socialstyrelsen. Mitt resonemang slutar sålunda, herr talman, med att jag vill uttala den meningen, att man inte får se på denna fråga med alltför stor pessimism, utan att man skall försöka att med små medel så småningom föra den fram till en lösning.

Herr HEDLUND i Östersund: Herr talman! Jag hade inte tänkt begära ordet i denna fråga, då jag ju nästan kan betraktas som part i målet.

Då jag bedömer ålderdomshemsfrågans läge gör jag det inte alls ur byggnadssynpunkt. Jag är medveten om att många, många ålderdomshem inte äro så modernt inrättade som man skulle vilja ha dem. Det skulle vara trevligt med en mera modern stil på dem, men de fylla dock den uppgiften att ge de åldringar, som äro i behov av vård på ålderdomshem, en relativt god omvårdnad. Tyvärr ha vi dock ej lyckats skapa sådana ålderdomshem, som 1918 års lag avsåg att skapa. Orsaken härtill är inte något bristande intresse från primärkommunernas sida. Det vore orättfärdigt att säga, att en enda kommun, åtminstone av dem jag känner, skulle ha visat bristande intresse att ordna ålderdomshemsvården. Tvärtom har jag mött ett sprudlande intresse och en vilja så stor att ordna denna vård, att det är tråkigt att inte denna strävan kunnat förverkligas. Varför: jo, därför att

Svar på interpellation angående genomförande av 1947 års principbeslut rörande ålderdomshemsvårdens framtida ordnande.

vi här i riksdagen inte vetat vad vi ville beträffande vissa vårdgruppers omhändertagande. När vi för 30 år sedan började detta arbete sades det, att staten skulle ta vård om de sinnessjuka och att kommunerna skulle fullständigt befrias från detta klientel. Vi skulle ha renodlade ålderdomshem, och därefter inrättades hemmen. Men efter några år beslöt riksdagen att endast befatta sig med den akuta sinnessjukvården, men att vården av de lättskötta sinnessjuka — ja, jag vet inte varför de kallas så, ty de äro nog så svårskötta — få kommunerna och landstingen ta ansvaret för. De ålderdomshem, som byggdes under dessa år, ha varit avsedda för det klientel, som 1946 års i princip antagna lag avsåg. Och därför äro ej hemmen rustade för vård av andra än friska åldringar.

Nu säger man: Om vi bara hade klarat statsbidragsfrågan och fått sätta i gång och bygga ålderdomshem, skulle vi få det som vi ville ha det. Men jag försäkrar, att vi få dragas med samma tillstånd, om vi bygga de moderna ålderdomshemmen utan att först ordna vårdfrågan för dem, som icke få vistas på ålderdomshemmen. I stället för att, som 1946 års lag, ålägga kommunerna att ordna ålderdomshemsfrågan skulle landstingen ha gjorts till legala huvudmän för vården av kroniskt sjuka och lättskötta sinnessjuka. Först sedan anstaltsfrågan för detta klientel blivit löst kunna de ålderdomshem skapas, som 1946 års lag talar om. Nu säger man, att landstingen visa god vilja att ordna denna sak. Ja, det göra en del landsting. Jag tillhör själv ett landsting, som tillfredsställande ordnat kronikervården och vården av de lättskötta sinnessjuka, men i ett grannlän är den inte ordnad. För att vi skola komma till rätta med denna fråga, som inte är ny för dagen, måste vi genom lagstiftning skapa en huvudman för vården av kroniskt sjuka och lättskötta sinnessjuka. Det

förhållandet att Norrbottens läns landsting tillfredsställande kunnat ordna saken, medan andra landsting ingenting gjort, det är bevis nog för att vi måste ha en lagstiftning, som ålägger landstingen att ordna sjukvårdsfrågan för lättskötta sinnessjuka och kroniker.

Nu rekommenderas, och jag instämmer till viss del häri, att man skall använda gamla ålderdomshem och vårdhem för det klientel, som inte skall vara på ålderdomshem. Ja, gärna det för lättskötta sinnessjuka, men jag bönar för de kroniskt sjuka, att man inte går den vägen. Jag har sett kroniskt sjuka på hem, som äro ordnade på detta sätt, och jag säger nu som alltid, att de äro de mest beklagansvärda människor, de som ligga på de kronikerhem, vilka inte äro anslutna till sjukvårdsinrättning. De långvarigt sjuka behöva i många fall medicinsk behandling i samma omfattning som de akut sjuka. Att då tänka sig att sjuka, utslitna och söndervärkta människor, som behöva behandling för sina lidanden, skulle läggas in på utrymda ålderdomshem, ja, jag ryser inför den tanken. När landstingen äro ålagda att ordna övrig sjukvård, skola de även åläggas att ordna den kroniska sjukvården, genom inrättandet av verkliga sjukvårdsanstalter.

Jag vädjar till herr statsrådet att föra frågan om legalt huvudmannaskap för landstingen att ansvara för kronikervården och vården av de lättskötta sinnessjuka till sin lösning.

Herr statsrådet ANDERSSON: Herr talman! Vad beträffar frågan igen varför propositionen, som var en angelägen sak, inte lagts fram, så har jag fortfarande de upplysningarna, att man inom inrikesdepartementet haft en stor anhopning av ärenden och att med hänsyn till riksdagens eget uttalande förra året, att frågan inte tillhörde de allra angelägnaste uppgifterna — riksdagen sade ju nämligen, att landstingen redan

Interpellation angående anställningsförhållandena för befattningshavare med agromexamen.

nu ägna stor uppmärksamhet åt förbättrande åtgärder på hithörande område, varför det knappast skulle vara något att vinna genom ett lagligt åläggande för landstingen att anordna dessa vårdhem — denna proposition i konkurrensen med andra fått stå efter.

Praktiskt taget skulle jag kunna instämma i herr Hagårds anförande när han erinrade om att man med små medel kan göra det mesta möjliga av situationen. Jag vill försäkra, att det är just detta man försöker göra, och inom socialstyrelsen, där man har uppmärksamheten ständigt riktad på denna sak, planerar man att föra över från ålderdomshemmen de sinnesslöa och de dövstumma ävensom andra element till vård på andra anstalter. Socialstyrelsen har också olika slag av utredningar på detta område i gång, men det är klart att den alltjämt avgörande frågan är, hur sinnessjukvården kommer att ordnas vid den stora reform, vartill förslag framlagts för riksdagen i år. Där ligger kanske lösningen til syvende og sidst av frågan hur man skall kunna få tillfredsställande förhållanden på ålderdomshemmen, vilket ju är ett önskemål från alla håll.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.

Föredrogos var efter annan följande på kammarens bord liggande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionen nr 568 av herr *Henriksson*; samt

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 569 av herrar *Jansson* i Kalix och *Staxång*; och

nr 570 av herr *Kollberg*.

§ 5.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 12, statsutskottets utlåtanden nr 74—80,

bevillningsutskottets betänkanden nr 37—41, bankoutskottets utlåtande nr 8, första lagutskottets utlåtande nr 19, andra lagutskottets utlåtanden nr 29—31, tredje lagutskottets utlåtanden nr 10 och 11, jordbruksutskottets utlåtanden nr 9—14 samt andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtanden nr 24 och 29—37.

§ 6.

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN** erhöill på begäran ordet och yttrade: Jag tillåter mig hemställa, att bevillningsutskottets betänkande nr 41 måtte å morgondagens föredragningslista uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden och övriga ärenden i den ordning de förekomma å dagens föredragningslista.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 7.

Interpellation angående anställningsförhållandena för befattningshavare med agronomexamen.

Herr talmannen länade på begäran ordet till

Herr **NORUP**, som anförde: Herr talman! I Kungl. Maj:ts proposition nr 149 till 1948 års riksdag angående organisationen av rationaliseringsverksamheten på jordbrukets område uttalade föredragande departementschefen i samband med frågan om lantbruksnämndernas personalbehov bl. a. följande: »Särskild utredning synes vidare böra ske angående anställningsförhållandena för befattningshavare med agronomexamen inom statsförvaltningen.» Jordbruksutskottet anslöt sig till departementschefens uttalande, och detta blev även riksdagens beslut. Någon dylik utredning har dock ännu icke kommit till stånd. Kungl. Maj:t har visserligen uppdragit åt 1949 års tjänsteförteckningskommitté att utreda frå-

Interpellation angående de renskötande samernas beskattning.

gan om de statliga lönegradsplaceringarna men icke i direktiven till utredningen omnämnt den anbefallda särskilda utredningen angående anställningsförhållandena för befattningshavare med agronomexamen. Intet synes sålunda från Kungl. Maj:ts sida hava åtgjorts för att bringa riksdagens beslut i verkställighet. Det är med beklagande man nödgas konstatera detta.

Som bekant råder stor ojämnhet i lönesättningen mellan agronomerna och med dem i utbildningshänseende jämförliga kategorier. Det är emellertid av oerhörd betydelse för det moderna jordbruket att till sitt förfogande ha en välkvalificerad agronomkår, och detta förutsätter att anställningsvillkoren bli sådana, att man kan konkurrera om den bästa arbetskraften. Skola sådana verksamheter som jordbruksforskningen, lantbruksundervisningen och jordbruksrationaliseringen ledas av personal med lägre kvalifikationer, blir jordbruket i längden lidande härpå. Det förhåller sig nämligen otvivelaktigt så, att den påtalade ojämnheten i lönesättningen påverkar yrkesvalet och att därför de bästa begåvningarna söka sig till de verksamhetsfält, vilka erbjuda de bästa förmånerna.

Med anledning av vad jag sålunda anført ber jag att till herr statsrådet John Lingman få framställa följande fråga:

Ämnar herr statsrådet med det snaraste låta verkställa den utredning angående anställningsförhållandena för befattningshavare med agronomexamen inom statsförvaltningen, varom beslut fattades vid 1948 års riksdag?

Denna anhållan bordlades.

§ 8.

Interpellation angående de renskötande samernas beskattning.

Ordet lämnades på begäran till

Herr ÖSTLUND, som yttrade: Herr talman! I underdånig framställning den

22 januari 1945 ha ombud för renskötande samer hemställt om vissa ändringar i bestämmelserna rörande samernas beskattning. Sedan länsstyrelsen i Norrbottens län den 17 mars 1945 avgivit yttrande över denna framställning ha samma ombud den 15 november 1945 inkommit med erinringar i ärendet.

Speciella bestämmelser rörande lapparnas taxering återfinnas i 26, 41, 56, 83 och 87 §§ taxeringsförordningen. Det framgår av dessa, att lapparna icke äro skyldiga att avgiva självdeklaration för sin inkomst av renskötsel eller för i sådan rörelse nedlagd förmögenhet. För frivilligt bruk finnes — utöver den vanliga självdeklarationsblanketten — ett särskilt utarbetat formulär vari uppgifter angående renskötseln kunna lämnas. Det ges också föreskrifter angående lappfogdarnas och lappordningsmännens medverkan vid taxering och av samernas renskötselinkomster.

Då självdeklaration icke är obligatorisk sker taxeringen av lapparnas inkomster i allmänhet efter schablonmässiga grunder. Betydande skiljaktigheter i tillämpningen synas därvid föreligga olika län och även olika taxeringsdistrikt emellan. Det har från samernas ombud uttalats det önskemålet, att samerna icke skulle undantagas från deklaraionsplikten. Därvid framhålla ombuden, att renskötseln är en för yttre påverkningar och oförutsedda risker synnerligen utsatt näring. Bl. a. vållas renägarna stora förluster genom skadegörelse av björn, lo och örn. Ombuden ha lagt fram förslag om vilken metod som bör tillämpas vid taxeringen samt förslag om att renskötande samer måtte få egen representation i taxeringsnämnderna. De hemställa även, att samerna skola befrias från skyldigheten att erlägga skatt till underhåll av hemkommunens skolväsende, eftersom samebarnen icke erhålla sin undervisning i hemkommunens skolor.

Under hänvisning till det ovan anförda anhåller jag om kammarens till-

Interpellation angående krigsmaterielverkets upphandling av kontorsmöbler.

stånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få rikta följande frågor:

1) Ha i anledning av ovannämnda underdåniga framställningar några åtgärder vidtagits i syfte att närmare utreda frågan om de renskötande samernas beskattning?

2) Om så icke är fallet, har herr statsrådet för avsikt att låta verkställa en sådan utredning och för riksdagen framlägga förslag om de ändringar i denna beskattning, som utredningen må föranleda?

Denna anhållan bordlades.

§ 9.**Interpellation angående krigsmaterielverkets upphandling av kontorsmöbler.**

Herr CHRISTENSON i Malmö erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Det har väckt stor uppmärksamhet, att krigsmaterielverket helt nyligen avslutat en leveransorder på kontorsmöbler för 1,5 miljoner kronor för uttag till och med den 31 december 1951. Samtidigt synes det som om verket har vissa svårigheter att placera och sälja de överblivna kontorsmöbler, som de under avveckling stående kristidskommissionerna lämna efter sig.

Inköp och försäljning ske numera under fredsmässiga former, och konkurrens har åter blivit en affärsrealitet. Det är därför anmärkningsvärt, att krigsmaterielverket i det nämnda upphandlingsärendet inte handlat enligt den praxis, som bör vara rådande under normala förhållanden.

Krigsmaterielverket har i en skrivelse tillfrågat endast 23 möbelfabrikanter. Det beräknas, att det i landet finns ett tusental fabriker, som kunna tillverka skåp, fåtöljer, stolar etc., och av dessa torde över 400 ha specialiserat sig på kontorsmöbler. Av de 23 tillfrågade firmorna ha fem fått offerten uppdelad

på sig. Enligt uppgift av Svensk Leve-
ranstidning har en av dessa fem fått
tillfälle att justera ingivna offerter.

Av handlingarna framgår, att anbuds-
frågan togs upp den 15 mars 1949 och
att avrop skulle ske under ett år räknat
från den 1 oktober 1949, men det slut-
liga kontraktet undertecknades inte
förrän den 22 mars i år, varvid leve-
ranstiden utsträcktes till den 31 decem-
ber 1951. Frågan är då, varifrån krigs-
materielverket gjort sina inköp under
tiden 1 oktober 1949—22 mars 1950.

Möbelbranschens utövare äro i hu-
vudsak småföretagare. Det är i många
fall klokt att fördela en stor order på
många företag, så att inte investeringar
i byggnader och maskiner onödigtvis
pressas fram därför att det gäller leve-
ranser till staten, vilket ofta skett vid
leveransuppdrag med staten som
köpare.

Krigsmaterielverket har sänt ut ett
cirkulär, vari det åberopar gällande
regler om hur centrala statliga upp-
handlingar skola äga rum och även ger
direktiv för hur rekvisitioner skola ske
från de statliga institutionernas sida.
Slutsatsen blir att upphandlingsförfar-
ande, som skett i fråga om kontors-
möbler, även skall iakttas när det gäller
sådana varor som armatur, gardiner,
mattor och andra kontorsartiklar.

Under åberopande av det anförda
hemställer jag om kammarens tillstånd
att till statsrådet och chefen för för-
svarsdepartementet få rikta följande
fråga:

Anser herr statsrådet att krigsmate-
rielverket i ovan refererade fall följt
gällande författningar om offentlig kun-
görelse vid upphandling av kontors-
möbler för statsverkets räkning?

Denna anhållan bordlades.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Anmäldes, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats följande motioner, nämligen

nr 571, av herr *Braconier m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 205, angående ändrad disposition av vissa fastigheter, som anslagits såsom avlöningstillgång vid allmänna läroverk;

nr 572, av herr *Rubbestad m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 211, angående vissa ändringar i riktlinjerna för den statliga exportkrediten;

nr 573, av herr *Håstad m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 232, angående lönereglering för lärarna vid de statsunderstödda privatläroverken, m. m.;

nr 574, av herr *Kyling m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 235, angående lönereglering för lärare vid statsunderstödda folkhögskolor och lantbruksundervisningsanstalter, m. m.;

nr 575, av herrar *Kyling* och *Nilsson* i Svalöv, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 236, med förslag till vissa ändringar i 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen, m. m.;

nr 576, av herr *Hagberg* i Malmö m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 243, angående ordnande av bangårdsförhållandena i Hälsingborg;

nr 577, av herrar *Vigelsbo* och *Petersson* i Ersbacken, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 237, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1950/51, m. m.;

nr 578, av herr *Edström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 240, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 27 juni 1927 (nr 321) om skatt vid utskiftning av aktiebolags och solidariska bankbolags tillgångar, m. m.;

nr 579, av herr *Svensson* i Ljungkile, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 244, med förslag till förordning

om ändring i uppbördsförordningen den 31 december 1945 (nr 896);

nr 580, av herr *Nilsson* i Svalöv m. fl., likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 244;

nr 581, av herr *Hagberg* i Malmö, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 192, med förslag till lag om ändring i lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning, m. m.; och

nr 582, av herr *Östlund m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 192.

Vidare anmäldes följande under sammanträdet avlämnade motioner, nämligen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 197, angående godkännande av allmänna riktlinjer för en tvångs-clearing med Tyskland motionerna:

nr 583 av herr *Håstad m. fl.*;

nr 584 av herr *Hagberg* i Malmö m. fl.; och

nr 585 av herr *Häckner m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 203, med förslag till lag om fortsatt tillämpning i viss del av lagen den 23 april 1948 (nr 175) med särskilda bestämmelser om dispositionen av aktiebolags vinstmedel m. m. motionerna:

nr 586 av herr *Hjalmarson m. fl.*;

nr 587 av herrar *Edström* och *Nilsson* i Svalöv; och

nr 588 av herrar *Åqvist* och *Gunnarsson*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 206, med förslag till lag om ändring i lagen den 14 juni 1928 (nr 289) angående handel med utsädesvaror motionen nr 589 av herrar *Rosén* och *Widén*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 209, med förslag till lag om vissa ändringar i ekklesiastik boställsordning den 30 augusti 1932 (nr 400) motionen nr 590 av herr *Stjärne m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 216, med förslag till lag an-

Svar på interpellation angående de traktatmässiga grunderna för Hollands och eventuellt andra nationers rätt att konkurrera om den interna svenska fraktfarten. m. m.

gående ändrad lydelse av 2 § lagen den 3 juni 1938 (nr 274) om rätt till jakt motionen nr 591 av herrar *Hæggbloom* och *Nolin*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 223, med förslag till lag om tillfälligt byggnadsförbud inom vissa strandområden motionerna:

nr 592 av herr *Hedlund* i Rådom m. fl.;

nr 593 av herr *Pettersson* i Dahl m. fl.;

nr 594 av herr *Svensson* i Ljungskile m. fl.; och

nr 595 av herr *Fagerholm* m. fl.;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 202, angående reglering av priserna på fisk och av exporten av fisk motionerna:

nr 596 av herr *Svensson* i Stenkyrka m. fl.;

nr 597 av herr *von Seth* m. fl.; och
nr 598 av herrar *Braconier* och *Nilsson* i Bästekille;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 235, angående lönerreglering för lärare vid statsunderstödda folkhögskolor och lantbruksundervisningsanstalter, m. m. motionerna:

nr 599 av herr *Norup* m. fl.; och
nr 600 av herr *Nilsson* i Svalöv m. fl.; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 219, angående riktlinjer för lärarutbildningens ordnande motionen nr 601 av herrar *Hæggbloom* och *Hagård*.

Samtliga dessa motioner bordlades.

Kammarrens ledamöter åtskildes här efter kl. 5.38 em.

In fidem

Gunnar Brith.

Onsdagen den 26 april.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Justerades protokollet för den 20 innevarande april.

§ 2.

Svar på interpellation angående de traktatmässiga grunderna för Hollands och eventuellt andra nationers rätt att konkurrera om den interna svenska fraktfarten, m. m.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet *ERICSSON* erhöi på begäran ordet för att besvara herr *Svenssons* i Ljungskile interpellation angående de traktatmässiga grunderna för Hollands och eventuellt andra nationers rätt att konkurrera om den interna svenska fraktfarten, m. m.

Svaret hade före sammanträdet i stencilerad form utdelats till kamma-

rens ledamöter, och herr statsrådet *Ericsson* lämnade nu endast en kort sammanfattning av huvudpunkterna i svaret.

Det i kammarren utdelade svaret var av följande lydelse:

Herr talman! Med andra kammarrens tillstånd har herr *Svensson* i Ljungskile till utrikesministern riktat följande frågor:

1. Vill Eders Excellens lämna andra kammarren en redogörelse för de traktatmässiga grunderna för Hollands och eventuellt andra nationers rätt att konkurrera om den interna svenska fraktfarten?

2. Kan man från Eders Excellens' sida förvänta initiativ till att förbehålla den svenska kusttrafiken för svensk sjöfart?

Svar på interpellation angående de traktatmässiga grunderna för Hollands och eventuellt andra nationers rätt att konkurrera om den interna svenska fraktfarten. m. m.

Med hänsyn till att frågorna beröra den mindre skeppsfartens problem har det ansetts lämpligt, att de besvaras av mig. Jag vill erinra om att jag senare i dag ämnar besvara en av herr Johansson i Torp till mig riktad interpellation angående revision av gällande bestämmelser om statens låneverksamhet för den mindre skeppsfarten.

Herr Svensson erinrar i sin interpellation om att den mindre fraktfarten i Sverige f. n. är utsatt för hård konkurrens från andra länders sida, i främsta rummet Holland. Att denna konkurrens blir så besvärande för den svenska sjöfarten förklaras enligt interpellationen främst bero på att de svenska fartygen äro underkastade strängare legala bestämmelser i fråga om kvalitet, utrustning och bemanning än motsvarande utländska fartyg. Det säges vidare i interpellationen, att den holländska konkurrensen blir särskilt kännbar på grund av att fartyg från Holland ha rätt att gå i fraktfart mellan svenska hamnar och att denna rätt synes vila på överenskommelser från 1850-talet. Såsom förhållandena nu utvecklats bör det enligt interpellanten finnas grundad anledning till att ompröva dessa överenskommelser.

Varje land har enligt internationell sedvänja principiellt rätt att meddela de bestämmelser rörande kustfarten inom dess område, vilka äro bäst ägnade att tillvarataga det egna landets intressen. Från denna utgångspunkt har praxis i skilda länder utvecklats på olika sätt. Sålunda har Förenta staterna i syfte att skydda den inhemska sjöfarten helt förbehållit kustfarten åt fartyg under amerikansk flagg. Storbritannien däremot har lämnat kustfarten helt fri för utländska fartyg.

I 128 § tullstadgan erinras att särskilda bestämmelser utfärdats av innehåll, att kustfart inom svenska farvatten icke må bedrivas av andra främmande fartyg än sådana, som genom avtal med

främmande makt likställts med svenska fartyg. Med detta författningsrum få sammanställas föreskrifterna i 1726 års förklaring till det s. k. produktplakatet av år 1724. Enligt förklaringen äro alla utländska fartyg förbjudna att idka kustfart i svenska farvatten. Förbudet, som i princip ännu är gällande, tillkom under en utpräglat protektionistisk tid. Först i samband med de liberalare tendenserna på handelns och sjöfartens område vid mitten av 1800-talet lämnades efter hand tillstånd för utländska fartyg att idka kustfart inom Sverige. Enligt särskilda, på principen om ömsesidighet baserade avtal mellan Sverige och vederbörande främmande land äro för närvarande fartyg från följande länder likställda med svenska fartyg i avseende å rätt till kustfart, nämligen *Argentina* (vänskaps-, handels- och sjöfartstraktat 17 juli 1885), *Belgien* (traktat angående ordnande av handels- och sjöfartsförbindelserna 11 juni 1895), *Danmark jämte Island*, (kungörelser 5 maj 1858 [nr 34] och 27 november 1925 [nr 471]); avser endast fartyg över 30 registertons nettodräktighet, *Frankrike* (sjöfartstraktat 30 december 1881 samt konvention 13 januari 1892), *Irland* (kungörelse 15 augusti 1854 [nr 42]), *Italien* (handels- och sjöfartsfördrag 14 juni 1862), *Japan* (handels- och sjöfartstraktat 19 maj 1911), *Nederländerna* (kungörelse 30 december 1856 [nr 66]), *Portugal* (deklaration angående handels- och sjöfartsförbindelserna 16 april 1904) samt *Storbritannien och Nord-Irland* (kungörelse 15 augusti 1854 [nr 42]).

Vad särskilt den nederländska kustfarten i Sverige angår kan nämnas, att svenska fartyg enligt kungörelse den 10 december 1852 (nr 60) tillerkänts rätt att idka kustfart vid nederländska kusten samt mellan Holland och dess västindiska besittningar. Det bör observeras att motsvarande rätt icke gavs beträffande farten på Ostindien. Neder-

Svar på interpellation angående de traktatmässiga grunderna för Hollands och eventuellt andra nationers rätt att konkurrera om den interna svenska fraktfarten. m. m.

ländska fartyg erhöilo först fyra år senare genom den förut angivna kungörelsen av år 1856 rätt att idka kustfart i Sverige.

I en tilläggskonvention, som år 1908 slöts mellan Sverige och Nederländerna och som innehöll vissa tillägg till 1847 års handels- och sjöfartstraktat mellan de båda länderna, tillerkände de fördragsslutande parterna varandra vidare mest-gynnad-nationsbehandling i allt vad som rör sjöfarten.

De båda länderna ha sålunda i två av varandra helt oberoende avtalskomplex tillerkänt varandra kustfartsrättigheter. Även om man skulle kunna hävda att överenskomsterna från mitten av 1800-talet icke motsvara nu rådande förhållanden, äro vi dock genom mest-gynnad-nations-avtalet av år 1908 förpliktade lämna holländarna rätt till kustfart så länge något annat land har denna förmån i Sverige.

Med vad jag nu anför anser jag mig ha lämnat den i interpellationens första punkt begärda redogörelsen.

Från svensk sida har sedan gammalt i olika sammanhang hävdats principen om havens frihet. Efter kriget ha på många håll utomlands tendenser gjort sig gällande att genom diskriminerande åtgärder, riktade mot andra länders sjöfart, skydda den inhemska. Man hoppas därigenom kunna upprätthålla det egna landets handelsflotta, som kanske under friare konkurrensförhållanden icke skulle kunna hävda sig. Tillsammans med flertalet större sjöfartsnationer har Sverige städse uttalat sig emot sådana åtgärder och även vid internationella konferenser strävat att värna friheten på sjöfartens område.

Mot bakgrunden av vad jag nu sagt torde det vara naturligt, att man hyser betänkligheter mot att slå in på en väg, varigenom man — låt vara endast för den mindre kustsjöfarten — skulle övergiva av Sverige eljest hävdade principer.

Härefter anförde:

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! Jag ber att få tacka handelsministern för svaret på min interpellation. Särskilt svaret på den första frågan är uttömmande och visar, hur det ligger till med de traktatmässiga grunderna för andra länders konkurrens i svensk kustfart. Jag skall gärna erkänna, att det i detta avseende är mera komplicerat än jag trodde, emedan mest-gynnad-nations-bestämmelserna kopplat ihop det hela till en långrev, som gör att man inte kan reda upp förhållandena med ett enstaka land.

Å andra sidan vill jag gärna ta fasta på det handelsministern här säger om att »varje land har enligt internationell sedvänja principiellt rätt att meddela de bestämmelser rörande kustfarten inom dess område, vilka äro bäst ägnade att tillvarata det egna landets intressen». Vidare säger statsrådet att tullstadgan erinrar om särskilda bestämmelser, enligt vilka kustfarten förbehålles svenska fartyg, såvida annorlunda inte är bestämt genom särskilda avtal. Det är nu tio länder, vilka ha rätt att gå in i den interna svenska kustfarten. Det är Danmark men inte Norge, det är Holland men inte Tyskland o. s. v. Över huvud taget är det ju så, att de flesta länder inte ha rätt att idka kustfart här i Sverige. Det finns stora nationer såsom Förenta staterna, som annars håller på liberala principer, som har förbehållit den egna flaggan kustfarten.

Jag tycker nog, att det under sådana förhållanden är en smula onödigt att inränga eventuella inskränkningar under begreppet diskriminerande åtgärder. De länder som ännu inte ha rätt till svensk kustfart kunna ju då vända det argumentet emot oss och säga, att de inte längre vilja vidkännas sådana diskriminerande åtgärder utan vilja ha samma rätt som t. ex. Holland.

Svar på interpellation angående de traktatmässiga grunderna för Hollands och eventuellt andra nationers rätt att konkurrera om den interna svenska fraktfarten. m. m.

Både Tyskland och Norge skulle kunna göra anspråk gällande mot Sverige med det argumentet. Det förefaller mig nog, som om det skulle vara riktigare att betrakta de där tio ländernas rätt till svensk kustfart som ett undantag från ett mera normalt tillstånd.

Såsom jag har påpekat i min interpellation har saken emellertid även en annan sida än den rent traktatmässiga. Handelsministern talar om fri konkurrens. Jag tror för min del, att den svenska skeppsfarten inte har något emot en fri konkurrens, men sådana förhållandena nu äro har man i mycket väsentliga delar satt denna fria konkurrens ur funktion.

De legala bestämmelser, som gälla för den svenska sjöfarten, i första hand sjöarbetstidslagen, ålägga de svenska fartygen helt andra och mycket hårdare bestämmelser i fråga om bemaningen och i fråga om manskapets förmåner än motsvarande regler för de konkurrerande länderna. Från sjöfartshåll omvittnas allmänt, att dessa bestämmelser särskilt hårt drabbat de mindre fartygen, fartyg under 500 ton eller kanske t. o. m. under 400 ton.

Bestämmelserna om behovet av maskinist äro t. ex. mildare för segelfartyg, som ha riggen kvar, än för rena motorfartyg. Detta har lett till att man i stor utsträckning behåller riggen och till och med kan kosta på ungefär 30 000 kronor för att på en ny båt sätta upp en fullkomligt meningslös rigg för att komma förbi bestämmelserna i manskapslagen.

Samma bestämmelse har en underlig verkan även i ett annat sammanhang. Den gäller nämligen för fraktskutor men inte för fiskebåtar. Det har lett till att om ett fartyg ibland går i fiske och ibland i fraktfart kan det ligga ute på Atlanten i flera veckor på fiske utan examinerad maskinist, men samma fartyg kan inte gå i barlast mellan Göte-

borg och en hamn några mil därifrån utan anställd maskinist.

Tycker handelsministern, att legala bestämmelser, som verka på detta fullständigt oeffterrättliga sätt, kunna vara rimliga?

De holländska fartygen, som mer än andra konkurrera med de svenska småskutorna, ha en besättning på fyra eller fem man, medan svenska båtar av samma storlek ha en besättning på sex, sju eller åtta man. I Göteborgs hamn och även i andra hamnar är det inte ovanligt, att man får se en grupp småskutor, bestående av ett svenskt fartyg och åtta eller tio holländska, medan en mycket stor del av det svenska tonnaget ligger kvar i hamnarna och över huvud taget inte kan konkurrera.

Ett av våra större rederier har nyligen gjort en utredning om driftskostnaderna för de mindre fartygen och kommit till det resultatet, att de holländska mindre fartygens driftskostnad endast utgör 60 procent av den svenska. Det är självklart, att med en så oerhörd differens i fråga om driftskostnaden måste de svenska fartygen slås ut i konkurrensen.

Resultatet av detta blir, att de sociala bestämmelser som antagits till skydd för svenska sjömän i många fall i praktiken verka så, att dessa inte alls komma i arbete. Tonnaget kan inte konkurrera, och då äro ju dessa sociala bestämmelser för förhållandena ombord värdelösa. Jag vill stryka under, att detta gäller de mindre fartygen. För de stora fartygen, som gå på långa distanser, tror jag att bestämmelserna i den nya sjöarbetstidslagen i stort sett äro riktiga, men det är ju ganska klart, att påfrestningen på manskapet är en helt annan i sjöfart på långa distanser än i kustfart och Östersjöfart.

Den internationella konvention — egentligen endast ett konventionsförslag — till vilken den svenska lagen ansluter sig, godkändes ju av Sverige

Svar på interpellation angående de traktatmässiga grunderna för Hollands och eventuellt andra nationers rätt att konkurrera om den interna svenska fraktfarten, m. m.

före något annat land. Sedan kom Norge, och sedan kom ingen. Sverige och Norge äro alltså de enda länder som godkänt denna konvention. Norge har redan tillsatt en kommitté för att undersöka lagens verkningar på den inre fraktfarten och är tydligen berett att ta hela saken under omprövning och eventuellt backa. Då skulle Sverige ensamt vara underordnat en internationell konvention. Anser handelsministern, att det är rimligt, att vi ensamma hålla oss med en internationell konvention och samtidigt släppa in de länder, som inte underordnat sig denna, i den interna svenska kustfarten?

När det gäller våra kommunikationer för den interna fraktfarten finns det ju många gånger ett tämligen fritt alternativ, om man skall frakta varorna på land eller på vattnet. Här finns en konkurrens mellan järnvägarna och kusttrafiken och även mellan bilarna och kustfarten. Den holländska konkurrensen i vår interna kustfart har alltså ungefär samma karaktär som om vi släppte in stora holländska lastbilar i vårt kommunikationssystem. Det blir inte stor skillnad.

Jag vill också erinra om att när frågan om sjöarbetsstidslagen behandlades i andra lagutskottet år 1948, framhöll utskottet särskilt, att såväl övergångsstadgandena som den allmänna dispensklausulens möjligheter att åvägabringa en anpassning gradvis till de nya reglerna borde utnyttjas med skälig hänsyn till angelägenheten av att inte redan existerande fartyg belastas utöver vad som vore ekonomiskt försvarligt, varjämte vederbörligt beaktande borde skänkas de speciella förhållanden, varunder verksamheten bedrevs inom vissa sjöfartsgrenar. Så uttalade sig utskottets majoritet, medan det i en rätt manstark reservation hävdades, att man inte borde gå in för bemanningslagen, förrän andra sjöfartsdrivande länder också hade tagit ståndpunkt till den.

Jag förstår mycket väl, att de traktatmässiga förhållandena i detta fall ha mer än en sida. Sverige är ju en sjöfartsnation, som har intressen även på andra länders kuster, men jag tycker å andra sidan, att man inte borde avvisa ett förslag om att de här frågorna grundligt granskas. Ty läget kan i längden inte förbli sådant som det för närvarande är, och det stämmer allra minst med regeringens program om den fulla sysselsättningen att sätta en stor del av vårt mindre fartygsbestånd ur funktion. Framför allt blir det orimligt, när man ställer det i relation till de andra bestämmelser, som så starkt påverka driftförhållandena.

Jag tror alltså, att det blir nödvändigt att ompröva den mindre kustfartens problem ur båda dessa synpunkter, och prövningen får väl visa, var rätelse skall ske, men jag tror inte, att man kan komma ifrån problemet. Jag beklagar, att handelsministern i sitt svar i så hög grad förbigick det som var problemets kärna.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **ERICSSON**: Herr talman! Herr Svensson i Ljungskile framhöll, att det råder skillnad mellan fiskefartyg och andra fartyg. Om ett fiskefartyg går till en hamn med fisk och lossar den där och sedan tar annan frakt, inträda genast nya bestämmelser. Han frågar mig, om det kan vara rimligt med bestämmelser som tillämpas på ett sådant sätt. Det är klart, att det kan förefalla underligt med den framställning av saken herr Svensson i Ljungskile gjort, men det var väl från början så, att fiskefartygen fingo särskilda favörer. Jag har sökt sätta mig in i vilka motiv som kunnat ligga bakom denna skillnad, och jag har kommit till att man i första hand sagt, att fiskefartygen skulle behandlas på ett särskilt sätt. När det blir annan last, tillkommer ett annat moment, näm-

Svar på interpellation angående de traktatmässiga grunderna för Hollands och eventuellt andra nationers rätt att konkurrera om den interna svenska fraktfarten, m. m.

ligen befraktarnas synpunkt, och då uppstår givetvis frågan, hur man skall ordna med befäl o. d.

Det är nog riktigt, som herr Svensson i Ljungskile har framhållit, att det mindre svenska tonnage har en viss belastning i förhållande till det holländska, när det gäller bemanningen. Det vill jag inte bestrida, men kommerskollegium lämnar, efter vad jag förvisat mig om, i rätt stor utsträckning dispenser från dessa stränga bestämmelser.

Lönerna ligga kanske något eller t. o. m. avsevärt högre för det svenska än för det holländska manskapet, men å andra sidan äro bostadsförhållandena bättre på de holländska fartygen. Där komma vi till ett annat spörsmål, som jag tror spelar en väsentlig roll — jag har tillfälle att beröra det i mitt svar på herr Johanssons i Torp interpellation om en stund —, nämligen det, att det svenska mindre tonnage i stor utsträckning är omodernt. Det består av träfartyg, under det att t. ex. det holländska småtonnage består av stål-fartyg. Det är klart, att det kan ha sina svårigheter för ett omodernt tonnage att hålla sig uppe i konkurrensen med modernare fartyg.

Man bör naturligtvis undersöka, om något kan göras, vilket rimligen kan föranleda beslut för att underlätta för det mindre tonnage att hävda sig i konkurrensen. Jag ställer mig inte alls avvisande till detta, och jag tror, att man inom departementet har betraktat saken så, att det på visst sätt sammanhänger med utbildningsfrågorna. Jag är gärna beredd att undersöka, i vad mån man kan komma fram genom partiella reformer på olika områden.

Det är alldeles uppenbart, att internationella konventioner, som inte vinna anslutning mer än från Sverige, inte kunna fylla någon funktion. Vi veta ju, att det råder olika uppfattningar inom olika länder om vad som är riktigt och

rimligt i fråga om konkurrensförhållandena för det mindre tonnage i kustfarten, men Sverige är ständigt en av de nationer, som framhålla det orimliga i de åtgärder, som vidtagas från vissa nationers sida, och jag tror nog att det i princip är riktigt att säga, att vi hävda havens frihet.

Det erkänner ju även herr Svensson i Ljungskile, men han säger, att vi kunna betrakta de avtal vi slutit som undantag från regeln. Hur kan det stämma överens med den allmänna principen? Vi få nog gå fram efter andra linjer och se efter, om det möjligen kan finnas skäl att vidtaga sådana åtgärder som eventuellt kunna innebära en mindre belastning och ökad konkurrenskraft för det svenska tonnage.

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! Det är ju riktigt att kravet på att maskinist skall finnas ombord framträder på ett extremt sätt när det gäller fartyg, som exempelvis gå i fiske och i fraktfart. Naturligtvis vill jag inte ett ögonblick påyrka, att man skall tillämpa denna bestämmelse på fiskefartyg — jag hoppas tvärtom i allra högsta grad att man inte skall göra det. Men det är ju tydligt att man inte i tillräcklig grad beaktat de mindre fraktskutornas förhållanden, när man utformat dessa bestämmelser. De faktiska exempel, som jag har fått mig till livs i detta fall och som jag inte här relaterat, äro nästan otroliga. Det kan hända ibland, att ett sådant fartyg får segla med en maskinist, som praktiskt taget ingenting gör. Man har honom bara som ett kolli ombord för att uppfylla lagens bestämmelser. Nu säger herr statsrådet, att kommerskollegium kan ge dispens från dessa bestämmelser. Det är ett mycket allmänt önskemål ifrån skepparnas sida, att man särskilt när det gäller kravet på att maskinist skall finnas ombord skall ge dispens i

Svar på interpellation angående de traktatmässiga grunderna för Hollands och eventuellt andra nationers rätt att konkurrera om den interna svenska fraktfarten, m. m.

mycket stor utsträckning. Jag tror att man skulle kunna göra det utan minsta risk. Ty dessa mannar, som ha levat i en båt sedan skolåldern, känna till de motorer som de ha i båtarna lika bra som en examinerad maskinist. Ett frikostigare dispensförfarande skulle säkerligen kunna göra åtskilligt för att förbättra förhållandena medan man avvaktar en undersökning av problemet i dess helhet.

Jag ber till sist, herr talman, att få stryka under och ta fasta på att handelsministern icke ställer sig främmande för att hela detta område bör underkastas en omprövning.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Interpellanten hade ursprungligen riktat sin fråga till mig, men helt naturligt har handelsministern besvarat densamma, eftersom denna fråga till största delen hör hemma under handelsdepartementets arbetsområde. Jag skulle dock gärna vilja säga några ord om den principfråga, som interpellanten reste.

Interpellanten frågar — och det tycks vara huvudsyftet med interpellationen — om det kan förväntas initiativ i avsikt att förbehålla den svenska kusttrafiken för svensk sjöfart. Det inträffar plötsligt att vi få det besvärligt på grund av konkurrens utifrån i fråga om kustfarten, och då är herr Svenssons omedelbara reaktion, att vi måste utesluta den utländska konkurrensen och förbehålla kusttrafiken för svensk sjöfart. Det är inte riktigt den reaktion man väntar sig från en medlem av folkpartiet, som annars hyllar principen att man skall medge fri konkurrens i största möjliga utsträckning.

När man nu emellertid tar upp problemet att förbehålla kustfarten för svenska båtar, bör man i alla fall erinra sig, att det torde kunna sägas vara en sekelgammal tradition att vi i prin-

cip medge kustfart för utländska fartyg. Det är ju nu inte alla länder som ha den förmånen, men alla som velat ha den ha säkerligen kunnat få den. De länder, som äro beredda att medge rätt för svensk kustfart inom sitt eget område, kunna sålunda få motsvarande rättighet hos oss. Det har varit en svensk princip att i största möjliga utsträckning främja den regeln, att kustfarten skall stå öppen även för utländska båtar, och vi ha också från svensk sida i olika sammanhang, vid internationella konferenser och i internationella kommittéer o. d., alltid som en självklar princip hävdad, att länderna inte skola avspärra sina kuster för utländska båtar. Jag har därför mycket svårt att tro, att man även efter en närmare utredning skulle komma fram till den lösningen, att man hastigt slår om och säger, att kustfarten i vårt land skall vara förbehållen svenska båtar. Jag vill erinra om att somliga länder visa tendenser att gå längre och försöka främja fraktfart även på utlandet för egna rederirörelser. Att fraktfart till eller från ett land skall reserveras för det egna landets fartyg är en princip som vi haft anledning bekämpa vid de tillfällen, då vi deltagit i internationella konferenser, där sådana frågor varit under behandling. Vad herr Svensson i Ljungskile nu vill förorda att vi införa här i landet har Sverige med andra ord ansett vara en protektionistisk politik.

Nu uppehåller sig i själva verket interpellanten till största delen vid sjöarbetstidslagen och dess verkningar, vilket ju är ett problem för sig. Det är ju klart att det också finns anledning att undersöka om det på detta område finns ojämnheter som kunna behöva undanröjas. Jag vill inte på något sätt kritisera tanken på att undersöka alla de frågor, som i detta sammanhang äro för handen, utan bara på förhand säga, att jag tror inte mycket på att Sverige

Svar på interpellation angående de traktatmässiga grunderna för Hollands och eventuellt andra nationers rätt att konkurrera om den interna svenska fraktfarten, m. m.

skulle vilja förordna en motsatt regel till den nu i vårt land gällande i fråga om kustfarten.

Herr LINDBERG: Herr talman! Frågan om småtonnaget i kustfarten har ju varit på tal vid tidigare tillfällen här i riksdagen, fastän det nu är ganska länge sedan. Jag kan ju erinra om att det också under kriget har uppstått vissa problem för den mindre sjöfarten, vilka man från både myndigheternas och organisationernas sida har försökt hjälpa till att klara upp, i den mån det nu varit möjligt. Det är emellertid en omständighet man får komma ihåg när man diskuterar denna fråga, nämligen att kustsjöfarten i regel är handikappad i förhållande till det andra tonnaget, emedan kustsjöfartstonnaget är gammalmodigt. Det saknar moderna anordningar för lossning och lastning o. s. v. Det har inte luckor stora nog för att kunna få hjälp av hamnarnas moderna lossnings- och lastningsanordningar, och allt detta gör att fartygen ha svårt att stå sig i konkurrensen.

När herr Svensson i Ljungskile talar om såväl sjöarbetstidslagen som bemanningslagen bör han komma ihåg, att bemanningslagen har tillkommit ur utpräglad sjösäkerhetssynpunkt och att sjöarbetstidslagen också tangerar sjösäkerhetskravet i avsevärd grad. Det går inte att utan vidare slopa bemanningsföreskrifterna, vare sig för befälet eller för manskapet ombord i segelfartygen, och organisationerna å ömse sidor ha ju varit tvungna att införa vissa föreskrifter rörande bemanningen. Det har varit ett önskemål under många år att vi skulle få en sådan bemanningslag att vi hade bestämda riktlinjer att gå efter och inte bara vore hänvisade till bestämmelserna i § 5 a sjölagen. Om man nu gör en undersökning på detta område, är det skäl att ta upp samtliga hithörande problem till behandling.

Det har av och till sagts, att den äldre delen av kustsjöfartsfartygen skulle slopas och att man skulle skaffa sig modernare tonnage. Detta har också ett typiskt kustrederi som Sveabolaget gjort. Detta bolag har minskat ner sitt kusttonnage, jag tror från 48—50 båtar till 18—20. Men då äro så gott som samtliga moderna fartyg, som kunna stå sig i konkurrensen.

Även en annan omständighet kanske behöver ägnas en tanke i detta sammanhang, och det är befraktarnas ställning i hela systemet. De svenska befraktarna söka naturligtvis tonnage, där de kunna få det billigast. De förbi-gå därför ofta det svenska gamla och omoderna tonnaget och anlita utländskt tonnage i stället. Det är naturligt att så sker, därför att befraktarna vilja ha så låga frakter som möjligt, vilket ju också är något som intresserar uppdragsgivaren. Vid slutet av kriget visade det sig omöjligt för våra små gamla och omoderna båtar med sina högre fraktsatser att ombesörja koltransporterna från Polen. De måste sluta med denna fraktfart, enär de inte kunde få några returfrakter. Samma förhållande råder här i Sverige. Om dylika fartyg få en last ifrån exempelvis Skåne upp till Norrland och inte erhålla någon returfrakt, så säger det sig självt, att frakten måste bli avsevärt hög eller också att transporten går med betydande förlust.

Det är inte så enkelt att säga hur dessa frågor skola kunna lösas. Sveriges segelfartygsförening gjorde ju före kriget ett försök att tillämpa bestämda tariffer och ordna det så att fartygen i mesta möjliga mån skulle få returfrakter. Detta visade sig vara ganska svårt, och det hände till och med, att en del av medlemmarna i Segelfartygsföreningen kröpo under tarifferna när tillfälle bjöds. Allt detta får man naturligtvis taga hänsyn till. Jag tror inte att man vinner något resultat, i varje fall inte något önskvärt resultat, genom att

Svar på interpellation angående de traktatmässiga grunderna för Hollands och eventuellt andra nationers rätt att konkurrera om den interna svenska fraktfarten, m. m.

försöka utestänga andra nationers fartyg ifrån våra kuster. Det är en annan sak när det gäller den rena insjöfarten. När svenska rederier söka sig till utlandet — det är ju många av dem som ha samtliga sina fartyg gående i fraktfart mellan enbart utländska hamnar — måste vi väl ändå tillåta att andra nationers fartyg också besöka Sverige och göra en och annan resa utmed våra kuster.

En annan tendens inom svensk sjöfart, som kanske inte framträdde så markerat under världskriget och därefter men däremot gjorde sig så mycket kraftigare gällande före världskrigets början, var överlåtelse till andra nationer av en hel del tonnage som inte ansågs vara konkurrenskraftigt nog på grund av de svenska bestämmelserna. Vi komma nog ihåg hurusom en hel del svenska rederier då överlämnade sina fartyg till Finland. Ett av dessa rederier — nu välbekant som större rederi och skeppsbyggare i Uddevalla — fick sedan besvärligt vid återförandet av sina fartyg till Sverige. Ett rederi här i Stockholm hade ju satt sina fartyg under finsk flagg, och en del andra rederier läto sina båtar gå under panamansk flagg — det kan väl ifrågasättas om inte alltför en del av dessa fartyg föra panamansk flagg.

Det är sålunda många problem som skulle behöva undersökas i detta sammanhang. Jag tror inte att vi nå några resultat ur det helas synpunkt, om vi bara taga upp en del av frågorna till granskning — det måste nog bli en granskning över hela linjen. Jag tror inte heller att småtonnaget, som det ömmats för i detta sammanhang, lider någon större skada av att följa existerande sjöarbetstidslags- och sjösäkerhetsbestämmelser. Man måste ju också tänka en liten smula på det människo-material, som skall arbeta och ha sin utkomst ombord i fartygen.

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! Hans excellens utrikesministern är förvånad över att folkpartiet ifrågasätter den fria konkurrensen. Det är inte fri konkurrens det här gäller, Ers Excellens. Det är ju detta jag försökt bevisa. Jag tror inte att svensk sjöfartsnäring har det minsta emot att konkurrera med utländskt tonnage på jämställda villkor, men det är dessa jämställda villkor som ha eliminerats. Detta har ju givetvis i viss mån varit ofrånkomligt. Men alla som jag har talat med — och det är åtskilliga — sedan denna interpellation väcktes, ha vitsordat att i vår nuvarande lagstiftning hänsyn till det mindre tonnaget icke tagits i den utsträckning som vore möjligt utan att eftersätta vare sig sjösäkerheten eller sociala hänsyn. Att dessa båda ting måste beaktas är jag fullständigt överens med herr Lindberg om.

Skall man sedan diskutera principer, Ers Excellens, kan man ju returnera frågan och spörja om det står i överensstämmelse med 27-punktersprogrammet att föra en sådan politik, att vår mindre sjöfart får lägga upp och sjömännen sitta på land med sina sociala förmåner. Sjöarbetstidslagen är i detta sammanhang inte en fråga för sig. Jag har berört detta i motiveringen till min interpellation. Denna lag spelar i allra högsta grad samman med andra gällande bestämmelser. Herr Lindberg säger att det moderna tonnaget klarat sig, och som exempel anför han Rederi-Svea. Men Rederi-Svea har minskat sitt kusttonnage till mindre än hälften, och det kan väl inte anses utgöra något särskilt tecken på att detta rederi har klarat sig bra. Den som läste vad chefen för Rederi-Svea för en tid sedan skrev i tidskriften Sunt Förnuft om den mindre kustfarten och om den konkurrens, som SJ där bedriver, fick inte heller det intrycket, att Rederi-Sveas

Svar på interpellation angående de traktatmässiga grunderna för Hollands och eventuellt andra nationers rätt att konkurrera om den interna svenska fraktfarten, m. m.

chef ansåg det vara väl beställt med den mindre kustfarten.

Nu tycks även herr Lindberg vara av den uppfattningen, att det finns mycket på detta område, som borde tagas under omprövning. Den saken äro vi alltså överens om, och jag har för min del ingenting emot att alla tänkbara synpunkter beaktas vid en sådan omprövning. Jag tror nämligen inte, att utvecklingen kan få fortsätta som den nu gör.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDEN**: Herr talman! Jag vill bara helt kort svara herr Svensson i Ljungkile. Herr Svensson säger, att man inom folkpartiet är anhängare av en fri konkurrens, under förutsättning att densamma sker under lika villkor. Men då vill jag säga, att det argumentet ju är det vanliga vid alla tullhöjningar. Man säger då att villkoren här i landet icke äro desamma som utanför våra gränser och att vi därför skola höja tullarna och på så sätt utestänga konkurrensen. Herr Svensson i Ljungkile är därför en ganska ljum anhängare av sitt partis program på denna punkt.

Vad sedan frågan om arbetslösheten beträffar är det klart, att socialdemokratiska partiet eftersträvar den fulla sysselsättningen, men man använder inte vilka medel som helst för att trygga den.

Herr **SVENSSON** i Göteborg: Herr talman! Jag utgår ifrån att herr Svensson i Ljungkile med sin interpellation avser att påtala förhållandena på sådana båtar, som kallas motorseglare, d. v. s. segelfartyg med hjälpmaskin. Det är då ett par saker, som herr Svensson i Ljungkile berörde, som jag inte vill låta stå oemotsagda.

Den första gäller den nya sjöarbetslagslagen. Jag erinrar om, att för en mycket stor del av det tonnage, som

herr Svensson i Ljungkile åsyftar, är arbetstiden icke reglerad. För besättningen på fartyg under 100 bruttoregister-ton finns ingen lagstadgad arbetstid. De äro undantagna i lagen. För fartyg över 100 bruttoregister-ton gäller däremot den nya sjöarbetstidslagen, vilken stadgar att arbetstiden skall vara 56 timmar i veckan, och att det för överstigande arbetstid skall utgå viss kompensation, som de avtalsslutande parterna skola komma överens om. När arbetstiden per vecka uppgår till mellan 56 och 84 timmar — vilket kan hända, när fartyget ligger till sjöss — skall kompensation utgå med 1½ dag per månad. Jag tycker inte det är för mycket att begära 1½ dags kompensation per månad för folk, som arbetar 84 timmar per vecka.

Vad sedan bemanningen beträffar är det för närvarande så på dessa fartyg, att vi sakna varje bestämmelse om bemanning, om man undantar vad som finns inryckt i § 5 a sjölagen, där det står att fartyget skall vara bemannat på betryggande sätt. Punkt och slut. Från organisationernas sida ha vi under en följd av år kämpat för att här i landet få en bemanningsordning av samma slag som finns i andra länder, men vi ha inte lyckats få detta stadgat i lagen ännu. Vi hoppas dock att vi skola lyckas med det så småningom. I avvaktan på detta ha organisationerna sett sig nödsakade att avtalsvägen införa vissa bestämmelser, vilka emellertid enligt vår mening icke på långt när äro till fyllest utan böra byggas ut och förbättras.

Jag vill här erinra om en olyckshändelse, som för några månader sedan inträffade på Väneren ombord på ett av de småfartyg, som det här gäller. Det fallet väckte stor uppmärksamhet på västkusten, där tidningarna skrevo mycket om det. Den olyckan inträffade med ett sådant fartyg, som herr Svensson i Ljungkile anser vara så starkt

Svar på interpellation angående de traktatmässiga grunderna för Hollands och eventuellt andra nationers rätt att konkurrera om den interna svenska fraktfarten, m. m.

bemannat, att det på grund härav inte kan konkurrera med andra nationers fartyg. Enligt tidningarnas uppgifter var båten bemannad med två man. Den ene stod till rors, och den andre låg och sov. För att rorgångaren skulle kunna väcka den sovande hade man spänt ett snöre från styrhytten och ned till den man, som låg och sov. Men icke förty inträffade en olycka. Detta är ett exempel, som visar, att om man skall tala om bemanningsförhållandena på ifrågavarande fartyg, så skall det vara med avsikt att förbättra dem, inte för att eventuellt få en ändring åt andra hållet till stånd.

Herr LINDBERG: Herr talman! Aningen hörde inte herr Svensson i Ljungskile riktigt vad jag sade, eller också uttryckte jag mig oklart och tve tydigt. Jag antar att det senare var fallet.

När jag talade om de åtgärder som vidtagits av Sveabolaget, sade jag att bolaget hade skaffat sig moderna kustfartyg och att det var detta som gjorde, att bolaget hade kunnat reducera den gamla flottan från 48 fartyg till det antal, som jag tidigare uppgivit. Det är klart att det med moderna och mera snabbgående fartyg med snabbare lossnings- och lastningsmöjligheter måste gå bättre att segla i kustfart än med de äldre båtarna. Det är också klart att Sveabolaget har haft besvär med konkurrensen från järnvägar, bussar och bilar, men också bolaget har skaffat sig lastbilar för att landvägen kunna forsla sådant gods, som man inte hinner med att frakta sjöledes.

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! Jag håller gärna med herr Lindberg om att man med modernt, förstklassigt tonnage klarar sig bättre i konkurrensen än med det gamla. Men detta innebär inte att alla svårigheter

äro övervunna i och med att man får moderna båtar.

Herr Svensson i Göteborg anförde ett exempel från Vänern, dit en liten tankbåt, som brukar fylla olja på andra båtar, hade gjort en avstickare. Men det är en sak, som inte alls hör hemma inom det område, där jag har rört mig i debatten, d. v. s. fartyg på mellan 200 och 300 ton och med 7 å 8 mans besättning. Om man skärper bemanningsbestämmelserna ytterligare för sådana fartyg, så få sjömännen ombord på dem, som jag tidigare framhållit, sitta på landbacken med sina sociala förmåner. Jag har inte alls något intresse av att man på detta område går fram på sådant sätt, att man berövar sjömännen deras berättigade sociala förmåner eller äventyrar säkerheten på sjön, men det är skillnad på större fartyg och sådana små båtar, som huvudsakligen ägas av familje- eller partrederier och ofta skötas av släkt och vänner. Det är inte samma sociala problem där som beträffande sådana fartyg, som gå på längre trader. Vill man ta hänsyn till de faktiska förhållandena, så blir resultatet, att det inte går att fortsätta som hittills.

Herr SVENSSON i Göteborg: Herr talman! Jag vill visst inte skärpa bemanningsbestämmelserna, ty det finns för närvarande inte några sådana bestämmelser. De enda föreskrifter som finnas äro de, som inrymmas i sjölagens § 5 a, där det står att fartyget skall vara bemannat på betryggande sätt. Detta är ingen bestämmelse, ty det innebär, att ett fartyg kan vara bemannat med två man — som fallet var i exemplet med tankbåten på Vänern. Enligt denna paragraf i sjölagen behöver det inte vara flera.

Däremot vill jag i svensk lagstiftning ha införda de bestämmelser, som vi nu sakna och som arbetsmarknadsparter-

Svar på interpellation angående revision av gällande bestämmelser om statens låneverksamhet för den mindre skeppsfarten, m. m.

nas organisationer i kollektivavtal ha enats om. Dessa bestämmelser vilja vi i stället ha införda i lagen.

Herr **LINDBERG**: Herr talman! Jag skall inte säga många ord, men jag måste beklaga att herr Svensson i Ljungskile har en besvärlig dag, beroende på att han givit sig in på att försöka lösa ett problem, som han inte riktigt behärskar.

Om man nu skulle vidtaga en rad åtgärder för att underlätta för den gamla, dåliga svenska kustsjöfarten att konkurrera, så skulle man ju faktiskt samtidigt göra det omöjligt för de större rederierna, d. v. s. de som ha de moderna fartygen, att konkurrera. Men de måste ju också leva. Det är dessa som ge sitt folk de sociala förmåner, som herr Svensson i Ljungskile tror att sjömännen skaffa sig på land, därest småbåtarna läggas upp.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Svar på interpellation angående revision av gällande bestämmelser om statens låneverksamhet för den mindre skeppsfarten, m. m.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **ERICSSON** erhöll på begäran ordet för att besvara herr Johanssons i Torp interpellation angående revision av gällande bestämmelser om statens låneverksamhet för den mindre skeppsfarten, m. m.

Svaret hade före sammanträdet i stencilerad form tillställts kammarens ledamöter, och herr statsrådet Ericsson lämnade nu allenast en kort sammanfattning av huvudpunkterna i svaret.

Det i kammaren utdelade svaret var av följande lydelse:

1. Är herr statsrådet beredd att utan dröjsmål igångsätta utredning angående revision av gällande bestämmelser om statens låneverksamhet för den mindre skeppsfarten samt för 1951 års riksdag framlägga de förslag, vartill utredningen kan giva anledning?

2. Kan herr statsrådet finna det möjligt att bereda representant för den mindre skeppsfarten tillfälle att delta i framtida förhandlingar om handelsavtal med andra länder?

Det må erinras om att det i motioner (I: 212 och II: 178) till 1949 års riksdag hemställdes om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan att Kungl. Maj:t måtte framlägga förslag till ändrade lånevillkor för statens låneverksamhet för den mindre skeppsfarten i huvudsaklig överensstämmelse med i motionerna angivna riktlinjer. Motionerna avsågo att få till stånd en utsträckning av låneverksamheten att gälla lån i form av byggnadskreditiv. Motionerna remitterades till kommerskollegium, som hörde nämnden för statens lånefond för den mindre skeppsfarten. Av yttranden, som avgavs i april 1949, framgår, att närmare utredning ansågs nödvändig för ställningstagande till det genom motionerna framförda förslaget att utvidga låneverksamheten för den mindre skeppsfarten.

Dessförinnan hade Sveriges segelfartygsförening i skrivelse till Kungl. Maj:t den 4 februari 1949 anhållit om en utredning i ämnet. Skrivelsen remitterades till kommerskollegium den 11 samma månad.

I anledning av motionerna förklarade sig statsutskottet i utlåtande (nr 161) den 17 maj 1949 anse, att en utredning i ämnet vore påkallad, varjämte utskottet sade sig förutsätta att utredningen komme till stånd. Med hänsyn till segelfartygsföreningens skrivelse, vari alltså frågan redan väckts, ansåg emellertid utskottet, att motionerna icke

Svar på interpellation angående revision av gällande bestämmelser om statens låneverksamhet för den mindre skeppsfarten, m. m.

borde föranleda någon särskild åtgärd från riksdagens sida.

Först må nämnas, att kommerskollegium i anledning av Kungl. Maj:ts remiss den 11 februari 1949 av segelfartygsföreningens skrivelse låtit verkställa en statistisk utredning till belysning av utvecklingen av den mindre skeppsfartens förhållande under tiden 1938—1949. Kommerskollegium har emellertid ännu icke kunnat avgiva utlåtande över skrivelsen. Detta har sin grund däri, att nämnden för statens lånefond för den mindre skeppsfarten, som av kollegium anmodats avgiva yttrande i ärendet, icke till kollegium inkommit med ett sådant yttrande. Lånenämnden överväger f. n., förutom segelfartygsföreningens skrivelse, också ett i februari innevarande år inkommet förslag från samma håll rörande finansiell medverkan från statens sida till förnyelse av den mindre skeppsfartens fartygsbestånd. Nämnden har helt nyligen tillsatt en delegation — bestående av tre representanter från den mindre skeppsfarten, nämndens sekreterare samt tre andra personer — för att med stöd av det förut angivna statistiska materialet framlägga utredning och förslag i ämnet till nämnden. Först då nämndens yttrande och därefter kommerskollegii utlåtande över segelfartygsföreningens skrivelse föreligga, torde ställning kunna tagas till frågan huruvida ytterligare utredning behövs. Naturligtvis vore det i hög grad tacknämligt om nämnden — som ju i sitt arbete bistås av företrädare för den mindre sjöfarten — komme till sådana resultat att särskild ytterligare utredning ej erfordrades utan man på grundval av nämndens förslag kunde utforma nya bestämmelser.

I anledning av interpellantens andra fråga vill jag framhålla att den mindre skeppsfartens intressen ej så ofta torde kräva särskilt beaktande vid handelsavtalsförhandlingar med främmande

länder. Där så av en eller annan anledning — såsom diskriminering genom valutabestämmelser i fråga om fraktbetalningar, förbehåll om varutransport på egna kölar m. m. — kan vara påkallat, får det självklart förutsättas, att den mindre skeppsfartens företrädare likaväl som representanter för handelsflottan i övrigt bliva hörda och få tillfälle att göra sina synpunkter gällande.

Härpå yttrade:

Herr JOHANSSON i Torp: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för handelsdepartementet få framföra mitt tack för det avgivna svaret.

Den interpellation som jag har framställt berör ett problem, som delvis vidrördes i förra interpellationsdebatten, nämligen frågan om hur konkurrensen med det utländska tonnaget skall kunna göras effektiv. Jag förstår till fullo, att handelsministerns svar är det mest positiva, som handelsministern anser sig kunna lämna med hänsyn till den nuvarande situationen. Om jag likväl gör några randanmärkningar får det inte fattas så, att jag vill ifrågasätta handelsministerns goda och ärliga uppsåt att komma till rätta med problemet. Jag tycker det framgår ganska klart, att handelsministern har ett positivt intresse för detta.

Det är med intresse man av svaret konstaterar, att frågan huruvida en fullständig utredning i statlig regi skall företagas är beroende av en pågående förberedande utredning, som tydligtvis kommer att draga långt ut på tiden, utan att man därför denna gång kan lasta den eljest vid olika tillfällen mycket förkättrade centralbyråkratien i huvudstaden. Emellertid känner man en viss oro, när man erfar, att kommerskollegium ej kunnat besvara Kungl. Maj:ts remiss på grund av uteblivet yttrande från nämnden för lånefonden

Svar på interpellation angående revision av gällande bestämmelser om statens låneverksamhet för den mindre skeppsfarten, m. m.

för skeppsfarten och att denna nämnd först nyligen, alltså tydligen först efter interpellationens framställande, har tillsatt en delegation, som skall ta itu med uppgiften att framlägga ett förslag för nämnden. Först sedan delegationen fullgjort sitt uppdrag och nämnden tagit ställning till arbetsresultatet och kommerskollegium i sin tur övervägt saken, är tiden alltså mogen att avgöra, om ytterligare utredning är behövlig.

Samtliga de som ha att behandla denna angelägenhet äro för visso ansvars-kännande och högt förtjänta personer, men det hindrar inte, att det förefaller, som om det skulle bli lång tidsutdräkt, innan man får fram ett arbetsresultat. Under tiden lider den mindre skeppsfarten hårt av trycket från konkurrensen från utländskt tonnage, vilket lär vara gynnat av synnerligen generöst tillmätt låneunderstöd från sina hemländer. För den mindre skeppsfarten gäller det näringsens vara eller inte vara, och detta problem tränger sig på med ständigt stigande aktualitet, och den nådatid, som är beskurd för statsmakterna att taga ställning, krymper samman för varje dag. Med hänsyn till ärendets brådskande natur må det vara tillåtet att redan i detta sammanhang peka på åtminstone en tänkbar form för understöd, som i varje fall bör diskuteras.

Det är som bekant så, att den mindre skeppsfartens betryckta läge har sin upprinnelse i handelspolitiska skäl, varvid de större rederierna draga alla fördelarna. Då emellertid vårt land tillföres behövlig utlandsvaluta, kan det rimligen icke ifrågasättas att äventyra denna nationalinkomst genom protektionistiska åtgärder. Den föregående interpellationsdebatten gav ju också ganska tydligt belägg därför. Däremot vore det inte orimligt att försöka finna en form, varigenom den större rederinäringen tvingades hjälpa sin fattigare släkting, den mindre skeppsfarten. En

sådan hjälp vore på intet sätt någon allmosa utan en välförtjänt lön för den drängtjänst, som den mindre skeppsfarten utfört och utför för såväl nationalhushållet i allmänhet som för den transoceana handelsflottan. Många av de laster, som införas genom den mindre skeppsfarten, torde exempelvis komma de svenska varven och därmed också de större fartygen till godo. En lösning i här antydd riktning torde vara värd att undersökas.

Som jag sade i början visade den föregående interpellationsdebatten, att problemets kärna inte ligger i frågan, huruvida man skall vidta protektionistiska åtgärder eller inte, utan i frågan om hur de svenska fartygen skola kunna upprustas för att hålla den utländska konkurrensen stången, och det är detta som jag har velat ställa under diskussion genom denna interpellation. Jag vet, att jag gör mig till tolk för hela näringen, om jag riktar en vädjan till handelsministern — som jag för övrigt är övertygad om kommer att min vädjan förutan göra det — att inte förtrötas i att hålla ett vaksamt öga på utredningen, så att den inte utdrages under onödigt lång tid framöver.

Herr STAXÅNG: Herr talman! Då jag inte ville förlänga debatten i den första fråga, som statsrådet här besvarade, så vill jag nu i stället beröra den andra interpellationen och de problem som ha berörts i den. Om jag skulle ha yttrat mig i den första frågan, skulle jag ha omnämnt, att vad beträffar de dispenser, som inte minst i fråga om personalen vid ifrågavarande mindre fraktbåtar säkerligen äro nödvändiga i större utsträckning än som nu ges, har jag redan tidigare — jag tror det var 1937 — tagit upp den frågan vid flera tillfällen. Jag har därvid framhållit, att sådana dispenser äro mycket önskvärda, särskilt under en övergångstid.

Svar på interpellation angående revision av gällande bestämmelser om statens låneverksamhet för den mindre skeppsfarten, m. m.

Jag skulle också ha framhållit, att det utom från holländska frakttredare förekommit konkurrens även från andra länder, inte minst i vinter, vad beträffar fraktfarten vid våra kuster, ja, t. o. m. från större svenska ångfartygsbolag, som t. o. m. haft en viss subvention från statens sida.

Vad beträffar den sak, som herr Johansson i Torp har interPELLERAT om, vill jag först säga, att de problem, som togos upp i den första interpellationen, har jag, som jag nyss sade, visserligen varit inne på vid riksdagsbehandlingen vid flera tillfällen, men jag har mer och mer kommit till den uppfattningen, att man visserligen skall försöka åstadkomma lättnader för den mindre fraktfarten på det sätt, som inte minst herr Svensson i Ljungkile berörde — därvidlag kan jag instämma med honom — men det är ytterst viktigt, att man får till stånd en rationalisering, en förbättring av det tonnage, som denna fraktfart har att arbeta med. Det var därför som jag för några år sedan väckte en motion om att man skulle försöka bygga ett försöksfartyg. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att en del av dessa fraktare vissa tider även bedriva fiske, bl. a. sillfiske vid Island. Det är därför faktiskt nödvändigt, att man experimenterar sig fram till en lämplig fartygstyp för dessa olika uppgifter, inte minst att man för fraktfarten får fram en verkligt modern och lämplig fartygstyp, varigenom arbetet, bl. a. lossningen, i högre grad skulle kunna rationaliseras. Den gången blev det inte någon större förståelse från riksdagens sida. Jag hälsade därför med desto större tillfredsställelse, att man förra året från utskottets sida ställde sig välvillig till den motion, som jag då väckte och som statsrådet har berört i sitt interpellationssvar. Det är mycket att beklaga, att detta, som så ofta händer vid utredningar, fastnat i ett utredningsorgan, i detta fall en

nämnd. Jag vill naturligtvis uttrycka min tillfredsställelse över statsrådets uttalande här, att han finner det önskvärt, att detta utredningsarbete forceras. Men jag skulle vilja tillägga, att det vore önskvärt, att statsrådet på något sätt kunde starkare forcera utredningen och göra påtryckningar på den nämnd, som har saken om hand för närvarande, så att utredningsarbetet fortare leder till ett slutresultat.

I övrigt ber jag, herr talman, också att få instämma i den vädjan, som ligger i interpellantens andra fråga, som statsrådet i sitt svar också ställt sig välvillig till, nämligen att den mindre skeppsfartens företrädare lika väl som handelsflottan i övrigt få tillfälle att göra sina synpunkter gällande vid vissa handelsavtalsförhandlingar.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Föredrogos var efter annan följande på kammarens bord liggande motioner; och remitterades därvid till statsutskottet motionerna:

nr 571 av herr *Braconier m. fl.*;

nr 572 av herr *Rubbestad m. fl.*;

nr 573 av herr *Håstad m. fl.*;

nr 574 av herr *Kyling m. fl.*;

nr 575 av herrar *Kyling och Nilsson* i Svalöv; och

nr 576 av herr *Hagberg* i Malmö *m. fl.*;

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 577 av herrar *Vigelsbo och Petersson* i Ersbacken;

nr 578 av herr *Edström*;

nr 579 av herr *Svensson* i Ljungkile; och

nr 580 av herr *Nilsson* i Svalöv *m. fl.*;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 581 av herr *Hagberg* i Malmö;

nr 582 av herr *Östlund m. fl.*;

Upphävande av förordningen om pappersskatt.

nr 583 av herr *Håstad m. fl.*;
nr 584 av herr *Hagberg* i Malmö
m. fl.;
nr 585 av herr *Häckner m. fl.*;
nr 586 av herr *Hjalmarson m. fl.*;
nr 587 av herrar *Edström* och *Nils-
son* i Svalöv;
nr 588 av herrar *Åqvist* och *Gun-
narsson*;
nr 589 av herrar *Rosén* och *Widén*;
nr 590 av herr *Stjärne m. fl.*;
nr 591 av herrar *Hæggbloom* och
Nolin;
nr 592 av herr *Hedlund* i Rådom
m. fl.;
nr 593 av herr *Pettersson* i Dahl
m. fl.;
nr 594 av herr *Svensson* i Ljungkile
m. fl.; och
nr 595 av herr *Fagerholm m. fl.*;
till jordbruksutskottet motionerna:
nr 596 av herr *Svensson* i Stenkyrka
m. fl.;
nr 597 av herr *von Seth m. fl.*;
nr 598 av herrar *Braconier* och *Nils-
son* i Bästekille;
nr 599 av herr *Norup m. fl.*; och
nr 600 av herr *Nilsson* i Svalöv
m. fl.; samt
till särskilda utskottet motionen nr
601 av herrar *Hæggbloom* och *Hagård*.

§ 5.

Föredrogs den av herr *Norup* vid
kammarens nästföregående samman-
träde gjorda, men då bordlagda anhåll-
an att få framställa interpellation till
herr statsrådet Lingman angående an-
ställningsförhållandena för befattnings-
havare med agronomexamen.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Östlund* vid
kammarens nästföregående samman-
träde gjorda, men då bordlagda anhåll-
an att få framställa interpellation till

herr statsrådet och chefen för finans-
departementet angående de renskö-
tande samernas beskattning.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Föredrogs den av herr *Christenson*
i Malmö vid kammarens nästföregående
sammanträde gjorda, men då bordlagda
anhållan att få framställa interpellation
till herr statsrådet och chefen för
försvarsdepartementet angående krigs-
materielverkets upphandling av kon-
torsmöbler.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Upphävande av förordningen om pap-
persskatt.

Föredrogs bevillningsutskottets be-
tänkande nr 41, i anledning av Kungl.
Maj:ts proposition med förslag till för-
ordning angående upphävande av för-
ordningen den 11 juni 1948 (nr 283)
om pappersskatt, jämte i ämnet väckta
motioner.

I en den 17 mars 1950 dagtecknad,
till bevillningsutskottet hänvisad pro-
position, nr 193, hade Kungl. Maj:t, un-
der åberopande av propositionen bilagt
utdrag av statsrådsprotokollet över
finansärenden för samma dag, föresla-
git riksdagen att antaga vid proposition-
nen fogat förslag till förordning angå-
ende upphävande av förordningen den
11 juni 1948 (nr 283) om pappersskatt.

Till behandling i samband med pro-
positionen hade utskottet upptagit de
vid riksdagens början väckta likaly-
dande motionerna I:240 av herr *Gus-
taf Elofsson* och fru *Svenson* samt
II:284 av herr *Johnsson* i Skoglösa
m. fl., vari hemställdes, att riksdagen
mätte besluta att i samband med pap-
persskattens slopande införa skatt på
tidskrifter av förströelsekaraktär i en-
lighet med av 1949 års skattentredning

Upphävande av förordningen om pappersskatt.

framlagt förslag, eller alternativt, att riksdagen måtte besluta, att skatten å papp och papper skulle utgå även under budgetåret 1950/51.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 193 antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående upphävande av förordningen den 11 juni 1948 (nr 283) om pappersskatt; samt

B) att de likalydande motionerna I: 240 av herr Gustaf Elofsson och fru Svenson samt II: 284 av herr Johnsson i Skoglösa m. fl. om skatt på tidskrifter av förströelsekaraktär m. m. icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet hade i sin motivering efter redogörelse för den huvudsakliga innebörden av den kritik, som framförts mot det av 1949 års skatteutredning framlagda förslaget om särskild tidskriftsskatt, anført bl. a. följande.

»Utskottet anser sig i detta sammanhang icke kunna ingå på ett närmare bedömande av huruvida och i vad mån fog finnes för den sålunda framkomna kritiken mot skatteutredningens förslag i ifrågavarande hänseende. Med hänsyn till de invändningar, som rests mot förslaget, torde det dock vara uppenbart, att ett tillmötesgående av det i de likalydande motionerna I: 240 och II: 284 framställda yrkandet om ett omedelbart införande av en beskattning av förströelsetidskrifter i enlighet med skatteutredningens förslag icke kan ifrågakomma. Utskottet vill emellertid framhålla, att vid de tillfällen då riksdagen tidigare haft att taga ställning till frågan om införande av en beskattning av förströelsetidskrifter, riksdagen icke i princip ställt sig avvisande mot tanken på en sådan beskattning. Då denna fråga — som ur statsfinansiell synpunkt icke är av oväsentlig betydelse — fortfarande är under Kungl. Maj:ts pröv-

ning, avstyrker utskottet det i motionerna framställda yrkandet om införande av en beskattning av förströelsetidskrifter.»

Reservationer hade avgivits:

1) av herr *Kristensson* i Osby, som ansett, att ifrågavarande stycke av motiveringen bort hava följande lydelse:

»Utskottet anser, att de framförda kritiska synpunkterna äga betydande räckvidd. Detta gäller särskilt de principiella betänkligheterna samt de avsevärda praktiska svårigheterna ett genomförande av här ifrågasatt tidskriftsskatt skulle medföra. Det åberopade och utan tvekan riktiga förhållandet att de här diskuterade tidskrifterna till sin art och innehåll äro av högst skiftande karaktär medger dock icke att man ur beskattningssynpunkt kan verkställa en klar gränsdragning dem emellan. Utskottet anser det sålunda uppenbart, att ett tillmötesgående av det i de likalydande motionerna I: 240 och II: 284 framställda yrkandet om ett införande av en beskattning av förströelsetidskrifter icke kan ifrågakomma. På grund härav avstyrker utskottet det i motionerna framställda yrkandet.»

2) av herr *Niklasson*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **KRISTENSSON** i Osby: Herr talman! Först vill jag säga, att jag givetvis är tillfredsställd över att pappersskatten skall försvinna med denna månads utgång. I det avseendet har det inte varit delade meningar i bevillningsutskottet, och det finns ingen anledning för mig att närmare gå in på denna sak. Däremot ha meningarna gått isär, när det gäller motiveringen i samband med tidskriftsskattens behandling. Bevillningsutskottet har dock varit enigt om att man inte skulle tillmötesgå motionärerna och omedelbart införa en tidskriftsskatt. För min del har jag

Upphävande av förordningen om pappersskatt.

varit angelägen om att riksdagens skrivning skulle bli sådan, att man inte stimulerade vare sig regeringen eller eventuellt blivande motionärer till åtgärder på detta område, och det är därför som jag på denna punkt har avlämnat en reservation.

Frågan om en tidskriftsskatt är gammal. Den har diskuterats under mer än ett årtionde här i vårt land. Den har diskuterats i bevillningsutskottet då och då, och även här i riksdagen, och vid ett par tillfällen har den varit föremål för utredning. År 1943 gjorde dåvarande docent Welinder en utredning, som utsändes på remiss. Remissvaren voro emellertid sådana, att utredningen inte ledde till någon kungl. proposition. 1949 års skatteutredning tog upp denna gamla tanke och gjorde en utredning i frågan tillsammans med kontrollstyrelsen. Deras förslag har sedan varit ute på remiss på olika håll. De flesta av dessa remissvar äro avstyrkande, och det är ganska betecknande för läget, att även i de remissyttranden, där förslaget tillstyrkes, framhållas vissa betänkligheter mot en sådan beskattning på tidskrifter. Man har från remissinstansernas sida framfört principiella skäl emot en sådan skatt. Man säger sålunda bl. a. att den kommer att strida mot vår tryckfrihetslagstiftning.

I den tryckfrihetsförordning, som trätt i kraft den 1 januari i år, heter det i 2 §: »Någon tryckningen föregående granskning av skrift eller något förbud mot tryckning därav må ej förekomma. Ej heller vare tillåtet för myndighet eller annat allmänt organ att på grund av skrifts innehåll, genom åtgärd som icke äger stöd i denna förordning, hindra tryckning eller utgivning av skriften eller dess spridning bland allmänheten.» I kommentarerna till denna lagparagraf säga 1944 års tryckfrihetssakkunniga, att man vid bedömandet av hinder för skrifts spridning också får ta hänsyn till ekonomiska återverkningar, och om dessa

återverkningar äro sådana, att verksamhetens fortsättande inte är ekonomiskt berättigad, anses sådant hinder föreligga.

Man kan givetvis ha olika uppfattningar om hur en sådan tidskriftsskatt skulle inverka för olika företagare. Jag vill emellertid erinra om att professor Törnqvist i sitt sakkunnigutlåtande säger, att en sådan skatt kommer att leda till att en del mindre lönande tidskrifter måste nedläggas.

I tidskriftsfloran finns också Svenska Journalen. Det är en god tidskrift. Den har för närvarande en nettoupplaga på cirka 40 000 exemplar i veckan. Den skulle skattläggas enligt alternativ 1 och alternativ 3 i kontrollstyrelsens förslag men inte enligt alternativ 2. Skatten skulle bli tio öre per exemplar. Det skulle för Svenska Journalen bli en skatt på 208 000 kronor enligt kontrollstyrelsens beräkning. För dagen har Svenska Journalen över 30 000 fasta prenumeranter, alltså motsvarande cirka tre fjärdedelar av upplagan. Årsavgiften är 15 kronor. Med 30 procent skatt skulle den bli 19 kronor och 50 öre. Är det någon som tror att en sådan höjning av årsavgiften för denna tidskrift inte skulle utgöra en broms för tidskriftens spridande? Man måste givetvis vidare räkna med att toppen av en tidskrifts upplaga, de sista 10 å 20 procenten av upplagan, blir avgörande för ekonomin, alltså för om det skall bli någon vinst eller inte, understundom om företaget över huvud taget skall kunna bestå eller inte.

Det är ju uppenbart att tryckfriheten är ett av kännetecknen på ett demokratiskt samhälle. Jag vill särskilt här framhålla, att det, såvitt jag vet, inte finns något demokratiskt land i världen, där man har skatt på pressen eller på någon del av denna, alltså inte heller skatt på tidskrifter. I England hade man en sådan skatt men tog bort den i mitten på 1800-talet. I en av USA:s stater, Louisiana, bestämde man 1934,

Upphävande av förordningen om pappersskatt.

att man skulle ta två procent av presens bruttoinkomster i skatt, så snart tidningarna eller tidskrifterna hade en upplaga av över 20 000 exemplar i veckan. Men när den lagen skulle föras ut i levande livet, fann man, att det inte gick, därför att konstitutionen lade hinder i vägen.

Detta förhållande, att det inte finns något demokratiskt land i världen, som har tidskriftsskatt, bör vara en tankeställare för oss och göra, att vi inte lekande lätt sopa bort de principiella betänkligheter, som ur tryckfrihetssynpunkt äro framförda mot en sådan beskattning.

I övrigt har man framhållit praktiska svårigheter. Dessa praktiska svårigheter bestå till en del däri, att det faktiskt är besvärligt att skriva lagtext på detta område. Kontrollstyrelsen utgick ifrån att i princip alla tidskrifter skulle skattläggas men undantog sedan de tidskrifter, som ur olika synpunkter vore mera kvalificerade. I ett senare förslag utpekade man emellertid direkt de tidskrifter, som ha förströelsekaraktär och uttalade följande: »Man vill skattlägga svenskspråkiga tidskrifter, vilka väsentligen äro av förströelsekaraktär och som utgivas i förvärvssyfte och för försäljning inom landet.» Det är emellertid uppenbart, att man också kan behandla kulturella och rent av vetenskapliga ämnen ganska lätt, så att det närmar sig förströelse litteratur. Även med en sådan lagparagraf blir det därför svårt att begränsa beskattningsområdet. Och även om man skulle lyckas med detta, kvarstår ändå, att det blir utomordentligt stora svårigheter att tillämpa denna lagstiftning på de konkreta fallen. Nyttä och nöje omväxla ofta i denna press. Det är inte lätt att avgöra vad som huvudsakligen är nyttigt i en tidskrift och vad som huvudsakligen är av förströelsekaraktär. Ofta kan man naturligtvis lätt draga en sådan gräns, men jag vill göra gällande, att det ock-

så ofta kommer att bli gränsfall, som äro mycket svåra att bedöma.

Det är ganska betecknande för läget, att kontrollstyrelsen inte vill avgöra frågan om denna gränsdragning utan vill, att den skall avgöras av en tidskriftsnämnd. 1949 års skatteutredning, som anslutit sig till de allmänna riktlinjerna i alternativ 1 i kontrollstyrelsens förslag, vill däremot att denna gränsdragning skall avgöras, inte av en nämnd utan av kontrollstyrelsen och förordar, att nämnden bara skall ha rådgivande karaktär.

Det är givetvis svårt att draga en gräns mellan de tidskrifter som skola beskattas och de som skola gå fria. Men det finns också en annan gränsdragning, som kontrollstyrelsen pekar på och som är besvärlig nog, nämligen mellan böcker och tidskrifter. Det är ju meningen, att böckerna i stort sett skola bli fria från skatt, men kontrollstyrelsen säger att det finns en del böcker, som i viss mån måste jämföras med tidskrifter. Man säger, att därvid måste vara vägledande bokens pris, utstyrel, utgivning och förhandenvaron av konkurrerande, till innehållet likartade tidskrifter. Därvid kan det också bli fråga om en gränsdragning, som kan bli besvärlig nog.

Man har, när dessa frågor diskuterats, gång efter annan talat om de brister, som vidlåda veckopressen, och det framhålls också i de motioner, som då och då väckas i denna fråga. Det är klart att jag inte vill vara någon försvarsadvokat för denna press. Kritiken är i långa stycken berättigad. Den saken är uppenbar. Men det är lika uppenbart att man inte bör skära hela veckopressen över en kam, utan det finns också där artiklar, som äro värdefulla och ge kunskaper. I varje fall måste man, när det gäller detta, ha klart för sig, att man inte här kan vidtaga någon skattebeläggning efter en moralisk värdering av materialet.

Upphävande av förordningen om pappersskatt.

Då vi 1948 diskuterade dessa ting här i kammaren, var anledningen härtill, att pappersskatten också skulle gälla facklitteratur, vilket några ansågo inte var rimligt. Vid det tillfället uttalade bevillningsutskottet och dess främste talesmän här, att det inte var möjligt att göra någon gränsdragning mellan facktidsskrifter och andra tidskrifter. Jag anser att en gränsdragning på detta område är lika svår nu som den var 1948. Det finns alltså praktiska svårigheter, men jag vill också tillägga, att jag av principiella skäl anser, att man inte bör lägga någon straffskatt på läsning, och därför yrkar jag, herr talman, bifall till min reservation.

Häruti instämde herrar *Antby, Sjölin, Ståhl, Nyberg, Stjärne, Mårtensson* i Smedstorp, *Mosesson* och *Johnsson* i Stockholm, fröken *Vinge* samt herrar andre vice talmannen *Olsson* och *Gustafsson* i Borås.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Vad beträffar den föreliggande kungl. propositionen ber jag bara att få yrka bifall till utskottets hemställan. Jag vill passa på att starkt understryka vad departementschefen i detta sammanhang har sagt, nämligen att pappersskattens borttagande självfallet bör resultera i att konsumentpriserna på hittills skattebelagda varor i motsvarande mån sänkas. Liksom vi 1948 tilläto skattehöjningen att slå igenom i priserna, bör det vara rimligt, att så mycket som möjligt av de 50 miljoner kronor, som årligen uttagits i skatt, kommer konsumenterna till godo i form av sänkta papperspriser.

Därmed skulle det ju egentligen vara tillräckligt sagt i den föreliggande frågan. Jag förstår, herr talman, inte herr Kristensson i Osby, som talar om saker och ting, varom det här icke föreligger något förslag. Har utskottet i något avseende föreslagit genomförande av en skatt i överensstämmelse med de före-

liggande motionerna? Nej, utskottet har avböjt. Utskottet har förklarat, att frågan om en sådan skatt ligger under Kungl. Maj:ts prövning, och förrän riksdagen får ett förslag i frågan finns det ju ingen anledning att ta upp detta förslag och slå ihjäl det, när det inte existerar. Utskottets motivering håller alla dörrar öppna. Det finns möjlighet för var och en att ansluta sig till densamma, vare sig han nu är i fråga om tryckfriheten »folkets man», såsom en tidning härom dagen skrev, eller om han är motståndare till tryckfriheten.

Jag tycker att hela detta resonemang tyder på att man inte vill se denna fråga sådan den i verkligheten här föreligger. Det gäller inte nu att ta någon ståndpunkt till frågan om en tidskriftsskatt, såvida man icke vill förhindra varje möjlighet att i viss utsträckning diskutera problemet om skatt i detta avseende. Det har icke utskottet velat göra, men det är det herr Kristensson velat göra med sin motivering. Han vill stänga alla dörrar och säga, att vi inte längre skola resonera om denna skatt. Utskottet har sagt, att den dock kanske någon gång kan komma att visa sig vara av betydelse, och att det inte är anledning att på förhand i det läge vari vi befinna oss vifta bort 25 miljoner kronor. Det finns ju folk som inte sätter något värde på pengar, men man kan ju inte begära, att bevillningsutskottet utan vidare skall vifta bort 25 miljoner kronor, samtidigt som man här kräver, att man skall genomföra skattesänkningar på alla möjliga områden. Jag skulle egentligen vilja säga att det gläder mig, att folkpartiet är på väg till klarhet i detta avseende. Herr Kristensson i Osby försökte ge en historisk redogörelse för detta. Vem har ursprungligen kommit upp med denna tanke? Jo, folkpartistiska riksdagsmotionärer. Det var de, som först föreslog genomförandet av denna skatt — jag medger, att det var med en annan motivering än nu. Då motiverade man

Upphävande av förordningen om pappersskatt.

skatten ur moralisk och sedlig synpunkt. Senare följde en högerframstöt i detta ärende, och under de senaste åren har bondeförbundet övertagit jobbet.

Jag skulle i detta sammanhang vilja fråga om det är nödvändigt att andra kammaren i dag säger, att den är fullkomligt på det klara med att detta är ett brott mot tryckfriheten. Skall samma kammare, som 1949 godkände pappersskattens fortsatta uttagande och gjorde denna uppdelning, i dag säga, att det var ett brott mot tryckfriheten som då gjordes, något som kammaren inte vill vara med om nu? Jag skulle särskilt vilja fråga dem, som framföra tryckfriheten såsom det avgörande argumentet härvidlag, om det skall vara nödvändigt att taga med allt tryck för att man inte skall komma i konflikt med tryckfrihetsförordningen. Genom den uppdelning vi gjorde höllo vi nyhetspressen utanför denna beskattning, men resonemanget nu skulle betyda att man tvingade kommande motionärer att även medtaga dagspressen för att inte komma i konflikt med tryckfrihetsförordningen. Jag tror att detta är ett farligt resonemang, såvida man inte har den avsikten att lägga skatt även på dagspressen. Den avsikten har jag aldrig haft, och jag hoppas att vi skola kunna undvika det. Därför vill jag varna en smula för detta.

Tidningsutgivarna ha visserligen sagt, att en beskattning kommer att betyda sänkta upplagor. Detta kan jag emellertid inte tänka mig. Den som haft tillfälle att någon dag i veckan se kommersen när dessa alster komma ut i en tobaksaffär, han kommer nog tämligen lätt underfund med att den femöring, som pålades 1948, inte inverkade någonting, och den torde komma att inverka lika litet denna gång.

Men, herr talman, vad tjänar det till att diskutera detta? Motionerna, som föreslå denna skatt, äro avstyrkta. Utskottet tar över huvud taget ingen ställ-

ning till frågan om tryckfrihetsförordningen och utskottet tar ingen ställning till frågan om svårighetsgraden. Vi ha så många gånger sagt att svårigheter finnas, och det ta vi inte tillbaka. Vi säga endast att denna fråga ligger under Kungl. Maj:ts prövning och att den skall avgöras när den i en eller annan form kommer tillbaka eller då riksdagen är beredd att taga ställning till detta problem.

Jag skulle kanske kunna sluta med detta, men när jag tittar på herr Kristenssons reservation måste jag fråga: Vilken ståndpunkt intog herr Kristensson i Osby år 1949? Då hade vi en liknande motion, som bevillningsutskottet behandlade. Jag har här i min hand bevillningsutskottets utlåtande från i fjol. Utskottet anförde då inga av de skäl emot denna lagstiftning, som herr Kristensson anfört här i dag, utan det sade att denna fråga skulle prövas i samband med avvecklingen av pappersskatten. Som herrarna och damerna förstå var jag mycket intresserad av att titta efter, vilka ledamöter som buro upp detta utskottets fjolårsuttalande. Bland dessa finner jag herr Kristensson i Osby. Det förefaller mig som om den ståndpunkt, som vi inom utskottet intogo i fjol, och vilken även herr Kristensson skrev under, är precis densamma som den ståndpunkt utskottet i år intagit, mot vilken herr Kristensson nu ansett det vara angeläget att ensam reservera sig. Detta må nu vara herr Kristenssons ensak.

När vi alla veta, att allt det undersökningsmaterial, som behövs för att bedöma denna fråga, ligger hos Kungl. Maj:t och eventuellt kommer att redovisas för riksdagen, då har det förefallit utskottet vara orimligt att innan vare sig utskottet eller riksdagens ledamöter ha fått se detta material klippa till och säga, att vi vilja över huvud taget inte resonera om en skatt. Bevillningsutskottet ställer sig i detta avseende på den linje, som vi anse vara rimlig, att

Upphävande av förordningen om pappersskatt.

vi taga i princip ingen ståndpunkt i år utan vi låta detta material bearbetas, och när förslaget kommer hit kunna vi obundna taga ståndpunkt. Detta och ingenting annat innebär utskottets förslag i år. Bevillningsutskottets förslag binder ingen riksdagsman. Herr Kristenssons motivering innebär att man binder sig för ett visst ståndpunkts-tagande. Jag ber, herr talman, att med anförandet av dessa synpunkter få hemställa om bifall till bevillningsutskottets förslag.

I detta yttrande instämde herrar *Bladh* och *Gustafsson* i Bogla.

Herr KRISTENSSON i Osby (kort genmäle): Herr talman! Bevillningsutskottets ärade ordförande betonar särskilt, att utskottet inte gör något förslag i denna fråga, utan att man vill hålla dörrarna öppna. För min del menar jag att man nu har diskuterat denna fråga så pass länge, att man kunde vara beredd att avfärda den. Frågan har ju varit ute på remiss, och vi ha fått den ytterligare belyst i den utredning, som gjorts av 1949 års kommitté.

När utskottet nu framhåller, att riksdagen tidigare i princip inte intagit en avvisande tanke mot denna beskattning, så anser jag detta vara ett ganska positivt uttalande. Jag vill att skrivningen skall vara mera negativ, så att man framhåller vikten av den kritik, som framkommit på detta område.

Herr Olsson i Gävle säger, att då pappersskatten 1948 infördes lade man också denna skatt på tidskrifter och att vi, som nu lägga tryckfrihetssynpunkter på denna fråga, då inte voro inne på samma linje. Men, herr Adolv Olsson, efter 1948 och även efter 1949 har det hänt något på detta område. Vad är det då som har hänt? Jo, vi ha fått en ny tryckfrihetslag, som trädde i kraft den första januari i år. Vad mera har hänt? Jo, 1949 års skatteutredningsförslag har varit ute på remiss och fått

kritik. Justitierådet Gärde, som var ordförande i 1944 års tryckfrihetssakkunniga, har givit ut en skrift, där han utvecklat dessa principiella synpunkter.

Vi äro väl båda överens om, herr Olsson i Gävle, att det blir en del gränsfall, om man skall skattebelägga tidskrifter. En del skrifter komma då att hotas av denna tidskriftsskatt. Det ligger då nära till hands att tänka sig, att de redaktörer, som så att säga ha skattesvärdet över sig, äro angelägna om att redigera sina tidskrifter på sådant sätt, att de inte komma in i farozonen och drabbas av denna skatteläggning. Man måste således säga, att en skatt som denna skulle påverka innehållet i de tidskrifter, som ligga på gränsen till denna skatteskyldighet, och en sådan påverkan av innehållet kan ju inte gärna stå i överensstämmelse med andan i vår tryckfrihetslagstiftning. Det kan väl knappast vara någon fördel att man på detta sätt uppmannar dessa redaktörer att göra sina tidskrifter så torra som möjligt, så att de inte skola kunna räknas såsom förströelselitteratur.

Då man 1948 beslöt om pappersskatt även på tidskrifter betonades det, såvitt jag vet, från alla håll — från departementet såväl som från utskottet — att detta var en tillfällig skatt. Nu står man inför något som eventuellt kan bli en permanent skatt, och det är klart att alla principiella invändningar väga mycket tyngre då det är fråga om en permanent skatt än när det gäller en tillfällig skatt.

I mitt förra anförande tog jag ett exempel. Jag sade att Svenska Journalen hade 30 000 fasta prenumeranter. Om nu prenumerationspriset på denna tidning stiger från 15 kronor till 19 kronor 50 öre per år, tror icke herr Olsson i Gävle att detta kommer att utgöra ett visst hinder för spridningen av denna tidning? Jag vore tacksam för ett svar på den frågan.

Herr Olsson i Gävle talade vidare om

Upphävande av förordningen om pappersskatt.

att herr Svensson i Ljungskile 1942 motionerade i denna fråga. Det är riktigt. Han gjorde det under den tid, då vi hade omsättningsskatt på böcker men inte på tidskrifter, och vid det tillfället yttrade herr Olsson i Gävle följande: »Man kommer således här in på ett försök till uppdelning, som åtminstone för oss i utskottet har lett fram till att man krånglar till saken på det sättet, att man till slut hamnar i en allmän skatteläggning av såväl dagspress, föreningsorgan, vetenskapliga organ som tidskrifter.» Detta var ungeför detsamma som bevillningsutskottet framhöll samma år, och herr Olsson och jag ha båda den uppfattningen, att det i ett fritt land som Sverige aldrig kan bli fråga om att beskatta det fria ordet på så sätt att man lägger skatt på dagspressen. Jag vill inte heller medverka till en beskattning av tidskrifter.

Herr Olsson i Gävle säger sedan att man med denna skatt skulle få in 25 miljoner kronor och att det är en stor summa. Jag respekterar ordföranden i 1949 års skatteutredning när han är ute på jakt efter pengar åt statskassan, men jag anser att han här kommit in på fel väg. Ju snävare man drar gränsen vid denna skatteläggning, desto mindre pengar komma in. Professor Törnkvists beräkningar visa, att i varje fall kontrollstyrelsens uppskattning av beloppet är högt tilltagen.

I andra demokratiska länder — däribland många som varit med i kriget — är man på jakt efter skatteobjekt, men inte ens under dessa svåra tider vänder man sig till tidskrifterna för att där driva in skatt till statskassan.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Det må ju vara herr Kristensson i Osby tillåtet att anse, att jag är inne på en galen väg. Jag kan trösta mig med att när jag började vandra på denna väg, så hade jag åtminstone två av herr Kristenssons partivänner med mig. Då äro väl även de inne på samma

»galna» väg som ordföranden i skatteutredningen.

Vad jag inte kan förstå i detta sammanhang är, att herr Kristensson ovillkorligen vill driva oss att taga en ståndpunkt, som ingen av oss är beredd att taga. Riksdagen skall således taga en bestämd ståndpunkt och när sedan ett förslag kommer skola vi bara säga, att vi redan tagit ståndpunkt och inte behöva diskutera dessa ting i fortsättningen. Vi tycka att detta är ett underligt sätt att behandla skattefrågor.

Nu säger herr Kristensson att vi ha fått en ny tryckfrihetsförordning sedan den 1 januari i år. Tror herr Kristensson att tryckfriheten var mindre före den 1 januari än efter detta datum? Jag tror det inte. Jag tror att man kunde diskutera detta problem även då den gamla tryckfrihetsförordningen gällde. Meningen bland de människor, som hävda herr Kristenssons uppfattning, är väl inte, att det var möjligt att diskutera denna fråga före den 1 januari men inte efter denna tidpunkt?

Jag tror som sagt att man i alla fall bör utgå ifrån, att vi vilja ha kvar prövningsrätten. Vi vilja inte stänga av alla möjligheter till diskussion, det är allt. Sedan kan man naturligtvis säga som herr Kristensson, att vi inte ha det förtroendet för riksdagens andra kammare, som skulle tillåta oss att behålla den fria prövningsrätten, och därför är det bättre att stänga av möjligheterna till den frihet, som man annars i andra avseenden hävdar.

Herr KRISTENSSON i Osby (kort genmäle): Herr talman! Jag måste framhålla för herr Olsson i Gävle att jag aldrig sagt, att riksdagen inte har den fria prövningsrätten på detta område. Jag är emellertid av den meningen, att man bör använda denna fria prövningsrätt här i dag genom att rösta för reservationen och på det sättet inte stimulera regeringen att framlägga ett förslag i denna fråga.

Upphävande av förordningen om pappersskatt.

Får jag påminna herr Olsson i Gävle om vad han skrev i december månad i fjol, då han i skatteutredningen skrev följande: Om man inte använder den tidpunkt då pappersskatten försvinner till en skatteläggning av tidskrifter, då kan frågan svårligen komma upp igen. Detta citat är inte ordagrant, men andemeningen är den rätta. Denna fråga skulle svårligen kunna komma upp igen! Om herr Olsson i dag drager slutsatsen av detta skriftliga påpekande, så skulle följden bli den, att man skrinlägger denna tanke, ty herr Olsson vill inte att frågan skall lösas genast eftersom man inte har något förslag på riksdagens bord.

Jag vet, herr Olsson, att man redan innan den nya tryckfrihetslagen trädde i kraft hyste betänkligheter mot en skatteläggning av tidskrifter, och jag vet även att dessa betänkligheter framträdde vid behandlingen av omsättningsskatten 1940. Det är emellertid klart, att man genom den nya tryckfrihetslagen fått dessa betänkligheter ytterligare poängterade.

Jag vill fästa herr Olssons uppmärksamhet på en sak, som kanske inte är så betydelsefull men som ändå är anmärkningsvärd. Kontrollstyrelsen utgår ifrån att skatteläggningsen skall ske så, att tidskriftspriserna komma upp till tal, som äro delbara med fem; detta för att spara på växelmynten. Har man således en tidskrift med ett pris på 20 öre och en skatt på 5 öre, skulle skatteläggningsen på denna tidning bli 25 procent. En tidning, som kostar 25 öre och belägges med en skatt av 10 öre, skulle skatteläggas med 40 procent, och en tidning med ett pris av 30 öre, som får ett skattetillägg av 10 öre, skulle få en skatteläggning med 33 1/3 procent — allt enligt kontrollstyrelsens förslag. Man har således inte den jämna skatteläggning, som vi i andra fall bruka räkna med och som billighet och rättvisa bruka fordra.

Jag vill påpeka vad nuvarande landshövding Lövgren sade 1942, då denna fråga diskuterades här i kammaren: »Efter de många ingående debatterna i denna sak tycker jag man kan avföra denna fråga från dagordningen.» Jag sticker inte heller under stolen med, herr Olsson i Gävle, att min tanke är den, att det inte hör till praktisk politik att syssla med detta. Vid sökandet efter skatteobjekt kan man inrikta sin energi på andra områden.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Det är naturligtvis riktigt, att det vore enklast att lösa denna fråga i samband med pappersskattens avskaffande. Jag har också tillåtit mig att uttala, att svårigheterna skulle bli större om man inte gjorde detta. Jag blundar alltså inte alls för det faktum, att svårigheterna ökas om man uppskjuter detta. Då denna fråga en gång kommer från Kungl. Maj:t är det möjligt att svårigheterna visa sig vara så stora, att herr Kristensson i Osby även kan räkna in mig bland dem, som ställa sig på hans linje. Jag vill dock tillägga att det i så fall inte blir med den motivering, som herr Kristensson presterat här i dag.

Sedan säger herr Kristensson att detta inte är praktisk politik. Ja, men riksdagen yttrade sig ju i fjol ganska klart i denna fråga och sade, att den skulle omprövas. Är det inte praktisk politik när riksdagen säger detta?

Nu talar herr Kristensson om dessa femöringar. Det är ju uträknat, att man genom dem skulle få möjlighet att taga ut 10 miljoner kronor av det svenska folket. Pappersskatten på de tidskrifter det här är fråga om har uppgått till ungefär 2,5 miljoner om året, så jag tror inte att herr Kristensson skall behöva sörja över att ifrågavarande företagare inte hålla sig på den säkra sidan.

Upphävande av förordningen om pappersskatt.

Herr JOHNSSON i Skoglösa: Herr talman! Eftersom jag är motionär i denna fråga, skall jag be att få säga några ord.

Anledningen till att min motion har blivit väckt är att vi inom det parti, jag tillhör, ha ansett att man, om man ändå skall uttaga indirekta skatter, bör lägga dem på sådana varor, som inte äro absolut nödvändiga, så att skatten inte tynger människorna mer än vad som över huvud taget är tvunget.

När man sedan från utskottets sida med den motivering, som utskottet har presterat, yrkat avslag på motionen, skall jag för närvarande inte opponera mig så starkt däremot. Faktum är ju, att det har inträffat vissa förändringar. Vi kunna skönja att åtminstone den största delen av bensinskatten, i varje fall inom en överskådlig framtid, kommer att avvecklas, och en av motiveringarna för införandet av denna tidskriftsskatt var, att vi ansågo det vara rättvist att uttaga en del andra indirekta skatter så länge bensinskatten kvarstod oförändrad.

Jag skulle kanske i detta sammanhang också säga, att jag i mycket stor utsträckning kan ansluta mig till vad bevillningsutskottets ordförande här har anfört i denna fråga om de väsentliga problem, som man tagit upp till diskussion. Men jag kan inte riktigt förstå den argumentering, som man här skjuter i förgrunden, när man påstår, att det skulle innebära ett grovt brott mot tryckfriheten att införa en sådan särbeskattning på den s. k. kolorerade veckopressen. Det är väl ur många synpunkter önskvärt, att denna tidningspress inte får större utbredning än vad som kan anses vara nödvändigt. I närvarande stund har en stor del av dagspressen mycket svårt att få en någorlunda tillfredsställande papperstilldelning, och man har under sista tiden gått in för att ytterligare försöka skära ned denna pappersranson. Jag menar, att då det är väl ett grövre brott mot tryckfriheten om man minskar dags-

pressens möjlighet att publiceras på det sätt och i det format som är nödvändigt. Det är framför allt de mindre dagstidningarna, som mycket hårt drabbas av denna åtgärd. Jag sätter för min del i fråga, huruvida det inte kan vara riktigare att i någon utsträckning vidta åtgärder, som äro ägnade att begränsa den kolorerade veckopressens utbredning — den spottas ju fram i miljonupplagor varje vecka, under det att man måste minska formatet på de dagliga tidningarna nästan för varje kvartal som går. Jag tror att det skulle vara anledning för dem, som så kraftigt stryka under att tryckfriheten måste bevaras, att något litet också beakta den synpunkten.

Jag skulle till herr Kristensson i Osby vilja säga, när han så kraftigt betonar att tryckfriheten kommer att ta skada av den här föreslagna åtgärden, att det i herr Kristenssons anförande mycket tydligt skiner igenom, att det inte är detta argument som för honom är det avgörande, utan att det för honom synes föreligga mycket starkare argument, när han talar om exempelvis Svenska Journalen. Jag har ingenting att anmärka på Svenska Journalen — jag anser att det är en trevlig och bra tidning — men vad som mycket tydligt kommer fram i herr Kristenssons argumentering är, att de ekonomiska betingelserna just för dessa veckotidningar ligga honom mycket varmt om hjärtat.

Herr talman! Jag skall inte uppta kammarens tid längre. Jag har bara velat anförda detta såsom en motivering för min motion och jag skall inte ställa något yrkande. Jag kommer att ansluta mig till utskottets förslag.

Herr KRISTENSSON i Osby (kort genmäle): Herr talman! Herr Johnsson i Skoglösa talar om veckopressens kvalitet, och jag respekterar hans uppfattning i detta fall. Jag har förut medgi-

Upphävande av förordningen om pappersskatt.

vit, att man kan rikta en berättigad kritik mot åtskilliga veckotidningar, men man får å andra sidan inte vara blind för att det i dem också finns artiklar, som kunna vara av värde.

Det väsentliga på detta område är ändå, att det inte är säkert att man genom att skattelägga dessa tidskrifter gör dem bättre. Man löper i stället risken att deras ekonomi försämrats på ett sådant sätt, att det går ut över den redaktionella och tekniska standarden, och då har man fått en sämre veckopress än tidigare, vilket inte kan vara någonting att sträva efter, varken för motionärerna eller andra.

Jag har pekat både på de principiella betänkligheterna mot införandet av en tidskriftsskatt och på de praktiska synpunkterna. Jag tror, att herr Johnsson i Skoglösa i hög grad skulle märka de praktiska svårigheterna, om han vid motionsskrivandet tog sig för att skriva en lagtext på detta område, varigenom han försökte avgränsa de beskattningsbara tidningarna från de icke beskattningsbara.

Sedan bestå givetvis svårigheterna också i att föra ut dessa lagregler i levande livet och tillämpa dem i praktiken. Jag tror för min del inte, såsom 1949 års skatteutredning, att kontrollstyrelsen är lämpad att på detta område skipa rättvisa. Kontrollstyrelsen säger visserligen, att det i Danmark finns en nämnd, som skattelägger sockervaror och choklad, men det råder en stor skillnad mellan att skattelägga lekamlig kost och andlig spis. Kontrollstyrelsen har hittills inte haft någon kulturell uppgift, och jag tror inte heller att man bör lägga någon moralisk uppgift i dess händer.

Jag skulle sedan för herr Olsson i Gävle vilja betona en sak. Herr Olsson i Gävle säger, att det inte har skett någonting nytt på detta område, sedan den nya tryckfrihetsförordningen har genomförts. Jag vill då framhålla, att i den gamla förordningen fanns inte upp-

taget något förbud mot att hindra spridning av skrift, och vad jag förut så kraftigt betonat är, att man med denna skatteläggning i viss mån hindrar spridning av skrift.

Herr EDBERG: Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten med många ord — det föreligger ju ingen anledning därtill — men jag skulle dock vilja säga några ord beträffande motionerna om specialbeskattningen av tidskrifter.

Jag vill först uttrycka min tillfredsställelse över att bevillningsutskottet även denna gång förhärdat sitt hjärta inför det förslag, som med sådan energi framförts framför allt från bondeförbundshåll om införandet av en särskild skatt på tidskrifter.

Jag har också en känsla av att herr Kristensson i Osby försöker att göra klyftan mellan sig och utskottsmajoriteten något bredare än vad den egentligen torde vara. Den passus i utskottets utlåtande som föranlett reservationen och som har en formulering, som jag själv inte tycker om, har jag för min del fattat såsom en avrundande synpunktsredovisning eller kanske hellre såsom en formuleringskompromiss för att åstadkomma största möjliga enighet inom utskottet, men däremot på intet sätt såsom en invit till regeringen att hålla frågan varm. Jag ser att herr Olsson i Gävle energiskt skakar på huvudet och jag drar därav den slutsatsen, att min uppfattning varit riktig.

I utskottsutlåtandet anföres dessutom åtskilliga betänkligheter mot detta förslag att införa en särskild tidskriftsskatt, som ju under ett årtionde varit en stående rätt hos riksdagen. Nu har man skjutit de fiskaliska synpunkterna i förgrunden, men jag vill erinra om att tidigare var det i hög grad de moraliska synpunkterna, som dominerade när det gällde att komma åt den koloretrade veckopressen. När herr Johnsson

Upphävande av förordningen om pappersskatt.

i Skoglösa nyligen skulle motivera sin motion, anförde han också bland annat, att det ur många synpunkter vore önskvärt att denna tidningspress — alltså den kolorerade pressen — ej finge större utbredning än vad som vore nödvändigt. Detta önskemål kan man stryka under, men det är ingenting som lagstiftningen har med att göra. Har man en sådan uppfattning som herr Johnsson i Skoglösa, kommer man, vilket faktiskt skett i denna fråga, att på ett ganska underligt sätt sammanfläta fiskaliska och diskriminerande synpunkter.

Staten kan ju dock inte rimligen uppträda såsom en smakdomare. Den kan inte ställa sig upp såsom aposteln Paulus och säga: »Allt är Eder lovligt, men allt är Eder inte nyttigt.» Den kan exempelvis inte säga: Pin Up och Cocktail äro smaklösa tidskrifter som det inte finns någon anledning att önska någon vidare utbredning, utan snarare motsatsen, därför lägger vi skatt på dem, medan All Världens Berättare och Folket i bild visserligen äro förströelsetidskrifter men som sådana av högre standard, ej sällan goda introduktörer till den högre skönlitteraturen, dem frita vi därför från skatt. På detta sätt kan staten inte rimligen resonera, utan den måste, om den över huvud taget leker med tanken på en speciell tidskriftsskatt vara konsekvent och låta alla förströelsetidskrifter falla under fördömden.

Men vad är det då för förströelse det här kan bli fråga om? Gränsdragningen måste bli mycket godtycklig, därför att formerna glida över i varandra. En specialtidsskrift för film, är det en förströelsetidskrift? Jag föreställer mig, att svaret sannolikt blir ja. Är en specialtidsskrift för teatern förströelselitteratur? Jag föreställer mig, att man på denna punkt skulle bli mer tveksam och svaret närmast bli: ja så. Men filmen och teatern äro bara två olika grenar inom dramatiken.

Skulle en specialtidsskrift för bildande konst räknas till förströelselitteraturen? Jag föreställer mig att svaret på den frågan skulle bli nej. Men bildande konst, teater och film äro ju olika konstarter, och staten kan inte gärna träda fram och påstå, att den ena är av mindre värde än den andra.

Vidare kan man fråga: är populärvetenskap att anse som förströelse? Ja, det är den obestriddligen för många. Jag tror således, att man kan tala om olika slag av förströelse: ett slags förströelse för den mer kultiverade smaken och ett slags förströelse för den mindre kultiverade smaken. Menar herr Johnsson i Skoglösa, att staten från beskattning skall frita den förströelselitteratur, som är avsedd för den mer kultiverade smaken, men att staten skall skattebelägga den litteratur, som är avsedd för den mindre kultiverade smaken? Då är man ändå inte på linjen att låta staten uppträda som smakdomare. Och även om man skulle finna en formel för att fixera vad som är förströelse och säga exempelvis, att noveller, följetonger, tecknade serier o. s. v. äro skattequalificerande förströelse, måste man ändå tänka på att många tidskrifters innehåll är i hög grad blandat. Den speciella nämnd efter modell choklad- och sockernämnden i Danmark, som man hade tänkt inrätta för att bedöma dessa frågor, skulle helt enkelt när det gäller vissa tidskrifter få sitta med mätsticka för att avgöra om tidskriften innehåller 51 % av förströelselitteratur eller bara 49 % och om den alltså ur dessa synpunkter är skattequalificerad eller inte.

Jag tror, att sådana gränsdragningsproblem skulle bli mycket talrika, om man följde det förslag, som herr Johnsson i Skoglösa har framställt. De skulle väcka långa debatter och olust. Jag erinrar bara om den olust, som den graderade papperstilldelningen till veckopressen väckte en gång i tiden.

Jag tror dessutom, att herr Johnsson

Upphävande av förordningen om pappersskatt.

i Skoglösa inte riktigt tänkt sig in i vilka konsekvenser det skulle bli av den föreslagna tidskriftsbeskattningen, därest man ville handla logiskt. Förr eller senare måste det exempelvis framstå såsom en anomal, att inhemska tidskrifter beskattas, medan däremot utländska gå fria från skatt. Förr eller senare skall man finna att konsekvensen fordrar, att utländska förströelse-tidskrifter, som införas i landet, beläggas exempelvis med en tull motsvarande skatten på de svenska tidskrifterna. Att det är relativt få tidskrifter, som införas, utgör principiellt intet skäl för att man skulle sätta de utländska förströelse-tidskrifterna i en bättre ställning än de svenska.

Skulle man emellertid handla konsekvent på detta område, kommer man i konflikt med vad som håller på att ske på det internationella planet. Vid den kulturkonferens, som hölls i Lausanne i slutet av förra året på tillskyndan av Europarådet, väckte det stor uppmärksamhet, att ett av de västeuropeiska länderna belade skrifter och böcker med tull. Detta betraktades såsom kulturreaktionärt och just med anledning därav gjorde Lausanne-konferensen ett uttalande till förmån för det fria utbytet av tryckta skrifter mellan länderna.

Förr eller senare måste det också komma att framstå såsom rätt egendomligt, att själva den yttre formen skall vara avgörande, att t. ex. bokformen skall gälla som en frisedel från skatt. Det skulle betyda, att det i tidskriftsform presenterade lättgodset, som herr Johnsson i Skoglösa riktar sig mot, skulle undgå beskattning, därest det utgavs i bokform, under det att även mycket förnämlig skönlitteratur skulle anses såsom beskattningsbar, om den publicerades i form av en följetong i en tidskrift.

Förr eller senare måste en logisk skattetänkare finna det naturligt, att skatten också utsträcker till att drabba all förströelse-litteratur, även den i bok-

form, men eftersom staten inte kan uppträda som smakdomare, tvingas man lägga hela skönlitteraturen under fördömdelsen, och vilka gränsdragningsproblem, som därvidlag skulle uppstå, låta sig väl ändå tänkas. Arma nämnd, som skulle tvingas läsa allting som kommer ut i bokform, för att se om det vore beskattningsbart eller inte! Att det samtidigt skulle innebära en kulturreaktionär handling att uttaga en bokskatt är jag övertygad om, att även herr Johnsson i Skoglösa vill vitsorda. Jag tror över huvud taget inte, att någon för närvarande vill gå så långt som till en skatt även på böcker, men jag vill peka på vart ett konsekvent handlande i denna fråga skulle leda.

Jag kanske i detta sammanhang en passant får erinra om den herostratiskt ryktbara diktatorn i Louisiana, Huey Long, som för åtskilliga år sedan sökte införa en speciell skatt på tidningar och tidskrifter i Louisiana. Trots den självständighet, som de amerikanska staterna åtnjuta, ansågs detta dock vara en fråga, som inte bara angick Louisiana utan den togs upp av den federativa högsta domstolen, vilken förbjöd denna skatt, därför att den ansågs icke stå i överensstämmelse med den amerikanska konstitutionen. Det förefaller knappast som om vårt land skulle ha någon anledning att importera Huey Longs idéer.

Liksom dessa ansågos oförenliga med den amerikanska konstitutionen, måste man nog säga, att det skulle rimma ganska illa med den svenska tryckfrihetsförordningens anda med en beskattning av en viss art av tidskrifter. Jag tror emellertid inte, att, som herr Kristensson gör gällande, något nytt har skett i denna sak i och med antagandet av den nya tryckfrihetsförordningen. Jag tror att jag kan säga detta så mycket mer som jag suttit i den kommitté, som har utarbetat den nya tryckfrihetsförordningen. Samma lagregler, som gälla för närvarande, gällde tidi-

Upphävande av förordningen om pappersskatt.

gare, även om den nya tryckfrihetsförordningen på vissa punkter liberaliserats. Jag vet, att det finns många som anse, att en tidskriftsskatt inte skulle kränka tryckfrihetsförordningens magistralt fastställda rätt för varje svensk man att utan några av den offentliga makten i förväg lagda hinder utgiva skrifter i vad ämne som helst. Det samma sades också på sin tid om transportförbudet. Nu torde vi vara ganska överens om att detta förbud rimmade ganska illa med tryckfrihetsförordningen, och den nya tryckfrihetsförordningen har också utestängt varje möjlighet att återinföra transportförbudet.

Herr Olsson i Gävle var just inne på tryckfrihetsfrågan. Jag tror, att denna frågas samband med tryckfrihetsrätten icke vid något tillfälle i denna kammare har betonats starkare än av bevillningsutskottets ärade ordförande, som i en replik till herr Johnsson i Skoglösa förra året med mycket stor skärpa slog fast, att man här måste gå fram med stor försiktighet. »Det finns någonting», sade herr Olsson, »i detta land, som heter tryckfrihet och den få vi inte vid något tillfälle trampa under fötterna.» Detta är ett uttalande, till vilket man mycket varmt kan ansluta sig.

När herr Olsson i Gävle talar om pappersskatten, vill jag erinra om att det föreligger en avgörande skillnad mellan denna skatt och den tidskriftsskatt, som herr Johnsson i Skoglösa vill införa, ty pappersskatten, även den i och för sig mycket diskutabel, lades dock på alla tryckta skrifter med undantag av dagstidningar. Här skulle man välja ut vissa tidskrifter på grund av deras karaktär och skattebelägga dem. Det gör det hela betydligt betänkligare ur tryckfrihetssynpunkt. I förväg lagda hinder behöva ju inte bara bestå i indragning och censur, utan de kunna också vara av ekonomisk art. Om en tidning berövas rätten att erhålla papper eller får sin papperstilldelning vä-

sentligt minskad i förhållande till andra tidningar — ett system som Peronregimen i Argentina försökt använda mot La Prensa — är det uppenbarligen fråga om ett hinder i den svenska tryckfrihetsförordningens mening. Men en skatt kan verka på samma sätt genom att pressa en tidnings upplaga tillbaka.

Jag vill inte säga att så skulle bli fallet med de skattesatser, som det nu skulle vara fråga om — därom vet jag över huvud taget ingenting — men det är ju ganska lätt att resonera som så, att om åsnan tål det ena risknippet, då tål hon också det andra, utan att tänka på att bördan så småningom kan bli så tung, att ryggraden knäckes. Om man finner att tidskrifterna tåla en pålaga av 5 öre, 10 öre eller 15 öre, så kanske man i ett ansträngt statsfinansiellt läge resonerar som så, att de nog tåla ännu mera. Men det är alldeles uppenbart, att när skatten nått en viss storlek, kommer det en punkt, där utgivningen hämmas och där ett klart hinder i tryckfrihetsförordningens mening föreligger. Och eftersom det är omöjligt att objektivt fastställa var gränsen går, är det nog säkrast att inte ens räkna ett finger åt tanken på en tidskriftsskatt. Jag tror, herr Johnsson i Skoglösa, att det är säkrast att ordet får förbli fritt — även från skatt.

Jag vill alltså läsa utskottets betänkande så, att även om utskottet vill hålla dörrarna öppna och också av andra skäl inte har velat ge uttryck åt en bestämd ståndpunkt, så har man inte velat ge något finger åt tanken på en tidskriftsskatt. Jag utgår därför ifrån att utskottets formulering inte ett följande år åberopas som bevis för att riksdagen har ställt sig välvillig till tanken på en sådan skatt.

Om denna läsning är riktig — och herr Olssons i Gävle uttalanden ha givit mig ett starkt intryck därav — förefaller det vara hugget som stucket, om man nu röstar med utskottet eller med reservanten. Men eftersom jag för egen

Upphävande av förordningen om pappersskatt.

del tilltalas betydligt mera av formuleringarna i reservationen, kommer jag att rösta för denna.

Under detta anförande hade herr andre vice talmannen övertagit ledningen av förhandlingarna.

Herr **JOHNSSON** i Skoglösa (kort genmäle): Herr talman! Jag skall liksom herr Edberg försöka fatta mig kort och inte alltför länge ta kammarens tid i anspråk.

Det har här talats om behovet av att slå vakt om tryckfriheten. Jag är lika angelägen som någon annan, att det skall finnas en tillräckligt stor frihet när det gäller det tryckta ordet, men jag ifrågasätter, om graden av denna frihet är beroende av om det blir en beskattning av det slag, som vi här ha diskuterat.

Herr Edberg har vid ett par tillfällen här ställt frågor till mig beträffande de praktiska svårigheter, som beskattningen av förströelsetidskrifter enligt herr Edbergs åsikt skulle föra med sig. Ja, jag är medveten om att det därvidlag finns sådant, som inte skulle klara upp sig av sig självt, men när såväl bevillningsutskottet i fjol som 1949 års skattekommitté — och de böra väl vara ganska sakkunniga på detta område — ha ansett att det skulle vara möjligt att genomföra en beskattning av detta slag, så kan jag inte förstå, att det hela skulle behöva möta några oöverstigliga hinder.

Jag vill, herr talman, bara ha anført detta som ett svar på herr Edbergs frågor.

Herr **ORGÅRD**: Herr talman! Utskottets här föreliggande yttrande synes mig icke ge någon som helst grund för eller anledning till en realdebatt i frågan om särskild skatt på förströelsetidskrifter. Striden mellan utskottets ordförande och reservanten gäller ju endast tolkningen av utskottets uttalan-

de. Reservanten menar att det innehåller ett positivt uttalande, som skulle kunna stimulera finansministern till en framstöt på området. Detta bestrides bestämt av utskottets ordförande.

Jag har inte mitt namn under betänkandet, men jag har lyssnat på debatten och har under tidigare år inom utskottet deltagit i behandlingen av frågan om pappersskatt. Jag kanske därför får som opartiskt vittne intyga, att inom utskottet ha alla de meningar, som här brytas mot varandra, förts fram, och jag vill tillägga, att alla dessa meningar finnas företrädda av dem, som undertecknat bevillningsutskottets nu föreliggande betänkande. Bland de nuvarande ledamöterna av bevillningsutskottet finnas de, som äro lika starka principiella motståndare till en tidskriftsskatt som både herr Kristensson och herr Edberg men som ändå ha ställt sig bakom utskottets betänkande. Man har efter diskussionerna inom utskottet kommit till den uppfattningen, att det i nuvarande läge är bäst att inte säga någonting, som ger belägg för en framstöt åt något som helst håll. Det material, som finns hos Kungl. Maj:t, har ju ännu inte varit föremål för någon som helst prövning. När så har skett och materialet framläggas, kan ju tillfället vara inne att taga en mera bestämd standpunkt.

Jag vill tillägga — det var kanske just därför som jag begärde ordet — att det ur deras synpunkt, som äro motståndare till en tidskriftsskatt, kan vara förenat med en viss risk att på sätt, som i reservationen och i yttrandena här har skett, pressa utskottets uttalande i en viss riktning. Om utskottets betänkande, såsom väl är troligt, här vinner majoritet, skulle detta starka hävdande från en stor minoritets sida av att utskottets uttalande innebär någonting positivt i annan riktning än reservationen kunna tolkas på ett sätt, som motståndarna till en tidskriftsskatt inte funne önskvärt.

Upphävande av förordningen om pappersskatt.

Under dessa förutsättningar och med hänsyn till det sätt, varpå utskottets uttalande här har tolkats av utskottets ärade ordförande, liksom till att det bakom betänkandet står representanter för olika meningsriktningar inom utskottet, anser jag mig kunna med gott hjärta yrka bifall till utskottets uttalande. Och det förefaller mig vara klokast även av dem, som äro motståndare till en tidskriftsskatt, att här förena sig med utskottsmajoriteten och sålunda ge större tyngd åt utskottets uttalande, där det ju tydligt utsäges, att man icke vill binda sig i någon som helst riktning.

Herr SEVERIN: Herr talman! Jag vill deklarerat att jag kommer att rösta för reservationen och jag skall i korthet motivera, varför jag kommer att göra det.

Man kan naturligtvis, såsom bevilningsutskottets ärade ordförande här gjort, säga att skillnaden mellan reservationen och utskottets uttalande inte är så stor. Båda sluta med samma yrkande, och det finns egentligen inte så mycket att strida om. Ja, ur den synpunkten skulle man ju kunna känna sig tillfredsställd även med ett beslut i enlighet med utskottets uttalande. Det finns emellertid i herr Olssons i Gävle motivering här i kammaren en del, som jag tycker mig ha svårare för att godtaga än utskottets uttalande.

Mina invändningar mot en tidskriftsskatt, sådan den i motionerna är föreslagen, sammanhånga inte så mycket med de svårigheter, som skulle uppkomma därigenom att tidskrifternas pris höjdes och att de, som köpa dessa tidskrifter, skulle nödgas betala 5, 10 eller 15 öre mera för den förströelse-läsning som det här gäller. Jag tror att man med relativt jämnmod skulle betala dessa ören och jag tror inte heller att förlagen skulle behöva sörja över några sänkta upplagor. Men med en tidskriftsskatt av det slag, som föreslagits,

följer ovillkorligen en diskriminering av vissa pressalster. Det måste ske ett urval, ett skiljande av fåren från getterna. Det måste bli en anordning, varigenom staten avgör huruvida en tidskrift är sådan, att den lämpligen bör läsas av medborgarna utan att en viss extra skatt betalas eller om en sådan skatt bör utgå.

Jag har fattat tryckfriheten så, att den även innebär läsfrihet. När svenska medborgare äga rätt att utge vilka tryckalster som de vilja, så bör enligt mitt förmenande däri ligga, att medborgarna under samma villkor äga rätt att läsa dessa alster och att det således icke skall uttagas någon särskild skatt för rätten att läsa vissa pressalster, en skatt som man skulle slippa betala vid läsning av andra. Det är detta, som för mig är det avgörande. Finns inte denna läsfrihet, anser jag att tryckfriheten har blivit i viss mån begränsad. Då är den inte så fullständig, som jag önskar att den skall vara och som uppenbarligen förutsattes såväl i regeringsformen som i tryckfrihetsförordningen.

Jag kan instämma med herr Edberg, när han säger att den fråga, som i dag föreligger, inte är sådan, att vi nu äro nödsakade att taga ställning till frågan om en tidskriftsskatt. Jag vill också i likhet med honom uttala den förhoppningen, att även om kammaren i dag biträder utskottets uttalande, detta inte av Kungl. Maj:t måtte tagas till intäkt för att till nästa år komma med ett förslag till tidskriftsskatt. Jag hoppas att Kungl. Maj:t uppfattar även ett bifall till utskottets uttalande så, att kammaren inte vill ha någon tidskriftsskatt.

Icke desto mindre kommer jag, efter som jag när det gäller det stycke, varom strid här står, är mest tilltalad av den formulering, som finnes i reservationen, att rösta för densamma.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Jag nödgas säga, att jag

Upphävande av förordningen om pappersskatt.

inte förstår, att man här lägger ned så mycket tid på att polemisera mot ett förslag, som kanske kommer att föreligga först om fem år eller som kanske aldrig kommer att föreligga.

De synpunkter, som herrar Edberg och Severin ha gjort sig till tolk för, ha inte saknat förespråkare inom bevillningsutskottet. Om jag skall förråda en liten hemlighet, så kan jag tala om att bland de nitton man, som här utgöra majoriteten inom bevillningsutskottet, äro nog anhängarna av en särskild skatt på kolorerade tidningar i minoritet.

Vad tjänar det då till, mina herrar, att diskutera på sätt som här skett? Skall herr Kristensson i Osby här särskilt framträda som försvararen av det fria ordet, därför att de andra, som äro anhängare av tryckfriheten, inte synas? Jag tillåter mig säga, att bland dessa, som här inte synas därför att de inte ha velat stänga alla dörrar, finns det sådana som i fråga om tryckfrihetens omfattning nog intaga en radikalare ståndpunkt än vad herr Kristensson gör.

Herr EDSTRÖM: Herr talman! Som det nu ligger till, vill jag bara bekräfta vad utskottets ärade ordförande här sagt om att de, som ställt sig bakom utskottets betänkande, företräda mycket skilda meningar. För min del hör jag till dem, som inte under några förhållanden vilja tänka sig införandet av en tidskriftsskatt. Jag tror att det skulle vara en ganska stor olycka, om en sådan skatt infördes, men orsakerna härtill behöver jag inte nu upprepa — dem ha både herr Edberg och herr Severin tidigare väldigt klarlagt.

Man sökte inom utskottet finna en formulering, som skulle ställa hela frågan öppen och som icke skulle på något sätt binda någon av dem, som företrädde olika meningar, och man trodde sig också ha funnit en sådan i utskottets här föreliggande utlåtande, vilket

jag också för min del har accepterat. Jag anser att om kammaren godkänner utskottets utlåtande, stå vi fria i framtiden och kunna intaga vilken ståndpunkt vi vilja, men om man i stället väljer reservationen, så har man klart och tydligt bundit sig.

När herr Kristensson i Osby här slog sig för sitt bröst och sade: »Vi som föra tryckfrihetens talan etc.», så känner jag mig, herr talman, föranlåten att helt kort erinra om att det nog inte bara är herr Kristensson som för tryckfrihetens talan. Det tror jag vi alla vilja göra och också alla i utskottet. Flertalet av oss vilja inte ha något intrång på tryckfriheten, inte ens genom en tidskriftsskatt av det slag det här gäller, men vi ha ansett det klokast att inte nu binda oss på sätt som sker i reservationen.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr NILSSON i Kristinehamn: Herr talman! Då jag har mitt namn under utskottets betänkande, vill jag med några få ord deklarerar varför jag kunnat ge min anslutning till utskottets formulering.

Jag har precis samma uppfattning som herr Olsson i Gävle givit uttryck åt, nämligen att om man icke med bestämdhet kan säga, att det i framtiden inte kan bli tal om en ytterligare utvidgning av punktbeskattningen eller om införandet av en ny omsättnings-skatt i en eller annan form, så kan man nu icke frångå sig varje möjlighet att på nytt taga upp frågan om tidskriftsbeskattningen. Jag kan inte finna att de argument, som nu anförts mot en sådan beskattning, äro av den styrka, att de böra utesluta varje tanke på en tidskriftsskatt i ett läge, där man med ljus och lykta söker efter möjliga skatteobjekt.

Jag har i utskottet förfäktat den meningen — jag kan ju anföra det för att belysa hur många olika meningar i

Upphävande av förordningen om pappersskatt.

verkligheten ligga bakom detta utskottsutlåtande — att skall man ha en tidskriftsskatt, skall man inte ge sig in på något granskningsförfarande och skilja mellan skattefria och skattebelagda tidskrifter utan då skall man skattelägga alla tidskrifter som utges i kommersiellt syfte. Då kommer man ifrån den uppdelning, som herr Edberg så skickligt svartmålad för kammaren, och man kommer också ifrån den olägenhet, som är förknippad med att man eventuellt träder tryckfrihetsförordningen för nära. Jag föreställer mig nämligen att om man skapar en skattelagstiftning, som ger precis samma utgångsläge åt alla tidskrifter, kan det inte bli tal om att man därigenom försvårar för någon att plädera för den mening som han vill förfäktat i tryck.

Men allt detta är ju inte aktuellt nu. Frågan om skattesatserna, som det här har talats om, och frågan om formen för en sådan skatt äro inte aktuella, därför att vi inte veta hur det kommande förslaget ser ut, om det någonsin kommer något sådant. Därför har jag, trots att jag i vissa fall har en divergerande mening och trots att jag helst ser att man slipper ifrån en sådan skatt, kunnat förena mig med utskottsmajoriteten även i fråga om motiveringen och ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr KRISTENSSON i Osby: Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Utskottets ärade ordförande sökte göra gällande att frågan kanske aldrig kommer upp och att därför denna diskussion skulle vara onödig. Det må vara hänt; det kanske går på det sättet. Men jag tror att man kan vara mera säker på att frågan inte kommer igen, om kammaren röstar för reservationen, därför att den är mera avvisande i detta fall än vad utskottets skrivning är.

Herr Edström färglägger i detta sammanhang, såsom han brukar göra, och säger att herr Kristensson bröstar sig

och talar om »vi som föra tryckfrihetens talan». Jag tror att herr Edström på detta sätt för ned diskussionen på ett lägre plan. Jag har lagt tryckfrihetssynpunkten på detta problem men utan att brösta mig. Herr Edström har måhända anlag åt det hållet, det må han själv svara för.

Jag vill sluta mina anföranden här i dag — om inte något särskilt uppkallar mig på nytt — med att säga att jag inte tror att man på det praktiska livets område kan vid en tidskriftsskatt åstadkomma rättvisa och likformighet. Principiellt sett bör enligt min mening det fria ordet i vårt land vara fritt från skatt.

Herr SEHLSTEDT: Herr talman! Jag vill bara säga ett par ord. Herr Olsson i Gävle har i ett par anföranden frågat varför kammaren i all rimlighets namn skall diskutera en fråga som sannolikt skulle återkomma till kammaren. Herr Olsson har tidigare i sitt första anförande klarlagt att diskussionen i dag och beslutet i dag ändå gälla frågan huruvida kammaren skall ta utskottets förslag och därmed låta frågan om skatteläggning av förströelsetidskrifter stå öppen eller huruvida kammaren skall ta reservationen och därmed uppenbarligen såga av möjligheten för en skatteläggning av förströelsetidskrifter i fortsättningen. Det är just denna rågång mellan förslagen som gör, att beslutet här i dag, så vitt jag förstår, ändå har en ganska stor betydelse, därför att om kammaren tar reservationen, har kammaren därmed också klarlagt för regeringen att den inte önskar någon skatt på förströelsetidskrifter.

Det är detta som gör att jag för mitt vidkommande tillsammans med ett par andra socialdemokratiska tidningsmän har känt ett behov att få säga, att många inom kammaren tro att det är riktigt att kammaren ger regeringen det

Upphävande av förordningen om pappersskatt.

beskedet, att den inte önskar någon skatt av det slag som här diskuterats. Jag gör det, eftersom diskussionen avslutande gäller förslaget om skatt på tidskrifter med förströelseläsning. Jag har många gånger frågat mig vad i all världen kontrollstyrelsen har för kvalifikationer att avgöra vad som är förströelseläsning eller inte.

Jag håller med herr Kristensson i fråga om hans anmärkning, att skall det läggas någon skatt på tidskrifter, så skall den inte läggas på en speciell sort, utan då skall man taga med i varje fall alla de tidskrifter, som arbeta ur vinst- och förvärvssynpunkter.

Jag har tillåtit mig att i korthet anföra endast dessa synpunkter som motivering för att jag kommer att rösta med reservationen, vilket dock ingalunda innebär att jag på alla punkter är överens med herr Kristensson i Osby i fråga om de uttalanden, som han har gjort i kammaren i dag.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Jag skulle bara vilja gentemot den siste ärade talaren, som förebrädde mig att jag inte var konsekvent, säga att jag inte kan förstå att de verkliga anhängarna av frihet måste till varje pris ha frihet att hindra andra att ta saklig ställning till ett problem när det föreligger utrett. Det är ingenting annat, som utskottsmajoriteten har krävt i detta avseende, och det är det man vill hindra genom ett bifall till herr Kristenssons reservation.

Herr SEHLSTEDT: Herr talman! Jag tror att det tvärtom ligger till på det sättet, att herr Olsson i Gävle vill ha alla vägar öppna för att brandskatta oss i skatteavseende och sålunda även vägen att skattlägga förströelsetidskrifter.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Det sista kan man erkänna under den förutsättningen, att man från alla håll fortsätter att kräva att skatterna skola

sänkas. Slutar man därmed skall jag inte anstränga mig ett enda ögonblick att skaffa fram ersättning.

Herr SEHLSTEDT: Jag vill bara här emot invända, att det enligt mitt sätt att se är ganska märkligt att bevillningsutskottet tillstyrker avskaffandet av en pappersskatt, som ger 50 miljoner kronor, och föreslår en ny skatt, som ger 25 miljoner kronor. Har man först vant oss vid ett trassel, så avskaffar man det, och sedan vill man vänja oss vid ett nytt trassel på detta område.

Herr OLSSON i Gävle: Detta hänger samman med att bevillningsutskottet vill att riksdagen skall vara en smula hederlig även i skattefrågor. Om herr Sehlstedt går tillbaka till riksdagens förhandlingar 1948, skall han snart komma underfund med varför Kungl. Maj:t lagt fram denna proposition om att avskaffa pappersskatten.

Herr SEHLSTEDT: Jag tillåter mig erinra herr Olsson om att i så fall har bevillningsutskottet en massa andra synder på sitt samvete i fråga om punktskatter, vilkas avskaffande man icke kommer att föreslå.

Herr OLSSON i Gävle: Bevillningsutskottet har ingenting som tynger dess samvete i det avseendet, ty om herr Sehlstedt tar alla de förslag som föreligga till riksdagens prövning och räknar över vad de kosta, skall herr Sehlstedt komma underfund med att om de bifallas, riksdagen har återbetalt vad riksdagen lovade 1948.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herr Kristensson i Osby avgivna, vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med över-

Kompetensbestämmelser för dem, som innehåva enskilda vårdhem för sinnessjuka.

vägaende ja besvarad. Herr Kristensson i Osby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 41, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Kristensson i Osby avgivna, vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Kristensson i Osby begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 151 ja och 59 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet i betänkandet hemställt.

§ 9.

Kompetensbestämmelser för dem, som innehåva enskilda vårdhem för sinnessjuka.

Föredrogs andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 23, över motion angående kompetensbestämmelser för dem, som innehåva enskilda vårdhem för sinnessjuka.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 329, vilken hänvisats till allmänna beredningsutskottet, hade fru *Sjöstrand* och herr *Bergstrand* hem-

ställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag angående kompetensbestämmelser för dem, som handha enskilda vårdhem för sinnessjuka.

Utskottet hemställde, att motion II: 329 ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herr *Wedén*, fröken *Vinge* och herr *Bracónier*, vilka ansett, att utskottets motivering bort hava annan, av reservanterna angiven avfattning.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **WEDÉN**: Herr talman! Den reservation som föreligger utmynnar i samma yrkande som utskottsmajoritetens förslag. Skillnaden gäller motiveeringen. Saken är den, att reservanterna inte ha kunnat känna sig lika övertygade som flertalet av utskottets ledamöter av den argumentation, som medicinalstyrelsen har fört fram i denna fråga.

Utskottsutlåtandet bygger ju på en motion som tagit upp problemet om vissa minimikvalifikationer för personer, som ta emot sinnessjuka i enskild vård eller på enskilda vårdhem. Några bestämmelser om sådana minimikvalifikationer finnas för närvarande icke. Ändå är det likväl icke reservanternas mening, att några utpräglade och omfattande missförhållanden skulle förekomma inom ifrågavarande vårdformer. Men å andra sidan ha reservanterna inte kunnat slå sig till ro i känslan av att allting på detta område är väl bestämt. Personligen har jag genom olika kontakter kommit till den uppfattningen, att det onekligen finns en del missförhållanden, och jag har ansett det motbjudande att sjuka människor, ur stånd att själva hävda sina intressen eller tillvarataga sin rätt, skulle vara utsatta för sådana missförhållanden.

Kompetensbestämmelser för dem, som innehava enskilda vårdhem för sinnessjuka.

Med hänsyn till medicinalstyrelsens yttrande — det är ju den enda sakkunniga instans som stått utskottet till buds — ha inte heller reservanterna nu ansett sig kunna yrka bifall till motionen. Men reservationen innebär en vädjan till kammaren att kraftigare än vad utskottsmajoriteten gjort stryka under, att den fråga som motionen tagit upp är värd en ännu större uppmärksamhet från medicinalstyrelsens sida. Om kammaren vill gå med på det, tror jag att det skulle vara till gagn för de sjuka det här gäller.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan med den motivering, som har angivits i reservationen.

Fru SJÖSTRAND: Herr talman! Det är ett ganska anmärkningsvärt förhållande att de personer, som ta emot nervsjuka människor i enskild vård, icke själva behöva visa sig ha någon som helst utbildning för detta arbete. Man kan få ta emot en upp till fem sådana personer i sitt hem utan att behöva göra annat än att anmäla det till pastorsämbetet. Genom denna anmälan kopplas visserligen hjälpverksamhetsläkaren in och skall följa dessa sjuka människors förhållanden, men han bor vanligen på ett helt annat håll och ofta ganska långt bort. Man kan få ta emot mer än fem personer i ett enskilt vårdhem för sinnessjuka. Dessa hem äro numera de vanligaste, och de andra tyckas mer och mer försvinna. Men tar man emot mer än fem sjuka, skall tillstånd begäras av medicinalstyrelsen, vars inspektör skall se till dessa hem och en gång om året lämna redogörelse här för. Dessutom skola de sjuka stå under inseende av legitimerade läkare, och vid hemmet skall vara anställd sjukvårdspersonal med utbildning i sinnessjukvård.

Teoretiskt kan denna vård alltså anses betryggande övervakad. Men hur

är det i praktiken? Dessa bestämmelser från 1929 kunna inte få samma effekt i våra dagar som då. Det är ju en stor skillnad i fråga om befolkningens mängden, och samhällsförhållandena äro nu ganska olika mot förr. Vi ha visserligen flera läkare, men de äro mycket mera överhopade med arbete än förr, och vi ha mindre tillgång på unga människor, som vilja åtaga sig sådant arbete. Med den oerhörda arbetsbörda, som numera åvilat alla läkare utan undantag, kan inte läkaren, hur gärna han än önskar det, följa vården så i detalj som kunde vara välbehövligt i många fall. Flera av dessa hem starta med en god personal, varav någon enstaka är utbildad för sinnessjukvård. Efter några månader kanske personalen är skingrad — den har fått mera lokande arbete — och man har ingen möjlighet att ersätta den under nu rådande förhållanden på arbetsmarknaden. Vem blir det då som får ta hand om de sjuka? Jo, föreståndaren för hemmet eller hans maka eller föreståndarinnan.

Kan det då anses vara för mycket begärt att dessa ha en smula utbildning för ett arbete av så ömtålig natur? Jag tror att i våra dagar just bristen på folk har aktualiserat denna fråga. De flesta av de sjuka äro ju fullt medvetna både om sin sjukdom och sin omgivning. De borde få känna sig trygga och lugna, och de skola, som det faktiskt står i sinnessjuklagen, »behandlas med mildhet efter människokärlekens fordringar».

Motionärerna ha varit av den mening, att situationen på detta vårdområde skulle kunna förbättras åtskilligt genom att man fordrade ett visst mått av kunskaper av de personer, som ha ansvaret för de sinnessjukas vård. En utväg skulle vara att lämna dessa personer tillfälle till praktisk tjänstgöring vid sinnessjukhus samtidigt som en teoretisk kurs kunde löpa parallellt härmed. Precis samma system tilläm-

Kompetensbestämmelser för dem, som innehava enskilda vårdhem för sinnessjuka.

pas ju nu t. ex. vid våra barnsjukhus vid utbildning av barnsköterskor. Det blir ett visst tillskott av arbetskraft till sjukhuset, och man kan under utbildningstiden få ett visst begrepp om huruvida personen i fråga verkligen har förutsättningar för detta arbete. Det bleve alltså icke kostsamt för huvudmannen, och kostnaderna för den enskilde toge denne säkerligen med jämnomod, då han visste att han sedan skulle komma att få en ganska försvarlig inkomst på sin verksamhet.

Medicinalstyrelsen har i sitt remissvar ansett, att man hellre borde utöka antalet för ändamålet utbildade sjuksköterskor. Ja, kanske det, men är inte det en önskedröm som så mycket annat på sjukvårdens område just nu? I det läge, vari den statliga sinnessjukvården för närvarande befinner sig, kommer troligen efter hand en ändå större del av de vårdbehövande att söka sig till enskilda vårdhem. Det är därför just nu av ändå större vikt än förut att tillse att vården på dessa hem verkligen fyller måttet. I dagens situation har frågan fått ny aktualitet, och att den följes med största uppmärksamhet i fortsättningen är säkerligen nödvändigt.

I förhoppning att så verkligen sker kan jag för dagen, herr talman, nöja mig med att instämma i reservanternas uttalande.

Herr SVENSSON i Alingsås: Herr talman! Fru Sjöstrand har här redogjort för de olika vårdformer som reservationen avser. Det är ju fråga om dels enskilda vårdhem och dels vård av sjuka i enskilda hem.

Jag undrar om jag inte får tolka fru Sjöstrands uttalande i den riktningen, att när det gäller det förstnämnda slaget — enskilda vårdhem — äro föreskrifterna för dessas drivande förhållandevis tillfredsställande. Man skall ju för det första erhålla tillstånd för att driva ett sådant vårdhem, och för det

andra skall tillsyn av vården utövas av legitimerad läkare. Det finns också en praxis som medicinalstyrelsen tillämpar och som innebär, att då föreståndaren eller föreståndarinnan inte är sjukvårdsutbildad, skall det anställas sjukvårdsutbildad personal på dessa vårdhem. När det gäller vården av sinnessjuka i enskilda hem föreligga icke samma stränga bestämmelser som i det förstnämnda fallet. Men det föreligger dock anmälningsskyldighet och föreskrifter beträffande verksamheten av hjälpverksamhetsläkaren inom sinnessjukvårdens område, vilken ju skall biträda med råd och anvisningar beträffande vården av de i dessa hem intagna patienterna.

Om man över huvud taget skall våga sig på att göra något allmänt uttalande beträffande dessa båda vårdformer, vill jag beträffande den först relaterade vårdformen, alltså vården i enskilda vårdhem, som min personliga uppfattning uttala, att gällande föreskrifter nog kunna anses tillfredsställande. Beträffande den senare vårdformen, som betecknas som vård av sinnessjuka i enskilda hem, finns det kanske skäl att ifrågasätta, huruvida den över huvud taget bör användas i fortsättningen. Detta är emellertid en fråga som icke ligger inom motionens ram, och utskottet har därför icke haft någon anledning att syssla med den.

Vad reservationen angår är det ju som herr Wedén säger riktigt, att reservanterna velat att utskottet skulle ha sträckt sig litet längre i motiveringen för att påpeka just de förhållanden, som man antar råda på en del platser där dessa vårdformer tillämpas. Utskottsmajoriteten har emellertid icke ansett tillräcklig bevisföring framlagd för att göra ett mera allmänt uttalande än vad utskottet presterat i sin motivering. I utskottets utlåtande heter det också bl. a. att utskottet förutsätter att »medicinalstyrelsen med uppmärksamhet följer och i görligaste mån övervakar även

Kompetensbestämmelser för dem, som innehava enskilda vårdhem för sinnessjuka.

denna vårdform», d. v. s. den vårdform som betecknas som vård av sinnessjuka i enskilda hem.

Jag tror, herr talman, att detta är så långt som man kan sträcka sig. Jag anser den motivering utskottet anfört till fredsställande, varför jag hemställer om bifall till såväl utskottets kläm som dess motivering.

Fru SJÖSTRAND: Herr talman! Jag förstår mycket väl, att utskottet mot medicinalstyrelsen icke kunnat gå in för en utredning. Men jag finner det lika klart, att en utredning kunde ha varit motiverad. Jag anser det nämligen självklart, att skall man sköta ett arbete skall man också ha en utbildning för detsamma. Jag är icke riktigt säker på att myndigheterna följa denna fråga med tillräcklig uppmärksamhet.

Som ett parallellfall vill jag dra fram vad som har hänt på ett annat område, nämligen när det gäller vården av sinnesslöa och vanföra. Nu vill jag nämna, att vi visserligen i tidningarna sett ganska överdrivna skildringar av vad som förekommit därvidlag. Missförhållandena ha kanske icke haft så stort omfång som tidningarna velat göra gällande. Men det har i alla fall visat sig, att det funnits hem, där förhållandena icke varit tillfredsställande. Detta har också föranlett, att statsrådet Mossberg tillsatt en utredning nyligen, och i utredningsdirektiven heter det bl. a., att utredningen bör uppmärksamma inspektörernas allt för stora arbetsbörda, varjämte man bör pröva hur den skall kunna lättas för att möjliggöra en rationellare inspektion. Precis samma synpunkter anföras alltså som jag anfört i den andra frågan. Det säges också i direktiven, att man icke huvudsakligen avser medicinsk-psykiatrisk-pedagogisk verksamhet utan vård i allmänhet.

Jag vill i detta sammanhang också framhålla vad som sades vid inspektionen av hemmet Bodaborg. Det konsta-

terades faktiskt att det var en del missförhållanden i hemmet. Men man sade också att vårdpersonalen icke gjort något av ond vilja utan att missförhållandena ha mera berott på oförstånd och på att personalen vid hemmet liksom personalen vid ett flertal sådana anstalter icke erhållit tillräcklig utbildning och fortlöpande sakkunnig instruktion beträffande vården av efterblivna barn. Detta är en parallell till vad jag påpekat beträffande sinnessjukvården. Jag har en bestämd känsla av att de sinnessjuka befinna sig liksom litet på skuggsidan när det gäller sjukvården i samhället.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än det jag tidigare framfört och ber att få instämma med reservanterna.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammarén utskottets hemställan.

§ 10.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsverkets övertagande av staden Noras förpliktelser gentemot borgmästaren Erik Åke Edvardsson, vilkens befattning kommer att indragas vid upphörande av rådhusrätten i samma stad;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till åtgärder för dövhetens bekämpande; och

nr 70, i anledning av väckt motion angående anordnande av specialistsjukvård för innevärdarna på Gotland å sjukhusen i Stockholm.

Kammarén biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

Motioner angående statens övertagande av ansvaret för hälso- och sjukvården i vissa städer, köpingar och municipalsamhällen.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 71, i anledning av väckta motioner angående statens övertagande av ansvaret för hälso- och sjukvården i vissa städer, köpingar och municipalsamhällen.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde

Herr JOHANSSON i Mysinge: Herr talman! Detta utskottsutlåtande har tillkommit med anledning av en motion som jag och en annan kammarledamot väckt och som gäller vissa önskemål omförbättringar i den utbyggnad av tjänsteläkarorganisationen, varom riksdagen år 1939 i princip uttalade sig. I enlighet därmed skola städer med över 5 000 invånare i regel utbrytas ur provinsialläkarorganisationen och därigenom i praktiken påverkas att hålla egen stads- eller tjänsteläkare. Från denna bestämmelse har dock Kungl. Maj:t möjligheter att i visst fall medgiva undantag. Jag tror emellertid att dessa undantag äro så begränsade, att det är önskvärt att utöka möjligheterna till undantag.

Det är av naturliga skäl högst betydande för dessa småstäder att påtaga sig en dylik stadsläkarinstitution, och man tycker nog, att det borde föreligga likställighet i detta hänseende med köpingar och municipalsamhällen, som i många fall närma sig en storlek som är tre gånger större än här är ifrågasatt när det gäller småstäderna, men ändå äro kvar i provinsialläkardistriktet i stor utsträckning.

Sedan kommer ytterligare en fråga in här, som påverkar önskvärldheten av en reform i detta avseende, och det är den nya storkommunindelningen. I mitt eget län är situationen den, att tre av Östergötlands mindre städer fått sig tilldelade en högst väsentlig landsbygd på

grund av den nya storkommunindelningen. Vi ha t. ex. Söderköping, som nu har 3 018 invånare och som får två kommuner med tillsammans 2 134 invånare ytterligare. Den kommer således upp i 5 152 invånare. Vi ha också Skänninge, som ökar sitt invånarantal från 2 217 till omkring 4 000, och vi ha Vadstena med 3 382 invånare, som genom sammanslagning med S:t Pers kommun kommer upp i närheten av 4 000. Av dessa tre småstäder är det endast Söderköping som haft otur och råkat trampa över denna gräns på 5 000 invånare. Därigenom har den kommit att råka i farozonen. Medicinalstyrelsen har i dagarna också till de kommunala instanserna skickat ut på remiss förslag till ny indelning av länet i provinsialläkardistrikt. I detta förslag föreslås att Söderköping brytes ut ur denna organisation och placeras i samma ställning som Norrköping, Linköping, Motala och Mjölby. Söderköping får därigenom rang, heder och värdighet av storstad i detta speciella hänseende.

Dessutom tillkommer i det förslag till provinsialläkarorganisation som framlagts, att Söderköping får tvenne läkare, nämligen en stadsläkare för Söderköpings stad och en provinsialläkare. Stadsläkaren får det lilla området i centrum som verksamhetsområde, under det att provinsialläkaren får två storkommuner på vardera sidan om Söderköpings stad, som sträcka sig från den yttersta ändan av den planerade Stegeborgs storkommuns skärgård ut mot Slätbaken och till Aspvedens storkommuns skogsområden, om jag ej missminner mig en sträcka av omkring tio mil från ytterområde till ytterområde. Man har en känsla av att om Söderköping i stället får vara kvar inom provinsialläkarorganisationen, kan det bildas två ur geografisk synpunkt bättre provinsialläkardistrikt än det nu föreslagna.

Denna vår motion har varit remitterad både till medicinalstyrelsen, Svenska landstingsförbundet och Svenska stadsförbundet. Medicinalstyrelsen och Svenska stadsförbundet ha i mycket

Motioner angående statens övertagande av ansvaret för hälso- och sjukvården i vissa städer, köpingar och municipalsamhällen.

hög grad delat motionärernas uppfattning, under det att Svenska landstingsförbundet hänvisar till att frågan skulle vara upptagen till prövning hos Kungl. Maj:t.

Statsutskottet, som behandlat motionen, har kommit med avslagsyrkande. Jag förstår mycket väl, att den springande punkten för detta avslagsyrkande naturligtvis varit de kostnader som en ändring av denna organisation skulle åsamka statsverket. En sådan ändring skulle leda till en kostnadsökning på något över en miljon kronor. När det i båda fallen gäller utgifter för allmänna institutioner, kan man naturligtvis diskutera vem som har den största ekonomiska bärkraften, staten eller de små städerna, men jag skall icke dra in den saken till diskussion i detta resonemang. På grund av det ställningstagande riksdagen i år tagit i åtskilliga frågor rörande ökade anslagskrav, förstår jag, att det är utsiktslöst att söka driva någon mening därvidlag.

Jag vill dock konstatera, att utskottet på sidan 15 i utlåtandet varit mera positivt än i den första delen, och det är jag tacksam för. Utskottet säger nämligen: »Med hänsyn till vikten av en smidig anpassning efter den nya kommunindelningen torde enligt utskottets mening en viss uppmjukning av de på här berörda område tillämpade principerna vara påkallad, och utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t ägnar denna fråga uppmärksamhet.» Jag vill på det kraftigaste understryka utskottets uttalande på denna punkt, och det är min förhoppning att Kungl. Maj:t skall beakta just dessa synpunkter och speciellt förhållandena för de städer som på grund av storkommunindelningen råka komma över den gräns, varom jag här förut uttalat mig.

Jag hoppas således att Kungl. Maj:t skall på allt sätt beakta detta spörsmål, så att inte småstäderna i onödan brytas ut ur provinsialläkarorganisationen.

När det gäller Söderköping vill jag i detta hänseende också påpeka, att dessa 152 invånare utöver de 5 000 ju är ett antal av ringa storleksgrad. Jag vill vidare framhålla att det överskjutande antalet inom bara några år, med hänsyn till den avfolkning landsbygden för närvarande är utsatt för, kan försvinna så att staden återigen kommer under 5 000-invånarstrecket.

Herr talman! Med understrykande av detta utskottets uttalande vill jag endast uttala den förhoppningen att Kungl. Maj:t skall tillgodose de berörda önskemålen. Jag har i övrigt intet yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till kostnader för inventering av typskogar.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 73, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1950/51 till hemvärnets övningar.

Den i detta memorial föreslagna voteeringspropositionen godkändes.

§ 14.

Föredrogs vart efter annat bevillningsutskottets betänkanden:

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående hemyndiganden för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter; samt

nr 35, i anledning av väckta motioner angående utredning om fastighets-skattens avskaffande, m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 15.

Motioner om befrielse för ägare av allmänna samlingslokaler från skyldigheten att erlægga fastighetsskatt m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 36, i anledning av väckta motioner om befrielse för ägare av allmänna samlingslokaler från skyldigheten att erlægga fastighetsskatt m. m.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr LARSSON i Luttra: Herr talman! Det betänkande som nu behandlas är föranlett av en motion av mig och några andra kammarledamöter och gäller beskattningen för ägare av allmänna samlingslokaler, särskilt vad beträffar fastighetsskatten. Vissa sådana lokaler äro skattefria i detta avseende, såsom en del kyrkliga och frikyrkliga lokaler samt nykterhetsföreningarnas lokaler. Motionen tar sikte på att utvidga denna skattefrihet till att avse allmänna samlingslokaler över huvud taget.

Man kan säga att de föreningsägda samlingslokalerna i vårt land väsentligen äro av tre olika kategorier. Det är Folkets hus, det är bygdegårdar och det är ordenshus. Dessa olika kategorier av lokaler äro jämställda i fråga om statligt stöd när det gäller anordnande av allmänna samlingslokaler, och de äro också på det sättet jämställda med varandra, att i en kommun kanske det är ett Folkets hus som är allmän samlingslokal, i en annan kommun är det ett ordenshus och i en tredje en bygdegård. Det förhåller sig nämligen så, att finns det en samlingslokal som någorlunda fyller ifrågavarande behov, så har man inte möjlighet att där få statligt stöd till uppförande av ytterligare en lokal. I princip äro också dessa lokaler, om de äro uppförda med statligt eller kommunalt stöd, öppna för föreningslivet på orten.

Vid bifall till motionen skulle denna jämställdhet emellan de olika lokaltyperna också utsträckas till att gälla beskattningen. Utskottet framhåller att man

skall iaktta varsamhet när det gäller skattebefrielser och hänvisar till den utredning om en revision av kommunalbeskattningen, som finansministern fått bemyndigande att igångsätta. Jag vill i detta sammanhang erinra om att bevillningsutskottet 1947 behandlade en motion från socialdemokratiskt håll med ungefär samma yrkande som vår, och den kunde man inte heller gå med på. Man hänvisade till den utredning som då pågick om föreningslagen.

Jag vet inte, herr talman, om den utredning, som utskottet nu nämner, är tillsatt eller vilka direktiv den i så fall har. Har den sådana direktiv att den kan föreslå fastighetsskattens avskaffande, är det uppenbart att då löses också frågan för samlingslokalerna i vad avser fastighetsskatten. Men om så inte är förhållandet hoppas jag ändå, att utredningen skall taga upp dessa problem rörande samlingslokalerna, så att man kan få en tillfredsställande lösning av frågan, ty det nuvarande tillståndet är inte tillfredsställande.

Jag har, herr talman, velat göra dessa erinringar och har inte något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! För den utredning som tillsattes den 17 mars, vill jag minnas, äro direktiven oförtydbara: den skall pröva hela kommunalskattelagstiftningen och därmed också frågan om fastighetsskatten och dess eventuella avskaffande. Det är självfallet att däri ingår också som ett led den tanke som motionären här har framfört.

Det är naturligtvis riktigt att det finns en viss skattefrihet för exempelvis nykterhetsföreningarnas lokaler, men den inskränker sig bara till den del av fastigheten som användes direkt för nykterhetsorganisationens behov. Varje annan verksamhet som bedrivs i lokalen blir beskattningsbar, och det är givetvis det allra längsta man kan komma till i detta sammanhang också. Att be-

Motioner om skärpning av straffbestämmelserna för olovlig jakt.

villningsutskottet anser att man bör behandla denna fråga med en viss försiktighet beror på att man ju även måste tänka på skattekoncernerna i de respektive kommunerna. Jag erinrar om att här föreligger ett förslag från 1944 års skattekommitté, om jag minns rätt, enligt vilket t. o. m. en kommun, som har en begravningsplats i en annan kommun, blir skattskyldig för denna. Och 1946 skrev bevillningsutskottet och hemställde om en förutsättningslös utredning, huruvida inte den *statliga* skattefriheten ute i kommunerna också skulle undergå en omprövning, detta för att staten eventuellt skulle bli skattskyldig.

Det hela kan naturligtvis betraktas som ett litet problem men ett litet problem som plötsligen kan växa ut till att bli så pass stort, att man inte kan behärska det. Men självfallet ingå de tankar, som återfinnas i motionen, under de utredningsdirektiv som Kungl. Maj:t har utfärdat.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 16.**Motioner om skärpning av straffbestämmelserna för olovlig jakt.**

Föredrogs första lagutskottets uttalande nr 17, i anledning av väckta motioner om skärpning av straffbestämmelserna för olovlig jakt.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr ERICSSON i Sörsjön: Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att rikta några anmärkningar mot vad utskottet framhållit i anledning av den väckta motionen. Inte heller vill jag göra några erinringar mot motionärerna, som jag är övertygad ha varit besjälade av en god vilja att söka komma till rätta med de spörsmål de här ha aktualiserat.

Såvitt jag kan förstå har inte utskottet tagit ställning till frågan, huruvida en skärpt lagstiftning på detta område är nödvändig eller inte utan har ställt detta så att säga mera på framtiden. Utskottet pekar på de stora svårigheter, som äro förenade med att vidta några ändringar, och framför allt är ur den synpunkten det uttalandet värdefullt, att man inte kan uttaga detta speciella område och ställa det i en annan klass än de övriga härmed sammanhängande. Det är väl svårhetsgraden av ett brott som här måste vara avgörande.

Nu har man emellertid på vissa håll den uppfattningen, att en skärpt lagstiftning i syfte att råda bot på de otvivelaktigt i vissa fall förekommande förseelserna på detta område skulle vara nödvändig. För min del ställer jag mig dock ganska skeptisk till möjligheten att effektivt bekämpa dylika förseelser med stränga straff. Det är inte säkert att man kommer så långt med en skärpt lagstiftning. Jag vill peka på att det finns länder, som fortfarande bibehålla dödsstraffet såsom ett yttersta medel, som man kan tillgripa i synnerligen svårartade fall. Men brottsstatistiken från t. ex. ett av de länder, som ha kvar dödsstraffet, Förenta staterna, visar, att trots detta ett mycket talrikt och ständigt återkommande antal mord förekommer.

Jag vill ytterligare tillägga, att om det förhölle sig så att förseelserna på det område som det här är fråga om hade ökat under den senaste tiden, skulle man kunna överväga en undersökning rörande möjligheten av en skärpt lagstiftning. Men det ligger dess bättre inte så till att den olaga jakten ökat i förhållande till föregående skeden, utan det har tvärtom skett en förbättring i detta hänseende. Under äldre tider respekterade man de bestämmelser, som funnos beträffande jakten, ungefär på samma sätt som jordbrukarna hittills respekterat den nyligen avskaffade bestämmelsen om minimiavstånd mellan

Motioner om skärpning av straffbestämmelserna för olovlig jakt.

halmstack och byggnad. Man gick ut i skogen och tog sig något av det matnyttiga villebråd som fanns i omgivningen. Men i detta hänseende har det som sagt otvivelaktigt blivit en ganska stor förbättring under den senaste tiden. Det bottnar naturligtvis också däri att det blivit större möjligheter att uppdraga förseelser i vad det gäller olaga jakt, bl. a. på grund av de förbättrade kommunikationerna av olika slag.

Jag vill också peka på en annan sak som minskat förseelser av det slag som vi nu diskutera, nämligen bildandet av jaktvårdsföreningar och i samband därmed utläggandet av jaktvårdsområden. Det är ju så, att om man bildar en jaktvårdsförening, får den i regel ett betydande antal medlemmar, och detta medlemskap blir, på samma sätt som medlemskap i andra föreningar, ganska förpliktande. Man får därmed ett större ansvar och även ett större intresse av att se till att det område, som man likasom är delägare i, fredas för olovlig jakt. Naturligtvis finns det folk som inte alls bryr sig om huruvida det finns någon lagstiftning på det ena eller andra området eller inte, men de höra dess bättre till vad jag måste beteckna som undantagen.

Det har framhållits här, både av motionärerna och även i somliga av de avgivna yttrandena, att det vid olovlig jakt förekommer djurplågeri i icke ringa utsträckning. Jag är medveten om detta, men djurplågeri förekommer även vid laglig jakt. Jag skulle kunna ge många exempel på hur även vid lagligt tillåten jakt mycket stora lidanden åsamkas djuren, kanske framför allt älgen. Jag menar således att oavsett om jakten bedrivs under lagliga eller olagliga former kan den ge anledning till svåra lidanden, särskilt för de större djur som finnas i våra skogar.

Jag tror alltså för min del att det blir ganska omöjligt att genom en skärpt lagstiftning på detta område i någon nämnvärd utsträckning kunna förhind-

ra djurplågeri vid jakt. Dessutom är det svårt att ställa någon till ansvar för en sådan förseelse, då det i varje fall är nödvändigt att förebringa en bevisning, som enligt min mening är synnerligen svår att åstadkomma.

På tal härom vill jag framhålla för kammarens ledamöter att djurplågeri förekommer även i annat sammanhang. Jag har min bostad under riksdagstiden ute i Johanneshov, och i närheten av det stora hus där jag bor finns ett tidsenligt och modernt slakthus. I detta slakthus avlivas årligen ca 600 djur storboskap, ungefär 1 000 kalvar och ett stort antal får. De avlivas under former som måste betecknas såsom djurplågeri. Om man inte kan åstadkomma någon rättelse eller vidta någon åtgärd till förhindrande av det ritualmässigt bedrivna djurplågeriet i detta slakthus inom storstadens hank och stөр, förstår jag sannerligen inte hur det skulle vara möjligt att kunna åstadkomma någon förbättring i fråga om de mera fåtaliga fall av djurplågeri, som förekomma under jakt inom glest befolkade områden i vårt land.

Jag kan inte sluta detta anförande utan att foga en kommentar till ett yttrande som avgivits av jaktvårdskonsulenten i mitt hemlän. Detta är alltså ett officiellt yttrande, och det är klart att dylika måste tillmätas en viss betydelse. Men enligt min mening måste det betecknas såsom i hög grad originellt, om jag får använda det uttrycket. Samtidigt även häpnadsväckande att man på sätt som skett med undantag för vissa mer centralt belägna delar av mitt landskap. Dalarna, så att säga uppdelat landskapet i tvenne områden, och — märk väl — inte i jaktvårdsområden utan, som det ordagrant heter här, i norra Dalarnas och södra Dalarnas »tjuvskytte-distrikt».

Jag tillhör det norra av dessa distrikt. Motionären representerar kanske det södra, så han får naturligtvis tala för det distriktet. Jag tänkte nu säga

Motioner om skärpning av straffbestämmelserna för olovlig jakt.

några ord beträffande tillståndet inom »norra tjuvskyttedistriktet».

Jaktvårdskonsulenten anger några kommuner, där det skulle vara särskilt illa ställt i detta avseende, och han nämner då särskilt tvenne socknar, nämligen Särna och Idre, där väl den olaga jakten i alldeles speciellt hög grad skulle florera. Han påpekar, att där avlivas under den lagligt tillåtna tiden cirka 50 älgar och därutöver under den olovliga tiden ytterligare ett 50-tal. Jag måste ju säga, att det påståendet är i ganska hög grad överdrivet. Vore det så att man avlivade så många som 50 älgar inom dessa socknar under icke tillåten jakttid — utöver de älgar, som dödas under den tillåtna jakttiden —, skulle alldeles säkert om något år älgstammen där vara ganska väl utrotad. Men dess bättre förhåller det sig inte på det sättet. Trots den rikliga avskjutning, som förekommer varje år, måste det ju sägas, att älgstammen ändå är ganska riklig i dessa socknar. Det var mycket värre, som jag framhållit, under gångna tider. Jag erinrar i detta sammanhang om en kronopark, som ligger mig ganska nära, där det knappast fanns en älg kvar. Tjuvskyttet hade varit så effektivt och omfattande att den befintliga älgstammen så gott som utrotats. Men så förhåller det sig inte nu.

Jag tror att jag kan sluta detta mitt anförande med det sagda. Jag har framhållit, att jag inte har någon anmärkning mot vare sig utskott eller motionärer, och jag anser mig kunna hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr **PETTERSSON** i Ersbacken: Herr talman! Min kamrat från norra Dalarna har redogjort för sitt distrikt, och han uppmanade mig i sitt anförande att redogöra för mitt. Jag hade från början tänkt att inte alls yttra mig i frågan, men det var ett par saker som herr **Ericsson** i Sörsjön påtalade, som ger mig anledning att nu komma med några helt korta kommentarer.

Vår jaktvårdskonsulent i Dalarna säger, att det skjuts 40—50 djur i Särna och Idre på laglig tid och lika många under olaglig tid, och utskottet framhåller, att det högsta utdömda straffet i regel är två månaders straffarbete. Vi motionärer ha då gjort den reflexionen, att om man hade bättre möjlighet att hålla efter tjuvskyttarna, skulle det bli ett bättre sakernas tillstånd. Ett jaktlag består inte bara av en person utan av flera, och när man känner till saken litet grand vet man, att det inte gärna går att vittna mot en tjuvskytt. Dessa jaktkamrater hålla ihop oerhört, och det har sina konsekvenser att vittna mot ett jaktlag. Man förstår därför, att det behövs åtgärder i motionens syfte för att få bukt med tjuvskyttet.

Av de remissyttranden, som inkommit till utskottet, finner man att de flesta gå i positiv riktning. Det står t. ex. i utskottsutlåtandet: »Av de instanser, till vilka utskottet vänt sig, uttala sig hovrätten för Nedre Norrland och straffrättskommittén avstyrkande. Däremot tillstyrkas motionerna av Föreningen Sveriges landsfiskaler och Svenska jägareförbundet. I tillstyrkande riktning uttalar sig även riksåklagarämbetet. Av de ovannämnda landsfogdarna tillstyrka samtliga utom landsfogden i Kopparbergs län, vilken uttalar att klarhet i frågan om en straffskärpning först kan vinnas efter en allsidig utredning. Jaktvårdskonsulenten i Dalarnes jaktvårdsförening tillstyrker motionerna. Straffskärpningar påyrkas även i de vid Jägareförbundets yttrande fogade skrivelserna.» När man läser alla dessa remissvar måste man ju komma till den uppfattningen, att utskottets uttalande här lika gärna kunnat gå i positiv riktning, vilket skulle ha inneburit hemställa om bifall till motionerna.

Min kamrat herr **Ericsson** i Sörsjön har pekat på förhållandena i andra länder och att man t. ex. i Amerika har bibehållit dödsstraffet, men att det inte blivit något bättre på rättsvårdens om-

Motion om utredning och förslag angående rätt för förtroendemän i en kommun att med kommunen träffa avtal om leveranser etc.

råde därför att man har denna höga straffsats kvar. I motionen ha vi emellertid inte yrkat på dödsstraff för tjuvskytte utan endast föreslagit, att vår polismakt skulle få litet bättre resurser och lagligt stöd i sina strävanden att hålla efter dem som inte följa lagens bestämmelser.

Jag har, herr talman, inte tänkt ställa något yrkande utan har bara velat säga dessa ord med anledning av vad herr Ericsson i Sörsjön anförde. Jag slutar sålunda mitt anförande utan att ställa något yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 17.

Föredrogs vart efter annat:

första lagutskottets utlåtande nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av utlänningslagen den 15 juni 1945 (nr 315); och

nr 28, i anledning av väckta motioner angående viss ändring av lagen om avgifter till välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 18.

Motion om utredning och förslag angående rätt för förtroendemän i en kommun att med kommunen träffa avtal om leveranser etc.

Föredrogs andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 26, över motion om utredning och förslag angående rätt för förtroendemän

i en kommun att med kommunen träffa avtal om leveranser etc.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde

Herr BRACONIER: Herr talman! Den nu föreliggande frågan om kommunala jäv har ju mycket diskuterats bland vetenskapsmännen. Man har därvid mer och mer kommit till den uppfattningen, att då i och med den kommunala självstyrelsen kommunerna fått allt mera att bestyra, frågan, huruvida och i vad mån en person på grund av kommunala uppdrag kan inverka på leveranser i sådan riktning att det kan gynna honom själv, kommit i förgrunden. Därför har också krav ställts på att man genom jävsbestämmelser skulle göra det möjligt att hindra en påverkan, som inte är berättigad ur det allmännas synpunkt. Frågan diskuterades ganska mycket föregående år i ett fall där strid stod om vederbörande person otillbörligt tillskansat sig förmåner som han inte borde ha. Det är givetvis svårt att utforma jävsbestämmelser, som säga att en person inte bör väljas till kommunala uppdrag därför att han kanske levererar vissa varor till kommunen, exempelvis till skolmåltider och sådant. Jag är medveten om svårigheterna att komma till klara och entydiga bestämmelser på detta område. I det betänkande, som skrivits av professor Hertlitz om förvaltningsförfarandet, hävdar han, att det riktiga vore att man finge fram allmänna jävsbestämmelser och inte bestämmelser för särskilda fall. Att jag inte i utskottet gjort något yrkande i frågan har berott därpå att frågan är föremål för utredning, låt vara att jag för min del inte tror, att den utredning, som nu är i gång, kommer att beröra sagda fall. Jag har emellertid under sådana förhållanden inte velat reservera mig, men jag tror för min del att när det gäller leveranser, är det just fråga om de särskilda fall, som

Återförande av sjuksköterskeutbildade gifta kvinnor m. fl. till aktivt sjukvårdsarbete.

herr Herlitz talar om, och inte om de allmänna fall, som Landstingsförbundet avser när det uttalar, att man bör försöka komma fram till allmänna bestämmelser.

I detta betänkande sägs också, att man får räkna med att den allmänna lagstiftningen inte kan bli tillfyllestgörande utan att den på olika områden måste suppleras med olika specialregler. Frågan kan, herr talman, synas ganska teoretisk och vara av uteslutande juridiskt intresse, detta eftersom ju svensk förvaltning och politik har anseende att i mycket liten mån vara korrumperad. Jag tror också att det är en allmän uppfattning, att den kommunala självbestämmanderätten varit ganska fri från obehörig påverkan. Men det vore nog riktigt om man kunde komma fram till sådana bestämmelser att man sluppe debatter sådana som dem som förekommo förra året, vilka kunna komma att skada den kommunala självstyrelsen, och då det växer fram en opinion, som säger att kommunalmän i förtroendeställning ha möjlighet att tillskansa sig förmåner, som de inte skulle ha om de inte hade en förtroendepost. Jag har därför ansett det värdefullt att få en utredning till stånd för att man i möjligaste mån skall kunna gardera sig mot obehörigt inflytande på detta område. Med hänsyn till att frågan är föremål för utredning har jag emellertid inte velat ställa något yrkande.

Under detta anförande hade herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammararen utskottets hemställan.

§ 19.

Föredrogs andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 27, över motion om beredande av skydd åt beteckningen sjukgymnast.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 20.**Återförande av sjuksköterskeutbildade gifta kvinnor m. fl. till aktivt sjukvårdsarbete.**

Föredrogs i ett sammanhang andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande, nr 28, över motion om vidtagande av åtgärder för återförande av sjuksköterskeutbildade gifta kvinnor m. fl. till aktivt sjukvårdsarbete och till kammararen överlämnat utdrag, nr 301, av första kammarens protokoll, innefattande delgivning av sistnämnda kammarens beslut över dess allmänna beredningsutskotts utlåtande, nr 17, i anledning av väckt motion i samma ämne.

I motionen i andra kammararen nr 339, vilken hänvisats till allmänna beredningsutskottet, hade fru *Boman* och fröken *Wetterström* hemställt, att Kungl. Maj:t snarast måtte vid staten tillhöriga sjukvårdsanstalter vidtaga sådana organisatoriska åtgärder, att, där så vore möjligt, sjuksköterskeutbildade gifta kvinnor m. fl. kunde genom möjlighet till deltidsarbete återföras till aktivt sjukvårdsarbete.

Andra kammarens allmänna beredningsutskott hemställde, att motionen II: 339 ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av fröken *Ager*, fröken *Vinge* samt herrar *Nilsson* i Bästekille och *Braconier*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att andra kammararen i anledning av motionen nr 339 för sin del måtte besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t snarast ville vid staten tillhöriga sjukvårdsanstalter vidtaga sådana organisatoriska åtgärder, att där så vore möjligt sjuksköterskeutbildade gifta kvinnor m. fl. kunde genom möjlighet till deltidsarbete återföras till aktivt sjukvårdsarbete.

Återförande av sjuksköterskeutbildade gifta kvinnor m. fl. till aktivt sjukvårdsarbete.

Första kammaren hade på hemställan av sitt allmänna beredningsutskott, i anledning av motionen I: 351 av herr *Lundgren*, för sin del beslutat, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om undersökning av möjligheterna att vidtaga sådana organisatoriska åtgärder, att sjuksköterskeutbildade gifta kvinnor m. fl. genom möjlighet till deltidstjänst kunde återgå till aktivt sjukvårdsarbete.

Sedan ärendet föredragits, anförde:

Fröken **VINGE**: Herr talman! Sjuksköterskebristens omfattning och besvärliga verkningar äro så allmänt kända att det är överflödigt att ta kammarens tid i anspråk för att lämna några mera detaljerade uppgifter i detta avseende. Man försöker ju avhjälpa denna brist bl. a. genom att öka elevantalet. Man utbildar också årligen omkring 1 000 sköterskor. Men avgången från yrket är också stor, nämligen årligen enbart på grund av giftermål mellan 450 och 500 sjuksköterskor. Att det finns ett mycket stort antal personer, som ha utbildning för sjuksköterskeyrket, huvudsakligen gifta kvinnor, som inte ha arbete i sjukvården bekräftas bl. a. av 1945 års folkräkning. Om anledningen härtill är den att det är en särskilt hög giftermålsfrekvens bland sjuksköterskorna eller om det är särskilt svårt att förena sjukvårdsarbete med vården av hem och barn, undantrar sig mitt bedömande. Om det senare är fallet är säkerligen arbetstidens längd en betydelsefull faktor. Detta pekar hän på att man bör söka öka tillfällena till deltidsarbete. Man bör alltså försöka förmå en del gifta kvinnor med sjuksköterskeutbildning att, som motionärerna säga, återgå till aktivt sjukvårdsarbete. Ty det är ju ändå bättre att få deltidslösningspersonal än ingen personal alls. Det har ju diskuterats, om deltidslösningsarbete är lämpligt på vårdavdelningarna; den frågan kan

jag inte bedöma. Men vi veta ju, att det finns många andra arbetsuppgifter inom sjukvården, där utbildning erfordras och där deltidslösningsarbete utan svårighet kan anordnas.

Det finns en konflikt i det moderna samhället med dess ökade krav på den gifta kvinnans arbetsinsats mellan å ena sidan arbetsmarknadens, å den andra sidan hemmens och barnens krav. När jag för min del ända sedan min skoltid varit intresserad av frågan om deltidslösningsarbete har det berott på att den konflikten i regel ter sig mindre svår vid deltidslösnings- än vid heltidslösningsarbete. Tiden tillåter mig inte att ingå i någon lång debatt om frågan, om det är önskvärt ur arbetstagar- och arbetsgivarsynpunkt eller ur samhällets synpunkt att det ordnas med ökade tillfällen till deltidslösningsarbete. Det finns fördelar och nackdelar, skäl både för och emot, vilka utförligt redovisats i 1944 års deltidslösningsutrednings betänkande. Kvar står problemet att frågan om arbetskraften inom sjukvården måste lösas och att vi måste lösa den så att den inte medför svårartade skadeverkningar på andra områden.

Utskottsmajoriteten vill nu reducera det hela till en förhandlingsfråga. Det framgår emellertid inte klart om man därmed menar, att detta närmast är en angelägenhet för arbetstagarerna och om de böra ta initiativet till förhandlingar, eller om man anser att det är ett arbetsgivarintresse och att arbetsgivarsidan bör ta detta initiativ. För min del anser jag att man bör undvika att sammanblanda myndigheternas egenskap av arbetsgivare och deras egenskap av ansvariga instanser för hälso- och sjukvården i landet. Förutom arbetstagar- och arbetsgivarintressen bör man på denna fråga anlägga också allmänt samhällsrelaterade synpunkter med hänsyn till arbetsmarknadsläget och framför allt till de sjukas vårdbehov. Att denna åsikt också delas på

Återförande av sjuksköterskeutbildade gifta kvinnor m. fl. till aktivt sjukvårdsarbete.

regeringshåll kan jag till den ärade utskottsordförandens och hans politiska meningsfränders uppbyggelse visa genom att återge några ord av statsministern i en interpellationsdebatt här i kammaren den 30 maj 1949, som gällde hela frågan om de gifta kvinnornas arbetsinsats, där han ur kungl. kungörelsen den 30 juni 1947 citerade följande: »I nuvarande arbetsmarknadsläge måste det betraktas såsom angeläget att möjligheten till deltidarbete beredes sådana samhällsmedlemmar, vilka av särskilda skäl äro hindrade fullgöra heltidstjänstgöring eller för vilka svårigheter föreligga att kvarstå i dylik tjänstgöring.»

Motionärerna ha begränsat sin framställning till att endast gälla statlig tjänst. Jag finner detta deras sätt att se på frågan alldeles riktigt. Det överensstämmer i stort sett med de synpunkter vi lade på frågan i 1944 års deltidstjänstutredning. Den reservation, som jag jämte några kamrater fogat vid utskottets betänkande, går ut på direkt bifall till motionen. Det har här framhållits att första kammaren redan tagit ställning till den föreliggande frågan och därvid utvidgat räckvidden av det hela till att omfatta sjukvården över huvud taget. I den situationen vill jag inte yrka bifall till reservationen, då jag därigenom riskerar att frågan faller. Jag ber i stället, herr talman, att få yrka, att andra kammaren måtte biträda första kammarens i detta ämne fattade beslut.

Fröken WETTERSTRÖM: Herr talman! Den stora bristen på sjuksköterskor har i många fall lett till att sjukhusen tvingats stänga en eller flera vårdavdelningar, varigenom sjuka människor, som varit i behov av sjukhusvård, utestängts från denna vårdform. Situationen är utomordentligt allvarlig, och den hotar att ytterligare förvärras

allt eftersom de högre åldersklasserna alltmera öka i numerär. Sjukfrekvensen stiger som bekant kraftigt med åldern. I medicinalstyrelsens utredning beträffande den öppna vården meddelas, att en prognos av professor Wahlund visar att folkmängden från 1940 till 1980 kommer att växa med omkring 20 procent. Under samma tid beräknas ökningen av sjukvårdsbehovet komma att uppgå till över 36 procent. Även om sökandeantalet till sjukvårdsskolorna från att före 1949 under en följd av år ha varit konstant för litet i och med samma år ökat med ett par hundra, är det givetvis omöjligt att förutsäga, om det därvidlag är fråga om en varaktig tendens. Enligt en aktuell undersökning genom arbetsmarknadsstyrelsen, vilken för övrigt har återopats i det positiva remissyttrande, som styrelsen avgivit med anledning av motionen, finns det för närvarande enbart vid sjukhusen 1 149 sjuksköterskeplatser, som antingen skötas av vikarier eller stå tomma, och dessutom äro sedan en längre tid 400 distriktssjukskötersketjänster vakanta.

Orsakerna till den oroande sjuksköterskebristen äro att finna icke enbart i rekryteringssvårigheter i samband med ett allt mera reducerat befolkningsunderlag och ett stigande antal vårdbehövande utan också i den omständigheten, att gifta sjuksköterskor i stor utsträckning sluta med sitt yrkesarbete. Anledningarna härtill äro förvisso flera, såsom t. ex. den nuvarande sambeskattningsens egenskap att göra yrkesarbetet icke lönsamt, bristen på kvalificerad hemhjälp samt sjukhusens obenägenhet att inrätta deltidstjänster.

Med denna situation för ögonen ha vi motionärer begärt, att Kungl. Maj:t måtte snarast vidtaga sådana organisatoriska åtgärder att, där det är möjligt, sjuksköterskeutbildade gifta kvinnor genom deltidarbete kunna återföras till aktivt sjukvårdsarbete. I mo-

Återförande av sjuksköterskeutbildade gifta kvinnor m. fl. till aktivt sjukvårdsarbete.

tionen har framhållits, att vi visserligen varit fullt medvetna om att de statliga sjukhusen endast omfatta en mindre del av driften vid svenska sjukhus, eftersom de flesta sjukhusen tillhöra landstingen. Men vi ha menat att det vore lämpligt och föredömligt, om staten som arbetsgivare ginge i spetsen, när det gällde att på organisatorisk väg skapa förutsättning för deltidsarbete.

Vad hjälper det sjuka människor, att samhället har aldrig så tekniskt välutrustade vårdavdelningar, om den mänskliga arbetskraften fattas? Att döma av de motiv som utskottet anfört för sitt avslagsyrkande förefaller det närmast som om utskottet antingen helt missuppfattat motionens innehåll eller till varje pris sökt efter anledningar att avstyrka densamma. Detta är så mycket mera ägnat att förvåna som samtliga remissyttranden från så vägande instanser som medicinalstyrelsen, Sjuksköterskeföreningen och arbetsmarknadsstyrelsen instämt i motionens uttalande om behovet av att återföra sjuksköterskeutbildade gifta kvinnor till aktivt sjukvårdsarbete samt också anvisat framkomliga vägar därtill.

Utskottet finner problemet i stor utsträckning vara av lönepolitisk art och ägnar stort utrymme åt denna fråga. Riktigheten härav bestrides icke, vilket framgår av vad jag tidigare anfört om lönsamheten med tanke på sambeskattningen. Men detta spörsmål är icke berört i motionen.

Utskottet säger vidare: »Förutom åtgöranden av rent lönepolitisk art ha även vissa andra åtgärder i motionen föreslagits för att underlätta de gifta sjuksköterskornas återinträde i tjänst. Sålunda borde repetitionskurser anordnas för de sjuksköterskor, som längre tid varit ur aktivt arbete. Gentemot detta har utskottet givetvis intet att erinra, men någon särskild undersökning kan det icke motivera. Vidare anses daghem böra inrättas i närheten av

eller inom de större statliga sjukhusen.» Det är icke motionärerna som preciserat sina önskemål så långt, utan det är medicinalstyrelsen i sitt utlåtande.

Det är ju så att vi alla — oavsett vilket politiskt parti vi tillhöra — vilja genom olika sociala åtgärder skapa trygghet för vårt folk. Vi vilja därför också utbygga och förbättra sjukvården. Böra vi då icke se till att vi i första hand tillvarata alla de möjligheter, som redan finnas, så att det hela så långt som möjligt fungerar friktionsfritt? Vad hjälper det att vi ha aldrig så många sjukhus, om vi icke ha tillräckligt utbildad, kvalificerad personal som håller det hela i gång? Helt visst skulle våra sjukhus i större utsträckning än nu är förhållandet kunna utnyttja de sjuksköterskeutbildade gifta kvinnorna. Deltidsarbetet är tyvärr en så ny företeelse, att det ofta mötes med skepsis, fastän det, rätt utnyttjat, skulle kunna tillföra samhället ett tillskott av arbetskraft och gagna samhällets intresse.

Jag vädjar till kammarens ledamöter att beakta vikten av denna fråga samt erinrar om att första kammarens beredningsutskott har tillstyrkt motionen och att första kammaren beslutat i enlighet härmed.

Herr talman! I anslutning till min motion yrkar jag, att andra kammaren måtte biträda första kammarens beslut.

I detta yttrande instämde fru *Ewerlöf* och herr *Håstad*.

Fröken **HÖJER**: Herr talman! Motionärerna ha hemställt, att vid staten tillhöriga sjukhus skola vidtagas organisatoriska åtgärder, så att framför allt sjuksköterskeutbildade gifta kvinnor genom möjlighet till deltidsarbete kunna återföras till aktivt sjukvårdsarbete. Det är icke bara motionärerna som talat om den stora brist på sjuksköterskor, som vi för närvarande ha i landet. De myndigheter, medicinalstyrel-

Återförande av sjuksköterskeutbildade gifta kvinnor m. fl. till aktivt sjukvårdsarbete.

sen och arbetsmarknadsstyrelsen, och den yrkesorganisation, som yttrat sig, ha alla vitsordat denna stora brist på sjuksköterskor. Härom dagen, när man i kammaren talade om införandet av sjukvårdsförsäkring, framhölls också, att ett av skälen till att man icke kunde införa den vid den tid man tänkt sig var bristen på sjuksköterskor.

Världshälsoorganisationen, som har att utreda många olika länders sjukvårdsförhållanden, bl. a. i fråga om befattningshavarna och deras kunskaper, har bestämt framhållit, att det hjälper icke att man har utmärkt dugliga och duktiga läkare, ty sjukvården kommer icke landets befolkning till godo, om man ej samtidigt har en väl utbildad sjuksköterskekår.

Då man nu alltså är rörande enig om denna sak, kanske jag skulle kunna säga som fröken Vinge, att man behöver icke ytterligare tala i denna fråga. Men jag har en känsla av att man talar om bristen, men man tror icke på den. När det t. ex. gäller rekryteringen, kan man i denna kammare säga: »För all del, det är brist på sjuksköterskor, men nu ha vi fått in flera ansökningar till sjuksköterskeskolorna, och nu är denna fråga snart ur världen.»

Jag vill passa på att säga, att vi ha ännu icke ett enda år haft alla våra platser vid sjuksköterskeskolorna besatta. Vi ha icke ett enda år haft fullt vid alla sjuksköterskeskolor. I år skulle vi egentligen ha haft 1 500 platser besatta, om den utredning, som 1946 års sjuksköterskeutbildningssakkunniga gjort, verkligen skulle kunna leda till att vi få det antal sjuksköterskor som vi behöva. Och då gäller det bara den allra nödvändigaste sjukvården.

Jag tar mig alltså friheten att säga ytterligare ett par ord om sjuksköterskebristen. Jag tänker icke tala så mycket, men jag vill taga upp ett par detaljer för att få fram hur katastrofalt det verkligen är. Det finns i runt tal 12 000

aktivt arbetande sjuksköterskor i landet. Det är av vikt att man har klart för sig, att det antalet icke är större. Arbetsmarknadsstyrelsens undersökning, som fastslår en brist på 1 149 sjuksköterskor, visar att det är en stor brist. Vidare äro 400 distriktsskötersketjänster vakanta. Det är svårt att få en exakt siffra på antalet vakanser, helt enkelt beroende på att vakanserna uppehållas av tillfällig arbetskraft och därför variera från månad till månad, ja till och med från vecka till vecka.

Finns det då icke möjlighet att bedriva sjukvård med ett mindre antal sjuksköterskor här i landet? Man har i 1946 års sjuksköterskeutbildningsutredning framfört, att man kan icke klara sig med mindre än två och en halv sjuksköterska per genomsnittsavdelning. Jag talar då icke om de synnerligen svärbemästrade specialavdelningarna, där man givetvis måste ha flera, eller om de mera lättskötta sjuka, där man eventuellt kan klara sig med något mindre antal. I genomsnitt blir det två och en halv sjuksköterska per vårdavdelning, bortsett från specialavdelningarna. För att klara detta anser utredningen, att vi behöva taga in 1 500 elever i sjuksköterskeskolorna per år. Men man anser också, att för att bedriva sjukvården behöver man ha detta antal sjuksköterskor.

Så stå vi nu inför denna mängd vakanser. Hur verkar detta på sjukvården? Först och främst verkar det så, att de som äro anställda bli uttröttade och förtvivlade, därför att de icke hinna sköta arbetet så som de skulle. Det är den främsta och viktigaste verkan. Det är den som gör att det sedan icke är så lätt att rekrytera till sjuksköterskeskolorna.

Jag skall anföra några siffror. På 935 inrättade sjukskötersketjänster i Stockholm finnas för närvarande 330 vakanser. 207 av dem äro tillsatta med tillfälliga vikarier. Hur tillfälligt detta i

Återförande av sjuksköterskeutbildade gifta kvinnor m. fl. till aktivt sjukvårdsarbete.

själva verket är framgår bland annat av att på ett sjukhus ha 3 medicine kandidater uppehållit en sjukskötersketjänst. Samtidigt med att de sköta sina studier uppehålla de denna tjänst under en liten kort tid på vägen mot läkar-examen.

På ett annat sjukhus är det 4 vikarier, därav 2 äldre, pensionerade och 2 tillfälligt anställda utlänningar. I Stockholm äro 15 avdelningar stängda på grund av sjuksköterskebrist.

Jag kan taga ett annat stickprov — från Värmlands län. Där ha vi 92 vakanta befattningar, 61 på sjukvårdsinrättningar och 31 i den öppna vården. 36 befattningar i den slutna vården äro tillsatta med vikarier, 25 tjänster äro utan vikarie. I den öppna vården äro 23 platser utan vikarier.

På Filipstads lasarett finnas 11 ordinarie tjänster, varav 5 äro vakanta och 2 tillfälligt tillsatta. En poliklinikmottagning och en röntgenavdelning äro utan vikarier. En avdelning är stängd. På Årjängs lasarett äro av 8 ordinarie tjänster 6 vakanta, och de 4 anställda sjuksköterskorna, som äro där tillfälligt, skola alla sluta till sommaren. Man bombarderar nu sjuksköterskebyrån och Sjuksköterskeföreningen med böner om att de skola få fram människor till dessa befattningar.

Karolinska sjukhuset intresserar oss kanske allra mest, eftersom motionärerna tala om de statligt anställda. För dagen finnes det 49 tjänster vakanta, Därav äro 39 besatta med vikarier, av vilka dock 26 utgöras av tillfällig utländsk arbetskraft, vidare sådana som äro pensionerade över 60 år. Man har t. ex. en sådan på det mycket krävande nattsköterskearbetet. Vidare äro en dermatologavdelning och en avdelning på garnissonssjukhuset inom Karolinska sjukhuset stängda på grund av sjuksköterskebrist. På de andra avdelningarna går arbetet ut över sjuksköterskorna.

Dessa siffror gälla april månad; de äro rena stickprov. Det är många andra platser, varifrån jag fått meddelande om liknande förhållanden. På de flesta av dessa ställen har man icke börjat tänka på semester för personalen. Semesterfrågan får man försöka klara genom att stänga avdelningar, men det går icke alltid, framför allt icke när det gäller specialpersonalen.

Jag tror mig med dessa exempel ha visat, att det verkligen är fara på färde.

Om man nu kan bevisa, att det verkligen är ett behov att få fram sjuksköterskor, skulle jag också vilja ställa frågan, om man vinner någonting genom att vädja till de gifta sjuksköterskorna. Det är ju det som är dagens egentliga fråga. Vi ha i den statistik, som vi inom Svensk sjuksköterskeförening hålla på med, hunnit så långt, att vi ha kontakt med 3 655 gifta sjuksköterskor. Det torde icke vara mer än några hundratal därutöver som över huvud kunna komma i fråga i detta sammanhang. Förmedlingen av sjuksköterskor skötes genom sjuksköterskebyråerna, som ha utomordentligt väl reda på var-enda sjuksköterska i detta land. Arbetsmarknadsstyrelsen har icke den kontakt med sjuksköterskegruppen som sjuksköterskebyråerna ha. Genom dem kan man få uppgifter om alla sjuksköterskor som icke äro aktivt arbetande — något som man icke alltid har möjlighet till inom en yrkesorganisation. Av dessa 3 655 stycken ha vi kommit i direkt kontakt med 80 procent. Därvid har framgått, att 57 procent har arbete åtminstone tidvis. Många av dem ha heltidsarbete — jag är icke riktigt säker på hur stor procent det är, och jag vill icke nämna någon siffra. Men kontinuerligt arbete, antingen i form av heltids- eller halvtidsarbete, eller regelbundna vikariat, innehas av dessa gifta kvinnor. Hur skulle vi kunna klara oss utan dem? Det är tack vare vårt intensiva arbete för att få med de gifta

Återförande av sjuksköterskeutbildade gifta kvinnor m. fl. till aktivt sjukvårdsarbete.

kvinnorna som det faktiskt är så bra som det är.

8 procent ha förklarat att de skulle kunna taga något arbete inom sjukvården. 35 procent kunna eller vilja icke taga arbete i sjukvården. Dessa 35 procent motsvara 1 019 personer. Man frågar sig: Varför vilja de icke göra detta? 32 procent skylla på skötseln av hem och barn. Jag menar icke att det ej är sant, ty de ha småbarn allesammans. 31 procent framhålla den låga lönen och de höga skatterna. 22 procent säga sig kunna deltaga i yrkesarbetet, om de hade möjlighet att få hemhjälp. De vilja gärna skaffa hemhjälp men de ha icke kunnat erhålla sådan. 15 procent anföra andra orsaker, sjukdomar och allt möjligt annat; de äro ur räkningen.

Det är de 31 procenten och de 22 procenten, alltså sammanlagt omkring 550 sjuksköterskor, som man faktiskt omedelbart skulle kunna få i arbete i deltidstjänst, om man vidtog några åtgärder härför.

Det är alltså tydligt att här finnas möjligheter att utöka kadern om man vidtar åtgärder i detta syfte.

Då skulle jag först vilja taga upp en fråga. Här har sagts från ett par håll och även från motionärerna, att när det gäller deltidarbete ha de icke tänkt sig sådant deltidarbete på en vårdavdelning men väl på en poliklinik eller något annat. Jag måste säga att vi äro i den situationen, att man icke alls skall gå till en sak som denna med förutfattade meningar. Personligen kan jag rakt icke förstå, varför man ej skulle kunna använda sig av deltidanställda på en vårdavdelning. Tänk er, att det kommer en sjuksköterska år från år till samma vårdavdelning och samma patienter fyra timmar om dagen! Det är kolossalt mycket bättre än att ha en medicine kandidat som där tillbringar en tredjedel av åtta timmar under ett par månader — och jag vet icke vad man har allt för anordningar

på våra sjukhus. Men mycket torde vara vunnet — vilken tjänst det än gäller — om man kunde få kontinuerlig deltidstjänst av kunnigt folk.

Sedan har någon tagit upp frågan om detta är ett arbetsgivarnas eller ett arbetstagarnas intresse. Ja, vid alla de diskussioner i denna fråga, som jag hört inom sjuksköterskekåren, har det varit ett oändligt intresse från denna kårs sida att få fram väl kvalificerad hjälp på våra sjukhus för att patienterna skola få den vård de behöva få. Att det är ett samhällsintresse är ju alldeles uppenbart.

Går jag sedan till frågan om vad som är att göra eller vad som brister i denna fråga, vill jag instämma i vad andra kammarens beredningsutskott framhåller i sitt utlåtande, att problemet i stor utsträckning är av lönepolitisk natur och att det således inte är möjligt att lösa denna fråga i detta sammanhang. Det är i allra högsta grad en lönepolitisk fråga enligt mina begrepp. Det finns också andra saker som kunna hjälpa till att få frågan löst. Innan jag lämnar den lönepolitiska frågan vill jag emellertid framhålla, att den enligt mitt förmenande bör lösas genom fria förhandlingar mellan parterna utan att någon utanförstående lägger sig i saken.

Beredningsutskottet har i sitt utlåtande framställt saken så, som om vi ha fått ett förhandlingsinstrument genom beslutet av årets riksdag att tillätta en samarbetsnämnd, men det är ju inte alls någon förhandlingsnämnd. Det tycker jag för min del har uttalats fullt tydligt vid behandlingen av frågan.

Medicinalstyrelsen har framhållit, att det är bristen på daghem, bristen på hemhjälp, den oregelbundna arbetstiden och sambeskattningen som gör det besvärligt att få fram villighet till deltidstjänstgöring. Vad kan man nu vidtaga för organisatoriska åtgärder? Enligt

Återförande av sjuksköterskeutbildade gifta kvinnor m. fl. till aktivt sjukvårdsarbete.

mitt förmenande är det av vikt att frågan löses med så litet tvång som möjligt, d. v. s. att man inte har alltför många regler att rätta sig efter. För närvarande ha vi exempelvis vid Karolinska sjukhuset 49 vakanta heltidstjänster. Direktionen för Karolinska sjukhuset torde inte utan vidare kunna ta en ordinarie tjänst och annonsera den som halvtidstjänst. Jag kan inte riktigt förstå utskottets utlåtande, när det säger, att en i statlig tjänst anställd sjuksköterska med deltidstjänst kan erhålla pension i samma proportion som en heltidsanställd. Det är en sanning med modifikation. Om jag har en ordinarie tjänst, kan jag begära nedsättning av arbetstiden, men direktionen kan inte slå sönder dessa ordinarie tjänster i halvtidstjänster och utannonsera dem. Det är sådant som man skulle behöva göra, om man ville locka denna arbetskraft till arbetet. Om dessa ändringar av tjänstereglementet äro en organisatorisk åtgärd, är det alltså viktigt att det sker en ändring av allmänna tjänstereglementet på den punkten.

Vidare skola enligt min mening personalföreståndarinnan, som är ansvarig för att skaffa personal till sjukhuset, ha frihet och befogenhet att inom ramen för antalet befattningar i samråd med de sjuksköterskor, som hon har möjlighet att få till detta arbete, göra upp om deltidstjänst. Hon skall alltså inte vara bunden av att det måste finnas så och så många heltidstjänster, utan kan hon inte få heltidstjänster besatta, skola de göras om till deltidstjänster, om hon kan få arbetskraft till dessa och om sjukhuset har behov därav. Detta innebär en ändring av sjukhusstadgan och andra författningar om husmoders och personalföreståndarinnas befogenhet. Utomlands ha vederbörande mycket större befogenheter än i vårt land. Jag anser att detta är en av de viktigaste organisatoriska åtgär-

der som eventuellt skulle kunna genomföras genom denna motion.

Man kan väl knappast anse, att en ändring av ett pensionsreglemente är en organisatorisk åtgärd, men en ändring av ett pensionsreglemente, nämligen reglementet för statens pensionsanstalt, är här av oerhörd vikt. När riksdagen antog detta nya reglemente den 30 november 1949, uttalade utskottet, att denna möjlighet att för deltidsanställda öppna pensionsreglering borde utredas med all möjlig skyndsamhet. Nu ha emellertid 1947 års lärarpensionssakkunniga avgivit sitt betänkande och funnit att frågan är så invecklad, att den måste tagas upp i ett större sammanhang, och så är den frågan skjuten på framtiden liksom alla de andra. Nog borde man väl tillfälligt kunnat ta upp denna fråga och ordna saken för de halvtidsanställda när det går för extra ordinarie halvtidsanställda enligt allmänna tjänstepensionsreglementet. Tjänstemännens centralorganisation har nu hemställt hos Kungl. Maj:t om skyndsam utredning just på denna punkt.

Innan jag slutar vill jag, eftersom denna fråga är så oerhört viktig, taga upp några åtgärder som inte direkt höra samman med problemet om deltidсанställning. Arbetsmarknadsstyrelsen har i sitt yttrande framhållit att en hemsamaritverksamhet nu har startats i syfte att rekrytera lämpliga personer till enklare sjukvårdsarbete i hemmen. Härigenom skulle ernås bland annat att lindrigt sjuka icke skulle behöva belasta sjukvårdsinrättningarna. Hur ligger det till med detta? Medicinalstyrelsen har för cirka ett år sedan lagt fram ett förslag om utbildning av personal just på detta område, baserat på utbildning och erfarenhet som sjukvårdsbiträde. Även denna sjukvårdspersonal behöver en ordnad utbildning, och den kan bli till verklig nytta, om man sät-

Återförande av sjuksköterskeutbildade gifta kvinnor m. fl. till aktivt sjukvårdsarbete.

ter i gång med utbildningen. Varför har ingenting skett på den punkten? Varför ha inga åtgärder vidtagits i anledning av 1946 års kommittés för sjuksköterskeutbildningen förslag till förbättrad utbildning? Jag skall för ögonblicket inte mer ta upp dessa frågor, utan jag inskränker mig till att med hänvisning till vad jag har sagt instämma i det yrkande, som har framställts här, att kammaren måtte besluta i enlighet med första kammarens beredningsutskotts förslag.

Herr SVENSSON i Alingsås: Herr talman! Jag förmodar att vi i denna debatt inte behöva fråga oss, huruvida det är önskvärt eller inte att tillföra våra sjukvårdsanstalter mera sjukvårdande personal. Vi äro väl fullkomligt överens om att man bör eftersträva att skapa möjligheter för att få till stånd en utökning av sjukvårdspersonalen i den utsträckning som förhållandena motivera. Där om behöva vi alltså inte tvista i dag, ty på den punkten äro väl de föregående talarna och jag fullkomligt överens likaväl som vi alla beklaga, att det i dag icke finns så stor sjukvårdande personal vid våra sjukvårdsanstalter som skulle vara önskvärt.

I den motion som här föreligger har yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära, att sådana organisatoriska åtgärder snarast vidtagas att, där så är möjligt, arbete kan beredas sjuksköterskeutbildade gifta kvinnor m. fl. vid våra sjukvårdsanstalter. Jag delar i mångt och mycket motionärernas synpunkter, och jag tror också det kan finnas möjligheter att återföra en hel del av de gifta sjuksköterskorna till aktivt sjukvårdande arbete genom att införa deltidstjänstgöring. Jag har emellertid den uppfattningen, att det under nuvarande förhållanden och med nuvarande bestämmelser skall kunna lyckas vederböran-

de instanser att åstadkomma dessa möjligheter, vilket också remissinstanserna ha yttrat.

Jag vill gärna understryka i anslutning till det uttalande jag nyss gjorde om att åtgärder böra vidtagas för att återföra gifta sjuksköterskor till deltidarbete inom sjukvården, att vederbörande remissinstanser ha uttalat angelägenheten av att det vidtages åtgärder just i den riktningen. Därmed är inte sagt, att man bör följa motionärernas yrkande, att det skall vidtagas några organisatoriska åtgärder. Jag vill också hänvisa till att sjuksköterskeföreningen för sin del har understrukit vikten av att stor frihet lämnas den lokala ledningen att ordna deltidstjänster. Jag tror ett sådant uttalande är motiverat och att man bör följa en sådan linje.

Det har här i debatten anförts emot utskottets utlåtande, att den av kommunerna och staten tillsatta samarbetsnämnden egentligen inte skulle ha någonting med ett sådant här ärende att göra i något avgörande skede. Jag är fullt medveten om att den nämnd för samarbete mellan stat och kommun i lönefrågor, som är i vardande, icke är en förhandlingspart, som sluter avtal, men det är en rådgivande instans, som jag tror kommer att ha stor betydelse för lösandet av de framtida lönepolitiska frågorna. Anledningen till att utskottet har berört just detta förhållande är bara den, att en viss remissinstans också har pekat på att landstingsförbundet har slutit ett avtal beträffande deltidstjänstgöring med speciella förmåner i lönehänseende, vilket man väl anser i stort sett tillfredsställande, även om befattningshavarna givetvis ha önskemål som gå längre. Vad vi vilja framhålla med detta uttalande är bara att det synes oss önskvärt, att om landstingen nu genom detta deltidsavtal skapa förmåner för deltidstjänstgörande personal på landstingens sjukvårdsanstalter, bör det vara möjligt att genom samarbets-

Återförande av sjuksköterskeutbildade gifta kvinnor m. fl. till aktivt sjukvårdsarbete.

nämndens försorg också aktualisera frågan om att dessa förmåner böra komma dem till godo, som äro anställda med deltidstjänstgöring vid de statliga sjukvårdsinrättningarna.

Jag ifrågasätter om det över huvud taget är erforderligt att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att åtgärder skola vidtagas för att skapa organisatoriska förutsättningar för att man skall få deltidstjänstgörande personal vid våra statliga sjukvårdsinrättningar. Jag har vid samtal med medicinalstyrelsen kommit till den uppfattningen, att även de statliga sjukvårdsinrättningarna ha möjlighet och rättighet att införa deltidstjänstgöring vid de statliga sjukvårdsinrättningarna. Vad skulle då en en hänvändelse av denna art leda till? Där kommer man in på någonting som fröken Höjer nyss berörde. Det finns många åtgärder, som i och för sig äro berättigade men som inte ha inkluderats i denna motion. De synpunkter, som fröken Höjer som speciellt sakkunnig på detta område har relaterat, ha över huvud taget inte framförts i motionen. Det avgörande tycks emellertid vara den lönepolitiska sidan av saken. Man frågar sig då, om inte detta bör vara någonting som vederbörande parter på arbetsmarknaden själva få göra upp på ett sådant sätt, att det kan tillföras mera personal till våra statliga och andra sjukvårdsinrättningar.

Det är ungefär på detta sätt, relaterat i största korthet, som utskottsmajoriteten har sett på frågan. För att det inte skall komma någon replik efter mig om att andra kammarens allmänna beredningsutskott bör följa förslaget från första kammarens beredningsutskott, kan jag meddela, att utskottets beslut har fattats i fullt medvetande om den ställning första kammarens beredningsutskott har intagit, men det har icke kunnat rubba den uppfattning majoriteten i andra kammarens beredningsutskott har intagit.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken VINGE (kort genmäle): Herr talman! Det finns redan i avlöningsreglementet bestämmelser om hur det skall ordnas med avlönings- och pensionsförmåner osv. för deltidsanställda sjuksköterskor. Det är därför jag i den avgivna reservationen, som jag nu inte kan återopa, eftersom jag inte yrkar bifall till den, har framhållit, att det inte behövs några förhandlingar. Vi veta, hur löneförhållandena skola vara ordnade. Är man sedan på någondera sidan missbelåten med dessa bestämmelser och vill ändra dem, kan man ta upp den saken, men det kan inte finnas något hinder ur den synpunkten för att redan nu inrätta deltidstjänster vid sjukhusen.

Vi hörde nyss, att det vid landstingens anstalter pågår förhandlingar, och vi skola hoppas att dessa leda till resultat och att man skall komma överens om lönevillkoren. Det finns då ingen anledning att med hänvisning till lönefrågorna uppskjuta eller undvika att ta ställning till själva frågan om inrättande av deltidstjänster. Det är alldeles riktigt som motionärerna framhålla, att vad som behövs är organisatoriska åtgärder. Utskottets ärade ordförande vitsordar ju själv att det vore önskvärt, att åt de lokala sjukhusledningarna gäves större frihet att organisera dessa saker. Det är ju inte tillräckligt med att man i största allmänhet talar om att det bör finnas deltidstjänster. Det behöver ju för varje särskild sjukvårdsanstalt göras en beräkning över vilka tjänster man kan göra till deltidstjänster, hur många deltidstjänster man behöver inrätta med hänsyn till antalet sökande osv. Det är därför rent organisatoriska åtgärder som behövas. Jag tror det kan vara tillräckligt att peka på detta.

Jag vill bara tillägga, att när jag va-

Återförande av sjuksköterskeutbildade gifta kvinnor m. fl. till aktivt sjukvårdsarbete.

rit ivrig att försöka få riksdagen att taga ställning och hemställa till Kungl. Maj:t att Kungl. Maj:t vidtar åtgärder, beror det på att man under många år har kunnat märka, att det råder någon sorts motstånd mot tanken på deltidsarbete, inte bara i sådana fall, då det är svårt att ordna deltidsarbete, utan till och med i sådana fall, då det egentligen vore önskvärt att få det. Av någon sorts fördom sätter man ändå inte i gång. 1944 års deltidstjänstutredning gjorde en enkät bland de statliga verken. Det gällde icke sjuksköterskor speciellt, utan statstjänster över huvud taget. Man frågade alla de verk, som hade att avge riksdagspetita, om de bland sina arbetsuppgifter hade sådant arbete, som bättre skulle passa för deltids- än för heltidsarbete. Man fick jakande svar, bland andra från posten, telegrafan, järnvägen och domänverket. När man sedan frågade, om de hade några deltidstjänstgörande, visade det sig, att bara ett av dessa fyra verk hade sådana. Man frågade också, om det fanns arbetsuppgifter som lika bra kunde utföras av deltids- som av heltidsarbetande. Man fick ett stort antal jakande svar på den frågan, men det visade sig, att det även bland dessa verk fanns ytterst få som hade deltidstjänstgörande personal, trots att man visste, att det i synnerhet hos gifta kvinnor men även inom andra kategorier fanns ett starkt önskemål att få deltidsarbete. Detta styrker mig i min tanke, att man måste bryta vanetänkandet på detta område. Det vore önskvärt att riksdagen i denna fråga gjorde ett positivt uttalande för att på något sätt försöka bryta isen och för att man skall få till stånd de ändringar, som äro önskvärda. Det är av den anledningen jag har reserverat mig, och det är av den anledningen som jag sedermera har ställt yrkandet om bifall till första kammarens beredningsutskotts förslag.

Fröken HÖJER (kort genmäle): Herr talman! Jag delar fullt den uppfattningen, att det är de lokala myndigheterna som skola ordna denna fråga, men de lokala myndigheterna ha inte, som jag sade förra gången, möjlighet i dag att ordna upp den. Om det finns ett visst antal ordinarie tjänster t. ex. vid karolinska sjukhuset, får inte direktionen dela upp dem i halvtidstjänster. Det behövs särskilda åtgärder för att den skall få göra det, och dessutom anser jag, att det behövs en ändring av sjukhusstadgan och andra stadgor, som ha avseende på sjukhusen och deras organisation, för att personalföreståndarinnorna skola få större befogenheter i detta avseende.

Herr FAST: Herr talman! Jag är ingalunda någon motståndare till deltidstjänstgöring, men jag har begärt ordet för att försöka bringa ned denna fråga till rimliga proportioner, ty det har den inte fått i den hittills förda debatten. Jag vill också med ett par ord försöka visa, att det inte är så värst mycket att göra på detta område, som man här har velat göra gällande.

Då jag har lyssnat till denna debatt, har jag fått den uppfattningen, att man har en ofantlig övertro på statsmakternas förmåga att i livets alla skeden bota alla svårigheter via utredningar. Jag har deltagit i åtskilliga utredningar, men jag har aldrig haft någon övertro på dem, och jag tror det vore till lycka om också riksdagen tillägnade sig den uppfattningen, att man inte får ha någon övertro på utredningar. Om man kan komma till rätta med ett problem utan utredning, är i varje fall den vägen oändligt mycket lättare framkomlig och leder snabbare till målet än den långa utredningsvägen. Detta hindrar inte att jag erkänner, att utredningar ibland äro nödvändiga i fråga om vissa problem.

Återförande av sjuksköterskeutbildade gifta kvinnor m. fl. till aktivt sjukvårdsarbete.

Jag har en viss rätt att begära ordet i detta sammanhang. Jag var nämligen en av initiativtagarna till det första deltidsavtal som slöts mellan landstingsförbundet och Svensk sjuksköterskeförening. Detta avtal har sedermera ersatts av ett nytt och omfattar nu även barnmorskorna. Men låt mig, herr talman, säga, att vi äro inom landstingsförbundet ganska besvikna på resultatet av detta deltidsavtal.

Man talar om att det finns så och så många sjuksköterskor tillgängliga, men var finna dem, när man efterfrågar dem? Det kanske vore en utväg, om fröken Höjer ville till förvaltningsutskottets förfogande ställa adresserna på dessa sjuksköterskor, så att vi möjligen skulle kunna leta upp dem och höra, huruvida de äro villiga att inträda i deltidstjänst. Nej, det förhåller sig nog så — och fröken Höjer var själv inne på den saken — att dessa kvinnor, som ha lämnat aktiv sjukvård efter att ha gift sig, oftast icke äro beroende av sitt arbete. Villkoret för att de skola kunna tjänstgöra fyra timmar på ett sjukhus är, att de få tillgång till hembiträde, och var finns denna goda sak att er-hålla? Det är ju inte så särskilt mycket vunnet, om man måste ersätta en deltidstjänstgörande sjuksköterska med ett hembiträde i heltidstjänst, som ändå inte kan ersätta en mor.

Med detta har jag ingalunda velat förringa vare sig nyttan eller nödvändigheten av att utnyttja deltidstjänstgöring så långt det går. Med mitt yttrande har jag bara velat framhålla, att vi inte skola överdriva proportionerna i fråga om vad som står att vinna. Det är en rad av andra faktorer, som härvidlag äro bestämmande och slutligt inverkan. Men en sak, herr talman, vill jag passa på att säga, och det är att om staten skall blanda sig i denna sak, så kommer, det är jag livligt övertygad om, det intresse, som dess bättre under senare tid kunnat förmärkas på lands-

tingssidan, att mycket hastigt svalna. Man vet inte vad det kommer att leda till och vilka bestämmelser som tvångsvis skola läggas på landstingen och städerna utanför landstingen. Man är litet misstänksam mot staten på mycket goda grunder när det gäller både denna sak och andra. Vi äro alla mycket angelägna att bevara den kommunala självstyrelsen, och vi tala vid högtidliga tillfällen utomordentligt vackert om denna, men sedan äro vi mycket hastigt färdiga att glömma den saken.

Det yrkande, som här blivit framställt och som närmast avser bifall till motionen, avkopplar icke, såsom reservationen gör, landstingen från denna affär, utan inkopplar landstingen på samma sätt som sker vid bifall till första kam-marens beslut. Jag är livligt övertygad om att detta icke kommer att leda till någon framgång, utan att det tvärt om leder till en icke önskvärd utveckling av deltidsavtalet.

Jag vill säga speciellt till fröken Höjer, att jag är fullt medveten om den brist på sjuksköterskor, som råder. Det vore underligt om jag inte vore det. Men det är den skillnaden mellan mig, samt medicinalstyrelsen och sjuksköterskebyrån, att jag observerat den i åtskilliga år, innan man har observerat den på andra sidan, och begärt att åtgärder skulle vidtagas i tid. Men då var man på den sidan rädd för att det skulle bli en överbefolkning i yrket. Samma var förhållandet med Sveriges läkareförening — jag har bevis för vad jag säger — där man varit rädd för en överbefolkning på läkarbanan. Nu se vi ju förhållandena. De äro uppenbara för en och var. Jag medger att sjuksköterskeföreningen har intagit en helt annan och vidsyntare ställning, då det gällt import av arbetskraft, än vad man har gjort t. ex. inom läkarnas organisation. Jag försöker att vara rättvis så långt det är mig möjligt och så långt mitt minne räcker till.

Återförande av sjuksköterskeutbildade gifta kvinnor m. fl. till aktivt sjukvårdsarbete.

Det deltidssavtal, som träffats mellan sjuksköterskeföreningen, barnmorskeföreningen och landstingsförbundet avser att reglera även de sociala förmåner. Det innehåller inga pensionsbestämmelser — det föreligger ingen pensionsrätt — men det innebär dock att om en sjuksköterska tidigare varit anställd i landstingets tjänst, så kan hon få inräkna den tid hon är deltidsanställd, omräknad i heltidstjänst, för beräkning av ålderstillägg och andra förmåner. Därmed har jag inte sagt, att detta är sista ordet i förhandlingarna mellan sjuksköterskeföreningen och landstingsförbundets förhandlingsorganisation. Jag är glad åt att fröken Höjer här själv understrukt, att detta bevi att själva få ordna i förtroendefulla förhandlingar mellan dessa båda parter. Det är det bästa som kan ske. Det har förts mycket hårda förhandlingar och fällts många hårda omdömen om mitt sätt att sköta dessa förhandlingar, men det hindrar inte den uppfattning vi ha, nämligen att vi hysa stor respekt för varandra och ha på det stora hela försökt att komma fram till ett rimligt resultat. Men det är så med alla uppgörelser, att de äro inte evigt bestående. Tiderna ändras, och man måste anpassa sig efter tidens krav.

Jag kan inte gå in på vad som kan åtgöras ifrån statens sida, men jag vill understryka vad fröken Höjer här själv har pekat på, nämligen att då man kommer in på en del aktuella problem, som det är nödvändigt att lösa, om man vill vinna några resultat, i den mån sådana gå att vinna, så stöter man i första hand på t. ex. sjukhuslagen. Det har för ganska lång tid sedan gjorts en framställning från landstingsförbundet och från Svenska stadsförbundet om en fullständig revision av hela sjukhuslagstiftningen, som i åtskilliga hänseenden är ganska ålderdomlig och sålunda föga tidsenlig. Jag vet inte när denna utredning kommer att sättas i gång. Jag vet

att det blir ett ganska omfattande arbete. Vad som skulle kunna vinnas på den statliga sidan kan tänkas vara, att dispens ges för den bundenhet, som direktionerna enligt min mening på ett ganska orimligt sätt anse sig vara underkastade och som gör att de inte kunna anställa deltidsanställd personal. Det är en mycket enkel sak. Jag tror inte alls det behövs någon utredning. Om inrikesministern hade varit närvarande, hade det säkert räckt med en vädjan till honom att vidtaga härför behövliga åtgärder. Man behöver inte vänta på en utredning, som i sina olika perspektiv spänner ganska vitt.

Herr talman! Jag lovar att inte ytterligare upptaga tiden. Jag hinner då inte utveckla frågan närmare, men jag vill som min mening säga, att det yrkande som är ställt och som således måste omfatta även landstingssidan, kommer inte att bidra till en lösning av denna sak. Det kommer att göra landstingen ganska misstänksamma gent emot detta, och man kommer att fråga sig vad staten här kommer att föreskriva. Det är bäst att vi hålla oss borta från denna sak.

Jag vet — och det vill jag gärna medge — att läkarna inte äro så särskilt välvilligt inställda till deltidsanställda sjuksköterskor. Men det är ganska självklart, att om man befinner sig i det läget vid ett sjukhus, att man på grund av personalbrist står i beredskap att stänga avdelningar, då äro även läkarna tvungna att finna sig i deltidstjänstgöring för sjuksköterskor. Men annars är det ganska förståeligt att läkarna helst se att de få heltidsanställd personal.

Ytterligare en sak kunna vi göra utan statliga utredningar, och det är att försöka påverka både husmödrar och läkare att intaga en välvilligare inställning till lösandet av detta problem genom praktiska åtgärder men icke genom statliga utredningar.

Återförande av sjuksköterskeutbildade gifta kvinnor m. fl. till aktivt sjukvårdsarbete.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr HUSS: Herr talman! Jag tror inte att det är någon av kammarens ledamöter som inte har klart för sig, att vi för närvarande ha en fruktansvärd situation på sköterskefronten. Under sådana förhållanden är det ganska beklämmande att utskottet inte vill göra någonting. Man hade kunnat förstå utskottet, om det hade menat att de åtgärder, som föreslås, inte äro lämpliga, men då hade det legat nära till hands att utskottet kommit med förslag till andra åtgärder.

Summan av det hela blir, med den hemställan utskottet har, att ingenting behöver göras. Vilka äro då de väsentliga skälen för detta? Jo, man skyller på den s. k. samarbetsnämnden. Det finns en samarbetsnämnd, som skall söka att förena förhållandena vid statens sjukhus och landstingens, och när nu landstingen ha fört löneförhandlingar, så bör denna samarbetsnämnd lämpligen kunna ordna förhållandena också vid statens sjukhus. Det är resonemang. Men man förbigår kardinalfrågan, den verkligt väsentliga frågan, och det är pensionsfrågan. Det är nämligen så, att dessa sköterskor mena att det inte lönar sig för dem att taga anställning på deltid, såvida inte tjänsten förenas med pension. Medicinalstyrelsen har också instämt i detta krav.

Vad säger nu utskottet på den här punkten? Jo, det säger att sköterskor med deltidstjänst kunna redan nu få pension i proportionsvis samma utsträckning. Denna uppgift är med förlov sagt missvisande, för att inte säga inkorrekt. Det är nämligen så att om de varit ordinarie med heltidstjänst, så kunna de få deltidstjänst med pension, men de kunna inte få, vilket det nu är fråga om, en anställning med deltidstjänst förenad med pension efter att

ha varit borta flera år från arbetet. Den väsentliga frågan, pensionsfrågan, förbigår man helt och hållet.

När herr Fast säger, att landstingens centrala lönenämnd inte heller har haft någon framgång i sina strävanden att förvärva deltidsanställda sköterskor, beror det helt enkelt på att inte heller landstingen velat erbjuda dessa sköterskor någon pensionsförmån.

Utskottets talesman har sammanfattat sin uppfattning så, att han menar att ingenting talar för att andra kammaren skall frångå utskottsmajoriteten. Det finns, med andra ord, ingenting som talar för att andra kammaren skall följa första kammaren och följa reservanterna. För min del kan jag inte förstå annat än att det minsta man kan göra är att bifalla den utomordentligt beskedliga anhållan, som ligger i reservationen, där det begäres att riksdagen skall skriva till Kungl. Maj:t och hemställa om lämpliga åtgärder.

Jag får därför på det allra livligaste hemställa om bifall till reservationen.

Fröken HÖJER: Herr talman! Till herr Fast skulle jag vilja säga, att nog försöker man vara snabb i vändningarna, men det är väl litet för mycket begärt, att när man undertecknar en överenskommelse den 23 februari 1950 angående avlönning vid deltidstjänst, så skall nu dags dato verkningarna därav redan ha gjort sig gällande. Det tycker jag är att begära för mycket, ty det dröjde 14 dagar eller tre veckor innan överenskommelsen blev justerad och innan den blev införd i tidskriften. Sjuksköterskorna ha knappast sett den ännu. Man måste tala om för dem, att nu få ni denna avlönning i likhet med de ordinarie anställda men inte pension för närvarande. Det är ju litet tråkigt. Om det blir ordnat, får man det retroaktivt, men annars inte. Det är denna lilla hake, som ändå inte är så rolig,

Återförande av sjuksköterskeutbildade gifta kvinnor m. fl. till aktivt sjukvårdsarbete.

men nog tror jag att detta deltidssavtal i alla fall kommer att ge några sjuksköterskor till. I mitt första anförande talade jag om hur många det gällde. Det är inte någon massa människor. Det är dock en liten grupp, som man väddar till.

I fråga om vad de olika grupperna gjort vill jag erinra om att 1936 eller 1937 beslöt Norrbottens läns landsting att avskeda alla gifta distriktssköterskor. Vi togo upp en strid med landstinget då. Längre är det alltså inte sedan myndigheterna inte ville ha gifta sjuksköterskor, fastän de nu så gärna vilja ha dem. Man måste börja om från början och vädja till de unga att stanna kvar. Alltså kommer detta att verka först småningom, när det hela verkligen blir ordentligt utbyggt.

Jag skulle också vilja säga, att jag ansluter mig till vad första kammaren redan beslutat. Första kammarens utskott föreslår, att första kammaren i anledning av motionen för sin del måtte besluta att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anholder om undersökning av möjligheterna att vidtaga sådana organisatoriska åtgärder att sjuksköterskeutbildade gifta kvinnor m. fl. genom möjlighet till deltidstjänst kunna återgå till aktivt sjukvårdsarbete. Det behövs inga långa utredningar och undersökningar just för att utreda en sådan småsak som t. ex. delning av ordinarie tjänst o. dyl. Herr Fast och jag äro säkerligen därvidlag precis på samma linje, ehuru jag anser att riksdagen här skulle genom att uttala sig för reservationen starkare poängtera vikten av att någonting göres.

Herr GUSTAFSON i Göteborg: Herr talman! Jag hade tyvärr inte tillfälle att närvara i utskottet, då utlåtandet justerades. Hade jag varit det, skulle jag reserverat mig mot utskottets motivering. Jag har nämligen inte samma

tro som utskottsmajoriteten på viljan och förmågan hos samarbetsnämnden för lönefrågor att i så stor utsträckning förbättra förmånerna för de gifta sköterskorna i deltidstjänst, att de finna det möjligt att återtaga sitt arbete inom sjukvården. Samarbetsnämnden kom ju till i helt andra syften.

När jag nu ändå kommer att rösta för utskottets yrkande utan att godkänna dess motivering i det avseende jag nyss nämnde, beror detta inte på att jag förbiser frågans vikt. Jag är själv gift med en sjuksköterska och känner något till de problem som möta på detta arbetsområde. Men det är därför att jag är övertygad om att det först och främst gäller en lönepolitisk fråga, som ju knappast kan ingå i dessa organisatoriska åtgärder, som motionärerna ha begärt. Jag anser vidare att initiativet till ett inrättande av deltidstjänster bör komma från direktionerna för de sjukhus, där man finner att man inte kan få personal. Det bör ligga i deras intresse att ta ett sådant initiativ. Och säkerligen kommer det inte att möta några svårigheter att få sådana deltidstjänster till stånd.

Det var mycket intressant att höra fröken Höjers sista anförande, där hon sade, att hon och herr Fast nog äro överens om att man beträffande de småsaker det här gäller ganska snart skulle kunna komma till ett resultat. I likhet med herr Fast vill jag säga, att detta var ju att få ned frågan till jorden i viss utsträckning. Vi behöva en ökning av sjuksköterskekåren. Men jag tror inte att den genom första kammarens beslut anvisade vägen är så särskilt effektiv. Jag kommer därför att rösta för utskottets hemställan.

Fröken NYGREN: Herr talman! Det har ju ordats så mycket om sjuksköterskebristen, att om det varit någon som inte visste om den förut, bör alla nu

Återförande av sjuksköterskeutbildade gifta kvinnor m. fl. till aktivt sjukvårdsarbete.

känna till den. Alla äro nu som tidigare överens om att vad som kan göras för att motverka denna brist bör man också göra. Alla de av utskottet inhämtade yttrandena, från medicinalstyrelsen, Svensk sjuksköterskeförening och arbetsmarknadsstyrelsen, understryka också motionärernas uppfattning om betydelsen av att återföra gifta sjuksköterskor, som lämnat sina tjänster, till aktivt sjukvårdsarbete i en eller annan form. Man är också överens om att inrättande av deltidstjänster på förmånliga villkor skulle bidra till en utveckling i önskad riktning.

Så långt äro alla överens. Men när man läser det yttrande, som Svensk sjuksköterskeförening har avgivit till andra kammarens allmänna beredningsutskott, märker man, att föreningen där har varit litet försiktig när det gällt att uttala sig för ett bifall till motionen. Det heter bl. a.: »Härvid anses vara av vikt, att stor frihet lämnas den lokala ledningen att ordna dessa deltidstjänster med hänsyn till det totala behovet och den tillgängliga arbetskraften. Möjligheten att använda deltidstjänst bör fördomsfritt prövas på varje område.» Det framgick också mycket tydligt av fröken Höjers klarläggande anförande, att hennes förening, som ju har att handlägga hithörande frågor och har en mycket allvarlig syn på dessa, ändock är mycket angelägen om att bibehålla friheten på detta område. Jag hade tänkt säga precis som den föregående talaren, att det måste väl ändå ankomma på direktionerna för vederbörande sjukhus, där man har tjänster som icke kunna besättas, att inrätta deltidstjänster. Men det är alldeles riktigt som tidigare i debatten sagts, att det då icke blir tjänster med pensionsrätt utan arvodestjänster. Men en sjukhusdirektion kan naturligtvis när den skriver sina petita för nästa år begära att få utbyta en eller annan heltidstjänst mot flera deltidstjänster, en begäran som då

får prövas i vanlig ordning. Under sådana förhållanden kommer det inte att bli några allmänna föreskrifter, som binda vare sig den ena eller den andra parten, och jag antar att Svensk sjuksköterskeförening då kan få vara med och diskutera villkoren. Så går det åtminstone till i andra centrala verk, när det gäller att inrätta nya tjänster eller förändra en tjänst på ett eller annat sätt.

Den motion utskottet haft att behandla slutar i en tämligen vag kläm. Man vill att Kungl. Maj:t skall företaga organisatoriska åtgärder i motionens syfte. Fröken Höjer var själv litet tveksam huruvida det verkligen kunde sägas gälla organisatoriska åtgärder eller om det möjligen var något annat. Jag är rädd för att om man binder vare sig den ena eller andra parten, så får man ett annat resultat än vad man har önskat.

Doktor Huss sade att utskottet bara yrkat avslag på motionen och icke föreslagit några positiva åtgärder i stället. Ja, såvitt jag förstår kan väl ett beredningsutskott inte gå utom motionens ram, utan får hålla sig inom densamma likaväl som de tillfälliga utskotten förut fingo göra. Annars skulle jag nog ansett att utskottet borde ha föreslagit, att vissa anslag skulle ställas till förfo-gande för dessa kurser, som medicinalstyrelsen i sitt yttrande har rekommenderat och som alldeles säkert äro av mycket stor betydelse. Jag skulle dock tro att genom den debatt som nu förts Kungl. Maj:ts uppmärksamhet ännu en gång har riktats på dessa frågor, och medicinalstyrelsen kommer väl att följa dem uppmärksam i fortsättningen. Vi kanske kunna förvänta att till ett kommande år få mottaga förslag om anordnande av sådana kurser, och vi kanske då också kunna få förslag från direktionerna vid vissa sjukhus om utby-tande av vissa heltidstjänster mot de förmånliga deltidstjänster som man

Återförande av sjuksköterskeutbildade gifta kvinnor m. fl. till aktivt sjukvårdsarbete.

önskar inrätta. Att man behöver göra någonting är redan omvittnat. Jag tror inte att vi komma någonstans vare sig genom att bifalla motionen, alltså genom att rösta med reservanterna, eller genom att rösta i likhet med första kammaren, som bett Kungl. Maj:t att undersöka saken. Saken blir väl, vill jag hoppas, undersökt genom åtgärder ifrån dem som närmast äro berörda av denna angelägenhet. Kungl. Maj:t kan ju ändå inte göra om tjänster, som skola vara pensionsberättigade. Frågan måste nog under alla förhållanden återkomma till riksdagen ett kommande år för att något positivt beslut skall komma till stånd, och för nästa år går det an att ordna deltidstjänster som arvodestjänster.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan.

Herr HUSS: Herr talman! Sedan jag fått upplysning om att det ställts ett yrkande om att andra kammaren skulle följa första kammarens beslut i denna fråga, får jag återtaga mitt yrkande.

Fröken WETTERSTRÖM: Herr talman! Vi äro tydligen alla tämligen överens om att situationen på sjuksköterskeområdet är synnerligen prekär. Somliga av oss tro sig finna en utväg att, låt vara i ringa mån, förbättra denna situation genom att återföra en del förutvarande sjuksköterskor till arbetsmarknaden. Andra se det hela i svart och säga, att det finns ingen möjlighet eller att det inte är någon idé att försöka göra någonting åt saken. Herr Fast sade alldeles nyss att det säkerligen inte är mycket att göra. Staten skulle möjligen, sade han, kunna ge dispens för direktionerna vid de statliga sjukhusen ifrån den bundenhet, som den nuvarande sjukhuslagen medför. Jag tog fasta på detta, låt vara att det inte är så mycket. Skulle man inte kunna försöka denna utväg? Jag är den förste att inse, att de lönepoli-

tiska skälen kanske äro ett av de allra starkaste hindren för att de sjuksköterskor, som genom giftermål lämnat sjukvården, för närvarande inte i någon stor utsträckning återtaga sitt förvärvsarbete. Men jag tror i alla fall att en viss lättnad skulle inträda på området, om Kungl. Maj:t ville undersöka möjligheterna att företaga dessa organisatoriska åtgärder, som vi ha begärt i vår motion. Jag vill ytterligare understryka den rättelse, som fröken Höjer nyss lämnade, att vi icke i motionen begärt någon utredning.

Herr OLSSON i Mellerud: Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag tar tiden i anspråk ett par minuter. Men eftersom jag har haft litet med sjukhusinrättningar att göra, kanske det inte är alldeles opåskallat.

Jag är benägen att tro att man bedömer möjligheterna att återföra sjuksköterskor, som genom giftermål lämnat sjukvården, till skötersketjänst litet för pessimistiskt på grund av att man inte så gott som omedelbart ser resultatet av vissa åtgärder, som man har börjat vidtaga. Vi känna ju till att en mycket stor procent av sjuksköterskorna gifta sig i mycket unga år och på grund därav då ofta lämna sin tjänst. Det är ju för all del smickrande för sjuksköterskorna, men det skapar givetvis problem för huvudmännen, som ha bidragit till att utbilda dem för sjuksköterskeyrket och som sedan inte få den valuta av denna utbildning som de beräknat. Men man bör i alla fall inte omedelbart, sedan man satt igång med att skapa deltidsavtal, summera ihop resultatet och konstatera, att det måhända inte svarar mot de högt spända förväntningarna och bli tveksam om huruvida detta avtal betytt någonting.

Jag vill påpeka att en mycket stor del av de sjuksköterskor vi tala om fullgöra vikarietjänster vid våra sjuk-

Återförande av sjuksköterskeutbildade gifta kvinnor m. fl. till aktivt sjukvårdsarbete.

vårdsinrättningar under praktiskt taget hela sommaren, under hela semestertiden. Det är en betydande lättnad att ha tillgång till pensionerade sjuksköterskor och till gifta sjuksköterskor för dessa vikarietjänster. Det förefaller som man inte till fullo hade uppskattat värdet och betydelsen av detta, som ju faktiskt är en frukt av de försök man har gjort att föra in f. d. sjuksköterskor i tjänst igen.

Jag har varit med om att för landstingsförbundets vidkommande vid förhandlingar mellan landstingens centrala lönenämnd och Svensk sjuksköterskeförening träffat det avtal som nyss omnämndes. Vi hade redan tidigare ett sådant avtal om deltidstjänst med kommunalarbetsförbundet — det avsåg väsentligen sjukvårdsbiträden. Jag tror att man inte har rätt att säga, att detta avtal inte givit ett relativt hyggligt utbyte. När vi nu kommit så långt, att vi träffat detta nya avtal med Svensk sjuksköterskeförening, så få vi ge oss en liten smula till tåls. Vi ha anledning tro att vi även på denna väg skola kunna få ut, kanske inte allt vad vi skulle önska men åtminstone en del av vad vi hoppats på i detta avseende. Det rör sig här om två avtal. Vi ha dels ett deltidsavtal, med en något högre konstantlön men som utesluter sociala förmåner, dels ett avtal, som upptar de vanliga sköterskevillkoren men innefattar sociala förmåner. Jag vill inte sticka under stol med att vi som regel rekommendera de deltidsanställda att taga det avtal som ger sociala förmåner, då det under alla skiften, vid sjukdomstillfällen och dylikt, ger den anställda en betydligt tryggare ställning.

Vi ha vid sidan härav även ett timavtal, avseende tjänster av kortare varaktighet än halv dag. Även en tjänst på ett par timmar per dag kan utnyttjas av sjukhusen, och det finns således avtal, där förmånerna för dessa äro reglerade.

Nu frågar kanske en och annan, var-

för man inte förbättrar dessa förmåner, så att man kanske kan locka ut en större kontingent av dessa gifta sjuksköterskor. Ja, det stöter egentligen bara på det hindret, att man riskerar att en del anställda, som nu ha heltidstjänst, skulle lämna denna heltidstjänst och övergå till en förhållandevis bättre avlönad deltidstjänst. Det skulle ju vara en utveckling till det sämre, vilket man även på sjuksköterskeföreningens sida har förstått.

Jag ansluter mig i övrigt till dem som här ha hävdad, att rena arbetsmarknadsfrågor, frågor om avvägande av löneförmåner o. dyl., icke böra regleras genom riksdagen. Vi ha organisationer, som tillerkänts förhandlingsrätt och som nu under några år utnyttjat denna förhandlingsrätt. Jag tror att vi på den vägen ha möjlighet att komma fram till sådana anställningsvillkor, som givetvis stå i överensstämmelse med villkoren för tjänster av motsvarande art men som dock kunna anpassas inom ramen för den rörelsefrihet som en förhandlande organisation ovillkorligen behöver.

Jag vill också framhålla, att det från huvudmännens sida visats ett betydande intresse för att utvidga utbildningsanstalterna. Vi se med tillfredsställelse att utbildningsanstalter, som för några år sedan voro besatta till hälften eller mindre, nu äro väl fyllda. Det ger en antydning om att sjuksköterskeeleverna ha förstått att värdera den förbättring av anställningsvillkoren som genom förhandlingar faktiskt kommit till stånd.

Jag måste i detta läge rekommendera kammaren att biträda utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till andra kammarens allmänna beredningsutskotts hemställan dels ock på bifall till det av fröken Vinge under överläggningen framställda yrkandet, att andra kammaren måtte bi-

Motion om förbättrad löneställning åt innehavare av vissa arvodestjänster vid försvarsväsendet.

träda det beslut, som första kammaren fattat i ämnet; och fann herr talman-
nen den förra propositionen vara med
överbäggande ja besvarad. Fröken Vinge
begärde emellertid votering, i anled-
ning varav efter given varsel följande
voteringsproposition upplästes och god-
kändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller
allmänna beredningsutskottets hemstäl-
lan i utskottets förevarande utlåtande
nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det
av fröken Vinge under överläggningen
framställda yrkandet, att andra kam-
maren måtte biträda det beslut, som
första kammaren fattat i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter häref-
ter intagit sina platser och voterings-
propositionen blivit ännu en gång upp-
läst, verkställdes omröstning genom
uppresning. Herr talmannen tillkänna-
gav, att han funne flertalet av kamma-
rens ledamöter hava röstat för ja-pro-
positionen. Fröken Wetterström begärde
likväl rösträkning, vadan votering me-
delst omröstningsapparat verkställdes.
Därvid avgåvos 120 ja och 75 nej, var-
jämte 11 av kammarens ledamöter för-
klarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit sitt
allmänna beredningsutskotts hemstäl-
lan; och skulle den gjorda delgivningen
icke föranleda någon kammarens åt-
gärd.

§ 21.

Föredrogs vart efter annat:

konstitutionsutskottets utlåtande nr
12, i anledning av väckta motioner om
effektivare sekretesskydd beträffande
enskilda personers förmögenhetsbelopp;
samt

statsutskottets utlåtanden:

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående fortsatt disposi-
tion av vissa äldre anslag; och

nr 75, i anledning av väckta motio-
ner angående rätt till rekreationsresor
mot nedsatt avgift för viss militär per-
sonal i övre Norrland.

Kammaren biföll vad utskotten i des-
sa utlåtanden hemställt.

§ 22.

**Motion om förbättrad löneställning åt
innehavare av vissa arvodestjänster vid
försvarsväsendet.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande
nr 76, i anledning av väckt motion
om förbättrad löneställning åt innea-
vare av vissa arvodestjänster vid för-
svarsväsendet.

I en inom andra kammaren väckt
motion (II: 42) har herr *von Friesen*
hemställt, att riksdagen måtte bevilja
de vid försvarsväsendet pensionsav-
gångna i arvodesbefattningar efter 5
års tjänst en löneuppflyttning i närmast
högre löneklass och efter 10 års tjänst
ytterligare en löneuppflyttning till när-
mast högre löneklass inom samma lö-
neplan samt att de vid slutlig avgång
ur tjänst måtte erhålla den pension som
svarade mot erhållen löneklassuppflytt-
ning.

Utskottet hemställde, att motionen
II: 42 icke måtte till någon riksdagens
åtgärd föranleda.

I motiveringens andra stycke hade
utskottet yttrat följande:

»Den till pensionsavgången beställ-
ningshavare i arvodesbefattning utgå-
ende ersättningen utgöres i regel av
skillnaden mellan den lön vederböran-
de skulle ha åtnjutit vid kvarstående i
förut innehavd beställning och tjänste-
pensionen. Anordningen är ekonomiskt
fördelaktig för statsverket. Den möjlig-

Motion om förbättrad löneställning åt innehavare av vissa arvodestjänster vid försvarsväsendet.

het, som står den pensionsavgångna personalen till buds att jämväl efter inträdet i pensionsåldern bibehålla sin tidigare ekonomiska standard för ytterligare ett antal år, lärer väl även ur personalsynpunkt normalt kunna anses som en förmån. Att betraktelsesättet kommit att förskjutas i motsatt riktning torde bl. a. få ses mot bakgrunden av rådande förhållanden på arbetsmarknaden.»

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Ståhl*.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **STÅHL**: Herr talman! Den blanka reservation som avgivits till detta utlåtande har sin grund i utskottets motivering. Om man läser å ena sidan lönenämndens uttalande, särskilt andra stycket å sid. 5 i utlåtandet, och å andra sidan utskottets motivering, särskilt den mening, som börjar med orden »Den möjlighet, som...», skall man finna att utskottets skrivning innebär en skärpning av lönenämndens uttalande. Det pågår en utredning av denna fråga, som ingalunda är oviktig med hänsyn till tilloppet av befattningshavare av detta slag, och det är ganska olyckligt att statsutskottets femte avdelning liksom blandar sig in i saken och påverkar eller löper risk att påverka utgången av den utredningen.

Jag vill därför, herr talman, inte ställa något yrkande om bifall till motionen, men jag hemställer att andra stycket i utskottets motivering skall utgå.

Herr **VON FRIESEN**: Herr talman! Herr *Ståhl* har nyss berört innehållet av sin reservation, som avser den rent formella handläggningen inom utskottet, och jag skall sluta mitt korta anförande med att instämma i hans yrkande. Men jag skall be att med några

ord få beröra den mera materiella sidan av saken.

Det är alldeles uppenbart att utskottets uttalande i andra stycket av motiveringen, att »anordningen är ekonomiskt fördelaktig för statsverket», endast så tillvida täcker det verkliga förhållandet, att man kan säga, att de omedelbara statsutgifterna för dessa arvodister bli relativt låga. Men i själva verket förhåller det sig ju så, att man, på grund av att dessa arvodestjänster inte kunnat besättas med pensionerade underofficerare, har fått utannonsera tjänsterna och använda personal, som för statsverket ställer sig avsevärt dyrare än det blir med den mycket blygsamma förhöjning av ersättningen till de redan pensionerade som har ifrågasatts i motionen. Hela anordningen blir med andra ord ur statsverkets synpunkt ganska otillfredsställande.

Jag förstår naturligtvis att det är omöjligt att komma med ett yrkande om bifall till motionen. Utskottet har som vid så många andra tillfällen sagt, att frågan prövas i ett annat och större sammanhang. Det är uppenbart att ersättningen till dessa pensionärer måste sättas så, att det över huvud taget blir ett intresse för dem att i den ålder de nått fortsätta sitt arbete, något som väl i och för sig måste anses nyttigt och nödvändigt för landet.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få biträda det av herr *Ståhl* framställda yrkandet om uteslutande av andra stycket i utskottets motivering.

Häruti instämde herr *Gustafson* i Göteborg och fru *Sjöstrand*.

Herr **LINDHOLM**: Herr talman! När dessa tjänster inrättades, betraktades de såsom mycket förmånliga för den del av den militära personalen, som kunde komma i fråga till desamma. Det var under en tidsperiod, då det var stor brist på arbetstillfällen. Sedan har det

Motion om förbättrad löneställning åt innehavare av vissa arvodestjänster vid försvarsväsendet.

skett en omsvängning på arbetsmarknaden. Det är för närvarande stark efterfrågan på arbetskraft, och därmed har följt att uppfattningen om värdet av dessa tjänster i någon mån ändrats. Den diskussion som här föres är också aktuell i Norge; problemet finns alltså även i andra länder.

Herr Ståhl vill göra gällande, att utskottet i sin skrivning har skärpt lönenämndens uttalande. Men detta beror nog på hur man läser utskottets skrivning på denna punkt. Jag har suttit såväl i lönenämnden som på statsutskottets femte avdelning och medverkat vid skrivningen. Vi ha i utskottets motivering kort och gott redovisat den vinst staten har av dessa arvodestjänster för närvarande. Det är ju obestriddligt att staten har vinst på dem. Men å andra sidan kunna naturligtvis arvodisterna använda detta uttalande såsom argument, när de resa krav på större ersättning för det arbete de utföra. Om herr Ståhl vill särskilt gynna den kategori som nu tillhör arvodespersonalen, borde han i stället för att påyrka, att detta stycke i motiveringen tages bort, uttala sin tillfredsställelse med uttalandet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr STÅHL: Herr talman! Eftersom avdelningens ordförande fortfarande inte har riktigt klar för sig skillnaden i skrivningen, trots att han är ledamot både av lönenämnden och av femte avdelningen, skall jag be att få läsa upp de korta meningar det här gäller. Å ena sidan skriver lönenämnden: »Lönenämnden finner det förståeligt, om befattningarna med hänsyn till nu utgående nettoersättningar, åtminstone under rådande förhållanden på arbetsmarknaden, icke framstå såsom särskilt lockande för de personalkategorier, för vilka de äro avsedda. Såsom framhållits i motionen, ställer det

sig ekonomiskt ofördelaktigt för statsverket, om andra kategorier, såsom f. n. i icke obetydlig utsträckning är fallet, måste tagas i anspråk för befattningarnas uppehållande.» Detta säger alltså lönenämnden. Så kommer utskottsavdelningen och skriver så här: »Den möjlighet, som står den pensionsavgångna personalen till buds att jämväl efter inträdet i pensionsåldern bibehålla sin tidigare ekonomiska standard för ytterligare ett antal år, läser väl även ur personalsynpunkt normalt kunna anses som en förmån.» Jag frågar verkligen om det går ihop. Jag kan tala om för herr Lindholm, att det finns andra medlemmar av lönenämnden, som liksom jag ha den bestämda meningen, att detta innebär en skärpning. Meningen med mitt yrkande är sålunda icke att nu taga ställning till den personal det gäller. Som jag tidigare sagt går jag på klämman, att utredningen skall verkställas. Men jag har hävdatt att statsutskottet icke skall genom sin skrivning söka påverka en pågående utredning, utan denna bör få arbeta förutsättningslöst. Vill man säkra det, gör man det genom att stryka andra stycket i motiveringen, såsom jag tidigare yrkat.

Herr LINDHOLM: Herr talman! Herr Ståhl har i alla fall inte läst vare sig lönenämndens eller utskottets uttalande riktigt. Han har gjort en felaktig sammanställning av de citat han givit. Uppenbart är, att det är oförmånligt för staten, om vi icke få tillräckligt antal arvodesbefattningar besatta. Det måste ju dock vara förmånligt för staten att ha dessa arvodister att falla tillbaka på. Man måste således kunna säga, att lönenämndens och utskottets uttalanden sammanfalla. Vad beträffar den sista satsen som herr Ståhl citerade och där vi uttala, att det även kan vara förmånligt för den pensionsavgångna per-

Europarådet. — Motioner om befrielse för B. Bergqvist och T. Bergqvist från viss betalningsskyldighet till kronan.

sonalen att ha dylika befattningar att falla tillbaka på, så vill jag erinra om att pensionsåldern för dessa grupper är ganska låg. I många fall har man där barnen i skolåldern och stora utgifter för familjen. I det läget kan det väl för sådana personer vara förmanligt att få behålla en tjänst med den löneutfyllnad som hittills förekommit. Om man ser på spörsmålet sådant som det är, kan man inte utläsa den tolkning som herr Ståhl med mycket stor ansträngning lyckats åstadkomma.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring beträffande motiveringen, som under överläggningen yrkats av herr Ståhl; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 23.

Vissa utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50 under utrikesdepartementets verksamhetsområde.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50 under utrikesdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6.

Europarådet.

I anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen nr 62, punkt 8, framlagda förslag hemställde utskottet i denna punkt, att riksdagen måtte till Europarådet å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50 anvisa ett förslagsanslag av 300 000 kronor.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr JOHANSSON i Stockholm: Herr talman! I annat sammanhang kommer kammaren att få behandla en motion om Sveriges utträde ur Europarådet och Europaförsamlingen. Såsom en av motionärerna vill jag i konsekvens härmed i korthet yrka avslag på utskottets hemställan i punkt 6.

Herr WARD: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt, dels ock på avslag såväl därå som å Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Punkterna 7—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 24.

Föredrogs vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1950/51 m. m.; och

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till vissa kostnader för statens gruvegendom.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 25.

Motioner om befrielse för B. Bergqvist och T. Bergqvist från viss betalningsskyldighet till kronan.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 80, i anledning av väckta motioner om

Motioner om befrielse för B. Bergqvist och T. Bergqvist från viss betalningsskyldighet till kronan.

befrielse för B. Bergqvist och T. Bergqvist från viss betalningsskyldighet till kronan.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr GUSTAFSSON i Borås: Herr talman! I den motion, som ligger till grund för statsutskottets utlåtande nr 80, ha vi hemställt att riksdagen måtte besluta, att köpmännen Bernt Bergqvist och Torsten Bergqvist, Hillared, må befrias från vidare betalningsskyldighet till kronan, som åligger dem enligt rådhusrättens i Borås i motionen omförmälda utslag den 16 februari 1943, och att beloppet 36 732 kronor 10 öre avskrives. Det torde inte vara någon nytta med att jag rekapitulerar vad som redovisas i motionen. Bröderna Bergqvist häfta i skuld till kronan med 36 732 kronor 10 öre, vilket belopp med ränta på kapitalet nu uppgår till 49 250 kronor. Skulden har uppstått genom att bröderna Bergqvist enligt krigsleveranskontrakt nr 4113 den 11 mars 1942 åtagit sig att till kronan leverera 15 000 omgångar överdragskläder. Kronan skulle tillhandahålla erforderligt material. I maj 1942 härjades firman C. R. Bergqvists fabrik, där arbetet utfördes, av brand. Försäkringen täckte inte på långt när värdet. Kronan fick 30 979 kronor och tillgodoräknade sig även en firmans fordran på något över 10 000 kronor. Därefter kvarstår en fordran på 36 732 kronor 10 öre.

Naturligtvis är det riktigt att firman ådagalagt stor försumlighet, då den inte brandförsäkrat till betryggande belopp. Det förflöt en och en halv månad från det kontraktet undertecknats till dess olyckan skedde. Jag ber att få anmärka, att branden dock inträffade endast 14 dagar efter det varan kommit till fabriken. Att firman genom att inte sköta försäkringsfrågan gjort sig skyldig

till försumlighet, som inte kan ursäktas, är som jag sade alldeles riktigt. Men att som civilförvaltningen kalla det för kontraktsbrott av grov beskaffenhet tycker jag nog är att skjuta med litet för grova hagel. För sin synd har firman fått böta en hel del. Frågan är bara om straffet skall räcka livet ut. År 1943 verkställdes utmätning av firmans egendom, då även en del möbler och böcker samt två tomtområden utmättes. Exekutiv auktion på lösöret hölls i oktober 1943. Den inbringade 1 231 kronor, av vilken summa staten erhöll 948 kronor. Bröderna Bergqvists firma har sedan dess legat nere, och ägarna ha arbetat i faderns rörelse. Såväl kommunalnämnden som taxeringsnämnden i Hillared ha intygat, att några utmätningssbara tillgångar icke finnas.

Statsutskottet skriver i sitt utlåtande, att det anser ytterligare utredning erforderlig för frågans bedömande. Man är alltså inte tvärsäker utan ganska tveksam på denna punkt. Försvarets civilförvaltning skriver: »På grund av den korta tid, som stått civilförvaltningen till buds» — jag ber att få anmärka, att det dock är tre månader sedan motionerna väcktes — »kan ämbetsverket icke förebringa någon egentlig utredning om bröderna Bergqvists ekonomiska omständigheter.» Civilförvaltningen vill därför inte på grundval av den långt ifrån grundliga utredning som gjorts tillstyrka motionerna utan går på avslagslinjen. Vilken ståndpunkt civilförvaltningen kunde tänkas ha kommit till efter en mera noggrann och grundlig utredning kan civilförvaltningen inte redovisa.

Herr talman! Jag har inte något yrkande emot ett enhälligt statsutskott men kan på grund av vad som förbragts inte låta bli att förundra mig över att avslaget motiverats med ett så knapphändigt utredningsmaterial. Det

Motioner angående beskattningen av omyndiga hemmavarande barns förmögenhet.

må tillåtas mig en stilla undran om det inte är tänkbart, och om det inte ligger inom möjligheternas gräns, att man hade kunnat skaffa fram ett grundligare utredningsmaterial.

Utskottet skriver att ytterligare utredning är erforderlig för frågans bedömning. Man kanske kan fatta det som en vänlig vink om att en annan gång bättre motivera den framställning, som i detta fall har gjorts, och att, då en grundligare utredning föreligger, behandlingen av ärendet kan tänkas bli något annorlunda.

Herr WARD: Herr talman! Eftersom herr Gustafsson i Borås inte ställde något yrkande kan det kanske vara överflödigt att ta till orda i denna fråga, och jag skall därför fatta mig mycket kort.

Jag vill inte påstå, att ifrågavarande framställning är alldeles omotiverad, och det har heller inte första avdelningen i statsutskottet sagt, även om vi nog anse det vara ganska tvivelaktigt att man skall kunna gå denna framställning — i varje fall i dess helhet — till mötes. Jag vill också erinra herr Gustafsson i Borås om att det i sådana fall som det förevarande är vanligt att de, som vilja bli befriade från ålagd betalningsskyldighet, i första hand gå till Kungl. Maj:t för att verkligen få ärendet utrett och prövat. Det är ju nämligen fullkomligt omöjligt för ett utskott att gå igenom alla de handlingar, som kunna åberopas i detta mål. Ärendet måste gå till en myndighet, som förfogar över arbetskraft för sådant ändamål. Herr Gustafsson i Borås bör därför rekommendera vederbörande att ingå till Kungl. Maj:t med en underdåmig anhållan i ärendet.

Efter härmed slutad överläggning blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 26.**Motioner angående beskattningen av omyndiga hemmavarande barns förmögenhet.**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 37, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av omyndiga hemmavarande barns förmögenhet.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 29 av herr *Eskilsson m. fl.* och II: 29 av herr *Nilsson i Svalöv m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen ville för sin del antaga av motionärerna framlagt förslag till förordning om ändring av 8 § förordningen om statlig förmögenhetsskatt den 26 juli 1947 (nr 577).

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 29 av herr *Eskilsson m. fl.* och II: 29 av herr *Nilsson i Svalöv m. fl.* angående beskattningen av omyndiga hemmavarande barns förmögenhet icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Velander, Wehtje och Edström*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 29 av herr *Eskilsson m. fl.* och II: 29 av herr *Nilsson i Svalöv m. fl.*, för sin del antaga följande

*Förslag
till*

*förordning om ändring av 8 § förordningen den 26 juli 1947 (nr 577)
om statlig förmögenhetsskatt.*

Härigenom förordnas, att 8 § förordningen om statlig förmögenhetsskatt skall erhålla följande ändrade lydelse.

8 §.

Har skattskyldig hemmavarande barn, som den 1 november året näst före taxe-

Motioner angående beskattningen av omyndiga hemmavarande barns förmögenhet.

ringsåret icke fyllt 21 år, skall, därest barnets till statlig inkomstskatt beräknade beskattningsbara inkomst icke uppgår till minst 10 kronor, den skattskyldige taxeras jämväl för barnets förmögenhet, i den mån denna överstiger 30 000 kronor. Det överskjutande beloppet inbegripes i sådant fall i den skattskyldiges skattepliktiga förmögenhet.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1951, dock att äldre bestämmelser fortfarande skola gälla i fråga om eftertaxering för år 1950 och tidigare år.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Svalöv: Herr talman! Förordningen om statlig förmögenhetsskatt synes mig innehålla en viss inadvartens, då det gäller omyndiga barns förmögenhetsbeskattning. Om ett minderårigt barn som arv eller gåva erhåller en förmögenhet, vilken lämnar en avkastning, som är så stor att den minskad med ortsavdraget ger en beskattningsbar inkomst till staten av tio kronor, så beskattas detta barn självständigt. Följaktligen bli då enligt 1947 års skattelagar 30 000 kronor av förmögenheten skattefria. Om barnets förmögenhet däremot icke lämnar en avkastning, som är så stor att tio kronor beskattningsbart belopp till statlig inkomstskatt återstår, sedan ortsavdraget från dragits, så skall detta barns förmögenhet läggas till föräldrarnas förmögenhet och beskattas efter den skattesats, som gäller för den del av den sammanlagda förmögenheten, som ligger i toppen.

Detta får ofta till följd — vilket utskottet riktigt nog framhållit — att en mindre förmögenhet hos ett omyndigt barn mången gång blir väsentligt hårdare beskattad än vad en större förmögenhet hos ett annat omyndigt barn blir. Jag har som överförmyndare många

gånger haft med sådana fall att göra, där ett omyndigt barns förmögenhet på t. ex. 25 000 kronor förmögenhetsskattats med 250 kronor, medan ett annat omyndigt barn, som haft en förmögenhet på 50 000 kronor, endast haft 120 kronor i förmögenhetsskatt. Det är denna min erfarenhet från verksamheten som överförmyndare, som givit mig uppslaget till den motion, II: 29, som vi nu behandla. Jag har reagerat mot att ärvda, mindre förmögenheter i många fall bli hårdare beskattade än vad de större förmögenheterna bli.

Som vi alla känna till är en förmögenhet ej överstigande 30 000 kronor hos gift par eller ensamstående person över 21 år alltid skattefri. Denna bestämmelse får väl ses mot bakgrunden av att det har syntts önskvärt att alla fysiska personer skaffade sig en mindre förmögenhet som ekonomiskt underlag. Denna mindre förmögenhet borde sparas samman av så många som möjligt, och vi försöka också på alla möjliga sätt att uppmuntra sparandet. Man måste då fråga sig, om det kan vara riktigt att vi i vår skattelagstiftning ha en bestämmelse, som verkar i motsatt riktning. Jag kan nämligen inte finna annat än att denna bestämmelse om att omyndiga barns förmögenhet intill 30 000 kronors gräns i vissa fall skall beskattas verkar hämmande på sparandet hos denna kategori. Varför skall t. ex. barnbidraget — om det helt eller delvis insättes på en sparbanksbok — beskattas hos dem, som ha en mindre förmögenhet, men icke hos dem, som ha en större förmögenhet? Hämmar icke denna bestämmelse i många fall sparandet? Jag tror att den gör det. Jag skulle här kunna anföra många exempel på hur denna bestämmelse i vår skattelagstiftning verkar hämmande på sparandet, men jag skall icke nu trötta kammarens ledamöter med det.

En grupp medborgare i vårt land, som drabbas alldeles speciellt av den

Motioner angående beskattningen av omyndiga hemmavarande barns förmögenhet.

orättvisa, som ifrågakarande skattebestämmelse medför, är jordbrukarna. Det har vid flera tillfällen från olika håll påvisats, hur jordbrukaren exempelvis drabbas hårt av kvarlåtenskapsskatten. Det är på samma sätt med förmögenhetsskatten. Härmed är inte sagt att jordbrukarna äro förmögnare än andra samhällsgrupper. Det ligger så till, att den förmögenhet, som en jordbrukare har, alltid utgör ett skattepliktigt objekt, medan däremot den förmögenhet, som en lärare, en läkare eller en jurist har i sin utbildning, icke utgör ett skattepliktigt objekt. Jordbrukarsonen, som tänker följa i sin faders fotspår och bli jordbrukare, måste redan i unga år försöka spara undan litet pengar för att ha till sina investeringar i det egna jordbruket. Dessa besparingar bli då, enligt nuvarande bestämmelser, i regel beskattade redan från början.

En annan orsak som bidrar till att jordbrukarbarnen ofta drabbas hårdare än andra av denna bestämmelse är, att då barnets självständiga skatteplikt inträder hänsyn även tages till andra inkomster än kapitalavkastningen, t. ex. inkomst av arbete. Jordbrukaren får icke heller som avdrag i sin deklaration upptaga vad han eventuellt har utbetalat till hemmavarande barn, som icke fyllt 16 år före den 1 november året före deklaraationsåret. Detta medför, att de jordbrukarbarn, som arbeta hemma, i regel bli självständigt beskattade först vid 17 års ålder. Ända till dess att så sker blir deras eventuella förmögenhet beskattad tillsammans med föräldrarnas. Sedan genomgår kanske den unge pojken eller den unga flickan i 20-årsåldern en folkhögskola eller lantmannaskola och har då ingen arbetsinkomst. I sådana fall blir vederbörandes förmögenhet i regel på nytt beskattad tillsammans med föräldrarnas.

Utskottet har i sitt föreliggande betänkande gjort en välvillig skrivning, men har ändå sagt, att den bestämmelse, som påtalas i vår motion, för närva-

rande icke kan ändras. Man trycker på att den nuvarande bestämmelsen icke är tillfredsställande men skriver ändå:

»Utskottet kan dock icke förorda, att en omedelbar författningsändring äger rum i enlighet med motionärernas förslag. En ändring av denna art kan medföra konsekvenser, vilka nu ej kunna överblickas.»

Såvitt jag kan bedöma måste dessa konsekvenser endast vara av tilltalande natur, d. v. s. sådana, som främja sparandet. Antagligen kommer väl dock utskottets värderade ordförande att framhålla, att de konsekvenser som utskottet befarar äro att ändrade bestämmelser i den riktning motionärerna avse skulle stimulera till en överflyttning av kapital från föräldrar till barn. Jag tror emellertid, att denna stimulans är större med nuvarande bestämmelser. Nu försöker man säkerligen på många håll att flytta över så mycket kapital, att barnen genom kapitalinkomsten bli egna skatteobjekt. Om barnen exempelvis vid något tillfälle ha fått 10 000 à 12 000 kronor, så försöker man flytta över så mycket, att de själva bli beskattade. Dessa stora kapitalöverflyttningar skulle enligt min uppfattning icke bli så aktuella, om bestämmelserna ändrades. Jag kan därför icke finna annat än att reservationerna ha rätt, när de hemställa att riksdagen måtte bifalla föreliggande motioner.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den reservation, som är avgiven av herrar Velandér, Wehtje och Edström.

Häruti instämde herr Nilsson i Bäste-kille.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Denna bestämmelse har funnits i vår skattelagstiftning ända sedan förmögenhetsskattens tillkomst år 1910. Den är således ingen ny uppfinning. Utskottet erkänner också, att den kan vålla besvärigheter och att den i många fall kan anses vara orimlig. Men från detta

Rätt att vid taxering åtnjuta avdrag för skogsvårdsavgift.

erkännande och till att förordna bifall till reservationen är det ett ganska långt steg. Vi vilja gärna ha klarhet i vad som kan inträffa. Vi vilja kunna överblicka vilka konsekvenser som följa med ett sådant bifall, och det ligger ju inte något orimligt i det. Om det skulle visa sig att det, såsom motionärerna påstå, icke följer några allvarliga konsekvenser av ett bifall, ja, då är det ju här endast fråga om ett kortare uppskov, innan vi tillmötesgå de av motionärerna framförda önskemålen.

Skulle det däremot visa sig, att det föreligger verklig fara för kapitalöverflyttning, så tror jag att man måste skydda sig för detta på ett annat sätt än reservanternas här ha förordat.

Herr talman! Jag ber att med anförande av dessa synpunkter få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 37, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av

kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 27.

Föredrogs vart för sig bevillningsutskottets betänkanden:

nr 38, i anledning av väckta motioner angående viss ändring av 38 § förordningen om arvsskatt och gåvoskatt; samt

nr 39, i anledning av väckta motioner om meddelande av övergångsbestämmelser för frivillig övergång till redovisning av inkomst av jordbruksfastighet efter bokföringsmässiga grunder.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 28.

Rätt att vid taxering åtnjuta avdrag för skogsvårdsavgift.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 40, i anledning av väckta motioner om rätt att vid taxering åtnjuta avdrag för skogsvårdsavgift.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen:

I) de likalydande motionerna I: 11 av herr *Velander m. fl.* och II: 14 av herr *Nilsson i Svalöv m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte antaga av motionärerna framlagt förslag till lag om ändring av punkt 3 av anvisningarna till 22 § kommunalskattelagen;

II) de likalydande motionerna I: 159 av herrar *Werner* och *Näsgård* samt II: 288 av herr *Hedlund* i Rådom, vari hemställts, att riksdagen för sin del ville besluta, att anvisningarna till 20, 22 och 29 §§ i kommunalskattelagen den 28 september 1928 skulle erhålla viss ändrad lydelse.

Rätt att vid taxering åtnjuta avdrag för skogsvårdsavgift.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av de likalydande motionerna I: 11 av herr Velander m. fl. och II: 14 av herr Nilsson i Svalöv m. fl. ävensom de likalydande motionerna

I: 159 av herrar Werner och Näsgård samt II: 288 av herr Hedlund i Rådom om rätt att vid taxering åtnjuta avdrag för skogsvårdsavgift för sin del antaga följande

Förslag

till

lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Härigenom förordnas, att anvisningarna till 20 § 3., 22 § 3. och 29 § 9. kommunalskattelagen den 28 september 1928 skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

Nuvarande lydelse:

Anvisningar

till 20 §.

3. Såsom allmänna skatter räknas allmänna utskylder till staten samt till landsting, kommun, församling, skoldistrikt, fattigvårdssamhälle, som avses i 6 § lag om fattigvården, tingslag och municipalsamhälle. Såsom allmän skatt räknas däremot icke *skogsaccis*.

till 22 §.

3. Såsom speciell skatt till det allmänna må nämnas *skogsaccis*. Allmänna skatter till stat och kommun få icke avdragas (se 20 §).

till 29 §.

9. Såsom speciella för rörelse utgående skatter eller avgifter till det allmänna må nämnas vissa tillverknings-skatter, stämpelavgifter, tull- och hamnumgälder, *skogsaccis*, nöjesskatt m. m. dyl. Däremot få allmänna skatter till stat eller kommun icke avdragas (se 20 §).

Av utskottet föreslagen lydelse:

Anvisningar

till 20 §.

3. Såsom allmänna skatter räknas allmänna utskylder till staten samt till landsting, kommun, församling, skoldistrikt, fattigvårdssamhälle, som avses i 6 § lag om fattigvården, tingslag och municipalsamhälle. Såsom allmän skatt räknas däremot icke *skogsvårdsavgift*.

till 22 §.

3. Såsom speciell skatt till det allmänna må nämnas *skogsvårdsavgift*. Allmänna skatter till stat och kommun få icke avdragas (se 20 §).

till 29 §.

9. Såsom speciella för rörelse utgående skatter eller avgifter till det allmänna må nämnas vissa tillverknings-skatter, stämpelavgifter, tull- och hamnumgälder, nöjesskatt m. m. dyl. Däremot få allmänna skatter till stat eller kommun icke avdragas (se 20 §).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1951; dock att äldre bestämmelser fortfarande skola gälla i fråga om *skogsaccis* på grund av taxering eller eftertaxering för år 1948 eller tidigare år.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag

skall inte ta upp någon teoretisk diskussion rörande frågan om skogsvårdsavgiften skall anses som en allmän skatt eller som en speciell avgift. Det är självklart att det är en bedömnings-

Rätt att vid taxering åtnjuta avdrag för skogsvårdsavgift.

fråga, som det kan råda delade meningar om. Men jag har ansett mig böra säga några ord, därför att denna fråga också har en statsfinansiell aspekt.

När det 1946 hade beslutats, att skogsvårdsavgiften skulle utgå med 1½ promille på taxeringsvärdet av skogsmark och växande skog, och riksdagen följande år beslöt, att denna nya skogsvårdsavgift skulle anses såsom en allmän med fastighetsskatt likvärdig skatt, så uppstod ju det förhållandet, att den skogsvårdsavgift, som skogsägarna betalade till staten som bidrag för skogsvårdsarbetet, tillföll staten netto, att alltså staten här fick netto 4 600 000 kronor från skogsägarna som hjälp till skogsvårdsarbetet. Nu föreslår utskottet här, att denna skogsvårdsavgift från att ha varit en allmän skatt skall förvandlas till en specialavgift med avdragsrätt för skogsägaren från inkomstskatten. Följden blir då, att statens inkomst av denna avgift minskas med något belopp mellan en och en och en halv miljon kronor, alltså att skogsägarnas bidrag minskas med nämnda belopp, och skattebetalarna i gemen få alltså betala denna summa mer till skogsvårdsarbetet.

Det kan alltså inte hjälpas, att det förslag, som bevillningsutskottet här framlägger, innebär en klar skatteövervältring från skogsägarna på skattebetalarna i allmänhet. Om det vore så, att man ansåge, att man 1947 hade begått ett misstag och kommit att behandla skogsvårdsavgiften principiellt felaktigt, så hade det ju funnits möjlighet att nu föreslå, att man skulle låta den gå tillbaka till att bli en speciell avgift och att man samtidigt skulle höja uttagningsprocenten t. ex. till två promille. Då hade det inte inträffat något annat än att staten fått det bidrag från skogsägarna, som riksdagen förut genom sina beslut åstadkommit. Men genomförandet av det förslag utskottet här framlagt innebär — jag har ansett, att jag bör tala om det för kammarens le-

damöter — att man minskar statens inkomster med denna summa och att motsvarande utgift följaktligen får i stället för att förut ha burits av skogsägarna nu bäras av statens allmänna kassa, d. v. s. av skattebetalarna i gemen.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Jag skall inte ta upp någon diskussion om det här är en allmän skatt eller en specialavgift. Vi ha i bevillningsutskottet efter en ingående prövning av dessa ting kommit till det resultatet — och vi stödjäs därvid av alla remissmyndigheterna — att det är en specialavgift och att den sålunda bör vara avdragsgill. Jag har nog haft uppmärksamheten fäst vid vad detta kan betyda. Jag erkänner oförbehållsamt, att man berövar finansministern minst en miljon kronor. För min personliga del har jag tillåtit mig att säga, att det finns bara en utväg i detta avseende, nämligen att man höjer skogsvårdsavgiften från 1½ till 2 promille. Då får finansministern igen det belopp, som han förlorar genom denna åtgärd. För min personliga del har jag således ingenting emot att rekommendera finansministern att vidta en sådan åtgärd.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr HEDLUND i Rådom: Herr talman! När ifrågavarande lagändring vidtogs, var man av utredningsbetänkandet och propositionen att döma av den meningen, att dessa avgifter vore att betrakta som en ersättning för sådant arbete, som skogsvårdsstyrelserna utföra åt skogsägarna. Är man av den meningen är det svårt att komma fram till att inte denna skatt bör vara avdragsgill i likhet med andra omkostnader för skogsbruket. Mig förefaller det som om fallet är tämligen likartat med ett åkeriföretags skatter för sina bilar. Det är väl ingen, som skulle vilja bestrida, att en sådan skatt

Rätt att vid taxering åtnjuta avdrag för skogsvårdsavgift.

är en avdragsgill omkostnad för rörelsen. Och är man på det klara med det, förefaller det mig, som om man också bör vara med om att skogsvårdsavgiften såsom varande en »ersättning för tjänster», som skogsvårdsstyrelserna göra skogsägarna, bör vara en avdragsgill omkostnad.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag vill vill bara säga till den siste ärade tälaren, att det här förhållandet ju inte på något sätt har ändrats sedan riksdagen 1947 enhälligt beslöt nu gällande ordning. Det har egentligen inte hänt någonting, som borde föranleda ändring i den ståndpunkt man då intog.

Till herr Olsson i Gävle skulle jag vilja säga, att det är gott och väl, att jag till ett annat år kan komma med förslag om höjning av skogsvårdsavgiften, men för nästa budgetår förlorar väl i alla fall statskassan denna miljon kronor.

Herr JONSSON i Skedsbygd: Herr talman! Det förefaller ganska klart, att när den förutvarande skogsvårdsavgiften eller skogsaccisen, som fyllde samma ändamål, som man nu avser att fylla med den nuvarande skogsvårdsavgiften, var avdragsgill, bör även den senare vara det. Det är ju en sådan allmän omkostnad som drabbar skogsägarna. Med anledning av att finansministern sade, att detta betyder en klar skatteövervärlring, kan man ju ställa frågan, huruvida inte nuvarande förhållande, när denna skatt inte är avdragsgill, innebär en klar skatteövervärlring på skogsägarna. Skogsägarna, som få betala fastighetsskatt för marken, för skogen, medan den växer, och förmögenhetsskatt på den, ifall en förmögenhet ligger bakom, och dessutom inkomstskatt, när den avverkas, betala nog sina skatter. Talet om skatteöver-

vältring imponerar inte mycket på mig. Jag ser det närmast så, att en sådan skatteövervärlring skulle innebära återställande av rättvisa på denna punkt.

Det var ganska intressant att höra den nya motivering utskottets ordförande anförde, när han sade, att det nog inte funnes någon annan utväg än att höja skogsvårdsavgiften för att återigen få in ifrågavarande belopp. Man kan ifrågasätta, om det verkligen skall vara nödvändigt. Jag tror att skogsägarnas skatter för skogens taxeringsvärde många gånger om täcka de kostnader staten har för skogsvårdande åtgärder.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Jag nödgas bara säga, att det inte kan vara någon för herr Jonsson i Skedsbygd ny motivering att här tala om en förhöjning av skogsvårdsavgiften till två promille. Det tillät jag mig göra redan i utskottet, så att det bör inte vara någon överraskning. En sak är att genomföra avdragsrätten. En annan sak är att diskutera om den promillesats, som skall gälla i ifrågavarande avseende.

Herr LUNDBERG: Herr talman! Efter de upplysningar som här lämnats finns det ingen anledning för oss att i år bifalla utskottets förslag, då det icke föreslagit de ändringar, som skulle ge den miljon kronor, som genom ett bifall till förslaget skulle fränhändas staten. Jag anser därför, herr talman, att det är rimligt att vi avslå utskottets förslag, och jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr KRISTENSSON i Osby: Herr talman! Jag vill bara kort och gott säga, att vi i bevillningsutskottet alla kommit till den uppfattningen, att detta är en specialskatt, och därför bör den vara avdragsgill. Jag yrkar för min del, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Interpellation angående extra ordinarie och vikarierande folkhögskollärares semester rätt.

Herr JANSSEN i Aspeboda: Herr talman! Om införande av avdragsrätten nödvändiggör uttag av högre skatt, undrar jag, om inte resultatet blir, att man hoppar ur askan i elden. Om jag tänker mig ett taxeringsvärde av 10 000 kronor, blir avgiften 15 kronor efter 1,5 promille och 20 kronor efter 2 promille. Då är det inte säkert, att man inte hoppar ur askan i elden, om den tanken ligger bakom, att man skall genomföra en sådan höjning. Därför borde väl ändå först avgöras, om denna skogsvårdsavgift skall vara en speciell skatt eller inte.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Det är klart att herr Jansson i Aspeboda har rätt däri, att de mindre skogsägarna hoppa ur askan i elden. Denna avdragsrätt har nämligen sin största betydelse för de skogsägande bolagen. Deras skogsvårdsavgift blir ju genom införande av avdragsrätten förminskad till 60 procent, d. v. s. de få en lindring med 40 procent. Det är inga små skogsägare som kunna få en sådan lindring.

Herr NILSSON i Svalöv: Herr talman! Jag vill bara upplysa kammaren om att när utskottet fattat ett enhälligt beslut i denna fråga, stöder det sig bl. a. på, såsom också framgår av utskottsbetänkandet, remissyttranden. Dessa remissyttranden gingo så gott som alla i en enda riktning. De förordade att motionerna borde bifallas. Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lundberg begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande

de voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 40, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta handläggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7.30 em, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 29.**Interpellation angående extra ordinarie och vikarierande folkhögskollärares semester rätt.**

Ordet lämnades på begäran till

Herr KYLING, som anförde: Herr talman! Sedan 1938 gäller enligt semesterlagen den bestämmelsen att alla arbetstagare — med undantag av sådana hos staten anställda, för vilka särskilda föreskrifter om semester gälla — äga rätt till viss minimisemester.

En stor del av lärarkåren vid folkhögskolorna består av extra ordinarie och vikarierande lärare. Till dessa befattningshavare utbetalas lön enligt Kungl. Maj:ts kungörelse 1942 nr 801,

Interpellation angående förbud mot utförsel av skattefria tobaksvaror. — Interpellation angående skyldighet för förare av motorfordon att ställa sitt fordon till förfogande för vissa sjuktransporter, m. m.

3 §, i princip för varje folkhögskolekurs.

Självfallet vore det olämpligt, om semester skulle utgå medan en kurs pågår. Den måste därför av praktiska skäl förläggas till kursfri tid. Då lön emellertid utbetalas för varje kurs, skulle i detta fall semester böra ersättas av semesterersättning.

Det uppges emellertid att semesterersättning utgår till de nämnda lärarkategorierna i ett mycket begränsat antal fall. I stället måste regeln anses vara, att varken semester eller semesterersättning tillerkännes dessa lärare.

Jag anhåller om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa följande fråga:

Är statsrådet i tillfälle att delge kammaren sin uppfattning — med hänsyn till gällande avlöningsregler — om att extra ordinarie och vikarierande folkhögskolelärare regelmässigt icke tillerkänns semesterrätt?

Denna anhållan bordlades.

§ 30.

Interpellation angående förbud mot utförsel av skattefria tobaksvaror.

Herr STAXÄNG erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Enligt lag den 11 juni 1943 ang. statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror utgår skatt icke för tobaksvaror, som hos monolets utövare inköpas såsom proviant för fartyg, därest varorna med fartyget under stadgad tullkontroll utföras till utrikes ort. Denna bestämmelse synes bl. a. ha givit fiskebåtar möjlighet att såsom proviant medföra tobaksvaror, för vilka skatt icke behövt erläggas. I skrivelse den 28 oktober 1949 har Svenska tobaksmono-

polet ifrågasatt att förbud borde meddelas bl. a. vissa fiskebåtar att utföra obeskattade tobaksvaror såsom proviant. Tidigare ha så vitt känt inga invändningar gjorts mot den förmån som härigenom tillkommit fiskarna i deras krävande yrke.

Jag får därför anhålla om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kungl. finansdepartementet få rikta följande fråga:

Är herr statsrådet villig upplysa kammaren huruvida inom finansdepartementet är under övervägande att föreslå förbud mot utförsel av skattefria tobaksvaror och i så fall huruvida sådant förbud är avsett att gälla även beträffande fiskare?

Denna anhållan bordlades.

§ 31.

Interpellation angående skyldighet för förare av motorfordon att ställa sitt fordon till förfogande för vissa sjuktransporter, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Herr DAHLGREN, som anförde: Herr talman! Av och till förekommer det att en person, som till följd av olycksfall, misshandel eller akut sjukdom är i ögonblickligt behov av läkarvård, inte så snabbt som det är möjligt och nödvändigt kommer under sådan vård. Tillkallad ambulansbil eller polisbil kan vid tillfället i fråga inte anlåda omedelbart, eller också är det tidsödande att tillkalla sådan bil.

Det har på senaste tiden inträffat flera fall i vårt land, då bilister kategoriskt vägrat att transportera sådana personer till sjukhus, som segnat ner på gatan till följd av livshotande akut sjukdom eller som skadats vid olycks-

Interpellation angående ändring av nuvarande praxis i fråga om överlåtelse i vissa fall av med statsmedel tertiärbelånade flerfamiljshus.

fall. Bilisten, som handlar på detta sätt, motiverar detta med att han inte vill ha bilen nedblodad eller på annat sätt skadad, eller helt enkelt med att han inte har med saken att göra. Det är emellertid upprörande, att en människas liv kanske skall tillspillo givas för att en bilklädsel skall få förbli oskadad. Om väl också flertalet bilister äro beredda att hjälpa en människa, som är i behov av omedelbar transport till sjukhus, så är det dock ett oeffterrättligt förhållande, att mindre ansvarskännande bilister skola kunna vägra sådan hjälp. Det skulle otvivelaktigt också stå i bästa överensstämmelse med den allmänna rättsuppfattningen om en ändring härvidlag företoges.

På grund av vad jag nu anfört får jag anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet rikta följande fråga:

Har statsrådet för avsikt att föreslå sådan ändring eller sådant tillägg i vederbörlig lagtext, att förare av motorfordon förpliktas att ställa sitt fordon till förfogande för sådan oförutsedd transport, som erfordras för att på snabbast möjliga sätt föra skadad eller svårt sjuk person till sjukvårdsanstalt, samt att statskassan i sista hand svarar för den ekonomiska skada, som härigenom kan drabba bilens förare eller ägare?

Denna anhållan bordlades.

§ 32.**Interpellation angående ändring av nuvarande praxis i fråga om överlåtelse i vissa fall av med statsmedel tertiärbelånade flerfamiljshus.**

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr DICKSON, som yttrade: Herr talman! Enligt Kungl. Maj:ts kungörelse den 29 juni 1946 om tertiärlån och till-

lägglån för flerfamiljshus tillkommer det byggnadslånebyrån, numera bostadsstyrelsen, att handhava låneverksamheten för statens räkning. Vid behandlingen av ett tertiärlåneärende fastställer bostadsstyrelsen ett avkastningsvärde å den fastighet, som är avsedd att belånas. I förekommande fall beviljas därefter tertiärlån i förhållande till detta värde.

I 17 § i nämnda kungörelse finnas regler för förfarandet i de fall, där fastighet, för vilken tertiärlån beviljats, övergår till ny ägare. Sålunda skall den nye ägaren viss tid efter övertagandet av fastigheten göra ansökan om att få övertaga lånet. Vill bostadsstyrelsen icke bifalla ansökan kan lånet uppsägas till betalning genast eller efter viss tid.

Där köpeskillingen icke överstiger det ursprungligen fastställda avkastningsvärdet eller detta värde jämte sådana på fastigheten nedlagda kostnader, som bostadsstyrelsen anser höja avkastningsvärdet, brukar övertagande av betalningsansvaret för lånen godkännas. Där köpeskillingen för lånet är högre än vad nyss nämnts, bruka ansökningarna regelmässigt avslås.

Vissa kostnader utöver köpeskillingen äro ofrånkomliga vid köp av fastigheter, t. ex. lagfartsstämpel, medan andra kostnader äro regelmässigt återkommande, t. ex. mäklarprovisioner. Sådana kostnader höja icke en fastighets avkastningsvärde, men otvivelaktigt öka de köparens kostnad för förvärvet. I enlighet med praxis medger bostadsstyrelsen icke ens den höjning av fastighetspriset, utöver det ursprungligen bestämda avkastningsvärdet, som betingas av dylika kostnader. En köpare av en tertiärbelånad fastighet måste därför alltid komma att göra en förlust, om han av en eller annan orsak måste i sin tur sälja fastigheten, även om det finns köpare som äro villiga att betala det med dessa kostnader ökade priset. Det påstås, att denna praxis lett till att

Interpellation angående ändring av nuvarande praxis i fråga om överlåtelse i vissa fall av med statsmedel tertiärbelånade flerfamiljshus.

en del av köpeskillingen ofta betalas under bordet.

Ett försök att sanera fastighetshandeln har gjorts därigenom att handelskamrarna lämna auktorisation åt därav förtjänta mäklare. Auktoriserade mäklare deltaga givetvis icke vid förmedling av affärer, där en del av valutan erlägges under bordet. Den upprätthållna praxis leder därför till den icke önskvärda konsekvensen, att handeln med statsbelånade fastigheter alltmer tenderar att övergå från de auktoriserade mäklarna till mindre nogräknade förmedlare.

Den möjlighet som finnes att uppgöra affären utan att erhålla bostadsstyrelsens tillstånd, därför att den köpeskillning, som är avtalad mellan parterna, överstiger det värde, som styrelsen godkänner, består i att statslånen inlösas. Dessa löpa emellertid med förhållandevis låg ränta och med en säkerhet, som icke är bankmässig. Inlösen av lånen förutsätter därför att fastighetsköparen har en relativt solid ekonomisk ställning eller att han kan skaffa sig kredit. Praxis gynnar således de bättre situationer.

Ett gravationsbevis utvisar icke något om de villkor, som gälla beträffande statslånen. Fastighetsköpare i gemen äro vana vid att det bara är en formalitet att övertaga betalningsansvaret för en inteckning, som redan vid köpet är belånad. Lyckas en säljare, eventuellt i samråd med en icke nogräknad förmedlare, åstadkomma ett köpeavtal med »för hög» köpeskillning för fastigheten med en köpare, som är i god tro, är det mot denne godtroende köpare, som staten riktar sin reaktion. Säljaren går fri, om han sett sig för.

De anförda exemplen torde visa, att nuvarande praxis vid prövning av över-

tagande av statliga tertiärlån medför ett flertal olyckliga konsekvenser.

Man torde svårigen kunna finna några fördelar hos det tillämpade systemet. Både genom den allmänna hyresregleringen och genom de särskilda villkor, som kunna knytas till tertiärlånen med avseende på hyresnivån i den belånade fastigheten, är det möjligt att låsa fast förräntningen av fastigheten, om detta anses vara värdefullt. Tron på att myndigheter bättre än fastighetsköparen själv kunna avgöra, hur stor andel han bör ha av fastighetens avkastning, synes icke vara tillräckligt starkt motiv för den verksamhet, som bostadsstyrelsen bedriver på ifrågavarande område. I varje fall synes omtanken om köparens bästa icke böra leda till att, om han betalat mer för en fastighet än staten anser försvarligt, han dessutom skall drabbas av ett straff, som består i att han icke får behålla de subventionsbetonade statslånen.

Jag anholder om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få rikta följande fråga:

Ämnar herr statsrådet vidtaga åtgärder i syfte att få den praxis ändrad, vilken innebär att bostadsstyrelsen icke godkänner överlåtelse av med statsmedel tertiärbelånade flerfamiljshus, där köpeskillingen — eventuellt endast med säljarens direkta omkostnader vid förvärvet av fastigheten — överstiger det fastigheten åsatta s. k. avkastningsvärdet?

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 5.44 em.

In fidem
Gunnar Brith.

Onsdagen den 26 april.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes därvid förhandlingarna till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Sveriges anslutning till Internationella valutafonden och Internationella återuppbyggnadsbanken m. m.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till Internationella valutafonden och Internationella återuppbyggnadsbanken m. m.

I en den 10 februari 1950 dagtecknad proposition nr 89, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handling, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag föreslagit riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i propositionen förordats vidtaga de åtgärder, som kunde erfordras för Sveriges anslutning till Internationella valutafonden och Internationella återuppbyggnadsbanken, ävensom att lämna en av riksbanksfullmäktige förutsatt garanti för täckning av riksbankens eventuella förluster på grund av ifrågavarande medlemskap,

dels bemyndiga riksbanken att tillskjuta insatskapitalet,

dels ock — därest anslutning till förenämnda institutioner icke komme att ske — bemyndiga Kungl. Maj:t att ingå de särskilda valutaavtal, varom artikel 24 mom. 6 Havanastadgan för en internationell handelsorganisation och artikel 15 § 6 i det allmänna tull- och handelsavtalet innehölle bestämmelser.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr JOHANSSON i Stockholm: Herr talman! Det förekommer varje arbetsdag i denna kammare att vi timalt diskutera anslag på något tiotusental kronor till nödvändiga eller mycket behjärtansvärda ändamål, vilka avvisas med kalla handen med hänvisning till det statsfinansiella läget. Det förekommer nästan lika ofta, att riksdagen med liknande motiveringar avslår investeringsförslag, vilka skulle lända till nytta för vårt näringsliv och vårt land. Sist uppsköts för andra gången den stora sjukförsäkringsreformen med hänvisning till det statsfinansiella läget.

Men ibland ta kamrarna sig ledigt, och utan debatter och inför tomma bänkar kunna alla hämningar släppa, och man är plötsligt beredd till jätteinvesteringar, som ingen tycks lägga märke till. Jag ser inte ens herr Rubbestad närvarande i kammaren nu, och det inger mig en viss besvikelse, att denne trogne väktare i natten är mycket uppmärksam när det gäller miljoner men inte ser upp med miljarder, ty det är just vad det här är fråga om.

Anslutningen till Internationella valutafonden och Internationella återuppbyggnadsbanken är en följd av Havanastadgan, som vi ha bekämpat, och Annecy-överenskommelsen. Nu komma räkningarna, och det innebär att Sverige skall ge regeringen en fullmakt att ansluta sig till dessa båda institutioner, och detta kommer att kosta, om man summerar ihop insatserna till Internationella banken och valutafonden,

Sveriges anslutning till Internationella valutafonden och Internationella återuppbyggnadsbanken m. m.

inte mindre än enligt den lägsta beräkningen 621 miljoner kronor, därav 80 miljoner, kanske 92 miljoner kronor i guld.

Utskottet säger, att det är klart att denna inbetalning i guld givetvis minskar riksbankens för utländska betalningar disponibla behållning av guld eller US-dollars och därmed vår rörelsefrihet på valutaområdet, men — fortsätter utskottet — häremot böra ställas möjligheterna att i utbyte mot egen valuta hos fonden anskaffa andra länders valutor. Men det står i utlånet endast, att vårt land har rätt att i ökad omfattning inköpa utländska valutor, och det är inte på något sätt ifrågasatt, att dessa inköp skola ske i samma omfattning som vi avhända oss valutor.

Därtill kommer, att detta inte är hela insatsen. Man räknar med att insatsen i vardera Internationella banken och valutafonden skall uppgå till 100 miljoner US-dollars eller enligt nuvarande kurs 1 036 miljoner kronor. En fantastisk summa! Av detta belopp skola, som sagt, »endast» — det är naturligtvis ett oriktigt ord i detta sammanhang — om regeringens förslag går igenom, betalas 621 miljoner kronor.

De 414 miljoner kronorna skola inbetalas, om de behövas för att infria av banken ställda garantier eller för betalningar å av banken upptagna lån. Märk väl tillägget: inbetalningen skall därvid fullgöras i guld, US-dollars eller sådan valuta, som erfordras för att infria den förbindelse, som föranlett betalningsyrkandet! Alltså: i sämsta fall kunna vi bli tvingade att betala ytterligare 414 miljoner kronor i guld. Plötsligt har man glömt vårt ansträngda valutaläge.

I gengäld skulle vi få ytterst begränsade, tvivelaktiga fördelar. Det enda som är säkert är, att vi genom denna anslutning skulle få hjälpa till att finansiera den politik, som kännetecknas

av Trumans bekanta fjärde punkt, som handlar om internationella investeringar i underutvecklade länder. Enligt de amerikanska kalkylerna skulle staterna stå för insatserna och privatkapitalet skörda de eventuella profiterna, och det är framför allt politiska investeringar, såsom framgår av vad som redan har gjorts i länder som Turkiet, Grekland, Kina och Indokina.

Vi ha i flera motioner yrkat avslag på de ursprungliga förslag, vilka innefattat själva grunderna till denna fortsatta insyning i Sverige i mycket omfattande internationella sammanhang. Vi ha yrkat att Sverige skulle utträda ur Marshall-organisationen och ur Europarådet. Vi röstade emot Havana-stadgan, som utgör själva grundvalen till detta förslag om inträde i Internationella valutafonden och Internationella återuppbyggnadsbanken.

Jag har ingen som helst förhoppning om att ens denna jättesumma på över en miljard kronor, av vilken kanske hälften måste betalas i guld, skall avskräcka kammaren. Vi ha inte motionerat i alla dessa efterföljande frågor, som förorsakats av tidigare beslut, men den grupp, vi villhöra, vill icke ha något som helst ansvar för denna politik, och därför, herr talman, yrkar jag avslag på utskottets förslag.

Herr ANDERSSON i Munkaljungby: Herr talman! Vi ha inom bankutskottet ägnat denna fråga en synnerligen omsorgsfull behandling, och vi ha haft föredragningar och ha vid olika sammanträden behandlat detta ärende. Det rådde nog från början inom utskottet en rätt stor tveksamhet, åtminstone bland en del av utskottets ledamöter, men sedan vi grundligt genomgått detta ärende, kunde vi ändå till slut komma till ett enhälligt beslut.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag såväl därå som å Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 2.

Föredrogs vart efter annat:

första lagutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckt motion angående straff för fartygsbefälhavare, som visat oförstånd eller varit försumlig i tjänsten; samt

andra lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av väckt motion angående behörighet att utöva läkarkonsten.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 3.

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303), dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 10 mars 1950 dagtecknad proposition, nr 115, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303).

Härigenom förordnas, att prisregleringslagen den 30 juni 1947, vilken jämlikt lag den 3 juni 1949 (nr 317) gäller till och med den 30 juni 1950, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1951.

I samband med propositionen hade

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

utskottet till behandling förehaft två i anledning av densamma väckta motioner, nämligen inom första kammaren nr 421 av herr *Andrén m. fl.* och inom andra kammaren nr 510 av herr *Hjalmarson m. fl.* I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen för sin del måtte giva prisregleringslagen den 30 juni 1947 fortsatt giltighet endast till och med den 31 december 1950 samt att riksdagen måtte understryka, att prisregleringslagen vore en fullmaktslag och att priskontrollen borde avvecklas på varje varuområde, där detta kunde ske utan påtaglig risk för prishöjningar.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte antaga det genom förevarande proposition, nr 115, framlagda lagförslaget oförändrat; samt

B. att motionerna I: 421 och II: 510, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i motivering-
en anført, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Wistrand* och *Hagård*, vilka ansett, att prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303) borde givas fortsatt giltighet allenast till och med den 31 december 1950, och till följd därav yrkat, att propositionen måtte bifallas med den ändringen att i den föreslagna lagen orden »den 30 juni 1951» måtte utbytas mot orden »den 31 december 1950».

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HAGÅRD**: Herr talman! Frågan om priskontroll och prisreglering förekommer på inte mindre än två ställen på dagens föredragningslista, såväl här i andra lagutskottets utlåtande som sedermera under allmänna beredningsutskottets rubrik. Här gäller det emellertid själva prisregleringslagen.

Alla, som ha sysslat med detta spörsmål, försäkra att de numera äro över-

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

ens åtminstone på ett par punkter. I en punkt säger man, att en allmän statlig priskontroll i och för sig inte är önskvärd utan att den är ett nödvändigt ont, och i en annan punkt säger man, att priskontrollen bör i varje fall inte behållas längre än som är nödvändigt med hänsyn till det ekonomiska läget. På dessa punkter är man alltså överens. Men när det sedan gäller den praktiska bedömningen av förhållandena och det slutliga avgörandet, när en avveckling av regleringstvånget verkligen bör äga rum, brytas meningarna mot varandra.

I propositionen med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen föreslås, att gällande prisregleringslag skall erhålla fortsatt giltighet t. o. m. den 30/6 1951. Man är i princip enig om att denna lag bör förlängas intill detta kalenderårs slut — alltså till den 31/12 1950 — och utskottet har utan vidare uttalat sig för en sådan förlängning, men när man sedan kommer in på frågan, om denna lag skall gälla även efter den 1/1 1951, alltså närmast under det första halvåret 1951, råder det delade meningar. Reservanterna, som finnas upptagna under utskottsutlåtandet, ha i sin uppfattning anslutit sig till de synpunkter, som framförts i en motion i första kammaren av herr Andrén m. fl. och i denna kammare av herr Hjalmarson m. fl.

Vi ha ansett, att med hänsyn till den faktiska utvecklingen på varumarknaden med en ökad varutillgång, ja, t. o. m. en påtaglig varumättnad på de flesta områden, bör en successiv avveckling ske fortast möjligt och åtgärder i denna riktning vidtagas redan den allra närmaste tiden.

Tillgång och efterfrågan böra hålla varandra i jämvikt, och för den, som personligen under en rad av år haft tillfälle att på nära håll dagligen följa de prisreglerande organens verksamhet och deras sätt att stelbent binda näringslivet, står det också klart, att inga hinder böra resas mot en återgång till

frihetens återställande på detta område så snart som möjligt.

T. o. m. andra lagutskottet bekänner sig till samma uppfattning. Det har endast förklarat, att den omständigheten, att det föreligger en viss osäkerhet rörande avvecklingen fr. o. m. nästa kalenderårs början, gör att man här måste gå in för en förlängning även under första delen av nästföljande kalenderår.

Man kan fråga, hur man skall bära sig åt för att verkligen få visshet beträffande den framtida utvecklingen. Skall man vänta på att få en klar upplysning i detta fall, är jag rädd för att en avveckling aldrig kommer att äga rum. En omständighet, som för övrigt för mig personligen har varit ganska avgörande, är att man numera t. o. m. hör röster, som antyda, att det vore tillfredsställande, om prisregleringen kunde fortsätta. Man har t. o. m. funnit, att de maximipriser, som ha åsatts varorna genom priskontrollnämndens ingripande, i regel bli utförsäljningspriser, som binda marknaden.

När man hör sådana uttalanden, blir man skeptisk. I den skrivelse från priskontrollnämnden, som omnämnes i själva propositionen, har priskontrollnämnden antytt att det är nödvändigt ur personalsynpunkt, att man får en viss övergångstid och att man, i varje fall icke redan under innevarande år, icke kan vidtaga några avvecklande åtgärder. Men den, som har haft erfarenhet av svårigheterna när det gäller att över huvud taget avveckla det som hör samman med vår kristid, vet att detta en gång måste ske och att själva krisorganen och framför allt personalen någon gång måste finna sig i det obehag, som avvecklingen kan medföra. Det är här framför allt en tidsfråga.

Herr talman! Jag har med detta velat belysa reservanternas inställning till denna fråga, och jag ber att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr SCHMIDT: Herr talman! Med tanke på detta ärendes fortsatta behandling, närmast under nästa år, skulle jag vilja framföra några synpunkter i denna fråga.

Här har talats om att man med hänsyn till den hos priskontrollnämnden anställda personalen bör uppskjuta nämndens avveckling till mitten på nästa år. Detta skäl kan jag inte godta, därför att jag inte tycker, att resonemanget är tillräckligt klart på denna punkt. Den kvalificerade personal, som är anställd i statstjänst, kan ju alltid när som helst förflyttas. Den kvalificerade personal, som kommer från näringslivet, kan dit återvända när som helst. Värre är det för den personal, som inte har den förankring jag här berört. Det är ju dock troligt, att — om jag så får uttrycka mig — den duktiga personalen, som haft möjligheter att tillträda andra befattningar, redan har givit sig i väg från priskontrollnämnden.

Emellertid är det nödvändigt med en viss uppsägnings- och avvecklingstid, och då man ju under alla omständigheter måste räkna med att nämnden skall vara i verksamhet till årets slut, tycker jag att det är praktiskt att lagen i fråga får gälla till mitten av nästa år. Därför kommer jag, herr talman, att ansluta mig till utskottets förslag.

Jag kommer sedan in på några allmänna synpunkter. Jag vill erinra om att jag i debatten om den allmänna ekonomiska politiken den 25 maj 1949 gjorde några uttalanden om priskontrollen, där jag framhöll att priskontrollen verkar bromsande på prisförändringar i båda riktningarna — den bromsar prishöjningar, och den bromsar också prissänkningar. Den kan i gynnsamma fall stoppa en prishöjning, men också i ogynnsamma fall förhindra en prissänkning. Jag framhöll också den psykologiska sidan av saken och gjorde det uttalandet, att man bortser alldeles för mycket från det spel, som under

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

normala förhållanden äger rum mellan köpare och säljare och som har en utomordentlig betydelse i fråga om prissättningen. Detta spel är ur räkningen, så länge priskontrollen lägger sig emellan.

Nu är läget det, att vi ha både prishöjnings- och prissänkningstendenser. Jag avser härmed inte att väcka någon debatt om utsikterna på varumarknaden. Tydligt är emellertid, att båda slagen av tendenser föreligga, och det anser jag vara ett gott tecken. Men när det gäller möjligheten att åstadkomma prissänkningar föreligger här en mentalitet, som jag skulle vilja försöka komma till rätta med. Det är just på den punkten som jag närmast har känt mig uppmanad att yttra mig.

Det har nämligen påpekats, inte bara i propositionen och utskottsutlåtandet utan även i remisserna, att man inte bör slopa priskontrollen så länge det föreligger risker för prisstegringar och risker för en ogynnsam prisutveckling på ett visst område. Ja, det är just det, att vi bara tala om risker. Hur skulle det vara om vi i stället sade, att priskontrollen må försvinna från ett visst varuområde när det finns en *chans till prissänkning*?

Jag skall sluta med att berätta en liten historia. En ung ingenjör var anställd hos mig när jag var chef för ett industriellt företag. Han blev flyttad till ett statligt företag, som var mycket byråkratiskt skött men som numera blivit föremål för omorganisation. Jag frågade honom hur han trivdes där. Ja, sade han, i början var det förskräckligt. Jag fick lov att ha skriftligt medgivande på allting, även när jag skulle ha ett telefonsamtal. Men nu har jag blivit sådan, sade han!

Det är just detta jag vill framhålla. Sitter man länge i priskontrollnämnden »blir man sådan», man får till slut den känslan, att man reglerar prisutvecklingen på ett utomordentligt förnämligt sätt. Det finns emellertid inget in-

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

strument som är så ofullkomligt som en priskontrollnämnd, åtminstone vill jag öppet erkänna det, eftersom jag suttit där. Jag brukade alltid säga till mina amanuenser när det var resonemang om en kalkyl: Kom ihåg, att det alltid är någon, som blir lurad, den sökande eller priskontrollnämnden. Därmed vill jag inte ha sagt att priskontrollnämnden inte en och annan gång genomskådade kalkyler, som godtogos, men man ansåg det vara klokt att fara varliga fram.

Med dessa ord har jag, herr talman, velat lägga grunden till en friare bedömning av denna fråga när den nästa år kommer upp. Som framgår av mitt uttalande yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr HJALMARSON: Herr talman! Efter att ha hört den föregående ärade talarens inlägg med dess mycket starka kritik mot den statliga priskontrollnämndens verksamhet samt dess mycket starka understrykande av nämndens ofullkomligheter kan jag inte riktigt förstå hur talaren — vid avvägningen mellan skälen för och emot — kunde stanna vid ett tillstyrkande av utskottsutlåtandet.

Ur vår synpunkt sönderfaller den fråga, som nu behandlats, i två delar. Först ha vi problemet om prisregleringen under sista halvåret 1950, därefter problemet om priskontrollen under första halvåret 1951. Jag tar först upp frågan om prisregleringen under återstoden av innevarande år. För att spara tid skall jag med talmannens tillåtelse be att i detta sammanhang även få säga några ord i anknytning till beredningsutskottets utlåtande nr 35, som också behandlar en motion från vårt håll rörande den statliga priskontrollen.

Enighet råder om att priskontrollnämnden bör få fortsätta sin verksamhet till årets slut. Däremot bryta sig

meningarna om direktiven för nämndens verksamhet. I förhandlingsdelegationen för översyn av dessa direktiv framträdde två olika uppfattningar. Enligt den ena borde prisregleringen upphävas beträffande sådana varuslag eller grupper av varor, för vilka genomsnittligt sett risk för prisstegringar icke föreligga. Enligt den andra borde prisregleringen släppas beträffande visst varuslag eller viss grupp av varor endast om sannolika skäl tala för att pris-sänkning kan åstadkommas. Kungl. Maj:ts formulering av riktlinjerna för priskontrollen från och med den 15 april 1950 synes innebära en kompromiss mellan dessa ståndpunkter, vars rätta innebörd emellertid är mycket svår att tolka för en utomstående.

För min del vill jag endast stryka under att det vore orimligt, om prisstegring icke skulle kunna tolereras ens på enstaka artiklar. Självfallet bör genomsnittsberäkningen för ett helt varuområde vara utslagsgivande. Hur skall man eljest kunna tillgodose konsumenternas intresse av en produktion, som så nära som möjligt ansluter sig till deras önskemål och efterfrågan? Konsumenternas huvudintresse måste rimligtvis vara att den allmänna prisnivån icke stiger — inte att varje enskild artikel bibehålles vid sitt nuvarande läge. I detta sammanhang vill jag fästa uppmärksamheten på företagsamhetens klart dokumenterade vilja att draga sitt strå till stacken för att underlätta den antiinflationistiska politiken. Alla äro med på att priskontrollnämnden skall kunna vägra prishöjning, om nämnden genom lönsamhetsberäkningar kan visa att en kostnadsökning kan bäras. Företagen ha alltså förklarat sig beredda att under angiven förutsättning acceptera sänkt lönsamhet.

Det framgår av direktivens utformning, att begreppet service icke kommer att beaktas vid prissättningen. Det påstås nämligen att detta begrepp är mycket svårt att definiera. För kon-

sumenterna är det emellertid obestridd-
ligen en realitet. Alla veta, att vi lida
under stor brist på hemhjälp. Företa-
gen kunna övertaga en del av de ar-
betsbelastade hemmens uppgifter. Det
står i klar strid mot konsumenternas
intresse, om detta omöjliggöres på
grund av att företagen icke få ta ut
skälig ersättning för sina tjänster. Det
betyder att man förhindrar en möjlig-
het till minskning av arbetsbördan i
hemmen.

Den tredje synpunkten jag i detta
sammanhang vill stryka under är nöd-
vändigheten av att vi verkligen få ga-
rantier för att priskontrollnämnden, så
länge den finns kvar, låter sin verk-
samhet präglas av vilja till objektivitet
och av snabbhet och smidighet i hand-
läggningen. Det har vidtagits vissa er-
kännansvärda åtgärder för att tillgo-
dose dessa syftsmål. Viljan till objek-
tivitet tillåter jag mig dock fortfarande
sätta ett litet frågetecken för, i synner-
het efter att ha läst igenom berednings-
utskottets resumé av priskontrollnäm-
ndens yttrande över vår motion rörande
kontrollens avveckling. Jag skall bara
be att få taga ett exempel.

Nämnden har tagit upp ett yttrande
ur högermotionen beträffande pris-
kontrollens betydelse i samband med
stabiliseringspolitiken. »Motionärerna
ha härvid uttalat», refererar nämnden,
»att man kan över huvud taget ifråga-
sätta huruvida en priskontroll i detta
samband verkligen har någon avgörande
betydelse». Nämnden fortsätter: »Om
denna uppfattning vore allmänt veder-
tagen, kan med skäl priskontrollens
existensberättigande ifrågasättas. Det
förhåller sig dock obestriddligt så, att
priskontrollen städse betraktats som ett
led i den allmänna ekonomiska poli-
tiken under och efter kriget.»

Vad ha vi då sagt i vår motion, herr
talman? Jo, följande: »Priskontroll-
nämnden har som skäl för fortsatt pris-
kontroll under år 1950 anfört hänsynen
till stabiliseringspolitiken. Man kan

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

över huvud taget ifrågasätta huruvida
en priskontroll i detta samband verk-
ligen har någon avgörande betydelse.
I här diskuterat sammanhang har det
anförda skälet under inga förhållanden
någon bärkraft. Vad vi föreslå är pris-
kontrollens lättande på områden, där
detta icke medför påvisbara risker för
någon prishöjning.»

Detta är något annat än den uppfatt-
ning, som nämnden tillägger oss och
polemiserar emot. När man ser sådana
exempel förstår man lättare, att den
känslan är allmänt spridd bland före-
tagarna, att priskontrollnämnden funge-
rar som ett slags åklagarmyndighet,
icke som en oväldig förvaltningsinstans.

I detta avsnitt kan jag slutligen icke
underlåta att påtala det ganska egen-
domliga förhållandet, att icke de nya
direktiven för priskontrollnämnden bli-
vit underställda riksdagens prövning.
Vi få tillfälle att här i riksdagen be-
sluta i en stor mängd ganska bagatell-
artade ekonomiska frågor. Men när det
gäller ett spörsmål som det vi nu be-
handla med dess djupt ingripande be-
tydelse för det stora flertalet männi-
skor i detta land, då skjutes riksdagen
utan vidare åt sidan, trots att den är
samlad och inga tekniska hinder före-
ligga för dess hörande.

Jag skall sedan be att i största kort-
het få säga ett par ord om nästa fråga
— frågan om prisregleringens bestånd
efter utgången av 1950. De flesta kunna
väl vara eniga om att en naturlig balans
i samhällsekonomin endast kan upp-
nås inom ramen för en fri prisbildning.
Statlig priskontroll betyder statsdirige-
rad inriktning av konsumtionen. Vad
vi eftersträva är ett tillstånd, där kon-
sumenterna få ett direkt och person-
ligt inflytande över prisbildningen,
varigenom produktionen kan anpassas
efter konsumenternas på marknaden
uttalade önskemål. Statlig prisdirige-
ring motverkar intresset för rationali-
sering och sänker därmed effektiviteten
inom näringslivet. Ju längre priskont-

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

rollen får verka och ju mera näringslivet avlägsnar sig från naturliga marknadsförhållanden, desto större bli olägenheterna. En alltför länge bibehållen priskontroll motverkar prissänkningar och bevarar marknadsmässigt sett för höga priser. Så länge en vara är priskontrollerad tveka näringsidkarna att frivilligt företaga prissänkningar. De äro nämligen rädda för att priskontrollnämnden i ett sådant läge skulle komma att vidtaga ytterligare ingripanden och vid en eventuellt ny kostnadsökning vägra återgå till förutvarande priser.

Att statlig priskontroll medför snedvridning såväl i fråga om produktion som priser har ofta påvisats. Jag skall be att få lämna ett par exempel härpå. En välkänd fabrik i Sverige för tillverkning av kvalitetsverktyg har bland annat framställt en typ av saxar, som åsatts ett stoppris av 12 kronor, medan liknande saxar framställda på annat håll fått säljas för 14 kronor. För huggjärn och hyveljärn ha priserna varit knappt kostnadstäckande. Företagets hyveljärn kostade för tvenne olika utföranden 3:53 resp. 5:70 kronor, men samtidigt har i marknaden försålts utländskt hyveljärn för 5:25 resp. 7:50 kronor. Flacktänger i olika utföranden ha sålts av företaget för 3:90, 3:35 och 3:30 kronor, medan motsvarande priser för en sämre amerikansk tillverkning varit resp. 5, 5:50 och 5 kronor. Amerikanska linjetänger ha sålts i marknaden för 10:50 kronor, medan företaget i fråga fått uttaga endast 5:70 kronor. Tillverkningen av plåtslagartänger har nedlagts, sedan förlusten visat sig uppgå till 2:50 kronor per styck.

Ett konkurrerande svenskt företag har på filklovar tillämpat 25 procent högre pris än den här åsyftade firman. Priskontrollens vägran att tillmötesgå den senare firmans intressen har medfört en minskad tillverkning till förmån för det andra företaget. Samtidigt

ha väsentligt sämre filklovar av lättmetall sålts till mycket högre priser. Tillverkningen av skärpstål har nedlagts, likaså av kökssatser, vilka senare betingat ett pris av 27 kronor, medan i handeln såldes kökssatser av sämre kvalitet till 33 kronor. Detta är bara några exempel.

Den statligt godkända prissättningen uppfattas ofta både av företagen och av konsumenterna som ett slags officiell bekräftelse på prisets skälighet — en uppfattning, som visst inte behöver vara riktig. Omedelbart sedan priskontrollen släpptes på en del beklädnadsvaror sjönko priserna för viss bomullskonfektion med 5 procent, för en sådan stor artikel som bandvaror med 7—15 procent, för konstsilkeunderkläder med 15—20 procent och för handskar likaledes med 15—20 procent o. s. v. Å andra sidan var det ont om vissa strumptyper vid priskontrollens upphörande, och priserna stego något. Genast kom produktionen ordentligt i gång, och prisstegringen blev mycket kortvarig.

En statlig priskontroll, som kan vara nödvändig i en extraordinär situation, innebär vidare alltid allvarliga vådor från rättssäkerhetens synpunkt. Den skadar tilltron till förvaltningens opariskhet och oberoende av politiska bedömanden. Ingen myndighet bör få uppträda som åklagare och domare i samma sak. Det har också varit en inom svensk förvaltning hittills godtagen princip, att myndigheterna skola bevisa rättmätigheten och riktigheten av frihetsinskränkande åtgärder innan de vidtagas, men den principen har priskontrollnämnden åsidosatt.

Det är glädjande att fullständig enighet rått i den Haganderska kommittén om att priskontrollnämnden är ett olämpligt instrument för övervakning av konkurrensbegränsande företeelser inom näringslivet. I själva verket har prisregleringen själv bidragit till ökad samverkan inom näringslivet. Den har

visat sig utgöra ett faktiskt stöd för konkurrensbegränsande åtgärder och motverkat frivillig prissänkning icke minst på sådana områden, där redan förut konkurrensbegränsning förekommit. Man motverkar därför osunt kartellväsende och skadlig monopolism genom att avveckla den statliga priskontrollen.

I förbigående vill jag också här, innan jag slutar, bemöta en tanke, som ibland har skyntat. Man tycks på sina håll understundom anse, att den statliga priskontrollen skulle vara ett ändamålsenligt instrument för att påverka inkomstbildningen i samhället till företagsamhetens nackdel men till förmån för övriga grupper i samhället. Jag bortser då från det samhällsekoniskt ohållbara i tankegången. Jag vill bara fråga: Vad är det för slags människor, som svara för huvuddelen av svensk företagsamhet? Jo, den alldeles överväldigande delen uppbäres av köpmän, hantverkare, små verkstadsägare och andra liknande små och medelstora företagare. Deras inkomster skilja sig dock icke väsentligt från de stora löntagargruppernas inkomster. Många av dem fresta en ganska osäker tillvaro. Varför skulle de då behandlas sämre i inkomsthänseende än andra medborgargrupper? Kan en sådan uppfattning verkligen svara mot vad man anser vara socialt rättfärdigt? Jag tror det för min del inte.

Till sist vill jag, herr förste vice talman, erinra om att år 1947 konstaterade andra lagutskottet, »att den nuvarande priskontrollen tillkommit som ett medel att förhindra prisstegringar i ett varuknapphetstillstånd». Denna förutsättning existerar inte längre, och därmed har också den materiella grunden för priskontrollnämndens verksamhet bortfallit. Vidare räkna vi ju allmänt med — jag kommer här till något som i detta sammanhang har spelat en viss roll — att parterna på arbetsmarknaden skola kunna ålägga sig den åter-

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

hållsamhet och försiktighet vid behandlingen av lönefrågorna som läget kräver inför årsskiftet 1950—51. Detta är ett uttryck för vår tilltro till människornas förmåga att kunna bruka friheten under ansvar. Det finns inte någon anledning att hysa mindre tilltro till motsvarande förmåga hos företagsamhetens representanter när det gäller handläggningen av prisfrågorna. En rad representativa uttalanden, inte minst på sistone, ha givit klara belägg för den saken. Och vi ha också allt skäl att tro på konsumenternas förmåga att själva tillgodose sina intressen i ett system med fri prisbildning och verklig konkurrens — alltså ett sådant system som vi inom högern ha velat främja genom våra olika framstötter på det ekonomiska området.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till högerreservationen vid det här föreliggande utlåtandet från andra lagutskottet.

Herr EDSTRÖM: Herr förste vice talman! Det förutsattes ju att stabiliseringspolitikens skede skall avslutas i och med innevarande år, och i varje fall föreligga inte några överenskomelser om fortsatt lönestopp efter år 1950. Meningen är väl då — åtminstone ha vi inom näringslivet sett saken så — att man skulle försöka återställa förutsättningarna för en fri ekonomi. Men om riksdagen nu, såsom regeringen har föreslagit och andra lagutskottet tillstyrkt i sitt utlåtande nr 30, skulle förlänga prisregleringslagen att gälla även första halvåret 1950, betyder det att det skulle uppkomma en situation av mycket underligt slag. Hur har egentligen regeringen tänkt sig, att näringslivet skall kunna fungera i ett läge med fria löner och bundna priser? Visserligen har en liknande situation förelagat tidigare, men vi minnas ju hur den gav upphov till svåra konflikter och många gånger förlängde och försvårade avtalsförhandlingarna.

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

Finansministern har gärna talat om år 1950 som det sista stoppåret — det har framskyttat även i propositionen nr 237. Men han godtar utan vidare priskontrollnämndens argumentering när det gäller en förlängning av prisregleringslagen. Skall detta tolkas så, att man inte bör räkna alltför optimistiskt med löftena om att vi vid ingången av år 1951 skulle börja återvända till det friare ekonomiska system, som jag anser vara en grundförutsättning för vårt lands välbefinnande? Det är klart att övergångstiden kan medföra vissa besvärigheter. Men förr eller senare måste vi ju ta steget. Är det då inte bättre att göra det så snart som möjligt för att desto fortare komma in i normala förhållanden?

När andra lagutskottet förordar prisregleringslagens förlängning i enlighet med propositionens yrkande, så sker det med en ganska torftig motivering. Om man läser utlåtandet, får man veta att prisregleringslagen med hänsyn till stabiliseringspolitikens utformning egentligen bara behöver förlängas t. o. m. den 31 december 1950. Detta är just vad högern har framhållit i sin motion. Men, säger utskottet — och det är egentligen det enda utskottet säger — det kan dock inte anses utslutet att även under första halvåret 1951 en statlig priskontroll på vissa områden visar sig erforderlig. I och med detta har utskottet givit sitt bidrag till skapandet av en situation, som tvingar vårt näringsliv att halta och som öppnar möjligheter till svåra konflikter. Jag kan inte inse, att det finns någon anledning för riksdagen att bygga ett viktigt beslut på så lös grund som här tydligen föreligger.

Med herr talmannens tillstånd ha vi ju i detta sammanhang möjlighet att också taga upp frågan om den successiva avvecklingen av priskontrollen — det är punkt 86 på dagordningen. Vid denna punkt återfinnes beredningsutskottets utlåtande över högerns parti-

motion om successiv avveckling av priskontrollen, en fråga som vi alltså senare i dag få ta ställning till men som ju hänger mycket nära samman med den fråga som nu behandlas.

Många debatter om priskontrollens vara eller icke vara ha hållits här i riksdagen utan att man kunnat komma fram till någon klarare linje. Om jag har fattat saken rätt, äro vi i alla fall eniga om att priskontrollen bör bort så fort som möjligt. Uttrycket, att priskontrollen inte skall finnas kvar en dag längre än som är nödvändigt, har hörts till leda. Enigheten om dess avskaffande bygger väl på övertygelsen hos de flesta här i kammaren, att en statlig priskontroll drar med sig följder av olyckligaste slag för vårt produktionsliv. Den snedvrider och hämmar produktionen. Att den dessutom kostar staten pengar är ju en sak, som statsutskottet har observerat och sagt sitt ord om.

Allmänna beredningsutskottet, som yttrat sig om den successiva avvecklingen av priskontrollen, argumenterar inte i egentlig mening i sitt utlåtande. Utskottet överläter detta till priskontrollnämnden, vars yttrande har blivit utförligt refererat. Men inte heller nämndens argumentation har kunnat övertyga mig om att vår motion är så onödig som priskontrollnämnden velat göra gällande.

Visst har man släppt loss några varor. Det kan förresten anmärkas, att en hel del varor gjordes fria från priskontroll en kort tid efter det att högern i januari lade fram sin motion. Men även om nämnden således kan peka på vissa områden, som blivit fria, så tycker jag ändå att den visar en påtaglig ovilja att taga upp ett sakligt resonemang om frigivande av andra stora och viktiga varugrupper.

När nämnden blir angripen, svänger den sig alltid med en massa mer eller mindre teoretiska motiveringar för sig själv och sitt tillvägagångssätt. Jag an-

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

ser att det borde en gång för alla slås fast, att priskontrollens främsta uppgift är att förhindra vad man skulle kunna kalla knapphetsprisstegringar. Så var meningen från början när priskontrollen kom till, och om jag har förstått saken rätt, har i varje fall inte riksdagen godkänt någon annan grund för bedömningen av frågan om priskontrollens berättigande.

Det är självklart att man för närvarande inte vill avhända sig kontrollen över vissa varor, som ingå i socialstyrelsens levnadskostnadsindex. Priserna på sådana varor ha ju ett klart sammanhang med stabiliseringspolitiken. Men när det gäller andra varor, framför allt råvaror, tyckas de verkliga skälen för ett bibehållande av priskontrollen vara av annan art. Här är det väl snarast fråga om något som jag flera gånger tidigare talat om, nämligen en av de många länkarna i den ekonomiska kontrollkedja, varmed staten vill binda näringslivet.

Men håller man nu fast vid att priskontrollen är till för att motverka prisstegringar, som förorsakas av varubrist, bör ju motivet för att ha kvar priskontrollen bortfalla i och med att varutillgången blir normal. Det har efterlysts några konkreta exempel på varuområden, där tillgången och förhållandena i övrigt nu äro sådana, att man borde kunna taga bort den snedvridande priskontrollen. Jag vill gärna tillmötesgå priskontrollnämndens begäran på den punkten. Jag skulle kunna stå länge här och räkna upp sådana exempel, men jag skall inskränka mig till att taga några stycken, som jag tror kunna vara av värde.

Jag väljer då bl. a. biltillbehör och bilverktyg. När det gäller biltillbehör, är varutillgången tillfredsställande, och så snart man i större utsträckning kan påräkna en tysk import, vilket icke torde dröja alltför länge, kommer konkurrensen att bli så utomordentligt hård, att risk för prishöjningar sanner-

ligen inte kan föreligga. Beträffande, bilverktyg råder en mycket hård konkurrens och importen är tillfredsställande. Konkurrensen torde leda till prissänkningar redan i år.

Jag kan nämna elektrisk installationsmateriel, i fråga om vilken vi vänta en stark konkurrens. Varför den skall ligga under priskontroll förstår jag inte. Se vi på hushållsporslin, som tillverkas i Sverige, är det så att om vi gå in i en butik och fråga efter den varan, få vi veta, att detaljisterna på många håll i landet realisera porslin. Prisstoppet kan alltså hävas, men det finns fortfarande.

Kemikalieimporten är frilistad och importläget är mycket gott. Det råder fullständigt fri konkurrens, och då tycker jag nästan att det är löjligt att tro, att priskontrollen skulle kunna ge förmånligare priser än den fria konkurrensen.

I detta sammanhang kan jag också nämna kosmetika. På det området är varutillgången mycket riklig, och där ha vi också en mycket hög varuskatt. Den höga konsumtionsskatten på lyxvaror med 75 procent omöjliggör t. o. m. en liten, liten höjning av utförsäljningspriset, ty skatten skulle dra med sig en stark prisstegring. Någon risk för prishöjning finns det alltså inte, och då undrar man vad priskontrollnämnden kan ha för motiv för att bibehålla priskontrollen på ett sådant lyxområde, där den knappast kan ha någon betydelse ur stabiliseringssynpunkt.

Det finns vidare exempel i fråga om livsmedel. Där vill jag dra fram te. Te är upptaget på frilistan, och det betyder, att varutillgången är god. Men priskontrollnämnden har från sitt skrivbord spekulerat fram ett normalpris på te, vilket medför, att man tar ut ett enhetligt pris på te, oavsett kvaliteten, vilket naturligtvis är en stor nackdel för konsumenterna, eftersom det onekligen medför en kvalitetsförsämring. Den goda varutillgången och den rådande

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

konkurrensen motivera ett omedelbart slopande av priskontrollen. Det anser också livsmedelskommissionen. Genomsnittligt sett skulle säkerligen ett upphörande av normalpriserna på te medföra en prissänkning, men det intresserar inte priskontrollnämnden.

Bruna bönor är ett annat exempel. Det räcker kanske att påpeka, att marknadspriserna fortfarande ligga under stoppriserna, och vi ha väl knappast råd att ha en dyrbar priskontrollnämnd bara för att konstatera något sådant.

Jag kan även nämna konserver. Att en avveckling av priskontrollen skulle leda till sänkta marknadspriser håller jag för absolut troligt, men det är självklart, att just nu har ingen lust att underskrida ett pris, som har auktoriserats av den statliga priskontrollnämnden.

Detta var några exempel.

Priskontrollnämnden gör gällande, att dess kritiker inte ha presterat en lika god motbevisning som nämnden själv. Nej, det ha vi kanske inte gjort, om man med bevisning menar — för att använda Strindbergs uttryck — de knappologiska mästerverk, som priskontrollnämnden presterade den 6 juni 1949 och då hemligstämplade. I så fall håller jag med om att nämnden har rätt, men jag har tidigare karakteriserat nämndens bevisning bara genom att hänvisa till dess argument angående priskontrollen på inlagda gurkor.

Nämnden sade om de där beryktade gurkorna, att priskontrollen på dem inte kunde hävas, därför att skördeutsikterna för råvarorna voro osäkra. Då vill jag upprepa, att eftersom skördeutsikterna allt sedan tidernas begynnelse ha varit och för alla tider torde förbli osäkra, är det ett argument för att behålla prisstoppet inte bara på de stackars gurkorna utan på alla växande förnödenheter, så länge världen består. Den argumenteringen tycker jag hör till det mest befängda, som någon

myndighet i Sverige har presterat under de sista åren.

I priskontrollnämndens yttrande över den aktuella motionen tillbakavisas kritiken mot nämndens sätt att handlägga vissa ärenden. Till svar på det tillbakavisandet vill jag bara erinra om det som förhandlingsdelegationen för priskontrollnämnden framhållit i ett yttrande till Kungl. Maj:t. Däri har förhandlingsdelegationen — säkerligen inte utan orsak — funnit anledning inskräpa vikten av objektivitet i nämndens beslut och i ärendenas behandling. Förhandlingsdelegationen har också påpekat, att enskilda parter böra beredas tillfälle till företräde inför nämnden för att direkt framlägga sina synpunkter. Ingen rök utan eld, så motionärernas framställning på just denna punkt var nog inte så alldeles obefogad.

Till sist, herr förste vice talman, vill jag säga, att om vi någonsin skola uppnå normala förhållanden gäller det att ta vara på alla tillfällen till avveckling av regleringar. Takten måste ökas, om vi inom rimlig tid skola kunna ge vårt näringsliv möjlighet att arbeta i sunda förhållanden. Vi måste också komma ihåg, att det gäller att göra övergången från det bundna till det fria läget så smidig som möjligt. Den enda utvägen synes vara en successiv övergång, och det är detta motionärerna ha velat påpeka.

Herr förste vice talman! På den nu föreliggande punkten ber jag att få yrka bifall till reservationen av herrar Wistrand och Hagård.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON: Herr talman! Det har här ifrågasatts, om det inte hade varit lämpligt att regeringen låtit riksdagen taga del av förslaget till direktiv för priskontrollnämnden och ge sin mening till känna. Det är klart att det kan ligga någonting i denna erinran, även om lagen ju ger regeringen de

konstitutionella rättigheterna att fastställa dessa direktiv.

Föregående år utfärdades provisoriska direktiv, men det ansågs inte lämpligt att nu utan vidare förnya dessa provisoriska direktiv, utan regeringen tillsatte särskilda sakkunniga, den s. k. Haganderska kommittén, för att göra en översyn av direktiven. Kommittén stannade ju för att föreslå direktiv, som inte skulle vara definitiva utan endast gälla under innevarande år. Som bekant gingo därvid företagarnas representanter på en linje och arbetstagarernas representanter på en annan, till vilken också representanten för Kooperativa förbundet anslöt sig. Vid en genomgång av de båda förslagen skall man emellertid finna, att de i långa stycken överensstämmer, även om det finns en del skiljaktigheter.

Ett av de viktigaste avsnitten i förslagen gäller frågan om vilka förutsättningar som skola föreligga för att priskontrollen på en vara skall slopas. Enligt de nu fastställda direktiven skall detta ske, när det finns tillräcklig säkerhet för att inte några prisstegringar komma till stånd. Ifrån företagarkåll hävdades — det är endast summariska referat som jag här lämnar — att om det genomsnittligt sett inte kunde väntas uppstå någon prishöjning, skulle ett sådant läge föreligga att priskontrollen kunde upphävas.

Det är emellertid alldeles uppenbart att vi vid bedömandet av denna fråga tagit intryck av det läge, vari vi nu befinna oss, och att vi med hänsyn till den stabiliseringspolitik, som varit nödvändig, kanske i viss mån ha varit mer återhållsamma än som annars skulle ha varit fallet. Det är klart att om det hade varit möjligt att taga större risker när det gäller prisstegringar, så hade det nog funnits åtskilligt som talat för att vi borde ha gjort ett försök med att slopa priskontrollen på flera varuområden.

Nu var emellertid förhållandet också

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

det, att när de sakkunniga framlade sitt förslag till nya direktiv, hade finansministern redan propositionen om ny prisregleringslag färdig, och det tog ungefär ytterligare en månad, innan vi voro redo att fatta beslut beträffande de nya direktiven. Detta gjorde att vi i år inte ha haft någon speciell tanke på att underställa riksdagen dessa direktiv, men jag erkänner, som sagt, att det kan ligga någonting i påpekandet, att när riksdagen får ta ställning till så många andra spörsmål, så kunde den också ha fått göra det i detta fall.

Man har ifrågasatt, om det verkligen behövs någon prisregleringslag även under 1951. Ja, det blir ju alltid en bedömningsfråga. Enligt vad jag har kunnat finna, hysa många företrädare för näringslivet mycket stor optimism beträffande möjligheterna att klara höstens avtalsrörelser, medan andra återigen bestämt ge uttryck för den uppfattningen, att de stora organisationerna på arbetsmarknaden nu borde uppmannas att visa måttfullhet. Jag kan för min del inte tänka mig, att de osäkra förhållanden, som skulle inträda om priskontrollen slopades fr. o. m. 1951, skulle kunna göra det lättare att träffa sådana uppgörelser på arbetsmarknaden, att några rubbningar av den allmänna ekonomiska balansen icke därigenom skulle åstadkommas. Jag kan inte förstå annat än att man vid avtalsförhandlingarna skulle komma att begära täckning för de risker, som kunde föreligga till följd av ett sådant slopande av priskontrollen.

Nu hörde jag visserligen under första kammarens debatt rekommenderas att man skulle knyta lönerna till levnads-kostnadsindex, men vi ha väl alla varit överens om att det nog inte är så lyckligt att följa en sådan linje. — Jag ser att herr Edström skakar på huvudet, och han vill tydligen inte vara med om en sådan anknytning till index, utan har kanske någon annan linje att föreslå.

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

När det gäller dessa spörsmål måste man se något längre än fram till årsskiftet 1950—1951. För det första tar det säkerligen tid, innan de stora avtalsförhandlingarna kunna ge något resultat — det äro vi ju vana vid. För det andra kan det — och det är något som berör regeringens äskanden till riksdagen — vara nödvändigt att i viss utsträckning behålla subventionerna på en del varor även in på år 1951 för att det inte skall bli några överraskningar av sådant slag, som kunna åstadkomma svårigheter ur allmänna ekonomiska synpunkter.

Nu har emellertid debatten här inte i första hand rört sig om sådana saker utan mera om detaljer vid priskontrollens tillämpning. För någon tid sedan var det en talare här i kammaren, som med mycket stor skärpa framhöll de misstag, som priskontrollnämnden skulle ha gjort sig skyldig till beträffande en speciell varugrupp. När vederbörande kammarledamot kom ned från talarstolen, talade jag med honom och lovade att jag skulle undersöka saken. Vi ha också sedermera haft ett privat samtal, varvid jag kunde visa att saken nog inte förhöll sig på det sätt, som vederbörande hade framställt den i sitt anförande här från kammarens talarstol, utan att det hela nog var mera komplicerat.

Jag skulle vilja säga detsamma när det gäller de här framställda allmänna påståendena om att man sätter ett enda pris, oavsett om det är fråga om en mängd olika kvaliteter. Herr Edström sade nyss att det bara finns *ett* normalpris på te. Nej, det gör det inte, utan det finns flera priser för olika kvaliteter.

I priskontrollnämndens direktiv säges uttryckligen ifrån, att man skall försöka så långt det över huvud taget är möjligt föra en sådan prissättningspolitik, att snedvridning av produktionen undvikas. Det är sålunda klart ut sagt i de direktiv, som äro fastställda,

att detta är en uppgift för nämnden. Jag har mig emellertid bekant åtskilliga, för att inte säga många fall, där man gjort gällande att nämndens verksamhet kännetecknas av stelhet och att det endast är teoretiska resonemang, som ligga bakom dess beslut. Jag vill bestrida att så är förhållandet. Inom priskontrollnämnden finns åtskilligt med praktiskt och kunnigt folk, som har erfarenhet just från handelsnäs område, och även företagarna själva äro representerade i nämnden. Jag tror inte alls att man kan så där generellt säga att allt vad priskontrollnämnden gör är fel. Men det finns kanske i detta sammanhang anledning erinra om att när det gäller de varor, där priskontrollen har släppts, har resultatet kanske inte i samtliga fall blivit så gynnsamt som man nu vill göra gällande, utan det har nog hänt att priserna ha stigit.

Det säges av dem, som försvara den fria konkurrensen, att affärsmännen inte våga sänka sina priser under normalpriserna, ty de äro rädda för att branschen då vid en kostnadsökning inte kan få normalpriserna höjda. Ja, det är verkligen sällan man märker att det finns företagare, som äro medvetna om att de av priskontrollnämnden fastställda priserna äro maximipriser. Det skulle vara ett glädjande tecken, om man litet oftare kunde konstatera, att även när det gäller priskontrollerade varor förmå affärsmännen att krypa under normalpriset, något som de ju ha rätt till. Att priskontrollnämnden kanske skulle våga vederbörande bransch att få de högre normalpriser, som kunna föranledas av att kostnaderna stiga, är nog ingen allvarlig risk utan bara ett allmänt talesätt.

Herr Edström ansåg att när det gäller kemisk-tekniska varor och liknande ting skulle priskontrollen i varje fall kunna släppas, ty på det området skulle det inte hända någonting i prisstegrande riktning. Jag behandlade för någon tid sedan ett ärende, där man hade på-

visat orimliga marginaler inom vederbörande bransch. Visserligen var det fråga om en artikel som kunde säljas på olika sätt, så att man kunde räkna marginalerna olika, men för en icke fackman framstod det likväl som något alldeles orimligt. Priskontrollnämnden ifrågasatte, huruvida det inte var nödvändigt att införa en normalprissättning.

Här har vidare påståtts, att priskontrollen leder till en ytterligare bundenhet av handeln i form av nya karteller. Det går väl knappt att bestrida — jag vill i varje fall inte göra det — att den kristid vi genomlevat har medfört, att man inom branscherna har tvingats till ett samarbete med hänsyn till de krav som försörjningsläget ställt. Det kan ju hända, att detta samarbete har lett fram till kartellöverenskommelser, men kartellerna funnos väl redan innan priskontrollen kom till, och denna skulle då på sin höjd endast i någon mån ha kunnat medverka till nya karteller.

Vi ha ju helt nyligen fått en mycket initierad skildring från en företagare av hur vittutgrenat nätet med karteller är. Denne säger, att någon gång bör man kosta på sig litet självkritik, och när man kritiserar kommissioner och myndigheter skall man också tänka på hur många kartellavtal man skrivit på under årens lopp. Jag har inte hört någon påstå, att den mannens skildring av förhållandena inom det enskilda näringslivet var felaktig.

Nu kan man visserligen säga, att priskontrollnämnden har inte i första hand till uppgift att se till att dessa karteller och monopol sprängas. Nej, det är riktigt. Vi ha andra organ för att sköta den saken, men när det gäller själva prisövervakningen måste man väl ändå ta med i beräkningen det förhållandet, att en bransch är väl kartelliserad, vilket kan medföra att även om varutillgången är relativt god kunna priser fastställas, som kanske ge en litet för bra marginal. Ty märk väl: Vilka fak-

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

torer skola garantera konsumenterna ett skäligt pris, om konkurrensen är borta? Jag tror, att det är angeläget inte minst under denna övergångstid att man har ögonen riktade just på att det inte skall komma fram oskälig vinst.

Å andra sidan vill jag erinra om att i de direktiv, som äro fastställda, har man knäsat återanskaffningsprincipen och andra för handel och företagsamhet fundamentala principer, som inte funnos med förut. Man bestrider heller ingalunda rätten till en skälig vinst. Vad man säger är, att om det visar sig, att marginalerna på en vara äro för låga, vilket kanske i och för sig kunde motivera en prishöjning, skall man undersöka, huruvida företaget inte kan få igen en del av den uteblivna vinsten på andra delar av sin verksamhet. Med andra ord, man skall lägga bärighetsprincipen till grund för det hela.

Det kan naturligtvis innebära, att om man driver den linjen för långt kan tillverkningen av en viss vara pressas bort, därför att det blir för liten avans på att tillverka just den varan. Då lägger man ned den tillverkningen och gör något annat i stället. Men om man hos priskontrollnämnden framhåller detta, är jag övertygad om att dessa förhållanden komma att undersökas på ett objektivt sätt. Jag vet av egen erfarenhet, att man i vissa fall, där företagen haft utomordentligt gynnsamt resultat, ändå har beviljat prishöjning på en speciell vara med tanke på att man har velat ha fram just den varan i marknaden, där det har förelegat behov av den. Det är klart, att det delvis strider mot de provisoriska direktiven, men praktiska skäl och sunt förnuft få ju bli avgörande i de olika fallen.

Herr Hjalmarson ifrågasatte priskontrollnämndens objektivitet. Det har också gjorts antydningar om att nämndens sammansättning inte är sådan, att den ger den bästa garantien för en objektiv prövning. Det hänvisas till att när det är fråga om så viktiga beslut för den

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

enskilde och för företagen, vore det kanske bättre om man hade en jurist i ledningen för nämnden och dess arbete. Olika meningar kunna väl råda om detta, men, som finansministern framhöll i första kammaren, man kan ha övertro även på jurister, och nämnden är för övrigt numera organiserad så, att det sitter hovrättsråd i ledningen för dess båda avdelningar.

Vidare vill jag bringa till kammarens kännedom, att priskontrollnämnden har börjat tillämpa en metod, som innebär att de stora organisationerna inför nämnden få framföra sina synpunkter, när det gäller viktigare avgöranden. Man har även ändrat förfarandet vid föredragningar inom nämnden, så att nu kan man kanske säga, att man går mera formellt fram än tidigare, men det är alldeles klart, att varje ärende inte kan behandlas på det sättet. Det skulle innebära, att väntetiderna skulle bli alldeles för långa från det sökanden kommit in med sin framställning. Det är ju angeläget, att man kan få ett beslut så snabbt som möjligt. Med denna förändring av handläggningen av ärendena har det väl skapats ytterligare en garanti för att t. ex. företagarnas och af-färsmännens synpunkter skola kunna komma till nämndens kännedom.

Jag tror, att vad som har sagts här är i stort sett inte något nytt. Jag är beredd att erkänna det berättigade i frågan, om dessa direktiv inte borde ha underställts riksdagen. Det är en lämplighetsfråga, det kan jag gå med på. Men när man frågar, under vilka förutsättningar vi kunna slopa priskontrollen, ha vi ju från regeringens sida åtskilliga gånger sagt ifrån, att i och för sig är det inte något självändamål med priskontroll, och när det finns objektiva förutsättningar för att slopa denna, skall det också ske. När det gäller monopol och karteller få vi försöka komma till rätta med svårigheterna på annat sätt, och jag föreställer mig, att i det avseendet finns det en mycket starkt

fotad mening inom den svenska riksdagen.

Jag tror sålunda, att det är ändamålsenligt att förlänga prisregleringslagen på det sätt utskottet har föreslagit och att det är till fördel för hela den framtida ekonomiska utvecklingen.

Herr HJALMARSON (kort genmäle): Självfallet har jag inte ifrågasatt regeringens konstitutionella befogenheter att själv fastställa direktiven, men jag tar fasta på herr statsrådets uttalande, att det skulle ha kunnat finnas skäl för att riksdagen borde få pröva dessa direktiv.

När det gäller frågan om tillämpningen av de direktiv, som nu gälla från den 15 april 1950, har jag givit uttryck åt den uppfattningen, att prisregleringen borde upphävas på sådana varuslag eller grupper av varor, för vilka genomsnittligt sett risk för prisstegring inte föreligger. Jag fattade herr statsrådets svar så, att herr statsrådet inte godkänner denna uppfattning, och det föranleder mig att ställa en fråga. I de gällande direktiven heter det, att prisregleringen bör upphävas för visst varuslag eller vissa grupper av varor, då tillräcklig säkerhet föreligger att detta ej kommer att medföra prisstegring för detta varuslag. Om nu Kungl. Maj:t inte anser, att man kan upphäva prisregleringen ens när man genomsnittligt sett har säkerhet för att det inte skall bli en prisstegring, frågar jag: Vad innebär då egentligen Kungl. Maj:ts uppfattning om tillräcklig säkerhet? Vad är det för säkerhet man anser sig behöva ha utöver den, som jag här har fäst uppmärksamheten på?

Vidare, herr talman, framhöll herr statsrådet, att det kan vara olämpligt att släppa priskontrollen vid årsskiftet 1950/51, därför att det medför en viss osäkerhet, som i sin tur kan ogynnsamt påverka förhandlingarna mellan parterna på arbetsmarknaden. Jag skulle

vilja fråga herr statsrådet, som är gammal förhandlare: När har inte den osäkerheten förelegat? Vad är det för faktorer, som speciellt påverka framtidsbedömningen inför det stundande årsskiftet och som på ett sådant sätt skilja sig från dem, som förelegat vid avtalsförhandlingar vid tidigare årsskiften, att de kunna anses vara av den art att de motivera ett bibehållande av priskontrollen? Jag är rädd för att detta är en ganska ödesdiger argumentering, därför att inte annat än jag kan förstå skulle den kunna åberopas vid varje årsskifte som ett motiv för att icke upphäva priskontrollen. Jag vill genast tillägga, att jag är alldeles övertygad om att detta inte är handelsministerns uppfattning, men om man uttalar sig på sätt han gjort, kan det mycket lätt utnyttjas för ett permanent bevarande av priskontrollen.

Till sist, herr talman, vill jag än en gång fråga: Varför skall man tro att företagsamhetens representanter vilja gå mindre försiktigt fram än arbetstagarparten? Jag föreställer mig, att herr statsrådet från de sista dagarnas umgänge med den svenska industriens representanter måste ha fått ett mycket starkt intryck av den vilja att gå försiktigt fram, som svensk företagsamhet har, och att den på allt sätt vill försöka hjälpa till för att göra övergången vid årsskiftet så mjuk och lätt som möjligt.

Herr EDSTRÖM (kort genmäle): Herr talman! Jag vill till handelsministern säga, att har jag fått en felaktig information angående teet, har jag fått den från näringsorganisationshåll. Här står i så fall uppgift mot uppgift. Men det är ganska lätt att klarlägga hur det förhåller sig. De informationer jag fått äro naturligtvis ingenting emot dem som stått handelsministern till buds, och därför är det ju möjligt att jag tagit fel på den punkten.

Jag begärde egentligen ordet med an-

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

ledning av den princip som handelsministern talade om, nämligen att man, om det uppstår förlust på en vara, söker täcka denna genom vinst på en annan. Detta är en farlig princip, och den har jag talat emot tidigare från den här platsen. Det är just den som leder till den värsta snedvridningen i diskussionen. Tror handelsministern att en fabrikant som har förlust på en vara fortsätter med tillverkningen av denna? Det gör han säkerligen icke. Om det blir vinst på en vara men förlust på en annan, går han naturligtvis över till att tillverka den vara som det är vinst på. Det är detta som gör att priskontrollnämnden med de direktiv den har innebär en så stor fara för hela näringslivet.

Herr talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr SCHMIDT (kort genmäle): Herr talman! Herr handelsministern sade några ord om allmänna talesätt när det gällde kritiken av priskontrollnämnden. I anledning härav vill jag om kalkylgranskningen säga, att en sådan må vara aldrig så riktig, men pressar jag kalkylen för långt, leder detta till att jag kopplar ur konkurrensen, ty, som herr Edström sade, fabrikanterna slutar då med tillverkningen. Men vad händer dessutom? Jo, en annan fabrikant tar upp tillverkningen till ett högre pris. Det har förekommit att två fabrikanter bytt tillverkning för att därigenom klara upp prisfrågan. Det finns visserligen en bestämmelse i prisregleringslagen om att man ej får överträda gängse pris. Men det finns ingen möjlighet att kontrollera detta vid tillverkning av halvfabrikat vid alla småverkstäder och andra småföretag i landet. Följden av det hela blir emellertid produktionsbegränsning.

Jag kan tala om en annan sak, men jag skall ej nämna vad det gäller för vara, ty jag vill ej ge fabrikanterna trumf

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

på hand genom att jag gör det. Vid en viss tillverkning har en viss detalj, som behövs vid denna tillverkning, på grund av att man fastställt ett för lågt pris ej funnits att köpa. Vad har fabrikanter som behövde denna detalj gjort? Jo, han har låtit sina försäljare, samtidigt som de rest ut och sålt hans varor i landet, köpa upp denna detalj till detaljpris hos landets järnhandlare. Man kan ju tänka sig vilken fördyring som därigenom inträder.

Herr talman! Även om det sker ett noggrant arbete i priskontrollnämnden, vill jag framhålla, att man där icke kan förhindra att produktionen söker sig fram på ej önskvärda vägar, vilket kanske ej skulle ske vid vanlig konkurrens.

Herr JACOBSSON i Igelsbo: Herr talman! Utskottet har framhållit i sitt utlåtande, att en allmän statlig priskontroll icke bör bibehållas längre än vad som med hänsyn till det ekonomiska läget är nödvändigt. Utskottet understryker angelägenheten av att priskontrollen på ett visst varuområde upphäves så snart detta synes kunna ske utan risk för en ogynnsam prisutveckling på området. En dylik successiv avveckling av priskontrollen tillämpas redan nu, säger utskottet. Utskottet är enigt om att prisregleringslagen bör tillämpas till i vart fall den 31 december 1950. Reservanterna ha föreslagit att lagen bör förlängas till detta datum. Även om utskottsmajoriteten är mycket intresserad av att priskontrollen avvecklas så snart som möjligt, har utskottet dock ej för sin del velat vägra Kungl. Maj:t den begärda fullmakten till den 30 juni 1951. Utskottet förutsätter givetvis, att fullmakten kommer att utnyttjas endast där det är oundgängligen nödvändigt.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr OHLIN: Herr talman! Jag har lyssnat till debatten, som har täckt icke bara andra lagutskottets utlåtande utan i viss mån även beredningsutskottets utlåtande. Jag kan instämma med det allra mesta som sagts här, inte bara av min partivän herr Schmidt utan även från högerhåll. Jag behöver därför icke upprepa de synpunkter som därvid framförts.

Jag tror att man långt inne i det socialdemokratiska partiet är intresserad av att priskontrollen skall avlägsnas när den gjort sin tjänst. Som herr Schmidt sade, är priskontrollen till sin natur sådan, att den blir »degenererad» efter ett visst antal år. Den gör en betydande nytta i sådana prislägen som vi haft särskilt under kriget, men allt eftersom tiden går ökas dess förmåga att skapa stelhet och snedvridningar, och förmågan att smidigt uppnå vad man önskar minskas. Jag tror därför att den skeptiska hållning gent emot priskontrollen som ett näringspolitiskt instrument, som kommit till uttryck både i herr Schmidts uttalande och i yttranden från flera kammarledamöter, är mycket väl motiverad. Det är mot bakgrunden av en sådan skepsis man i det stadium av utvecklingen som vi kommit till bör taga ställning till dagens konkreta spörsmål.

Nu skall jag liksom den föregående talaren tillåta mig att säga ett ord också om de synpunkter som framförts i beredningsutskottets utlåtande. Jag förmodar att ingen kan ha något emot ett uttalande om att man avskaffar priskontrollen där detta kan ske utan prisstegring. Det tyckas vi vara överens om allesamman, och detta framgår ju av lagutskottets utlåtande, av beredningsutskottets utlåtande liksom av reservationen till beredningsutskottets utlåtande. Jag skulle vilja säga, att det enda ställe där detta icke framgår är i högerreservationen till lagutskottets utlåtande. Det är i och för sig mycket glädjande att detta slås fast. Det är ett

betydande framsteg, och jag vill, herr talman, säga, att jag tycker att lagutskottets och beredningsutskottets uttalanden äro mera tillfredsställande än något uttalande som vid tidigare tillfällen kommit på kammarens bord i dessa ting. Det är därför som jag frågar mig, om man i verkligheten gör saken någon tjänst genom att — vilket lätt kan försvaga utskottsutlåtandet — insistera på att man icke är enig i fråga om det avskaffande jag talat om. Jag tror snarare, att man gör saken en större tjänst genom att slå fast att man är enig på den avgörande punkten.

Andra lagutskottet uttalar ju, att man vill avskaffa priskontrollen så snart som möjligt, och utskottet understryker angelägenheten av att den upphäves på ett visst område så snart detta synes kunna ske utan risk för en ogynnsam prisutveckling på området i fråga. Som jag uppfattade handelsministerns uttalande på den punkten — jag kontrollfrågade ett par ledamöter i kammaren — var detta ej alldeles klart. Jag skulle vara tacksam om handelsministern — även om han själv anser sig ha givit klart besked — ville upprepa vad han anser på den punkten, alltså tala om vad det är för villkor som borde vara uppfyllda för att man skall upphäva kontrollen på ett visst område. Räcker det t. ex. om man — herr Hjalmarson har också varit inne på samma synpunkt — känner trygghet för att prisutvecklingen på detta område i genomsnitt snarare går i nedåtgående än i uppåtgående riktning? Räcker det om man har trygghet för att icke någon prisstegring sker på området, även om man måste räkna med att uppjustering sker av enstaka priser? Svarar han klart ja på dessa frågor, är jag för min del tillfredsställd. Om han däremot skulle svara nej och säger att vi vilja ha trygghet för att icke något enda pris kan komma att justeras uppåt, då måste jag säga, att den ståndpunkten förefaller både verklighetsfrämmande

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

och olycklig. Jag trodde att en av de saker vi voro överens om var, att priskontrollen på sitt debetkonto har att den bidragit till en viss snedvridning, så att den i vissa fall bevarat priserna på en onödigt hög nivå, men att den å andra sidan lett till att i enstaka fall produktionen av viktiga saker blivit oräntabel och därför inskränkts till konsumenternas skada. Det kan vara till verklig nytta för de svenska konsumenterna, om man tillåter en friare avvägning av prisrelationerna så att priserna på vissa varor stiga och därigenom komma fram i tillräcklig utsträckning, medan andra priser samtidigt justeras nedåt, så att man genomsnittligt sett ej behöver befara en prisstegring. Jag är övertygad om att det för konsumenterna vore en betydande vinning att få större rörlighet och bättre anpassning av produktionen efter marknadens behov, blott man ej får en allmän höjning av priserna.

Saken har naturligtvis ett så pass stort intresse att det vore välkommet om från regeringsbanken en förklaring kunde göras. Att döma av utskottets skrivning bör väl svaret bli tillfredsställande.

Beträffande tidpunkten för upphävandet av priskontrollen säger utskottet, att det kan *inte anses uteslutet* att även under första halvåret 1951 en statlig priskontroll visar sig oundgängligen erforderlig. Utskottet skriver alltså mycket restriktivt; man synes närmast förorda en mycket väsentlig avveckling av priskontrollen efter årsskiftet. Men så har man tillagt, att det icke är uteslutet att man även under första halvåret 1951 bibehåller en viss priskontroll. För min del vill jag erkänna, att om någon sagt till mig för några månader sedan, att vi skulle få enighet i utskottet och få regeringspartiet med om ett uttalande av denna art, skulle jag ha svarat: Kan det verkligen vara sant, att vi ha kunnat få regeringspartiet med så långt? När utskottsleda-

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

möterna fått till stånd detta uttalande, tycker jag att de olika partierna gjort en mycket god insats.

På denna punkt kan jag emellertid icke alldeles följa med argumentationen från högerhåll. Det är väl ändå så att när lönestoppet skall släppas den 1 januari 1951, kan det inför detta uppkomma en viss oro som är större än vad man konstaterat under förhandlingar om t. ex. subventionerna, vilka, som jag — och jag tror även högern — hoppas skola avvecklas vid nästa årsskifte. Om vi ha ett så känsligt läge, skulle det kunna ha ogynnsamma psykologiska verkningar om riksdagen i förväg band sig för att avveckla priskontrollen 1 januari 1951. Genom den restriktiva skrivning utskottet åstadkommit medför skrivningen så pass stora fördelar, att man ej gör saken någon tjänst genom att söka driva den längre. Med den ståndpunkt jag företräder — jag tror att mina partivänner i kammaren också äro med därpå — är det klart att man med denna restriktiva skrivning vill understryka, att man bör söka steg för steg och snarast möjligt avveckla priskontrollen på det ena området efter det andra. Jag tror att man har rätt att tolka utskottets utlåtande i den andan.

Jag skulle mycket önska, att man icke på högerhåll söker driva reservationen så, att det stora framsteg som majoriteten i utskottet åstadkommit kommer att framstå såsom mindre än det är, en risk som säkerligen högerledaren ej är omedveten om. Om man, herr talman, får tolka majoritetsutlåtandet på det sätt jag gjort, gör man faktiskt denna sak — att bana väg för ett friare näringsliv — den största tjänsten genom att stödja utskottsutlåtandet, vilket, som sagt, representerar ett mycket stort framsteg.

I detta anförande instämde herrar *Kristensson* i *Osby*, *Kollberg* och *Häckner*.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet *ERICSSON*: Herr talman! Jag vill gärna svara herr *Hjalmarson* på den fråga som han framställde om vad mitt yttrande innebär när jag säger, att det skall finnas tillräcklig säkerhet för att icke ett frisläppande av priskontrollen leder till prisstegringar och vilka förutsättningar som skola föreligga. Allmänt sett får jag hänvisa till vad som hänt i flera fall. När vi märkt att varutillförseln blivit rikligare och räknat med att få behålla detta gynnsamma läge, ja, då har också priskontrollen slopats. Det är ej annat än vad herr *Hjalmarson* själv hänvisar till beträffande vad som hänt inom textilindustrin. Det är precis samma förutsättningar som vi anse böra föreligga. När det blir erforderlig konkurrens och priserna bli skäliga, då anse vi att priskontrollen icke längre har en uppgift att fylla; då sköter konkurrensen om saken.

Från företagarkåll har man velat ha direktiv utformade om att priskontrollen skulle hävas om man genomsnittligt sett skulle kunna uppehålla oförändrad prisnivå — man har inte velat använda uttrycket sänkt prisnivå, ty man har ansett att det vore utmanande att göra så. Jag förstår mycket väl, att herr *Hjalmarson* angrep denna skrivning, att det skall finnas tillräcklig säkerhet. Skrivningen hade kanske blivit mottagen med ännu större surhet om man hade sagt att förutsättningen för upphävandet av priskontrollen skulle vara prissänkningar. Jag undvek med flit att säga detta.

Jag vet inte, om jag klagör något för herr *Hjalmarson*, om jag hänvisar till vad som förekommit i praktiken många gånger under senare tid. Jag syftar på sådana varuområden, där man icke haft någon tveksamhet i fråga om att släppa priskontrollen, därför att man kunat konstatera en någorlunda tillfredsställande konkurrens och läget har kun-

nat bedömas så att det icke komme att bli fråga om någon prishöjning.

Nu säger herr Ohlin, att det innebär ett stort framsteg, om man får tolka utskottsutlåtandet som han gjort. Om man har en bransch med 100 varuslag och priserna äro oförändrade för 75 men falla för 20 och det kanske blir en aning justering uppåt för de 5, föreställer jag mig att herr Ohlin blir nöjd med att jag säger, att det icke utesluter ett frisläppande av priskontrollen om vi öka varupriserna för de där 5. Men om han har klart för sig att vår mening är att priserna skola hållas under innevarande år, att riksdagen har voterat stora belopp som skola möjliggöra detta genom subventioner, då får man anlägga speciella synpunkter på priskontrollen det året. Jag vill gärna säga — jag sade det också i mitt förra anförande — att jag erkänner att om vi ej haft detta läge, kunde det i vissa fall ha varit möjligt att man tagit vissa risker, som man ej tar nu, helt enkelt därför, att de förutsättningar som man skulle vilja ha, icke föreligga. Därför är det bättre att vara försiktig tills vidare.

Jag kan icke förstå annat än att det skulle vara en merit för företagavärlden och för affärsmännen om vi kunde litet oftare få besked från dessa håll om att de ha en positiv vilja att åstadkomma skäligen marginaler genom att sänka priserna där det är möjligt — även om det är fråga om normalpriser, ty dessa få ju underskridas. Jag hoppas, att herr Hjalmarson och andra vilja framhålla dessa synpunkter. Det är lika värdefullt att man kan få pris-sänkningar på det sättet, om det skulle vara så som han gör gällande, att priskontrollen leder till att man håller uppe priserna på vissa områden.

Herr Hjalmarson frågade slutligen, om jag inte fått det intrycket av industrimän och företagare i allmänhet, när jag umgås med dem vid vissa tillfällen, att de äro starkt besjälade av vilja att

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

åstadkomma sunda förhållanden. Ja, det är klart, att det finnes många företagare som verkligen ansluta sig helhjärtat till principen om fri konkurrens. Men jag tillåter mig erinra om den bild av dessa förhållanden, som vi nyligen fått, icke genom att en socialdemokrat uppträtt och anklagat näringslivet utan därigenom att en representant från företagarnas egna led lyft på förlåten. Därigenom fick man ju reda på en del förhållanden, som knappast skulle föranleda till att man utan vidare skulle acceptera förslag från en företagargrupp om borttagandet av priskontrollen, bara därför att gruppen i fråga säger, att den icke tror att det skulle leda till någon prisstegring.

Jag har en erfarenhet som jag gärna vill tala om för kammaren. Under många år har jag fått uppvaktningar med begäran om slopande av normalpriset på trävaror, eftersom detta i varje fall inte skulle leda till några prishöjningar. Jag har alltid hävdat motsatsen och sagt, att nu ha vi ett sådant läge, då det kanske är svårare än tidigare att släppa normalpriserna. Ty det är klart att i en bristsituation risken för prisstegring är större; för övrigt kanske myndigheterna ha någon skuld till att vi ha en bristsituation på detta område just nu genom att vi tillåtit en avsevärd stegring av exporten. Men trots detta ville man in i det sista försöka inbilla oss, att priserna inte skulle stiga om man släppte normalpriserna.

Vi visste att priserna skulle komma att stiga, men för oss var problemställningen en annan. Vi ville nämligen gärna tro, att det skulle finnas företagare inom denna grupp, som trots allt satte värde på att kunna hävda sig när det gäller att sälja och kanske bevara gamla kunder och därför nöjde sig med en något mindre marginal. Vi ansågo det bättre att släppa dessa priser fria för att se, hur det hela utvecklade sig, alltså — även om det blev prishöjningar här och där — än att nödgas höja nor-

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

malpriserna, kanske t. o. m. rätt kraftigt.

Jag har emellertid funnit att även om man kan lita på ett antal företagare inom denna bransch, kan man inte lita på alla, och jag vill även härvidlag erinra om att en företagare trätt fram och varnat sina egna för vad som förekommit. Han säger till dem att de inte skola gå samman och fastställa för hög marginal, ty det kommer en tid efter denna! Man känner tydligen bekymmer i så hög grad, att man officiellt framträder och skriver artiklar om saken. Detta ger intet besked om att allt nu är bra som det är. Herrarna få förlåta mig, men sådana saker måste vi också ta hänsyn till.

Nu hoppas jag att de företagare, som verkligen vilja åstadkomma en fri konkurrens och skäliga marginaler, gå före och visa vägen och ge exempel på att vi kunna klara oss och hålla prisnivån konstant — jag bortser då givetvis från prisstegringar av sådan art som man inte kan undvika — så att man kan visa för människorna: nu stiga inte priserna trots att vi slopat normalpriset. Ty detta har också stor betydelse — det kan man inte komma ifrån.

Herr Hjalmarson frågade: När kommer den dag då vi inte tycka, att förhållandena äro för osäkra inför avtalsförhandlingar? Herr Ohlin har nyligen erinrat om att det inte just är ett vardagligt läge vi befinna oss i. Herr Hjalmarson kanske inte har samma mening som jag i dessa frågor. Jag har nämligen den uppfattningen, att vi måste ta hänsyn till vilka konsekvenser dessa uppgörelser medföra. Om herr Hjalmarson ser det så, att han vill ha bort priskontrollen och vill ha fria förhandlingar, därför att detta bildar ett gynnsammare utgångsläge, då utgår jag ifrån att han tänker sig en allmän och väsentlig lyftning av prisnivån. Men det är klart att om man släpper fram stora lönehöjningar och företagens ämna ta igen detta genom prisstegringar, har

väl åtskilligt av vad vi åstadkommit här varit förgäves. Jag ser det så, att det nu är angeläget för oss att hålla oss inom den ram, som vi kalla den samhälls-ekonomiska balansen, och då finns det inte hur mycket som helst att ta ut.

Det är därför jag menar att i år får man väl bedöma detta läge på ett alldeles speciellt sätt. När vi sagt att nu få vederbörande parter förhandla och då vi utgå ifrån att de klara den saken, ha vi därmed givit beskedet att vi inte tänka ingripa utan i förväg klargöra regeringens ställning. Finansministern har också i en proposition till riksdagen tillkännagivit ungefär hur vi se på dessa frågor.

Herr HJALMARSON (kort genmäle): Herr talman! Jag vill gärna försöka tyda handelsministerns uttalande till det bästa, men jag måste erkänna att jag inte fick någon riktig klarhet om hur statsrådet ansåg att man skulle tolka direktiven.

Det är klart att vi alla kunna säga att vi äro med om att slopa priskontrollen när varutillgången är rikligare. Men det är inte detta frågeställningen gäller, utan den gäller om vi kunna vara med om att slopa priskontrollen, när vi ha garantier för att den *allmänna* prisnivån inom ett visst område inte kommer att höjas. Om man fasthåller vid statsrådets tankegång, har jag en mycket stark känsla av att det är risk för att vi även i fortsättningen komma att få dras med mycket av den stelhet i priskbildningen, som medfört ogynnsamma konsekvenser för konsumenterna.

Statsrådet framhöll vidare att det var angeläget att näringslivet självt tar initiativet till prissänkningar. Jag vill erinra om att man vid olika tillfällen har ifrån näringslivets sida vid förhandlingar med priskontrollnämnden mycket klart deklarerat sin övertygelse att få till stånd prissänkningar inom viktiga varugrupper, om kontrollen slopas.

Om dessa prissänkningar ej genomförts, så länge priskontrollen bestått, beror det på den naturliga rädsla man hyser bland företagarna, att priskontrollnämnden tar de frivilliga prissänkningarna till förevändning för att fixera nya stoppriser. Kan statsrådet garantera att priskontrollnämnden inte utnyttjar situationen på detta sätt?

Att man på företagarkåll i en uppmärksammas tidskriftsartikel har reagerat emot osund monopolism fattar jag, herr talman, som ett uttryck för en önskan inom näringslivet självt att komma till rätta med denna företeelse. Vi veta alla att före kriget — det var den Ohlinska kommittén som konstaterade detta — hade de monopolistiska företeelserna en begränsad räckvidd inom näringslivet, och i ifrågavarande kommittébetänkande slog man fast, att förhållandena inom svenskt näringsliv voro sådana, att de förhindrade oskäligen monopolism. Om det inte är så alltför, måste väl detta till väsentlig del bero på själva regleringsväsendet, inklusive priskontrollen.

Herr OHLIN (kort genmäle): Herr talman! Handelsministerns besked, att individuella prishöjningar inte skulle anses hindra att priskontrollen avskaffas på ett område, där genomsnittligt någon prishöjning inte behöver befaras, kunde kanske ha varit klarare än det var. Det var dock ett jakande svar på frågan, och jag skall därmed låta mig nöja i förhoppning att tillämpningen kommer att ske i den rätta andan.

Handelsministern önskar att man litet oftare mötte god vilja inom näringslivet när det gäller att sänka priserna. Jag kan inte neka till att jag tycker, att ett sådant uttalande är ganska orättvist. Vi ha dock inom en hel rad områden avskaffat priskontrollen och även handelsministern har, förmodar jag, den uppfattningen att det där, t. ex. inom textilindustrin, förekommit be-

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

tydande prisfall. Handelsministern vill väl inte säga att man har begått misstag genom att avveckla priskontrollen på dessa områden? Nog tycker jag, att det skulle vara lätt för partiets representanter i kammaren inom textilindustrin att ge dussintals och flera exempel på prissänkningar. Å andra sidan vill jag gärna instämma med handelsministern däri, att det naturligtvis är angeläget att företagarna — när kontrollen avvecklas — känna det som en förpliktelse att se till att prisutvecklingen icke går uppåt utan i genomsnitt snarare nedåt.

Exemplet med trävarorna, som statsrådet nämnde, tycker jag var föga imponerande. Jag vet inte vilka det var som utlovat prissänkning, men efter den devalvering som genomfördes i höstas behövde man inte ha stora profetiska gåvor, för att utgå från att den svenska och den internationella marknaden skulle förete prisstegringar. Men det är möjligt att statsrådet, då han talar om prisstegringar i detta sammanhang, för ögonblicket förbiser att det tidigare fanns något som hette svartabörspriser på trävaror. För att bedöma prisutvecklingen borde man under sådana förhållanden jämföra någon sorts genomsnitt av svartabörspriserna och det officiella priset med de priser, som sedan uppkommit.

När statsrådet hänvisar till överenskommer inom näringslivet av i någon mån monopolistisk natur, vill jag påminna om att herr Kollberg här i kammaren för inte länge sedan tagit till orda för en förstärkning av samhällets möjligheter att övervaka på detta område, och jag har för min del anslutit mig till hans ståndpunkt. Naturligtvis är det riktigt som statsrådet säger, att allt inte är bra som det är, men jag skulle vilja tillägga att det blir inte heller bra, om man försöker bevara priskontrollen. Man bör försöka se till att inte socialdemokratien blir alltför konservativ när det gäller att bevara

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

priskontrollen, och det är det som vi försöka att göra.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **ERICSSON**: Herr talman! När jag uttryckte önskemål om att företagarna och affärsmännen skulle se till, att man litet oftare kunde genomföra prissänkningar, utgick jag ifrån vad opponentererna här anført, att det finns möjligheter att sänka priserna. Men det gör man inte, bara därför att det finns kontroll. Det skulle verka synnerligen gynnsamt, om man litet oftare reducerade marginalerna och sänkte priserna, ty då finge man dokumenterat att priserna inte gå uppåt utan nedåt.

Jag vill alltså, herr Ohlin, även ha prissänkningar på sådana områden, där vi inte ha avsett att ta bort priskontrollen och normalpriserna. Därigenom blir det dokumenterat från företagarehåll, att läget är sådant att vi kunna sänka priserna, och då kanske inte stridigheterna bli så stora. Ty äro vi tveksamma i ett läge och företagarna förbinda sig att sänka priserna, emedan de ha möjlighet till det, skola vi naturligtvis med tacksamhet notera detta. I de direktiv som priskontrollnämnden fått stå angivet, att om en branschförening lovar något liknande, skall man ta vederbörlig hänsyn till detta. Om alltså en branschorganisation kommer till priskontrollnämnden och säger, att den vill ha bort normalpriserna, och vet med sig att den kan sänka priserna, är det angeläget, menar jag — även om man får nej på denna begäran — att dessa lägre priser genomföras. Då slippa vi diskutera, huruvida det finns objektiva förutsättningar att ta bort priskontrollen eller inte.

Nu är detta ju ingen stor nyhet från regeringens sida eller någon eftergift ifrån socialdemokratiskt håll — som herr Ohlin vill göra gällande. Vår linje har hela tiden varit den, att i den mån som det finns förutsättningar för en

prissänkning och konkurrens, är det också tid att avskaffa denna form av samhällelig övervakning. Jag tycker därför inte att vad herr Ohlin karakteriserat som ett stort framsteg är något annat än vad vi i dessa direktiv ha slagit fast såsom riktlinjer för vårt handlande i dessa spörsmål.

Herr **OHLIN** (kort genmäle): Herr talman! Jag skall bara be att få konstatera att utskottets skrivning, att det kan »icke anses uteslutet, att även under första halvåret 1951 en statlig priskontroll på vissa områden visar sig oundgängligen erforderlig», måste betraktas såsom ett betydande framsteg jämfört med de uttalanden, som förut gjorts både från statsrådsbänken och från annat socialdemokratiskt håll. Jag skulle nog kunna leta upp vissa delar av handelsministerns föregående uttalande, som ha en något annan färg än utskottets utlåtande, men jag skall inte göra det utan vill hellre betrakta detta muntliga yttrande såsom varande inte lika övervägt som de ordalag utskottet här valt. Jag vill således hålla mig till utskottsmajoritetens formulering som innebär inte oväsentliga framsteg.

Herr **JÖNSSON** i Rosshol: Herr talman! Det är möjligt att det är tillräckligt talat om denna sak, men då med herr talmannens tillåtelse diskuterats såväl lagutskottets förevarande utlåtande som beredningsutskottets utlåtande nr 35 i samma fråga och då jag råkar sitta med i detta utskott har jag begärt ordet för att något kommentera ett par av de uttalanden som gjorts här i debatten.

Jag lyssnade med särskilt stort intresse på herr Schmidts anförande. Herr Schmidt satt som erfaren ledamot av nämnden, då jag 1945 kom med i det besvärliga och ofta kritiserade arbetet i priskontrollnämnden. Jag tror att jag kan säga, att redan då vid olika tillfällen — och särskilt vid ett — var

nämnden under den tid vi samarbetade fullt enig i sina uttalanden om att priskontrollen skulle upphöra så snart förutsättningar därför funnos, d. v. s. så snart som vi hade en normal varutäckning och det således inte föreläge risk för en prisstegring. Det är alldeles klart att det ofta nog måste råda delade meningar inom en nämnd med representanter ifrån så olika skikt i samhället, men jag vill återropa denna omständighet — som alls inte är någon nyhet — och påvisa, att det inte bara är i remissväret till beredningsutskottet som priskontrollnämnden gjort detta uttalande, utan att nämnden även tidigare vid olika tillfällen gjort sig till tolk för denna uppfattning.

Priskontrollnämnden har också sagt att den är medveten om att den inte är ett lämpligt verktyg att bemästra de svårigheter, som man har att brottas med när det gäller prisbildningen med hänsyn till den rikliga förekomsten av karteller och monopol och den detaljprisövervakning, som nämnden också måste utöva. Den är säkerligen inte ett lämpligt instrument när det gäller att komma dessa samhällets utväxter till livs.

Jag vill i detta sammanhang säga att om högerns representanter — jag tror det huvudsakligen är de som gjort sig till talesmän för reservanterna — och köpenskapen över huvud taget, som så hårt, med rätt eller orätt, kritiserat priskontrollnämndens arbete, ville lägga ned något av samma energi på att rensa upp i fråga om exempelvis kartellernas åtgöranden av prisbildande natur, skulle det säkerligen vara lättare att få löntagarrepresentanterna mera intresserade för en snabbare avveckling av priskontrollnämnden.

Vi ha som bekant haft olikartade skeden i ekonomiskt hänseende, men vi voro redan vid krigets slut inställda på att priskontrollnämnden och regleringarna borde bli av mycket kortvarig natur. Vi fingo emellertid en annan eko-

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

nomisk utveckling än den vi väntade. Och om vi bara tänka på den senast förflutna tiden, äro vi kanske ändå överens om att priskontrollnämndens tillvaro inte varit obehövlig. Jag håller bestämt före att varken prisstabiliseringen eller lönestoppet kunnat genomföras, försåvitt det tidigare framställda kravet på priskontrollnämndens slopande verkligen skulle ha lett till att den redan avvecklats.

Nu veta vi ju att det är nya signaler; det kanske blir en ny giv för nästa år, sålunda för den senare delen av det budgetår, för vilket det är fråga om att lagstifta om nämndens befogenheter. Jag anser att det är riktigt att man icke förhastar sig här. Skulle det mot förmodan verkligen bli så, att vi få en mycket god varutäckning och ingen prispressning över huvud taget, är det regeringen obetaget att avveckla priskontrollen före den 1 juli 1951. Den kan avvecklas omedelbart på det nya året, om utvecklingen är så gynnsam, att det finns förutsättning för detta. Skulle utvecklingen icke bli så gynnsam, kan priskontrollnämndens verksamhet behövas i större eller mindre omfattning.

När herr Edström tog till orda — han var, om jag ej minns fel, motionär förra året och var ganska kritisk — lyssnade jag med intresse, om han skulle ha något nytt att komma med. Jag märkte icke att han hade det. Han kom med exempel: biltillbehör, elektrisk materiel o. s. v. var det hård konkurrens om. När man hör detta måste man säga sig, att det finnes ingenting i priskontrollnämndens arbete som förbjuder dessa tillverkare eller affärsmän att sänka sina priser. Man säger att man är rädd för att sänka priserna, därför att nämnden kanske icke tillåter en prishöjning, om det blir nödvändigt senare. Jag försäkrar, att inom nämnden har icke diskuterats något nytt prisstopp. Under denna förutsättning blir det i fortsättningen så som det alltjämt är. Det är oändligt många

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

gångar, herr Edström, som nämnden fått höja priset på en vara när man kunnat säga, att egentligen ingen ansökan om prishöjning skulle ha behövt ifrågakomma, därför att den begärda prishöjningen icke är större än det tidigare stoppriset. Är det således ett stoppris, som på grund av konkurrens och varutillgång kan underskridas, och är det affärsmässigt betingat att göra detta, kan jag lugna herr Edström med att det ingen risk är för köpmän och fabrikanter att underskrida detta pris. Det stoppris, som gäller vid prisförändringen, är nämligen vad man får räkna med om det skulle uppstå omständigheter, som aktualisera frågan om att på nytt höja priset. Det har jag en mångfald exempel på just från nämndens verksamhet.

Sedan är det ju så att vi ha sedan 1948 arbetat efter provisoriska direktiv. Jag tror att dessa provisoriska direktiv ha varit mera på tapeten utanför nämnden än inom densamma. Jag måste säga, att personligen känner jag mig aldrig bunden av direktiven i nämnvärd mån, när jag arbetar i nämnden. Jag följer vad det sunda förnuftet bjuder och gör en skälighetsbedömning. Enligt de direktiv som vi fått skulle, har det sagts, en fabrikant, som har en mängd varusortiment, få finna sig i att fabricera och saluhålla en vara med förlust, såvitt han har god bärighet på sin rörelse i övrigt. Jag måste säga, att det är så ytterst sällan som denna fråga varit aktuell inom nämnden, att den kan gott hänföras till det mera teoretiska planet. Det är icke alls så, att nämnden därvidlag halsstarrigt hållit på dessa direktiv. Vi ha nämligen ansett att det då varit risk för att varan skulle försvinna. Jag vill i detta fall understryka vad handelsministern nyss sagt, att vi ha fått lov att höja priserna på vissa varor, även om vederbörande fabrikant eller industri haft mycket goda inkomstförhållanden.

Jag kan icke underlåta att säga, att

när man sitter i det praktiska arbetet och ser alla de framställningar om prishöjningar, som undan för undan komma från företag med mycket god lönsamhet, får man ju en viss erfarenhet. Med kännedom om dessa ideliga framställningar om prishöjningar kan jag absolut icke dela den uppfattning, som ofta föres till togs, att om vi ej haft priskontroll nu skulle på varumarknaden måhända ha rätt lägre priser. Jag tror att man skall kunna säga, att hittills ha vi i stort sett tack vare priskontrollnämnden kunnat förhindra en väsentlig prisstegring på många områden. Jag vill som exempel på att nämnden ändock är realistisk i sin bedömning nämna, att vi under 1949 och även innevarande år frisläppt en del varor. Jag vill rätta till ett uttalande om att textilindustrien kunnat prestera lägre varupriser efter frisläppningen. Det är icke riktigt. Det är bara några små detaljer i textilindustrien som äro frisläppta, en obetydlighet i jämförelse med den stora grupp som fortfarande är prisbunden. Då frågar man sig: Varför? Ja, det är ju så att vi ha rätt betydande subventioner på detta område. Vi ha bl. a. sedan många år rätt höga subventioner på bomull. Det är givet att så länge vi ha subventioner och tillföra fabrikationen statsmedel för att hålla prisnivån nere, så länge måste vi också ha priskontroll. Det är alltså icke riktigt att säga, att textilindustrien har frisläppts; det gäller endast i fråga om mindre detaljer. Jag har här bredvid mig min bankkamrat, som säkerligen i dessa dagar icke är så glad över den överenskommelse, som ylleindustrien träffat med priskontrollnämnden. Han har säkerligen icke samma goda marknad för sin industri för närvarande som denna haft under många år.

Till sist vill jag säga, att trots alla klagomål tror jag icke att industrien över huvud taget har anledning att klaga på priskontrollnämnden. Vi ha inom priskontrollnämnden en avdelning

som gör fortlöpande undersökningar. Det är sålunda icke bara fråga om att granska de presterade verksamhetsberättelserna, utan man gör rätt ingående undersökningar vid alla de företag, som äro med i dessa utredningar. Det är hemligstämplade handlingar, varför jag icke har någon anledning att anföra exempel, men med undantag av livsmedelsindustrien, som enligt mitt förmenande i vissa fall icke har fullt nöjaktig bärighet, har industrien en mycket god lönsamhet, särskilt inom vissa grenar. Jag tror att det blir många av dessa industriidkare, som kanske komma att minnas denna tid icke bara med ledsnad. Ty när vi få en hårdare konkurrens, en bättre varutillgång och bättre handel mellan länderna komma de säkerligen att få finna sig i lägre inkomstförhållanden och sämre räntabilitet än de ha för närvarande.

Jag sitter i nämnden som jordbrukarnas representant. Vår produktion är hårt priskontrollerad. Jag har icke märkt att från så många håll höjdes röster för att vi skulle slippa ifrån priskontrollen under den tid, då vi verkligen hade kunnat utnyttja knappheten på livsmedel, den utländska prisnivån o. s. v. Jag har funnit det vara min uppgift att se till att vad jordbrukarna skola köpa, icke bara som vanliga konsumenterna utan även som stora köpare av industrialster, maskiner, redskap o. s. v., kan köpas för skäligen priser även av denna grupp, som i så hög grad för sin närings lönsamhet är beroende av den prissättning som är rådande icke bara på vad de skola sälja utan även på vad de skola köpa.

Med dessa ord har jag velat litet grand tillrättalägga vad som sagts och söka ställa kyrkan mitt i byn. Jag är tacksam för att professor Ohlin betraktat dessa utlåtanden som ett framsteg. Jag förmodar att han åsyftat icke bara andra lagutskottets utan även beredningsutskottets utlåtande. Jag är också av den uppfattningen, att vi gjort ett

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

framsteg. Det är endast genom enighet som vi kunna lösa dessa frågor. Jag tror att det är bättre att taga ett steg i taget i samförstånd än att demonstrera.

Herr SCHMIDT (kort genmäle): Herr talman! Min f. d. kollega i nämnden talade om enigheten om förhållandena 1945. Men vi ha 1950 nu, och vi börja diskutera 1951. Jag vill upprepa en gång till vad jag sade, ty det var icke så många i kammaren när jag började mitt anförande. När nämnden höll på med sitt arbete under krigsåren 1942—1945, bromsade vi prishöjningar, i fråga om vilka vi hade mycket liten aning både om deras storlek och när de skulle komma. Nu vill jag påstå, att nämnden bromsar en hel del prissänkningar, som äro på väg men som man icke känner till i nämnden.

Herr HJALMARSON: Herr talman! Statsrådet efterlyste här företagsamhetens vilja att medverka till prissänkningar. Jag vill erinra om att detta har skett på en rad betydande områden. Man kan t. ex. peka på järnvarorna. Det är säkerligen statsrådet bekant, att företagarna på detta område själva tagit initiativ till mycket betydande prisreduktioner, varigenom priskontrollen helt enkelt mer eller mindre kommer att hänga i luften. Å andra sidan måste man förstå den fruktan, som företagsamheten hyser för att komma i ett ogynnsamt läge vid prissänkningar, då den ej vet hur priskontrollnämnden kommer att handla i varje särskilt fall.

Jag nämnde, herr talman, i mitt inledningsanförande ett exempel på hur priskontrollens slopande verkat, när det gällde en viss typ av strumpor. Priskontrollens slopande medförde en prisstegring, ty det rädde brist på denna vara. Sedan sjönk priset mycket hastigt. När priset sjunkit återinfördes priskontrollen. Nu lär man vara i samma situation som förut, att en brist ånyo hotar att uppstå. Icke kan det

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

vara ett konsumentintresse att på detta sätt låsa prisbildningen! Konsumenternas intresse måste vara att tillräcklig rörlighet föreligger, så att man får fram de varor, som i varje situation behövas.

Till sist ett ord till herr Ohlin. Vad är det vi vilja från högerhåll? Vad är det vår ståndpunkt konkret inneburet? Den har framför allt inneburet två ting. För det första ha vi klart uttalat oss för önskvärdheten av att den statliga priskontrollen skall upphöra vid en redan nu fixerad tidpunkt, nämligen den 1 januari 1951. För det andra har vår ståndpunkt inneburet, att vi velat ge direktiven beträffande de speciella förutsättningarna för prissänkning en klar och otvetydig innebörd, en innebörd som jag tidigare försökt att fixera.

Jag tror, herr talman, att det är till fördel i den politiska debatten att vidhålla en klar och bestämd ståndpunkt. Jag kan icke dela herr Ohlins uppfattning att utskottsutlåtandets innebörd, i den mån detta också i allmänna ordalag understryker önskvärdheten av priskontrollens avveckling, försvagas av att vi inom högern fasthålla vid vår linje. Jag har, herr talman, till min glädje hört, att det även finns representanter för folkpartiet, som uppenbarligen anse att det är en klok och riktig ståndpunkt som vi här intaga. Jag hörde nämligen, att en man, som har speciella förutsättningar att bedöma vad det här är fråga om och se var de avgörande skiljelinjerna gå, nämligen herr De Geer i första kammaren, vid voteringen anslöt sig till högerens ståndpunkt.

Sedan, herr talman, beträffande förutsättningen för avtalsförhandlingar vid årsskiftet vill jag säga herr Ohlin, att självfallet har jag lika väl som alla andra räknat med att de s. k. devalveringssubventionerna skola slopas från och med 1951. Men detta behöver ej betyda ett osäkerhetsmoment för parterna på arbetsmarknaden. Vad det innebär ekonomiskt sett är icke svårt

att räkna ut. Det torde experterna på båda sidor vara tämligen på det klara med. Men vad är det för andra faktorer som skulle bidra till att skapa större osäkerhet vid bedömningen än tidigare? Jag kan för min del icke se, att det skall vara svårare att bedöma situationen nu än det t. ex. var 1936 och 1938. Vid de stora avtalsförhandlingarna speciellt vid årsskiftet 1937/38 hade väl alla, som sysslade med dessa ting, en känsla av att bedömningen var utomordentligt vanskelig. Mig förefaller det som om den då var vida vanskeligare än vad bedömningen inför årsskiftet 1950/51 behöver bli.

Slutligen vill jag för min del till min ärade vän herr Jönsson i Rossbol säga, att jag helt delar hans uppfattning om önskvärdheten av att svenskt näringsliv självt skall taga itu med osund monopolism och osunt kartellväsen. I remissdebatten vid årets riksdag tog jag mig friheten att kraftigt understryka denna synpunkt. Men vad som nu sker inom Sveriges näringsliv är just att de ledande instanserna taga itu med dessa företeelser. Säkerligen har herr Jönsson i Rossbol själv observerat exempelvis det uttalande i den riktningen som offentliggjorts — jag tror att det var i gårdagens tidningar. Vi äro alltså alla överens på den punkten, att näringslivet självt skall medverka till en sanering av osunda förhållanden. Men om vi skola hjälpa till allesammans för att skapa förutsättningar för en sund konkurrens och en fri prisbildning i konsumenternas intresse, då skola vi också se till att vi begagna alla möjligheter att avveckla regleringar, vilka just bidra till att konservera de företeelser, som både herr Jönsson i Rossbol och jag anse böra motverkas.

Jag måste alltså, herr talman, alltså jämt vidhålla det yrkande som från vårt håll ställts i debatten.

Herr OHLIN: Herr talman! Det är kanske litet märkligt att herr Hjalmar-

son och jag, som dock i den egentliga grundsynen på angelägenheten av näringslivets återställande till frihet stå varandra så nära, ta upp en så ingående debatt här om denna fråga. Men jag kan inte neka till att det åtminstone på en punkt förefaller mig finnas behov att ett klarläggande.

Herr Hjalmarson säger, att högern velat inta en klar och bestämd ståndpunkt och att priskontrollen bör avskaffas senast den 31 december i år. Ja, uttalandet av reservanterna i andra lagutskottet är onekligen klart på den punkten, men man behöver inte gå längre än till högerreservationen till beredningsutskottets utlåtande för att finna en ståndpunkt, som förefaller vara i vart fall icke densamma. Det heter nämligen där: »Huvudregeln bör därvid vara, att priskontrollen avskaffas på alla de varuområden där påtagliga risker för därmed följande, omedelbara prishöjningar icke föreligga.» Hur kan högern veta, att det den 31 december kommer att på *alla* områden vara så, att det inte föreligger påtaglig risk för prishöjningar? Högern måste ha en alldeles särskild profetisk insikt rörande varumarknadens utveckling detta år. I fortsättningen av samma reservation hänvisas emellertid till statsutskottets utlåtande nr 10, där det säges, att på vissa områden det inträdda förbättrade försörjningsläget skapat förutsättningar för en begränsning av priskontrollnämndens verksamhet. Alltså har redan »på vissa områden» detta skett. Man märker själva tonfallet. Det finns ingenstades något djärvt påstående att det under resten av året kommer att inträffa, att dessa förutsättningar föreligga på samtliga varumarknader. Det förefaller som om herrar Dickson och Braconier, som äro reservanter i beredningsutskottet, ha anledning finna att högerreservanterna i andra lagutskottet ansett det lämpligt med ett överbud. De tala om riskerna för prishöjningar o. s. v., medan her-

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

rar Wistrand och Hagård kort och gott säga, att priskontrollen skall avskaffas vid årets slut. Man må säga vad man vill om dessa ståndpunkter, men att de skulle tillsammans utgöra en klar och bestämd högerståndpunkt tror jag inte att någon kan få kammaren att acceptera. I själva verket skulle man tvärt om kunna säga, att det centrala i högerreservationen i beredningsutskottet överensstämmer väl med uttalandet av majoriteten i andra lagutskottet. Majoriteten skriver att man tänker sig kunna avveckla priskontrollen i stora drag under året men att det inte är utslutet att den kan behövas på vissa områden under första halvåret 1951. Jag tycker att detta överensstämmer mycket bra med beredningsutskottets högerreservation. Till slut vill jag, för att det inte skall bli något missförstånd, säga, att jag tycker att majoriteten i beredningsutskottet har praktiskt taget samma mening. I dess uttalande heter det »påvisbar» risk, i reservanternas »påtagliga» risker. Jag skall inte taga upp tiden med att dröja vid vad dessa adjektiv innebära.

För min del har jag tidigare försökt redogöra för varför jag tror att det finns starka psykologiska skäl att gå så långt som majoriteten i lagutskottet gör men inte inför det ovissa läget vid årsskiftet binda sig hårdare. Jag accepterar detta under förutsättning att man får tolka majoritetens ståndpunkt på det restriktiva sätt jag nämnt.

Herr Hjalmarson säger att det inte finns några risker inför årsskiftet. Då han ju har rätt lång erfarenhet som förhandlare på arbetsmarknaden, medan jag för min del inte har någon sådan erfarenhet, är jag naturligtvis ängslig när jag ändå vågar ge uttryck åt min uppfattning, att herr Hjalmarson måhända tar något för enkelt på de dock ganska svåra arbetsmarknadsproblemen, som vi kunna komma att möta under den senare delen av detta år.

Jag känner mig inte övertygad av

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

herr Hjalmarsons replik att högerreservationen inte på något sätt kan försvaga majoritetens uttalande. Det är ju alldeles klart att om man gör reservationer, som antyda att man inte är nöjd med vad som uppnås, kommer det man uppnår ändå att stå i en annan belysning än om man kunnat få en mera allmän enighet. I grund och botten syfta herr Hjalmarson och jag till samma sak, nämligen att så snart det finns förutsättningar successivt avveckla priskontrollen. För min del är jag övertygad om att majoritetens uttalande betyder ett mycket väsentligt framsteg och att det faktiskt är bättre ägnat att främja denna utveckling. Det är emellertid möjligt att reservationerna ur högersynpunkt kunna ha *andra* förtjänster.

Herr **HJALMARSON** (kort genmäle): Herr talman! Jag skall inte trötta kammaren med något slags textgranskning av dessa utlåtanden. Jag bara konstaterar, att i den reservation, som herr Ohlin påtalat, nämligen reservationen till beredningsutskottets utlåtande nr 35, framhålles lika väl som i reservationen till andra lagutskottets utlåtande, att vi förutsätta att prisregleringen skall vara avvecklad i och med utgången av innevarande år.

Den enda anmärkning, som herr Ohlin möjligen kan rikta mot uttalandet i reservationen till beredningsutskottets utlåtande, är att där inte är inskriven den definition på förutsättningarna för prisregleringens avskaffande på vissa områden, som jag har försökt precisera. Jag har emellertid själv privat förklarat för herr Ohlin anledningen härtill. Det är helt enkelt den att när detta utlåtande skrevs förelägo inte Kungl. Maj:ts nya direktiv för priskontrollnämnden.

Till sist, herr talman, vill jag bara säga, att jag delar herr Ohlins uppfattning att vi inte skola ägna oss åt något

smågnat i denna fråga. Men jag vagar ändå, herr talman, vidhålla den ståndpunkten att linjerna i vart fall inte skulle bli klarare om vi anslöte oss till herr Ohlins ställningstagande i denna debatt.

Herr **OHLIN**: Herr talman! Jag skall inte uppta tiden och trötta kammaren med någon diskussion om formuleringar o. s. v. utan nöja mig med ett enda påpekande, nämligen att i den motion om priskontrollens avveckling, som herr Hjalmarson själv framburit, har han framfört det önskemålet att från priskontroll måtte friläggas de varuområden där ingen *påvisbar* risk för prishöjning är möjlig. Detta är precis det uttryck, som majoriteten i beredningsutskottet använt. Men högerreservanterna i utskottet ha inte varit nöjda med herr Hjalmarsons eget uttryck utan ändrat »påvisbart» till »påtagligt» — måhända för att därigenom få möjlighet att göra en reservation.

Herr **SJÖLIN**: Herr talman! I årets remissdebatt påpekade jag, att arbetslönerna stigit 50 procent sedan prisstoppet infördes 1942. Trots detta tillåter inte priskontrollnämnden ett förhöjt pris på en priskontrollerad vara, vilket haft till följd att tillverkningen i fråga måst nedläggas. Men samtidigt har en utländsk vara med ungefär samma konstruktion fått saluföras här i landet till ett med 60 procent förhöjt pris. I dylika fall är naturligtvis en prisreduktion fullständigt utesluten. Jag förmodar att handelsministern inte syftar till sådana förhållanden när han efterlyser företagens goda vilja att göra prisreduktioner. Jag har endast velat påpeka detta, herr talman, för att till protokollet få antecknat ett verkligt sakförhållande.

Herr **NORUP**: Herr talman! Även vi på vårt håll ha ansett att den priskontroll, som varit gällande, har varit till oerhört gagn. Jag undrar emeller-

tid om vi inte ha anledning att uttala samma önskemål som utskottet, nämligen att priskontrollen bör avvecklas så fort som möjligt. Jag vill i vart fall ansluta mig till den tanken. Men därmed är inte sagt, att det är nödvändigt med ett lika starkt uttalande som i högerreservationen, där det krävs att den 31 december i år skall priskontrollen vara slut. Jag tror nämligen, att det kan uppstå sådana förhållanden, då det inte vore lyckligt att man hade beslutat priskontrollens upphörande. När man emellertid från utskottets sida uttalat sig för att den skall sträcka sig fram till den 1 juli 1951, hade jag gärna sett att man därvidlag uttalat sig ännu kraftigare än man gjort och gått in för en effektivare avveckling av priskontrollen. Här sägs att man från näringslivets sida bör visa mera initiativ och själv-
mant gå in för att sänka priserna. Kan-
hända ligger det mycket i detta, men
jag undrar dock om näringslivet med
de erfarenheter det på detta område
har vågar sig på den saken. Ty som
här tidigare framhållits har man från
priskontrollnämndens sida inte kunnat
ge näringslivet det stöd, som det har
rätt att fordra.

Jag har, herr talman, velat framhålla dessa synpunkter på den föreliggande frågan därför att det har betydelse även för jordbrukets vidkommande, låt vara att våra priser äro bundna. Jag finner det emellertid angeläget att när man nu går in för ett friare system man ser till att priskontrollnämnden, som haft en viss insyn i näringslivet, vilket varit nödvändigt under kristiden, snarast möjligt avvecklas. Jag vill sålunda ansluta mig till de synpunkter på frågan, som utskottet här uttalat, men med det tillägget att man bör vara mer effektiv när det gäller denna avveckling, än vad utskottet förutsatt.

Herr GUNNARSSON: Herr talman! Jag ägnar mig åt en industri, som här nämnts i olika sammanhang, nämligen

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

textilindustrien. Det är alldeles tydligt, att kammarens ledamöter inte kunna skilja på textilindustri och textilindustri; denna industri består nämligen av flera grenar.

Det har här talats om de varor som frisläppts. Men det är bara struntsaker, strumpor och korsetter och sådant där, som jag för min del inte har något att göra med. När det gäller bomullsindustrien finns det subventioner, som gå till 40 miljoner kronor om året. Jag har varit priskontrollerad i snart tio år, och jag börjar nästan fasa för tanken på att bli frisläppt. Ty det är ju med oss människor så, att ju äldre vi bli, dess mera vanedjur bli vi, och nu ha vi blivit så vana vid denna kontroll, att vi trots att vi längta efter att den skall försvinna med bävan fråga oss, om vi äro kapabla att klara oss i frihet; så länge ha vi nu varit bundna. Om vi bli fria den 31 december i år eller den 1 juli nästa år spelar i stort sett ingen större roll. Men jag skall trösta herr Hjalmarson med att, som det hänt en gång förut, rösta med högern. Om det kan vara honom till någon glädje, vet jag inte.

I fråga om ylleindustrien ber jag att få nämna, att vi nu i sex månader fått arbeta med en råvara, som kostar 5 kronor 50 öre per kg. Priset är fastställt av priskontrollnämnden efter överenskommelse med oss, och återanskaffningspriset är nu 8 kronor 40 öre per kg, alltså 54 procent högre. Vi skola emellertid försöka klara den saken också; det är vårt bidrag till stabiliseringen. Jag har velat anföra detta därför att det här nästan framskymtat, att vår textilindustri skulle haft större förtjänster än järnhandeln, men det tror jag ju inte på förstås. Men vi ha ju klarat oss, och hur har det gått till? Jo, det har gått bra därför att vi ha haft gamla hus och gamla maskiner. Om vi skulle ha köpt nya maskiner och byggt nya hus o. s. v., tror jag inte att det -- åtminstone inte i de flesta fall

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

— skulle ha varit möjligt. Men vi få väl vara glada åt att det är som det är.

Jag skall, herr talman, som sagt rösta med herr Hjalmarson, men jag gillar nog utskottet mest denna gång.

Herr HEDLUND i Rådom: Herr talman! Alla här säga sig ju vilja ha bort priskontrollen. Det är ett nödvändigt ont menar man, som man inte skall dragas med en enda dag mer än som är oundgängligen nödvändigt.

Utskottsmajoriteten vill ha bort priskontrollen så snart det på ett visst varuområde synes kunna ske utan risk för en ogynnsam prisutveckling på området. Högern vill ha bort priskontrollen vid nyårsskiftet 1950/51. Om det betyder att man på högerhåll menar, att denna situation på varumarknaden genomgående kommer att ha inträtt vid den tidpunkten, eller om man över huvud taget inte bryr sig om hur det då ser ut, har jag inte kommit underfund med, men det kanhända beror på att jag inte från början varit i tillfälle höra debatten i denna fråga.

Om vi alltså — fränsett möjligen högerreservanterna — äro fullt överens om hur vi vilja att det skall bli på detta område, är det ju en annan fråga om vi kunna räkna med att priskontrollnämnden så snart det är möjligt låter de olika normalpriserna försvinna. Finansministern har under debatten hänvisat till vad som redan har inträffat på detta område, och alla veta vi ju, att många normalpriser ha försvunnit. Men jag tror också att man kan leta fram exempel på normalpriser, som ha hållits kvar fastän de upphört att fylla sin funktion. Man kan fråga sig om detta egentligen fört med sig några skadeverkningar. Ja, utan tvivel. Normalprisen verka som en psykologisk broms på prissänkningar. Företagarna sakna anledning att börja på nytt kalkylera, de hålla fast vid normalpriset i förvissning om att konkurrenterna

göra detsamma, och på köparsidan anser man det utsiktslöst att börja resonera om prissänkningar. Det är klart att om varutillgången blir mycket stor i förhållande till efterfrågan, bryts den psykologiska barriären så småningom igenom, men resultatet har blivit ett väsentligt fördröjande av prissänkningen. När ett krisorgan som priskontrollnämnden självt skall ta initiativet till normalprisens upphävande innebär detta i själva verket en fordran, att detta organ bit för bit skall säga av de grenar på vilka det själv sitter. Jag tror därför att det är ganska nödvändigt med en ordentlig knuff då och då för att påminna om vad svenska folket vill i detta sammanhang, och jag tror att denna debatt egentligen bara fyllt den uppgiften. Med dessa få ord har jag velat deklarerat att vi från vårt håll äro angelägna om en fri prispildning och en fri konkurrens snarast möjligt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hjalmarson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 30, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppres-

Motion om ändring av gällande expropriationslagstiftning i syfte att bättre tillgodose landsbygdsbefolkningens intressen.

ning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Hjahnarson, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 170 ja och 28 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 4.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar, dels ock i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 5.

Motion om ändring av gällande expropriationslagstiftning i syfte att bättre tillgodose landsbygdsbefolkningens intressen.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion om ändring av gällande expropriationslagstiftning i syfte att bättre tillgodose landsbygdsbefolkningens intressen.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr ANDERSSON i Dunker: Herr talman! Enligt gällande expropriationslag får expropriation som regel icke förekomma annat än för s. k. allmännyttiga ändamål, d. v. s. för gator, vägar, järnvägar m. m., men i vissa fall också för tomter till samlingslokaler och dylikt. Dessa expropriationer ske ju i huvudsak till gagn för befolkningen i en stad eller annan tätort. Men om en stor grupp av människor, låt oss säga jord-

bruksbefolkningen i en stor del av ett län, behöver uppföra en byggnad, t. ex. ett lagerhus för torkning och upplagring av spannmål, måste det väl sägas vara ett allmänt intresse att en sådan byggnad kommer till stånd. Eller det gäller kanske att uppföra ett mejeri för en stor del av ett län. Det vill man i allmänhet ha i en tätort, ty dit är ju vägnätet koncentrerat, om man har förbindelser åt olika håll. För sådana ändamål får dock icke expropriation tillgripas, trots att det, åtminstone enligt min mening, gäller att tillgodose allmänna intressen av minst lika stor betydelse som de, för vilka man annars medger expropriation.

Jag har varit med om ett fall, där det gällde en stor mejerianläggning, som man önskade få förlagd till en stad. Staden var villig att upplåta tomt men satte sådana villkor för upplåtelsen, att de som skulle bygga mejeriet ansågo dem absolut orimliga, och mejeriet kunde därför inte byggas på den plats, där man ville ha det förlagt. Staden ställde nämligen det villkoret, att de som köpte tomten för att bygga mejeriet icke fingo borra efter vatten, utan de skulle ha en absolut skyldighet att täcka sitt vattenbehov från stadens vattenledning och betala det kubikmeterpris, som staden behagade fastställa. Detta gjorde att mejeriet icke kunde förläggas i staden på plats, som annars hade varit lämplig, utan det måste förläggas på landsbygden med följd att transporterna till och från mejeriet och för distribution inom stadsområdet få gå betydligt längre vägar så länge detta mejeri finns. Det blir dyrbarare distribution och besvärigheter på olika sätt emedan man inte kunde på rimliga villkor förvärva tomt för mejeribygget. Beträffande lagerhusanläggningar jag nyss talade om ligger det så till, att man inte får köpa tomtmarken utan endast hyra den, ty i åtskilliga fall vägrar samhället att sälja.

Motion om ändring av gällande expropriationslagstiftning i syfte att bättre tillgodose landsbygdsbefolkningens intressen.

och då blir man tvungen att uppföra dessa dyrbara anläggningar på ofri grund.

Jag har velat påpeka detta som jag tycker ganska orimliga förhållande, att man vid uppförande av sådana anläggningar, som ha betydelse för jordbruksbefolkningen inom stora områden, inte får utnyttja den möjlighet, som en stad eller en kommun kan tillgripa för att tillgodose s. k. allmänna intressen av, som jag tycker, inte alls den storlek som det gäller i de fall jag har påpekat.

Herr talman! Jag skall inte ställa något yrkande om bifall till motionen, men jag har velat säga dessa ord som en förklaring till att jag har väckt motionen.

Herr ANDERSSON i Löbbo: Herr talman! Det kanske kan synas onödigt att uppträda som talesman för utskottet, när den ärade reservanten icke ställde något yrkande, men då han likväl funnit lämpligt att hålla ett begravnings-tal över sin motion, vill jag i korthet motivera utskottets ståndpunktslagande.

Det är rätt unikt att få höra en representant för bondeförbundet föreslå utvidgning av expropriationsrätten och att detta avstyrkes av ett enhälligt utskott, i vilket hälften av ledamöterna äro socialdemokrater. Jag är visst inte rädd för att införa expropriationsinstrumentet på nya områden, men då vill jag att det skall finnas verkligt behov härför. Att införa expropriationsinstrumentet på områden, där något verkligt behov icke föreligger, kan jag icke rekommendera. På den punkten äro vi alla inom utskottet överens, och däri ha jämväl herr Anderssons egna partivänner instämt.

Jag måste här använda ett par minuter för att återge vad de olika remissinstanserna ha sagt, för att kammaren skall få en belysning av huruvida det verkligen föreligger ett motiv för den

expropriationsrätt, som herr Andersson i Dunker talar för. Jag börjar med Svenska stadsförbundet. Av vad det anført framgår, att det inte alls är övertygat om att något behov av utvidgad expropriationsrätt föreligger på förevarande område. Såvitt stadsförbundet hade sig bekant, hade städerna, i motsats till vad motionären gjorde gällande, städse visat stor förståelse för de här ifrågavarande landsbygdsintressena. Denna förståelse hade stundom tagit sig sådana uttryck, att gränserna för den stadskommunala anslagsbefogenheten överskridits.

Svenska landskommunernas förbund har gjort ett likartat uttalande och förklarat, att det för sin del icke har sig bekant att det föreligger något fall, då en kommun vägrat att upplåta mark inom sina tätortsområden för att tillgodose sådana önskemål, som åsyftas i motionen. Slutligen har tillfälle beretts två organisationer att yttra sig, organisationer som stå motionären nära, nämligen Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet Landsbygdens folk. Sveriges lantbruksförbund förklarar, att behovet av expropriationsrätt för vissa samlingslokaler får anses tillgodosett genom de redan gällande bestämmelserna därom i expropriationslagen. Beträffande behovet för jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse att förvärva mark inom tätorter måste enligt förbundets mening dessa problem lösas på annat sätt och i annat sammanhang. Riksförbundet Landsbygdens folk motive-rar sitt avstyrkande med att enligt förbundets mening *ingen* erfarenhet talar för att landsbygdsbefolkningens behov av mark och hyggnader i tätorter inte kunnat tillgodoses.

Det exempel, som herr Andersson i Dunker tog upp, tror jag inte var fullt belysande. Om jag fattade herr Andersson i Dunker riktigt, gällde det inte så mycket frågan om att förvärva själva tomten, utan det var mera ett problem

Motion om beredande av möjlighet till utbetalning av expropriationsersättning i form av periodvis återkommande utbetalningar.

huruvida det skulle dragas lämpliga ledningar fram till en nyplanerad anläggning. Det är klart att något enstaka exempel alltid kan anföras, men Riksförbundet Landsbygdens folk har varit något elakt mot motionären och sagt, att motionären inte har påvisat några konkreta fall, som tyda på påtagliga missförhållanden.

Jag skulle förmoda, herr talman, att det räcker med det lilla jag nu har anfört, och jag ber att med hänvisning till utskottets utlåtande få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ANDERSSON i Dunker: Herr talman! Jag kanske måste försäkra, fastän det borde vara onödigt, att jag inte är någon vän till en utvidgad expropriationsrätt. Anledningen till att jag har tagit upp denna fråga är att de expropriationer, som nu få göras, framför allt drabba jordbrukarna eller den jordägande befolkningen på landsbygden. Jag har väckt denna motion bland annat för att kunna påvisa, att det är en betydande skillnad mellan vad jordbrukarna få utstå i fråga om expropriation och vad stadsbefolkningen får finna sig i därvidlag. Även om det gäller mycket stora allmänna intressen till jordbruksbefolkningens gagn, vill man inte gå med på att expropriation skall få äga rum, men när expropriationen går ut över landsbygdsbefolkningen, då har man inte stora hämnningar i det fallet.

Vad beträffar detta exempel med mejeriet, som jag drog fram, så har jag varit med och förhandlat om saken, så jag vet precis hur det ligger till. Tomten skulle vi få köpa, men det ställdes sådana villkor beträffande vattenfrågan, att vi icke kunde gå med på dem, och vi funno oss nödsakade att söka oss ut från staden till landsbygden. Hade man där haft möjlighet att med hjälp av expropriation skaffa sig den-

na tomt av staden, skulle ett allmänt jordbrukarintresse ha tillgodosetts, men det hade man inte.

Herr talman! Jag har fortfarande intet yrkande.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6.

Motion om beredande av möjlighet till utbetalning av expropriationsersättning i form av periodvis återkommande utbetalningar.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om beredande av möjlighet till utbetalning av expropriationsersättning i form av periodvis återkommande utbetalningar.

Tredje lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 171 i första kammaren av herr *Andersson, Jones Erik, m. fl.* och nr 211 i andra kammaren av herr *Ericsson i Näs m. fl.* I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning angående sådan ändring av expropriationslagen, att expropriationsersättning må utbetalas i form av periodvis återkommande utbetalningar såsom i motionen angivits».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Werner* och *Andersson i Dunker*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville i anledning av motionerna I: 171 och II: 211 hemställa om utredning rörande möjligheterna att motverka den försämrade bärkraft å jordbruksfastighet, som uppkomme vid expropriation

Motion om beredande av möjlighet till utbetalning av expropriationsersättning i form av periodvis återkommande utbetalningar.

varom här vore fråga, i huvudsaklig överensstämmelse med vad reservanterna i sin motivering förordat.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr ANDERSSON i Dunker: Herr talman! Vi ha här återigen en fråga om expropriation, men här gäller det närmast formen för den ersättning, som skall utgå vid ianspråktagande av mark genom expropriation. Som alla riksdagens ledamöter känna till ha våra vattenfall byggts ut i väldig omfattning under de senaste årtiondena. Man har byggt stora kraftstationer, framför allt i Norrland, och för att kunna distribuera kraften över landet har man byggt kraftledningar. Där dessa gå fram genom skogsmark måste det röjas upp ett ganska brett område för att inte träden skola skada kraftledningen. Det har under årens lopp huggits upp en stor mängd sådana kraftledningsgator genom framför allt de norrländska och mellansvenska skogsområdena. Det har gjorts en liten kalkyl över hur stora markområden det gäller, och enligt den uppgift jag har fått skulle det vara omkring 50 000 tunnland skogsmark som har tagits i anspråk för dessa kraftledningar.

Nu vore det i och för sig inte så mycket att säga, eftersom dessa kraftledningar äro nödvändiga och givetvis fylla ett nyttigt ändamål, men genom borttagandet av skogen och förhindrandet av att det får växa ny skog inom dessa kraftledningsområden försämrar man skogsbrukets bärkraft. I många fall gäller det små jordbruk och små skogslotter, där kanske en sådan ledning går på längden över en ofta långsträckt skogslott. Härigenom går en mycket stor del av skogen, som tillhör en mindre jordbrukare eller skogsägare, förlorad. Detta tvångsvis avstående av ganska betydande skogsmarksområden

drabbar ett betydande antal små jord- och skogsägare. Ett förut bärkraftigt jord- och skogsbruk blir ofta ett ofullständigt sådant genom att en kraftledningsgata går fram över markerna. Ägaren till ett sådant jordbruk kan i fortsättningen inte få sin utkomst genom det kombinerade jord- och skogsbruk han där tidigare har bedrivit. Detta går ju också stick i stäv emot den jordbrukspolitik, som vi ha gått in för här i landet, nämligen att inte bara hindra att jordbruk bli ofullständiga utan även försöka att göra de ofullständiga jordbruken fullständiga.

Då frågar man sig: Hur skall man, när en skogsägare eller jordbrukare har blivit frångången en värdefull del av sin skog och hans skogsbruk sålunda blivit ofullständigt, kunna ersätta detta på annat sätt än som nu sker. Motionärerna ha resonerat på följande sätt. Det utgår ersättning för den i anspråk tagna marken, och denna ersättning fastställs genom expropriation eller frivillig överenskommelse. Sker det genom frivillig överenskommelse kan man tänka sig, att man skulle kunna komma överens om att ersättningen skulle utgå i form av viss ersättning per år under en följd av år, eller hur man nu skulle beräkna den. Men när det, som ofta är fallet, sker genom expropriation, får enligt gällande bestämmelser denna ersättning inte utbetalas annat än som en engångsersättning. Det kunde tänkas, att man skulle kunna göra en ändring i expropriationslagen som möjliggjorde en periodvis skeende utbetalning. Ett jordbruk, som hade fått en del av sin skog fördärvad genom kraftledningsgator, skulle i stället för den inkomst, som annars skulle utgått från den i anspråk tagna marken, erhålla kontanter genom den periodvis återkommande ersättning, som hade fastställts vid expropriation. På detta sätt skulle man kunna bevara ett sådant litet kombinerat jord- och skogsbruk,

Motion om beredande av möjlighet till utbetalning av expropriationsersättning i form av periodvis återkommande utbetalningar.

så att det alltså kunde anses vara ett fullständigt jordbruk.

Detta förslag har avstyrkts av utskottsmajoriteten, men ett par reservanter ha ansett att det var så pass starka skäl för det, att de ha tillstyrkt en utredning.

När expropriationslagstiftningen senast var under behandling, nämligen vid fjolårets riksdag, gjorde andra lagutskottet ett uttalande i den riktningen, att utskottet ansåg att denna lag var behäftad med så allvarliga brister i skilda avseenden, att det mycket snart behövde företagas en överarbetning. Vi reservanter ha därför föreslagit, att den av motionärerna väckta frågan borde bli föremål för en utredning i samband med den överarbetning, som man i andra lagutskottet i fjol förutsatte skulle ske beträffande expropriationslagen.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas hemställan, som innebär att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att en utredning skulle ske i de avseenden, som motionärerna här ha föreslagit. Jag yrkar således bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON i Löbbo: Herr talman! Som den ärade reservanten förut meddelade gäller även denna fråga expropriationsrätten, men här gäller det frågan om hur ersättningen för exproprierad mark skall betalas.

Enligt nu gällande lagstiftning skall sådan ersättning utgå på en gång. Motionärerna föreslå att den skall utgå periodvis. Det har inte klart framgått av motionen, men såväl remissinstanserna som utskottet ha kommit till den uppfattningen, att motionärerna ha tänkt sig att det skall bli någon sorts jordränta eller servitutsrätt knuten till vissa fastigheter. Om man erinrar sig de ersättningar, som utgå för expropriation av kraftledningsgator, så ut-

göra de i regel, särskilt när det gäller bondeklassen, relativt små belopp. Jag vet att de ofta röra sig om ett fåtal hundra kronor. De gå någon gång upp till ett eller annat tusental, och gäller det stora egendomar kunna de uppgå till ett eller annat tiotusental. De kunna i undantagsfall uppgå till ännu högre belopp. Om man i stället för att betala en engångsersättning skulle inrätta något slags jordränta, som skulle tillkomma fastighet, antingen för viss tid eller för all framtid, skulle man gå in för en princip, som statsmakterna förut i andra avseenden varit med om att avskaffa. Svenska elektricitetsverksförbundet har också i sitt yttrande över motionen framhållit, att kraftledningsägarna kunna för sin del säkerställa sig genom att redan från början depnera den utgivna eller överenskomna ersättningen i bank. Den möjligheten står också markägaren till buds, att han kan komplettera överenskommelsen med ett avtal med ett penninginstitut att ersättningsbeloppet skall tillställas honom i vissa poster. Det måste säkerligen bli förenat med betydande svårigheter och en besvärlig organisation, om man skulle införa en servitutsrätt enligt motionärernas tankegång. Reservanterna ha yttrat sig rätt försiktigt om den saken, och de ha i viss mån polemiserat emot motionens direkta yrkande. De ha likväl ansett att det bör övervägas, huruvida inte en dylik jordränta bör skapas åtminstone för det fall, där ersättningen utgår under en viss bestämd tidsperiod, alltså i sådant fall där inte äganderätten utan endast nyttjanderätten övergår till den exproprierande parten.

Jag tror det skulle vara i högsta grad olyckligt att man införde en bestämmelse, där på nytt systemet med dylika jordräntor knäslattes. Det är nämligen bekant, att statsmakterna tidigare ha för rätt stora pengar avlöst andra jordräntor, som utgått i annan form,

Motion om beredande av möjlighet till utbetalning av expropriationsersättning i form av periodvis återkommande utbetalningar.

och jag tror heller inte att den svenska bondeklassen i allmänhet skulle uppskatta att i stället för en engångserättning för skada och intrång få en ersättning, som skulle utgå under viss tid om 5, 10 eller 20 år eller för all framtid.

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ERICSSON i Näs: Herr talman! Jag skall inte onödigtvis förlänga debatten, eftersom vi redan diskuterat så mycket förut här i dag. Jag ber att kort och gott få yrka bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON i Dunker: Herr talman! Herr Andersson i Löbbo har ju efter all förmåga sökt kritisera både motionärernas förslag och reservationen, och det är ju både hans rätt och hans plikt att göra.

Vad yttrandena beträffar, så refererade herr Andersson i Löbbo till de avstyrkande yttrandena. Att vattenfallsstyrelsen och Svenska elektricitetsverksföreningen skulle avstyrka, får man väl anse vara självklart, men det föreligger yttranden också från lantbruksstyrelsen och länsstyrelsen i Kopparbergs län. Lantbruksstyrelsen säger, att det icke kan bortses från att ur jordbrukets synpunkt förslaget vore av ett visst intresse, och med hänsyn härtill vill lantbruksstyrelsen inte motsätta sig att spørgsmålet göres till föremål för utredning. Länsstyrelsen i Kopparbergs län slutar med att länsstyrelsen har intet att invända emot att en utredning i ämnet företages.

Man kan nog vara ganska säker på att om flera länsstyrelser i norra delarna av landet hade fått yttra sig, de antagligen kommit till samma resultat som länsstyrelsen i Kopparbergs län.

Herr Andersson i Löbbo var inne på särskilt frågan om servitutsrätten, och därvidlag skulle det nog vara riktigare

att tillämpa servitutsrätten än att gå in för att genom expropriation överlägga äganderätten till marken. Vem vet, herr talman, hur länge den elektriska energien kommer att transporteras via dessa ledningar ifrån Norrland och hit ner! Vad veta vi om den framtida utvecklingen? En vacker dag kanske vi kunna överföra denna kraft trådlöst eller på något annat sätt, och då ha vi dessa långa och besvärliga kraftledningsgator, där äganderätten tillhör staten, bolag eller föreningar. Vore det ett servitut i stället, vore det mycket enklare att återföra marken till de ursprungliga ägarna. Jag tror därför, herr talman, att även den saken, att man mera bör använda servitutsrätten i stället för expropriation med äganderätt, borde utredas. Jag föreställer mig att om man kommer att göra någon utredning på detta område, bör man inte försumma också den saken.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr ANDERSSON i Löbbo: Herr talman! Herr Anderssons i Dunker hänvisning till de övriga yttrandena över motionen är nog en tämligen dålig räddningsplanka. Om det inte varit så sent på kvällen skulle jag in extenso läst upp vad både lantbruksstyrelsen och länsstyrelsen i Kopparbergs län sagt. De ha visserligen slutat med att de icke vilja motsätta sig att motionens yrkande gjordes till föremål för utredning, men de ha i motiveringen uttalat sig på sådant sätt, att det närmast kan tydas som avstyrkande. Framför allt har lantbruksstyrelsen vänt sig emot tanken på ständiga jordräntor. Sedan den refererat det sätt, på vilket man kunde tänka sig att en dylik jordränta skulle kunna ordnas, säger styrelsen ordagrant: »En på ovan nämnt sätt bestämd ersättning skulle närmast få karaktären av jordränta, som väl måste

Interpellation angående tillämpningen i vissa fall av byggnadsregleringslagen.

offentliggöras genom något slag av inskrivning. Det kunde i detta sammanhang erinras om att betydande kostnader nedlagts av det allmänna för att få äldre jordröntor avlösta.»

Slutligen kan jag inte underlåta att nämna, att det förefaller mig som om herrar motionärer och reservanter i detta avseende skulle ha en oberättigad misstro mot svenska bönders möjlighet att själva handha sina ekonomiska angelägenheter. Både motionärerna, reservanterna och jag känna svensk bondeklass, och vi borde vara överens om att när det gäller bedömande av ekonomiska faktorer och ekonomiskt handlande, den svenska bondeklassen av ålder haft ett rätt gott omdöme. Det finns ingen risk, även om det skulle vara någon som finge en ersättning, som går till ett eller annat tiotusental kronor, för att de pengarna spelas bort eller supas upp. Något undantagsfall kan inträffa, det medger jag, men undantagsfall äro bara till för att bekräfta regeln. I allmänhet torde det vara så, att den jordägande befolkningen, som skulle lida det intrång som en expropriation innebär, sätter större värde på att få pengarna i sin hand vid expropriationstillfället, ty då blir man i tillfälle att kunna skaffa sig annat realkapital, för den händelse man inte tror att penningvärdet kommer att hålla sig under tiderna.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7.

Föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 9, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 21 juli 1937 (nr 737) med vissa bestämmelser

rörande till människoföda avsedd mjölk och grädde m. m.;

nr 10, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till bevakningsfartyg för sillfisket vid Island;

nr 11, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastighetsandelar;

nr 12, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till Sveriges utsädesförening;

nr 13, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.; samt

nr 14, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa byggnadsarbeten inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8.**Interpellation angående tillämpningen i vissa fall av byggnadsregleringslagen.**

Ordet lämnades på begäran till

Herr FAGERHOLM, som yttrade: Herr talman! Stockholms stadsfullmäktige kommer inom närmaste tiden att avgöra en för den framtida bostadsproduktionen i Stockholm mycket betydelsefull fråga. Fastighetsnämnden begär sålunda att stadsfullmäktige måtte bemyndiga nämnden att låta genom de tre kommunala bostadsbolagen uppföra ytterligare 14 000 bostadslägenheter under kommande treårsperiod. Förslaget har tillstyrkts i olika instanser — dock med borgerliga reservationer. Sett mot bakgrunden av de senaste årens utveckling skulle förslaget realiserande komma att innebära ett definitivt fastställande av den kommunala monopolställning såväl på tomtmarknaden som inom bostadsbyggandet, vilken redan

Interpellation angående tillämpningen i vissa fall av byggnadsregleringslagen.

existerar. Den för år 1950 tillgängliga kvoten har nämligen i enlighet med av stadskollegiet och stadsfullmäktige angivna riktlinjer av fastighetsnämnden preliminärt disponerats på ett sådant sätt, att den kommunala produktionen kommit att få en helt dominerande ställning. Av tillgängliga 6 750 lägenheter tilldelas den direkta kommunala produktionen 45,1 procent. Härtill komma 10,1 procent genom s. k. allmännyttiga företag, vilka även de kontrolleras av kommunen. Enskilda och kooperativa företag disponera sammanlagt 31,2 procent. Av den egentliga hyreshusproduktionen disponerar alltså kommunen inemot $\frac{2}{3}$. Detta torde med gängse terminologi utan vidare kunna betecknas som en monopolställning.

Den för kommande treårsperiod föreslagna dispositionen utgår från en årlig kvottilldelning av 8 000 lägenheter, varav de kommunala bolagen beräknas skola disponera hälften, d. v. s. sammanlagt 12 000 lägenheter. Härtill kommer behov av bemyndigande för ca 2 000 lägenheter, vilket bemyndigande erfordras för fyllande av de kommunala bolagens andel i 1950 års kvot. Även om detaljdispositionen för övriga företagarkategorier icke nu redovisats, framgår tydligt att den kommunala andelen icke kommer att bli mindre, procentuellt sett, än under 1950. Snarare torde den komma att ökas.

Det tillskapade bostadsbyggnadsmonopolet möjliggöres av det närmast absoluta markmonopol staden efter vissa markförvärv numera förskaffat sig. Genom att staden upplåter mark till enskilda eller kooperativa företagare endast där så kan ske utan att den kommunala produktionen behöver inskränkas, bli övriga företagares möjligheter att bygga ytterst begränsade. Det är därför icke förvånande att vid dispositionen av 1950 års kvot de enskilda företagarnas del anges omfatta samtliga inneliggande ansökningar om byggnadstillstånd, där hinder på grund av

rivningar eller dylikt icke föreligger. Detta innebär icke bristande vilja att bygga utan är endast en illustration till bristen på tomtmark.

Den avgörande faktorn för realiserande av de kommunala planerna är emellertid själva tillståndsmekanismen. Genom att åt de kommunala myndigheterna här givits den reella beslutanderätten — de statliga myndigheternas beslut grunda sig så gott som undantagslöst på de kommunalt upprättade turordningsförslagen — kunna kommunerna helt dirigera byggandet enligt egna önskemål och utan hänsynstagande till andra företagarkategorier. Härefter ligger den yttersta grunden till att vissa kommuner — såsom i detta fall Stockholms stad — kunnat skapa direkta bostadsbyggnadsmonopol.

Vid utstakningen av riktlinjerna för den framtida bostadspolitiken har från statligt håll den kommunala produktionen uppmuntrats. Man har emellertid samtidigt framhållit, att avsikten varit att på marknaden införa ett nytt och effektivt konkurrensmoment. Detta förhållande har också senare konfirmerats i åtskilliga sammanhang, bl. a. genom uttalanden av chefen för bostadsstyrelsen, generaldirektör Alf Johansson. Det torde däremot icke ha varit statsmakternas mening, att åt den kommunala produktionen skulle givas en sådan omfattning, att det uppkomme kommunala bostadsbyggnadsmonopol. När därför byggnadsregleringen — en reglering som ursprungligen tillkommit för att åstadkomma en jämn och rättvis fördelning av material och arbetskraft och som senare bibehållits huvudsakligen i investeringsbegränsande syfte — nu utnyttjas för att tillskapa kommunala bostadsbyggnadsmonopol, måste detta vara ett förhållande som strider mot statsmakternas intentioner.

Under återopande av det här anförda anholder jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet Sven Andersson få rikta följande fråga:

Interpellation angående tillämpningen i vissa fall av byggnadsregleringslagen.

Anser herr statsrådet, att den tillämpning byggnadsregleringslagen sålunda fått i t. ex. Stockholm överensstämmer med vad som avsågs vid lagens tillkomst?

Denna anhållan bordlades.

§ 9.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50 under utrikesdepartementets verksamhetsområde; samt

från bevillningsutskottet:

nr 125, i anledning av väckta motioner angående viss ändring av 38 § förordningen om arvsskatt och gåvoskatt;

nr 126, i anledning av väckta motioner om rätt att vid taxering åtnjuta avdrag för skogsvårdsavgift; och

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående upphävande av förordningen

den 11 juni 1948 (nr 283) om pappersskatt.

Vidare anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 104, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndiganden för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Anmäldes, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats en motion, nr 602, av herr *Hedlund* i Rådom *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 241, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Denna motion bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 11.18 em.

In fidem

Gunnar Britth.